

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG POLITIDEPARTEMENT

St.prp. nr. 1

(2003–2004)

FOR BUDSJETTERMINEN 2004

Utgiftskapitler: 61, 400–480

Inntektskapitler: 3061, 3400–3470 og 5630

*Tilråding fra Justis- og politidepartementet av 19. september 2003,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Bondevik II)*

Innhold

Del I			
Innledende del	9	1.8.2	Gjenopptakelseskommisjonen i straffesaker 22
1 Hovedinnledning	11	1.8.3	Erstatning etter uberettiget strafferettsforfølgning 23
1.1 Regjeringens justispolitiske utgangspunkt	11	1.8.4	Kvalitetssikring av tolker 23
1.2 Hovedtrekk i kriminalitetsutviklingen	12	1.8.5	Domstolsbehandling av saker om tap av retten til å føre motorvogn 23
1.2.1 Økt narkotikakriminalitet – også blant de unge	13	1.9	Et godt og tilgjengelig regelverk ... 23
1.2.2 Flere tyverier	13	1.10	Redusert sårbarhet i samfunnet 23
1.2.3 Flere politianmeldelser for vold	13	1.10.1	Bedre samfunnets evne til å forebygge kriser og ulykker samt alvorlig svikt i samfunnskritiske funksjoner
1.2.4 Flere seksuelle overgrep kjent for politiet	14		24
1.2.5 Flere unge blir siktet for forbrytelser	14	1.10.2	Bedre samfunnets evne til å håndtere hendelser, ulykker, kriser og katastrofer, samt trusler mot rikets sikkerhet og selvstendighet og andre vitale nasjonale sikkerhetsinteresser
1.3 Sosial marginalisering gir flere med tilbakefall	15		24
1.3.1 Kriminalitet og kjønnsforskjeller ..	15	1.11	En åpen og kvalitetsbevisst forvaltning
1.4 Status for straffesakskjeden	16		25
1.4.1 Oppklaringsprosent og saksbehandlingstid	16	1.12	Budsjettmessige hovedprioriteringer
1.4.2 Påtaleavgjørelser, domstolsbehandling og soningskø	16		25
1.5 Prioriterte mål og tiltak	16	1.13	Oversikt over programkategorier under Justisdepartementets ansvarsområde
1.6 Redusert kriminalitet	18		27
1.6.1 Bekjempe barne- og ungdomskriminaliteten	18	1.13.1	Kategori 06.10 Administrasjon
1.6.2 Bekjempe rasisme og diskriminering	18	1.13.2	Kategori 06.20 Rettsvesen
1.6.3 Forebygge rusmiddelmisbruk	19	1.13.3	Kategori 06.30 Kriminalomsorg
1.6.4 Større fokus på volden og dens ofre	19	1.13.4	Kategori 06.40 Politi og påtalemyndighet
1.6.5 Forebygge og bekjempe organisert kriminalitet og økonomisk kriminalitet	20	1.13.5	Kategori 06.50 Redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap
1.6.6 Gjengangerkriminalitet	21	1.13.6	Kategori 06.60 Andre virksomheter
1.7 God og effektiv konfliktløsning og -forebygging	21	1.13.7	Kategori 06.70 Fri rettshjelp, erstatninger, konfliktråd m.m.
1.7.1 Styrke konfliktrådsordningen	21	1.13.8	Kategori 06.80 Svalbardbudsjettet
1.7.2 Sivil rettspleie på grunnplanet	22	1.14	Justis- og politidepartementets miljøtiltak
1.7.3 Tiltak for hurtigere straffesaksbehandling	22	1.14.1	Lovarbeid
1.8 Sikre rettssikkerheten for individer og grupper	22	1.14.2	Politi- og lensmannsetaten
1.8.1 Styrke ordningen med fri rettshjelp	22	1.14.3	Samfunnssikkerhet og beredskap .
		1.14.4	Svalbard
		1.14.5	Grønn stat – innføring av miljøledelse i statlige virksomheter
		1.15	Oversikt

1.15.1	Tekniske endringer i budsjettproposisjonen for budsjetterminen 2004	34
1.15.2	Bruk av stikkordet «kan overføres»	34

Del II

Nærmere om budsjettforslaget	35
------------------------------------	----

Programområde 06 Justissektoren

Programkategori 06.10 Administrasjon

Kap. 400 Justisdepartementet (jf. kap. 3400) ..	44
Kap. 3400 Justisdepartementet (jf. kap. 400) ..	47

Programkategori 06.20 Rettsvesen

Kap. 61 Høyesterett (jf. kap. 3061)	60
Kap. 3061 Høyesterett (jf. kap. 61)	60
Kap. 0405 Lagmannsrettene (jf. kap. 3405)	60
Kap. 3405 Lagmannsrettene (jf. kap. 405)	61
Kap. 410 Tingrettene og lagmannsrettene (jf. kap. 3410)	61
Kap. 3410 Rettsgebyr (jf. kap. 410)	62
Kap. 411 Domstoladministrasjonen (jf. kap. 3411)	63
Kap. 3411 Domstoladministrasjonen (jf. kap. 411)	63
Kap. 5630 Aksjer i Norsk Eiendoms- informasjon as	63
Kap. 414 Domsutgifter	64

Programkategori 06.30 Kriminalomsorg

Kap. 430 Kriminalomsorgens sentrale forvaltning (jf. kap. 3430)	82
Kap. 3430 Kriminalomsorgens sentrale forvaltning (jf. kap. 430)	84
Kap. 432 Kriminalomsorgens utdannings- senter (KRUS) (jf. kap. 3432)	85
Kap. 3432 Kriminalomsorgens utdannings- senter (KRUS) (jf. kap. 432)	85

Programkategori 06.40 Politi og påtalemyndighet

Kap. 440 Politidirektoratet - politi- og lensmannsetaten (jf. kap. 3440)	101
Kap. 3440 Politidirektoratet - Politi- og lensmannsetaten (jf. kap. 440)	110
Kap. 441 Oslo politidistrikt (jf. kap. 3441)	111
Kap. 3441 Oslo politidistrikt (jf. kap. 441)	113
Kap. 442 Politihøgskolen (jf. kap. 3442)	114
Kap. 3442 Politihøgskolen (jf. kap. 442)	116

Kap. 443 Oppfølging av innsynsloven	116
Kap. 445 Den høyere påtalemyndighet (jf. kap. 3445)	117
Kap. 3445 Den høyere påtalemyndighet (jf. kap. 445)	120
Kap. 446 Den militære påtalemyndighet (jf. kap. 3446)	120
Kap. 448 Grensekommisæreren (jf. kap. 3448)	121
Kap. 3448 Grensekommisæreren (jf. kap. 448)	122

Programkategori 06.50 Redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap

Kap. 450 Sivile vernepliktige (jf. kap. 3450)	124
Kap. 3450 Sivile vernepliktige, driftsinntekter (jf. kap. 450)	126
Kap. 451 Samfunnssikkerhet og beredskap (jf. kap. 3451)	127
Kap. 3451 Samfunnssikkerhet og beredskap (jf. kap. 451)	138
Kap. 455 Redningstjenesten (jf. kap. 3455)	139
Kap. 3455 Redningstjenesten (jf. kap. 455)	144
Kap. 456 Nødnett - felles radiosamband for nødetatene (jf. kap. 3456)	144

Programkategori 06.60 Andre virksomheter

Kap. 460 De særskilte etterforsknings- organene	148
Kap. 461 Særskilte ulykkeskommisjoner	148
Kap. 466 Særskilte straffesaksutgifter m.m. ...	149
Kap. 467 Norsk Lovtidend	150
Kap. 468 Kommisjonen for begjæring om gjenopptakelse av straffesaker (jf. kap. 3468)	151

Programkategori 06.70 Fri rettshjelp, erstatninger, konfliktråd m.m.

Kap. 470 Fri rettshjelp (jf. kap. 3470)	154
Kap. 3470 Fri rettshjelp (jf. kap. 470)	156
Kap. 471 Statens erstatningsansvar	156
Kap. 472 Kontoret for voldsoffererstatning (jf. kap. 3472)	159
Kap. 474 Konfliktråd	159
Kap. 475 Bobehandling	162
Kap. 477 Erstatning til nordmenn som satt i japansk fangenskap under 2. verdenskrig	163

Programkategori 06.80 Svalbardbudsjettet

.....	164
-------	-----

Forslag til vedtak om bevilgning for budsjetterminen 2004, kapitlene 61, 400–480, 3061, 3400–3470	166
--	------------

Vedlegg 1	
Omtale av ledernes ansettelsesvilkår i statlige foretak	173

Vedlegg 2	
Bemanningsoversikt	174

Tabelloversikt

Tabell 1.1	Siktede for forbrytelser etter alder, 1997- 2001	15	Tabell 2.6	Lagmannsrettene – oversikt lagrette 1999–2002	54
Tabell 1.2	Oversikt over hovedmål og delmål for justissektoren	17	Tabell 2.7	Tingrettene. Mål, gjennomsnittlig saksavviklingstid og variasjoner i 2002 (tall i md.) .	54
Tabell 2.1	Domstolene i første instans	50	Tabell 2.8	Tingrettene. Gjennomsnittlig saksavviklingstid i md. i perioden 1999–2002	54
Tabell 2.2	Lagmannsrettene – gjennomsnittlig saksavviklingstid i 2002 (tall i md.)	52	Tabell 2.9	Tingrettene – oversikt sivile saker 1999–2002	55
Tabell 2.3	Lagmannsrettene. Gjennomsnittlig saksavviklingstid i måneder i perioden 1999–2002	53	Tabell 2.10	Tingrettene – oversikt meddomsrett 1999–2002	55
Tabell 2.4	Lagmannsrettene – oversikt sivile ankesaker 1999–2002	53	Tabell 2.11	Tingrettene – oversikt forhørsrett 1999–2002	55
Tabell 2.5	Lagmannsrettene – oversikt meddomsrett 1999–2002	53			

Figuroversikt

Figur 1.1	Anmeldte forbrytelser og forseelser. 2002. Prosent	12	Figur 2.1	Fylkesmennene. Prosent innvilgelser av søknader om voldsoffererstatning	158
Figur 1.2	Straffesakskjeden	16			

Oversikt over bokser

Boks 2.1	Nødnett – behov og forhold til teknologivalg	145	Boks 2.3	Fri rettshjelp	154
Boks 2.2	Rettsmedisin	149	Boks 2.4	Voldsoffererstatning	157
			Boks 2.5	Konfliktrådsordningen	161

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG POLITIDEPARTEMENT

St.prp. nr. 1

(2003–2004)

FOR BUDSJETTERMINEN 2004

Utgiftskapitler: 61, 400–480

Inntektskapitler: 3061, 3400–3470 og 5630

*Tilråding fra Justis- og politidepartementet av 19. september 2003,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Bondevik II)*

*Del I
Innledende del*

1 Hovedinnledning

1.1 Regjeringens justispolitiske utgangspunkt

Regjeringens mål er et samfunn hvor personlig ansvar, frihet og respekt for enkeltindividet settes høyt. Dette skal underbygges av en justispolitikk som sikrer rettsstaten og borgernes trygghet. En tydelig kriminalpolitisk linje må samtidig inneholde avveininger i forhold til rettsstatens prinsipper og hensynet til den enkeltes personvern. Justisdepartementet har et særlig ansvar for å bekjempe og forebygge kriminalitet, sikre en vel fungerende rettspleie og å redusere sårbarheten i vårt samfunn. Hurtig reaksjon på kriminelle handlinger virker preventivt og styrker tilliten til rettsystemet. Det er derfor viktig å sørge for kortest mulig tid mellom anmeldelse og reaksjon på lovbrudd. Dette skal sikres med balansert og nødvendig ressurstilførsel til de ulike leddene i straffesaksjeden. Vinningskriminalitet og voldsbruk er ofte nært knyttet til sosial marginalisering og misbruk av rusmidler. Regjeringen vil prioritere forvaltningssamarbeid om rusmiddelrelaterte spørsmål, særskilt når det gjelder barn og unge. Regjeringen vil satse på forebygging gjennom en aktiv politikk for barn og unge. For barn og unge som begår kriminalitet vil Regjeringen utvikle gode former for samarbeid og en klar ansvars plassering mellom rettshåndhevere, hjelpeapparat, pårørende og den unge selv. Målsettingen er å utvikle samarbeidsløsninger som tar unge ut av en kriminell løpebane og som forebygger sosial utstøting og tilbakefall etter dom. Barn og ungdom som er på vei inn i kriminalitet må samtidig møtes med en rask, adekvat reaksjon. En må i størst mulig grad finne alternative straffer til fengsel for unge lovbrøyttere for å bedre rehabiliteringen. Konfliktrådsmedling og samfunnsstraff er reaksjoner som ofte viser seg å være hensiktsmessig i denne forbindelse. Regjeringen ønsker derfor å videreutvikle og styrke bruken av disse ordningene. Levende lokalmiljøer, der barn og unge tidlig får positive utfordringer, bidrar til å redusere kriminaliteten. Det handler om å se og det handler om å bry seg.

Enkeltmenneskets verdi og integritet er grunnleggende for Regjeringens kriminalitetsforebyggende arbeid og for innsatsen ovenfor kriminali-

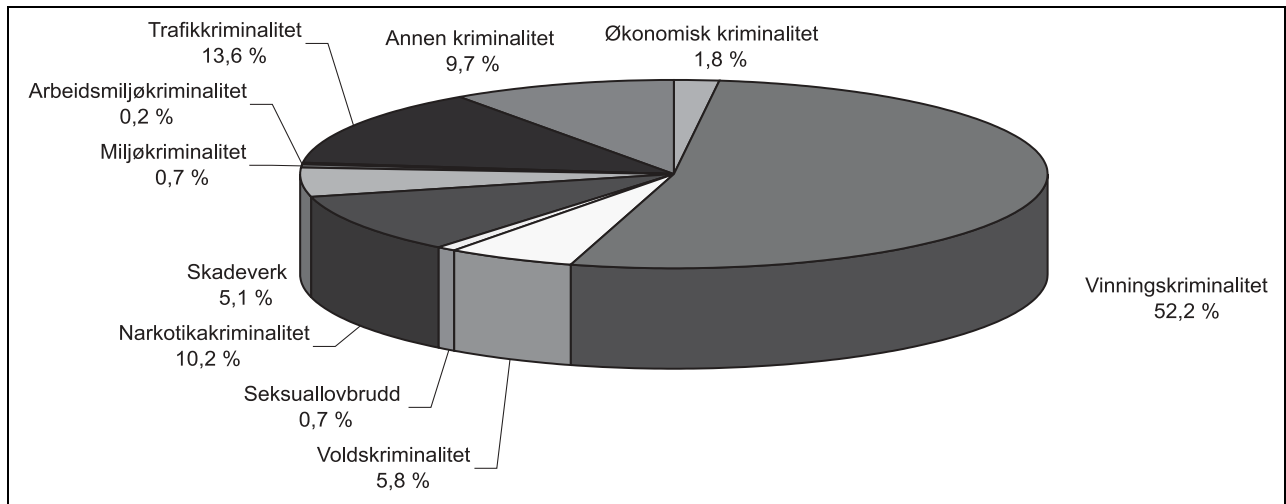
tetsofrene og deres pårørende. En synlig politi- og lensmannsetat skal skape trygghet og tillit i lokalmiljøet. Selv om enkelte lensmannsdistrikt blir slått sammen skal tjenestestedene opprettholdes.

Regjeringen vil prioritere tiltak som forhindrer vold og som trygger rettssikkerheten for voldsfremmede og pårørendes stilling i straffesaker. Vold truer menneskers liv, helse og verdighet. Regjeringen vil prioritere tiltak for å gjøre voldsutsatte kvinner og barn mindre sårbare. Tiltak mot handel med kvinner og barn, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse er viktig i dette arbeidet.

Regjeringen legger opp til en streng justispolitikk med tydelig straffetrussel overfor den organiserte og profittbaserte kriminaliteten. Dette dreier seg ofte om personer som opererer over landegrensene og som truer enkeltindivider og demokratiske samfunnsinstitusjoner. Organiserte kriminelle nettverk er blant annet aktive innenfor finansielle miljøer, gjennom hallikvirksomhet, handel med kvinner og barn, menneskesmugling, narkotikakriminalitet, hvitvasking av penger og datakriminalitet. Det er særlig viktig å få avdekket og straffet bakmennene for slik virksomhet. Regjeringen vil bekjempe aktører som utnytter, misbruker og undergraver fri konkurranse gjennom monopoldannelser, kartellvirksomhet og truster. Det er etablert et eget prosjekt i Justisdepartementet for bekjempelse av blant annet korrupsjon og hvitvasking av penger nasjonalt og internasjonalt.

For å sikre at allmennheten opprettholder respekten for lovverket og rettsvesenet, er det et mål å redusere antall lover og forskrifter og å forenkle resterende lovverk slik at lovverket kan håndheves på en god måte.

Regjeringen er opptatt av å styrke samfunnets sivile sikkerhet gjennom systematisk arbeid på alle forvaltningsnivåer og på tvers av etater, jf. St. meld. nr. 17 (2001-2002) Samfunnssikkerhet Veien til et mindre sårbart samfunn. Dette omfatter tiltak for å bedre samfunnets evne til å forebygge og om nødvendig håndtere hendelser, ulykker, kriser og katastrofer, samt trusler mot rikets sikkerhet og selvstendighet og andre vitale nasjonale sikkerhetsinteresser. Regjeringens mål er å være i forkant av utfordringene og sikre en gjennomgående

Figur 1.1 Anmeldte forbrytelser og forseelser. 2002. Prosent

Kilde: NOS Kriminalstatistikk, Statistisk sentralbyrå

beredskap som gjør at samfunnet kan møte utfordringene på en målrettet og effektiv måte.

Regjeringen er i gang med et omfattende moderniseringsarbeid for offentlig sektor og vil arbeide videre med å gjennomføre reformene innen samfunnssikkerhets- og beredskapsområdet, politiet, domstolene og den sivile rettspleie. Regjeringens mål om en effektiv og god organisering skal sikres gjennom best mulig ressursutnyttelse, tydelige ansvarslinjer, styrket samarbeid på tvers av ulike institusjoner og ved å yte god service til våre brukere.

Under Bondevik II-regjeringen er antall politidistrikt redusert fra 54 til 27 med virkning fra 01.01.2002. Arbeidet med å vurdere driftsenhetsstrukturen har pågått i 2003 og Politidirektoratet kommer med anbefaling til departementet om antall lensmannsdistrikter og politistasjoner. I tillegg vurderes politiets særorganer mht. organisering, oppgaver mv. Politiets datatjeneste og Politets materieltjeneste skal slås sammen til Politets data- og materieltjeneste (PDMT) med virkning fra 01.01.2004.

Fra 01.01.2004 skal riksadvokaten overta det administrative ansvaret for statsadvokatembetene.

Domstoladministrasjonen ble opprettet i Trondheim 01.11.2002. Arbeidet med å redusere antall domstoler i første instans fra 92 til 66 er påbegynt. Med virkning fra 01.01.2003 ble strukturendringene i Sør-Trøndelag gjennomført. I 2004 gjennomføres det strukturendringer i Finnmark og Aust-Agder. Det er vedtatt at tinglysingen skal overføres fra tingrettene til Statens kartverk og at

det skal opprettes et sentralt pantebokregister i Ullensvang kommune. I 2004 påbegynnes det praktiske arbeidet med å overføre tinglysingen fra tingrettene.

09.01.2003 ble det nye direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap opprettet. Direktoratet vil bli lokalisert i Tønsberg ultimo 2004. Sivilforsvaret etableres som en egen etat og organiseres regionalt med 20 distrikter. De nye distriktene skal være operative fra 01.01.2004.

Kontoret for voldsoffererstatning ble opprettet i Vardø 01.09.2003.

Fra 01.01.2004 gjøres konfliktrådene om til en statlig etat under Justisdepartementet.

Gjenopptakelseskommissjonen er oppnevnt, og lederen er utnevnt. Kommisjonen og kommisjonens sekretariat forventes å komme i full drift fra 01.01.2004. Nødvendige lovendringer trer også i kraft fra dette tidspunkt.

1.2 Hovedtrekk i kriminalitetsutviklingen

I 2002 ble det anmeldt 461 869 forbrytelser og forseelser i Norge. Anmeldelsene fordelte seg etter lovbruddsgrupper som vist i figur 1.1. Figuren viser at økonomisk kriminalitet og annen vinningskriminalitet står for 54 % av all kriminalitet registrert i Norge. Trafikkriminalitet er nest største lovbruddsgruppe mens narkotikakriminalitet står som nummer tre.

Den registrerte kriminaliteten har steget med 3,4 % prosent fra 1998 til 2002.

1.2.1 Økt narkotikakriminalitet – også blant de unge

Fra 1998 til 2002 har det vært en stigning i anmeldte narkotikaforbrytelser på hele 21,6 %. Det har vært en økning både for grove narkotikaforbrytelser etter straffelovens § 162 som omfatter innførsel, oppbevaring og salg av større kvanta og etter legemiddeloven som omfatter bruk og besittelse av narkotika. Det er politiet som står bak nærmest alle anmeldelsene i denne type saker. Fra 2001 til 2002 har det vært en liten økning i antall anmeldte grove narkotikaforbrytelser og en større nedgang i anmeldte mindre alvorlige narkotikaforbrytelser.

Den årlige ungdomsundersøkelsen fra Statens institutt for rusmiddelforskning (SIRUS) viser at andelen unge mellom 15 og 20 år som en eller flere ganger har brukt cannabis har steget fra 8 % i 1990 til 15 % i 2002. Andelen som har prøvd amfetamin har steget fra 1 % i 1990 til 3 % i 2002. Andelen er høyere for Oslo enn for resten av landet. Det er grunn til å frykte for at flere etter hvert også rekrutteres til tyngre misbruk. Fra 2001 til 2002 gikk andelene noe ned. I forhold til bruk av narkotika vil politiets ressurser særlig settes inn for å hindre nyrekruttering av ungdom.

Økt politiinnsats og høyere oppdagelsesrisiko forklarer noe av økingen i narkotikakriminaliteten. Men noe av utviklingen skyldes også økning i den faktiske kriminaliteten, slik tallene fra SIRUS også avspeiler.

1.2.1.1 Narkotikaproblematikken gjenfinnes i straffesakskjeden

Stigningen i anmeldte narkotikaforbrytelser gir utslag også for de etterfølgende leddene i straffesakskjeden. Tall fra Statistisk sentralbyrå viser at det fra 1991 til 2001 var en firedobling i antall straffereaksjoner for narkotikakriminalitet, fra i alt 3 382 straffereaksjoner i 1991 til 14 861 i 2001. Narkotikastraffene er til dels strenge og har bidratt til et økende antall dommer med ubetinget fengselsstraff, fra 5 926 dommer i 1991 til 7 559 i 2001. Det er særlig i de eldre aldersgruppene at bruken av ubetinget fengsel har økt. I de yngre aldersgruppene har bruken av betinget fengsel økt som straffereaksjon.

Av forskningsresultatene fra en levekårsundersøkelse blant innsatte i Kriminalomsorgen region øst framgår det at 55 % av de innsatte selv oppgir å være tunge rusmisbrukere, og i følge Justisdepartementets egne tall er narkotikaforbrytelser hovedstraffen for 29 % av de innsatte. Hvor mange som er

dømt for narkotikaforhold i tillegg til andre mer alvorlige forbrytelser, er ukjent.

1.2.2 Flere tyverier

Nedgangen i vinningskriminaliteten for 2001 ble etterfulgt av en økning i 2002. For simpelt tyveri gjaldt økningen i særlig grad for sykkeltyverier som steg med 5 % fra 2001 til 2002. Ser man tallene over perioden 1998 til 2002 har boliginnbruddene gått ned med hele 27 %. I 2002 ble det i alt anmeldt 241 169 simple og grove tyverier i Norge. Det ble i 2002 anmeldt 1 869 tilfeller av utpressing og ran. Dette er 340 flere tilfeller enn i 1998, men færre enn det var i 2000.

Økonomisk kriminalitet kontrolleres og sanksjoneres i en vesentlig grad av ulike tilsynsmyndigheter. De fleste lovbrudd som havner hos politiet er vinningskriminalitet som underslag, bedragerier og skattelovbrudd. Det er imidlertid grunn til å tro at det er store mørketall. En økende andel av kriminaliteten som avdekkes, har forgreninger ut over Norges grenser. Ved hjelp av ny informasjons- og kommunikasjonsteknologi kan kriminelle handlinger bli iverksatt i ett land mens virkningene inntreffer i et annet, noe som kan utnyttes strategisk av organiserte kriminelle for å vanskeliggjøre straffefølgning.

1.2.3 Flere politianmeldelser for vold

Det er særlig den registrerte voldskriminaliteten som vekker bekymring. Politianmeldelsene har steget med 26 % fra 1998 til 2002. I 2002 ble det i alt anmeldt 26 561 tilfeller av vold. Hovedtyngden av anmeldelsene gjelder legemsfornærmelser og trusler, men økningen gjelder også vold med mer alvorlig skade. I 2002 ble det anmeldt 53 drap, og drapstallene har variert fra 34 til 53 per år siden 1991. Antall personer som oppgir å ha vært utsatt for vold eller trusler om vold er imidlertid konstant, slik det kommer fram i levekårsundersøkelsene til Statistisk sentralbyrå. Flere anmeldelser ut fra samme antall ofre kan tyde på at stadig flere velger å politianmelde hendelsen og at færre tilfeller holdes skjult. Justisdepartementet følger utviklingen.

Personer med lav utdanning og inntekt, høy arbeidsledighet og dårlige boforhold er overrepresentert både blant voldsutøvere og ofre. Mange av de domfelte er tilbakefallsforbrytere. Tilbakefallsstatistikk og domfeltes lovbruddsprofil vitner om at lovbruddene og rusmiddelkonsumet er vevd inn i hverandre over en årrekke. Samvariasjonen mellom dårlige levekår og kriminalitet gjør seg ikke minst gjeldende for deler av befolkningen med

minoritetsbakgrunn. Forskning viser at det er en sammenheng mellom sosiale forhold som dårlige boforhold, arbeidsløshet, svak integrering mv. og at personer med annen etnisk bakgrunn er overrepresentert for flere kriminalitetstyper. Departementet vil styrke forskning om forholdet utlendinger og kriminalitet. Regjeringen viderefører gjennom Tiltaksplanen mot fattigdom innsatsen for å forebygge og hjelpe personer ut av en situasjon med vedvarende lav inntekt og levekårsproblemer. Justisdepartementet vil videreføre og styrke et forpliktende samarbeid med andre etater som kan bistå domfelte og innsatte. Blant annet har Kriminalomsorgens sentrale forvaltning inngått en samarbeidsavtale med Arbeidsdirektoratet.

I 2002 økte anmeldelsene for bæring av kniv på offentlig sted, særlig grunnet en økning i antall visitasjonskontroller. Samtidig sank anmeldelsene for legemsbeskadigelse og trusler med kniv og skytevåpen. Politiets aktive linje for våpenbeslag har gitt resultater og man ser at flere anmeldelser også kan være ledd i en ønsket og positiv utvikling.

1.2.3.1 *Kjønnsdelt arena*

Det er flere forhold som er avgjørende for om et lovbrudd anmeldes eller ikke: Lovbruddets grovhet eller synlighet, offerets situasjon og forhold til gjerningsperson, graden av krenkelse og hvor belastende eller nyttig det oppleves å anmelde forholdet. Når offer og gjerningsperson kjenner hverandre, skal det ofte mer til for å anmelde forholdet enn om det har oppstått mellom ukjente. Levekårsundersøkelsene gir et mer dekkende bilde av den volden som folk opplever mens kriminalstatistikken gir et bilde av den kriminaliteten som folk velger å anmelde.

Fra Levekårsundersøkelsen 2001 ser man at mens nesten 20 % av de første voldsepisodene ble anmeldt, sank andelen til 14 % for den andre og 9 % for den tredje hendelsen samme år.

Hjemmet er den mest dominerende arenaen for vold mot kvinner. Menn blir langt oftere utsatt for vold i det offentlige rom. Levekårsundersøkelse

sen viser at kvinner oftere enn menn blir utsatt for gjentatt vold. Over halvparten av ofrene oppgir å ha opplevd minst to voldsepisoder i løpet av ett år, og over en fjerdepart hadde opplevd minst tre episoder.

På offentlig sted skjer mye av volden mellom unge menn som er alkoholpåvirket. Tall fra Oslo politidistrikt (1998) viser at om lag 75 % av de involverte i gatevold var påvirket av rusmidler.

1.2.4 **Flere seksuelle overgrep kjent for politiet**

Fra 1998 til 2002 har anmeldelsene for voldtekt steget fra 456 til 683. Det utvidede voldtektsbegrepet som trådte i kraft 11.08.2000 påvirker statistikken over seksualforbrytelser. Flere handlinger enn tidligere blir nå registrert som voldtekt. Det er uklart i hvilken grad stigningen også kan skyldes økt anmeldelsestilbøyelighet i befolkningen. For å gi best mulig bistand til ofrene er det ønskelig at flest mulig går til politianmeldelse av hendelsen. Flere anmeldelser for voldtekt kan i så måte redusere mørketallene for denne typen alvorlige krenkelser.

1.2.5 **Flere unge blir siktet for forbrytelser**

I kriminalstatistikken fra Statistisk sentralbyrå er de nyeste tallene for siktede og for straffereaksjoner fra 2001. Tabell 1.1 under viser at antall siktede for forbrytelser har økt. Det er bekymringsfullt at dette også gjelder for barn og unge og at stadig flere har blitt siktet ved kriminell lavalder. Også forbrytelser begått av barn under 15 år blir registrert av politiet, og den uheldige utviklingen har ofte begynt før den tid. Det er en liten gruppe som står for en relativt stor andel av de registrerte forbrytelsene.

Antall unge under 21 år siktet for narkotikaforbrytelser økte med hele 145 % fra 1997 til 2001, eller fra 1 371 siktede i 1997 til 3 363 i 2001. Denne økningen skyldes ikke minst økt politiinnsats i ungdomsmiljøer mot bruk av narkotika.

Tabell 1.1 Siktete for forbrytelser etter alder, 1997- 2001

	1997	1998	1999	2000	2001
Siktete for forbrytelser, alle aldere	27 272	28 586	31 519	34 235	37 995
5-14 år	836	1 854	2 237	2 568	2 430
15-17	3 037	3 137	3 575	4 103	4 403
18-20	3 461	3 803	4 542	5 104	5 996
21-24	4 044	4 040	4 487	4 975	5 842
25-29	4 384	4 546	4 989	5 266	5 646
30-39	6 221	6 764	6 987	7 394	8 151
40-59	3 933	4 080	4 349	4 481	5 199
60-	355	354	349	328	327

Kilde: Statistisk sentralbyrå

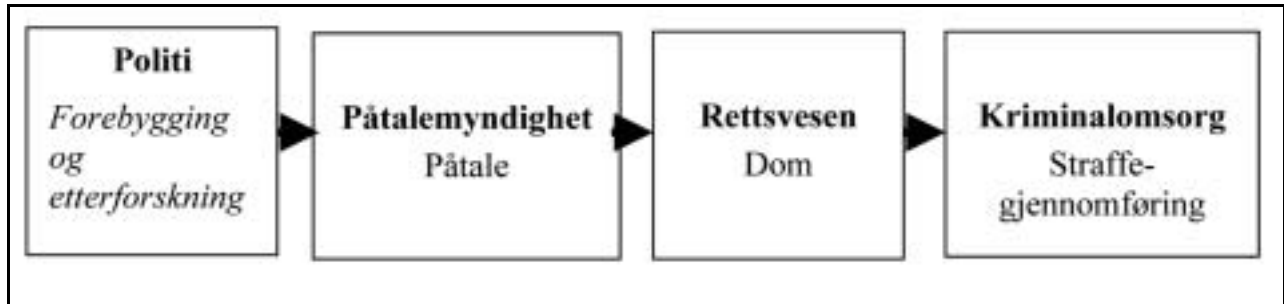
1.3 Sosial marginalisering gir flere med tilbakefall

Rettsystemet er ofte i kontakt med personer som har store personlige og sosiale problemer, og enkelte blir gjengangere i strafferettssystemet. Vi vet at domfelte har dårligere sosiale levekår enn gjennomsnittlig for befolkningen ellers. Det er nær sammenheng mellom dårlige levekår og tyngre rusmisbruk, og mellom 60 og 70 prosent av de innsatte har rusproblemer. I 2003 finansierer Justisdepartementet og Sosial- og helsedirektoratet en levekårsundersøkelse blant innsatte i Norge. Resultatene vil gi grunnlag for å utvikle nye tiltak på dette området. De sammensatte problemene viser nytten av et forpliktende tverretatlig samarbeid både under og etter straffegjennomføring. Justisdepartementet arbeider med utviklingen av en bedre statistikk for tilbakefall. Dette arbeidet er

omfattende og komplisert, og det vil ta noe tid før målingene kan iverksettes. Det er bl.a. nødvendig å lage presise definisjoner på hva som menes med tilbakefall og bestemme i hvilket tidsintervall etter avsluttet straffegjennomføring målingene skal gjøres.

1.3.1 Kriminalitet og kjønnsforskjeller

I 2001 var kvinneandelen av de siktete for forbrytelser på 15,3 %. Kvinneandelen har økt siden midten av 1990- tallet og nådde et historisk høyt nivå på 15,6 % i 2000. Om lag 5 % av de fengselsinnsatte er kvinner. Kvinners kriminalitet er gjennomgående mindre alvorlig enn menns. I hovedsak er siktelser mot kvinner knyttet opp mot forbrytelser som underslag, bedrager, dokumentfalsk og mindre alvorlig narkotikakriminalitet.

Figur 1.2 Straffesakskjeden

1.4 Status for straffesakskjeden

Saksgangen mellom de ulike leddene i straffesakskjeden kan forenklet illustreres slik:

1.4.1 Oppklaringsprosent og saksbehandlingstid

Justisdepartementets egne tall viser at oppklaringsprosenten for påtaleavgjorte forbrytelser og forseelser var på 47,6 % i 2002. Det er stor variasjon mellom ulike typer lovbrudd. Høyest stiller narkotikaforbrytelser med en oppklaringsprosent på 90 i 2002. Lavest oppklaringsprosent hadde vinningsforbrytelser med 19,9 %. I kraft av sitt store antall virker vinningskriminaliteten sterkt inn på oppklaringsprosenten når vi ser på bildet under ett.

Rask straffesaksbehandling sikrer bevis, gjør at vitner husker bedre og gir dermed godt grunnlag for høyere oppklaringsprosent. Den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden fra anmeldt forbrytelse til positiv påtaleavgjørelse har gått ned, fra 168 dager i 2001 til 136 dager i 2002. Den positive trenden kan sees i sammenheng med økte ressurser til politi og påtalemyndighet og effektivisering av de interne rutinene.

1.4.2 Påtaleavgjørelser, domstolsbehandling og soningskø

I 2002 økte antall anmeldte lovbrudd. Samtidig sank antallet påtaleavgjorte saker hos politiet. Med dette økte restansebeholdningen hos politi og påtalemyndighet. I neste ledd har færre påtaleavgjorte

saker i politiet redusert antallet saker oversendt til domstolene til behandling. I 2002 kom det inn 15 984 straffesaker til behandling i tingrettene, mot 18 191 saker i 2001. Også beholdningen av straffesaker i domstolene ble redusert i 2002.

Straffereaksjon skal iverksettes straks og senest innen to måneder etter at kriminalomsorgen har mottatt rettskraftig dom med mindre politiet har innvilget soningsutsettelse. Ved utgangen av 2001 var soningskøen på 2 057 dommer. Ved utgangen av 2002 var soningskøen økt til 2 422 dommer. 30.06.2003 var soningskøen på 2 813 dommer, som tilsvarer full drift av 578 plasser i ett år. Soningskøen har økt i forhold til 2002, men det ser ut til å ha skjedd en utflating av veksten i løpet av andre kvartal 2003. Selv om det er en økning i antall dommer fra tellingen 31.03.03 til tellingen 30.06.03, har køen målt i antall fengselsdøgn blitt noe redusert mellom disse to målingene. Hovedtyngden av soningskøen er i østlandsområdet. Soningskøen består hovedsakelig av kortere dommer, og flesteparten har en domslengde på under 60 dager.

1.5 Prioriterte mål og tiltak

Justisdepartementet har et vidt ansvarsområde og en stor sektor. Tabell 1.2 gir oversikt over de mest sentrale arbeidsområdene for Justisdepartementet og sektor. Til disse er det knyttet prioriterte hovedmål og delmål som omfatter alle deler av justissektoren. Det fremmes en egen proposisjon for Svalbard.

Justisdepartementet har definert følgende sju hovedmål for justissektoren:

Tabell 1.2 Oversikt over hovedmål og delmål for justissektoren

Hovedmål	Delmål
Redusert kriminalitet	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sikre bedre og mer effektiv straffeforfølgning 2. Styrke det kriminalitetsforebyggende arbeidet 3. Kriminalomsorgen skal gjennomføre varetektsfengsling og straffereaksjoner på en måte som er betryggende for samfunnet og som motvirker straffbare handlinger. Det skal legges til rette for at lovbytere kan gjøre en egen innsats for å endre sitt kriminelle handlingsmønster 4. En moderne, effektiv og velfungerende sikkerhetstjeneste
God og effektiv konfliktløsning og -forebygging	<ol style="list-style-type: none"> 1. Styrke og utvikle alternative konfliktløsningsordninger 2. God struktur og organisering av rettspleien
Sikre rettssikkerhet for individer og grupper	<ol style="list-style-type: none"> 1. Styrke kriminalitetsofrenes stilling 2. Sikre rettssikkerheten ved straffeforfølgning 3. Forsvarlig og effektiv saksavvikling i domstolene 4. Likebehandling og adgang til domstolene for alle 5. Sikre hjelpe- og støtteordninger for enkeltindivider 6. Bekjempe rasisme og etnisk diskriminering
Et godt og tilgjengelig regelverk	<ol style="list-style-type: none"> 1. Fremme god lovstruktur og et godt lovteknisk regelverk 2. Bidra til et egnet internasjonalt regelverk og en effektiv gjennomføring av internasjonale forpliktelser i norsk rett 3. Utvikle god rammelovgivning for næringslivet og det sivile samfunn
Redusert sårbarhet i samfunnet	<ol style="list-style-type: none"> 1. Bedre samfunnets evne til å forebygge kriser og ulykker, samt alvorlig svikt i samfunnskritiske funksjoner 2. Bedre samfunnets evne til å håndtere hendelser, ulykker, kriser og katastrofer, samt trusler mot rikets sikkerhet og selvstendighet og andre vitale nasjonale sikkerhetsinteresser
Helhetlig forvaltning av norske interesser i polarområdene	<ol style="list-style-type: none"> 1. Samordne departementenes politikk i polarområdene 2. Legge til rette for et godt lokaldemokrati i Longyearbyen
En åpen og kvalitetsbevisst justisforvaltning og rettspleie	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sikre godt utnyttelse av justissektorens ressurser 2. Bedre kunnskap om justispolitiske sammenhenger og årsaksforhold 3. Tilrettelegge for en serviceorientert og utadrettet justisforvaltning 4. Styrke gjennomføringen av offentlighetsprinsippet 5. God kjennskap til regelverk og rettigheter blant publikum

1.6 Redusert kriminalitet

1.6.1 Bekjempe barne- og ungdomskriminaliteten

Regjeringen har påbegynt arbeidet med å utvikle et forpliktende forvaltningssamarbeid om unge lovbrøyttere. Arbeidet er forankret i St.meld. nr. 17 (1999-2000) Handlingsplan mot barne- og ungdomskriminalitet, i Ot.prp. nr. 106 (2001-2002) (lovtiltak mot barne- og ungdomskriminalitet) og i lov av 18. mai 2001 nr. 21 (Straffegjennomføringsloven). Tiltak overfor unge lovbrøyttere har to klare målsettinger: Å beskytte samfunnet mot kriminalitet fra mindreårige og å legge til rette for at atferd som omfatter kriminalitet opphører. Forutsetningen er et tett samarbeid mellom politi, skole, hjem og annet hjelpeapparat. Det er behov for å styrke den forebyggende innsatsen og sikre klar ansvars plassering mellom ulike instanser som møter mindreåriges lovbrudd. Regjeringen vil sikre et forpliktende samarbeid mellom rettshåndhevere, hjelpeapparat, pårørende og den unge selv. Samtidig er mindreårige en utsatt og sårbar gruppe med behov for sterkt rettslig vern. Utfordringene dette representerer i forhold til reaksjoner på mindreåriges lovbrudd vil inngå i dette arbeidet.

Det arbeides med å etablere et prosjekt for å utvikle bistand og veiledning til kriminalitetsofre og deres pårørende.

Straffegjennomføringsloven § 4 har en egen bestemmelse om samarbeid med andre offentlige etater om de tjenester som domfelte og varetektsinnsatte har krav på. Etter § 12 kan den innsatte overføres til institusjon dersom dette er egnet til å fremme rehabilitering. På samme måte åpner § 16 for gjennomføring av straff utenfor fengsel med særlige vilkår etter halv straffetid. For å utvikle en mer forpliktende ordening mellom forvaltningssenheter har Regjeringen tatt initiativ til utvikling av et tverrdepartementalt samarbeid som sikrer kontinuitet i oppfølgingen og motivasjonsarbeidet for unge på vei ut av fengsel.

Straffegjennomføringsloven kapittel 5 omhandler samfunnsstraff som kan idømmes som alternativ til ubetinget fengsel. Innholdet skal være samfunnsnyttig tjeneste, program eller andre tiltak som er egnet til å motvirke ny kriminalitet. For at samfunnsstraff i forhold til unge under 18 år skal kunne virke, vil Regjeringen prioritere tverrsektoriell bistand og tiltak som aktiviserer det sivile samfunn. En av hovedintensjonene med samfunnsstraffen er å redusere faren for tilbakefall etter fullført dom og bryte kriminelle løpebaner. Derfor inngår også kriminalomsorgen i Regjeringens arbeide for utvikling av et tverretatlig forvaltningssamarbeid.

Prosjektet ungdomskontrakter som er gjennomført i samarbeid med Barne- og familiedepartementet, avsluttes høsten 2003. Erfaringene har vist at det er grunn til å vurdere utvidet bruk når det gjelder hvilke lovovertrедelser som bør omfattes av denne reaksjonsmuligheten. Videre ønsker Regjeringen å øke bruken av konfliktrådsmedling for unge lovbrøyttere, både som alternativ reaksjon for de over 15 år og som alternativ konfliktløsning for lovbrøyttere under den kriminelle lavalder.

Regjeringen arbeider for å bruke flere og bedre konfliktløsningsalternativer innenfor konfliktrådenes arbeidsområde, som for eksempel nettverksmedling der støttepersoner og andre berørte parter bringes inn i dialog. Det arbeides tverretatlig for å øke bruken av medling som tiltak i samfunnsstraffer. Stortinget har vedtatt en endring av straffeloven som presiserer adgangen til å benytte medling som særvilkår ved betinget dom (Ot.prp. nr. 106 (2001-2002)).

Det voldsforebyggende arbeidet som utføres av sivile vernepliktige har gitt gode erfaringer. Flere av oppdragsgiverne er av den oppfatning at arbeidet har en betydelig voldsforebyggende effekt. VOKT og BYPASS består av sivile vernepliktige som arbeider voldsforebyggende og antirasistisk i skolen, på ungdomsklubber og ved institusjoner for kultur og idrett. I tillegg er det opprettet en nettverkspatrulje som ferdes på offentlige steder der ungdom samles. BYPASS i Oslo og Moss samarbeider med frivillige organisasjoner, kommunen og politiet.

1.6.2 Bekjempe rasisme og diskriminering

Som ledd i Regjeringens langsiktige innsats skal tiltakene i Handlingsplanen mot rasisme og diskriminering (2002-2006) følges opp.

Regjeringen vil videreføre innsatsen mot diskriminering på utesteder. Politidirektoratet vil utarbeide en håndbok i bekjempelse av kriminalitet i restaurantbransjen, som forventes å foreligge høsten 2003. Rekrutteringen av personer med minoritetsbakgrunn til politietaten og kriminalomsorgen skal økes. Kriminalomsorgens sentrale forvaltning stiller krav til Kriminalomsorgens utdannings-senter om opptak av aspiranter med minoritetsbakgrunn. Politidirektoratet fokuserer i samarbeid med Politihøgskolen på nye tiltak for å rekruttere studenter med minoritetsbakgrunn til høgskolen.

I juni 2003 la Regjeringen frem St.meld. nr. 46 (2002-2003) Kvitteringar frå politiet ved visitasjon og annan kontroll. Det er i denne forbindelse foreslått å sette av midler til oppstart av et forskningsprosjekt om forholdet mellom politi og etniske minoriteter og å gjennomføre et tidsbegrenset prø-

veprosjekt med kvitterings- og registreringsordning i to politidistrikt. I tillegg vil Politidirektoratet bli gitt i oppdrag å vurdere ulike konsekvenser ved bruk av synlig tjenestenummer på uniformer.

I Handlingsplanen mot rasisme og diskriminering (2002-2006) er flere tiltak myntet på forholdene i politi- og lensmannsetaten, tjenestemennenes behov for opplæring og utvikling i forhold til minoritetsbefolkningen mv. Politidirektoratet er gitt i oppdrag å følge opp og rapportere på disse punktene. Både i NOU 1999:27 Ytringsfrihet bør finne sted og i NOU 2002:12 Rettslig vern mot etnisk diskriminering, er det foreslått endringer i straffeloven § 135 a om rasistiske ytringer. Regjeringen arbeider nå med å følge opp disse to utredningene.

I St.meld. nr. 25 (2000-2001) Levekår og livskvalitet for lesbiske og homofile i Norge fremgår det at lesbiske og homofile i noe større utstrekning enn befolkningen for øvrig er utsatt for vold og trusler om vold. 20 % av de lesbiske kvinnene og 38 % av de homofile mennene sier at de minst en gang i livet har blitt utsatt for vold eller trusler om vold som hadde sammenheng med deres seksuelle orientering. Justisdepartementet vil i samarbeid med Politidirektoratet vurdere behovet for å iverksette tiltak for å øke politiets bevissthet og kunnskap om vold og trusler som begås mot personer med utgangspunkt i personens seksuelle orientering.

1.6.3 Forebygge rusmiddelmissbruk

Utviklingen i narkotikakriminaliteten er bekymringsfull. Vesentlige deler av narkotikakriminaliteten finner sted innenfor organiserte og internasjonale nettverk. Regjeringen vil skjerpe kampen mot slik kriminalitet både gjennom internasjonalt samarbeid og nasjonal innsats. Under kat. 06.40 Politio- og påtalemyndighet gis nærmere omtale av de narkotikapolitiske tiltakene.

Betinget dom med promilleprogram har i 2003 blitt landsdekkende og er nå innført i alle landets fylker.

Alternative straffegjennomføringsformer til fengsel benyttes blant annet for å forebygge rusmiddelmissbruk, som ofte er medvirkende til en fortsatt kriminell atferd.

Straffegjennomføring ved heldøgnsopphold i behandlingsinstitusjon i medhold av straffegjennomføringsloven § 12 kan blant annet innvilges når det anses nødvendig for at domfelte skal få egnet behandling for rusproblemer som har vært medvirkende for vedkommendes kriminalitet.

Straffegjennomføring i medhold av straffegjennomføringsloven § 16 etter at halvdelen av straffen

er gjennomført i fengsel, innebærer fortsatt straffegjennomføring utenfor fengsel i regi av friomsorgs-kontor. Forbud mot alle former for rusmiddelmissbruk og vilkår om at domfelte skal gjennomgå behandling, delta i program, innta antabus eller andre medikamenter, overholde bestemmelser om oppholdssted eller unnlate å ha samkvem med bestemte personer, er aktuelle tiltak for å forebygge rusmisbruk og ny kriminalitet.

Regjeringen utvikler en ny rusmiddelpolitikk for barn og unge med hovedvekt på å hindre rekruttering til misbrukermiljøer. Regjeringens handlingsplan mot rusmiddelproblemer inneholder også tiltak innen det rusforebyggende området. Regjeringen vil legge vekt på tiltak som reduserer tilbud og etterspørsel av rusmidler for å forebygge og hindre kriminalitet. For langtkommede rusmisbrukere må skadereduserende tiltak bli iverksatt. Det skal gjennomføres tverretattlig samarbeid på lokalt plan, herunder Samarbeid om lokale tiltak (SLT). Politiet skal i samarbeid med skolene, barnevernet, helsevesenet og sosialetaten gi veiledning og informasjon til barn og unge om narkotikatruslene og foreldrenes ansvar. Det skal legges vekt på et systematisert samarbeid mellom politi og barnevern om barn og unge som allerede har begått kriminelle handlinger. Dette må gjelde både ressursinnsats og oppfølging. Politiets tilstedeværelse i brukermiljøene skal særlig hindre ny rekruttering blant barn og unge. Politidirektoratet har utarbeidet en plan for politiets bekjempelse av narkotikakriminalitet for perioden 2003-2008. Justisdepartementet har nedsatt en egen arbeidsgruppe for å utrede ordningen med Drug Court. Tiltaket tar sikte på å forbedre de praktiske hjelpe- og behandlingstilbudene for personer som vil ut av sitt misbruk, som premiss for domfellelsen.

1.6.4 Større fokus på volden og dens ofre

Kvinnevoldsutvalget har vært i arbeid siden høsten 2001 og vil legge fram en utredning innen utgangen av 2003. Der blir det foreslått tiltak med sikte på å forbedre situasjonen for kvinner og barn som blir utsatt for vold i nære relasjoner. Anbefalingene vil gjelde flere departementers fagområder.

Politidirektoratet samarbeider med Oslo politidistrikt om et pilotprosjekt for bruk av mobile voldsalarmer. Målet er å få på plass en pålitelig teknologi som gjør det mulig for politiet å finne offeret med stor grad av sikkerhet. Tilbudet planlegges å være landsdekkende innen utgangen av 2003.

Justisdepartementet er tillagt en koordinerende funksjon for Regjeringens arbeid mot vold i familien. Regjeringen besluttet å utarbeide en ny handlingsplan for perioden 2004–2006. Planen skal

utarbeides basert på erfaringer med nåværende handlingsplan og i samarbeid mellom Sosialdepartementet, Helsedepartementet, Barne- og familiedepartementet og Justisdepartementet. Den nye handlingsplanen vil inneholde tiltak for å styrke tilbudet til voldsutsatte kvinner med minoritetsbakgrunn, behandlingstilbud til menn med voldsproblematikk og tilbud til barn som vokser opp i familier der det utøves vold. I tillegg omhandler den tiltak for å styrke kompetansen om volds- og voldsofferproblematikk i etater som har et ansvar for å bistå voldsutsatte kvinner og barn og overgripere. Den inneholder dessuten tiltak for å styrke forskning om vold og overgrep samt tiltak for å styrke lokal/regional nettverksbygging mellom berørte instanser og internasjonalt samarbeid.

Stortinget har på bakgrunn av forslagene i Ot.prp. nr. 51 (2002-2003) Om lov om endringer i straffelova mv. vedtatt å styrke rettsstillingen for kvinner som blir tvangsgiftet, jf. lov av 4. juli 2003 nr. 76. Det er gjort straffbart å inngå ekteskap eller partnerskap med noen som er under 16 år, jf. straffeloven § 220 nytt første ledd. Det er også innført et eget straffebud om tvangsekteskap, jf. § 222 nytt annet ledd, hvor strafferammen er satt til seks års fengsel. Dessuten er påtalen i saker om tvang (§ 222) og trusler (§ 227) gjort ubetinget offentlig. Endringene trådte i kraft 01.09.2003.

Fra 2004 vil det bli etablert et nasjonalt kompetansesenter om vold og traumer. Kompetanse knyttet til menns vold mot kvinner i parforhold og annen vold i nære relasjoner skal inngå som en del av senterets kunnskapsplattform. Senteret vil ha som formål å styrke helhetlig og tverrfaglig forskning, utdanning og veiledning. Nasjonalt ressurs-senter for seksuelt misbrukte barn, Kompetansesenter for voldsoffearbeid og Psykososialt senter for flyktninger innlemmes i det nasjonale senteret. Det vil fortsatt bli brukt midler for å kjøpe tjenester med ulike behandlingstilbud for menn som utøver vold i nære relasjoner. I tillegg tilknyttet forskningsressurser fra Kontor for katastrofepsykiatri.

Justisdepartementet ønsker å styrke den fornærmedes stilling i straffeprosessen, spesielt rettsstillingen til ofre for volds- og seksuallovbrudd. Dr. juris Anne Robberstad har på oppdrag av Justisdepartementet skrevet utredningen Kontradiksjon og verdighet. Rapporten følges nå opp i departementet. De pårørendes rettigheter er ikke tatt opp i utredningen. Da rapporten ble sendt på høring, gikk imidlertid departementet inn for å styrke rettsstillingen for pårørende til barn som er blitt drept i forbindelse med en straffbar handling. Departementet arbeider nå med en proposisjon på bakgrunn av forslagene i høringsbrevet.

1.6.5 Forebygge og bekjempe organisert kriminalitet og økonomisk kriminalitet

Kriminalitet er i stadig større grad grenseoverskridende og organisert. Kriminalitetsbekjempelsen og rettsforfølgelsen må derfor også være grenseoverskridende. Den organiserte kriminaliteten bærer preg av å være mer profesjonell og mer sofistikert enn tradisjonell kriminalitet. Stadig flere av de kriminelle nettverkene benytter til dels avansert teknologi. Den grenseoverskridende aktiviteten utfordrer evnen til samordnet kriminalitetsbekjempelse på tvers av politidistrikter og landegrenser. For å bekjempe slike former for alvorlig kriminalitet ble Rådet for samordnet bekjempelse av organisert kriminalitet (ROK) og CATCH-prosjektet etablert. Politiets organisering av arbeidet på dette området er til vurdering. Det vises til nærmere omtale under kat. 06.40 Politi og påtalemyndighet.

På bakgrunn av forslag i Ot.prp. nr. 62 (2002-2003) Om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv. har Stortinget ved lov av 4. juli 2003 nr. 78 vedtatt en rekke tiltak mot organisert kriminalitet og menneskehandel. Blant annet er det innført et eget straffebud som rammer den som inngår forbund (avtale) om alvorlige straffbare handlinger som ledd i virksomheten til en organisert kriminell gruppe og en ny generell straffskjerpelsesregel for handlinger som er utøvet som ledd i virksomheten til en organisert kriminell gruppe. Dessuten er adgangen til å drive grenseoverskridende observasjon utvidet. Lovendringen har gjort det mulig å ratifisere FN-konvensjonen av 15. november 2001 om grenseoverskridende organisert kriminalitet. Norge har dermed forpliktet seg til å delta aktivt i det internasjonale samarbeidet mot organisert kriminalitet. Det skal utvikles konkrete tiltak som knyttes til norske forhold og erfaringer, samtidig som de skal reflektere vårt internasjonale ansvar.

Regjeringen har intensivert innsatsen mot menneskehandel; særlig handel med kvinner og barn. En handlingsplan for å bekjempe slik handel ble lagt frem i februar 2003. Planen legger opp til et bredt tverrsektorielt samarbeid om iverksettingen av tiltak. Arbeidet koordineres av Justisdepartementet. Menneskehandelen har internasjonale forgreininger og effektiv bekjempelse krever også internasjonalt samarbeid. Det er vedtatt et eget straffebud mot menneskehandel som gjør det mulig for Norge å ratifisere protokollen om menneskehandel til FNs konvensjon mot grenseoverskridende organisert kriminalitet. Straffebudet rammer bakmenn og andre som bidrar til at mennesker utnyttes til bl.a. prostitusjon og tvangsarbeid. Det går videre enn protokollen ved at det

også rammer den som står for selve utnyttelsen. Straffebudet, protokollen og handlingsplanen utgjør til sammen et godt grunnlag for den videre innsatsen for å forebygge og bekjempe handel med mennesker og å verne og hjelpe dem som er i en situasjon som offer for menneskehandel.

Etter forslag i Ot.prp nr. 78 (2002-2003) Om lov om endringer i straffeloven mv. har Stortinget ved lov av 4. juli 2003 nr. 79 fattet vedtak om nye straffebestemmelser mot korrupsjon. Alminnelig straffebestemmelser mot korrupsjon er tatt inn i straffeloven som ny § 276 a om enkel korrupsjon og i ny § 276 b om grov korrupsjon. Straffebudene rammer aktiv og passiv korrupsjon i både offentlig og privat sektor. Videre er det vedtatt et eget straffebud mot såkalt påvirkningshandel (ny § 276 c). Ved grov korrupsjon er strafferammen bøter eller fengsel inntil ti år, noe som innebærer at det åpnes for kommunikasjonsavlytting ved mistanke om grov korrupsjon. Lovendringene har gjort det mulig for Norge å ratifisere Europarådets straffrettslige konvensjon mot korrupsjon, som legger forholdene til rette for et styrket internasjonalt samarbeid i kampen mot korrupsjon. Justisdepartementet deltar nå sammen med Utenriksdepartementet i forhandlinger om en FN-konvensjon mot korrupsjon og arbeider med å forberede norsk tiltrødelse til Europarådets sivilrettslige konvensjon mot korrupsjon. Regjeringens handlingsplan mot økonomisk kriminalitet vil bli utarbeidet ved årsskiftet 2003/2004. Denne retter søkelyset spesielt mot kriminalitet innen konkurrs, skatt og avgift, verdipapirer og konkurranse.

Justisdepartementet etablerte i 2002, sammen med Utenriksdepartementet et treårig prosjekt for bekjempelse av korrupsjon og hvitvasking. Prosjektet er i betydelig grad internasjonalt rettet, med særlig fokus på å styrke samarbeidet for å forebygge og bekjempe korrupsjon og hvitvasking av penger. Prosjektet arbeider også med policy-spørsmål relatert til økonomisk kriminalitet og organisert kriminalitet, og legger vekt på et godt samarbeid med sentrale aktører innenfor fagfeltet.

Norge deltar i den internasjonale bekjempelsen av terrorisme, og Norge har fulgt opp Sikkerhetsrådets resolusjoner og andre FN-tiltak mot terrorisme. Sentralt i arbeidet med dette står lov av 28. juni 2002 nr. 54. Ved denne loven ble FN-konvensjonen av 09.12.1999 om bekjempelse av finansiering av terrorisme og Sikkerhetsrådets resolusjon 1373 av 28.09.2001 gjennomført i norsk rett. Norge har også sluttet opp om EU-tiltak på området, blant annet felles holdning 930 om bekjempelse av terrorisme og felles holdning 931 om bruk av særskilte tiltak til bekjempelse av terrorisme, som Rådet i EU vedtok 27.12.2001. Operativt er

norsk politi engasjert både gjennom Interpol og Europol på dette området.

Det justispolitiske samarbeidet med EU er i betydelig utvikling og baserer seg dels på formelle samarbeidsavtaler, dels på uformelle strukturer for informasjonsutveksling og norsk deltakelse i møter og prosjekter. Samarbeidet koordineres gjennom en embetsmannsgruppe under ledelse av Utenriksdepartementet og er grunnlagt på Regjeringens Europapolitiske plattform.

Innen Østersjø-regionen har det utviklet seg et nært samarbeid for kriminalitetsbekjempelse både bilateralt, bl.a. gjennom utvikling av samarbeid Norge-Russland, og multilateralt. Spesielt viktig er det multilaterale samarbeidet Task Force - et tiltak under Østersjørådet særlig rettet mot organisert kriminalitet. Viktige områder for samarbeidet er organisert gjengkriminalitet og ulovlig menneskehandel og narkotikasmugling. Videre er det gjennom Østersjø-grensesamarbeidet (Baltic Sea Region Border Control Cooperation) etablert et system for koordinert innsats med særlig fokus på kontroll av skipsfarten, bl.a. for å bekjempe menneskesmugling og smugling av ulovlige varer. Samarbeidet åpner for bedre ressursutnyttelse av sjøgrensekontroll i et område som i overveiende grad er definert som den ytre grensen til Schengenområdet.

Politimetodeutvalget har i mandat å vurdere om det bør innføres lovbestemmelser om forebyggende politimetoder. Utvalget skal etter planen avslutte sitt arbeid i løpet av 2003.

1.6.6 Gjengangerkriminalitet

Etter forslag i Ot.prp. nr. 62 (2002-2003) Om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv. ble det ved lov av 4. juli 2003 nr. 78 tatt inn en generell straffeskjerpingsregel i straffeloven § 61, som gir anvisning på at strafferammen skjerpes til det dobbelte dersom en tidligere domfelt person på ny begår en straffbar handling av samme art som han tidligere er domfelt for. Selv om endringen er generell, er formålet særlig å skjerpe straffen for gjentatte vinnings-, volds- og seksualforbrytelser. Etter departementets syn bør straffskjerpingen først og fremst skje ved straffeutmålingen i form av en betydelig betinget fengselsstraff i tillegg til den ubetingede delen.

1.7 God og effektiv konfliktløsning og -forebygging

1.7.1 Styrke konfliktrådsordningen

Forslaget i Ot. prp. nr. 60 (2002-2003) Om lov om endringer i konfliktrådsloven ble vedtatt av Stortinget

get ved lov av 4. juli 2003 nr. 75. Lovendringene innebærer en statlig overtakelse av konfliktrådsordningen. For best mulig utnyttelse av potensialet i ordningen har Regjeringen besluttet å legge konfliktrådene inn som en etat under Justisdepartementet. En statlig overtakelse muliggjør styring og utvikling av ordningen i tråd med samfunnsutviklingen og i forhold til den øvrige rettspleien. Konfliktrådene er fortsatt lokalt forankret fordi meglerne oppnevnes lokalt. Endringen gjennomføres fra 01.01.2004. Et sentralt sekretariat samlokalisert med konfliktrådet for Oslo- og Akershusregionen vil ivareta administrative og faglige oppgaver knyttet til kompetanse og utviklingsprosjekter.

1.7.2 Sivil rettspleie på grunnplanet

Regjeringen ønsker å gjøre den lokale rettspleien enklere og mer oversiktlig. Det vil derfor bli fremmet en proposisjon om den fremtidige organiseringen av den sivile rettspleien på grunnplanet (forlikrådene, namsmannsfunksjonen, stevnevitnefunksjonen med mer) i løpet av høsten 2003. Det vil bl.a. bli foreslått at sekretariatsarbeidet for forlikrådene, namsmannsoppgaven og stevnevitneoppgaven blir samlet under politiets ledelse i alle distrikter, og at staten overtar det administrative ansvaret for forlikrådene.

1.7.3 Tiltak for hurtigere straffesaksbehandling

Hurtig reaksjon antas å ha både en individpreventiv og allmennpreventiv virkning. Det ivaretar tilliten til rettssystemet og kan hindre ny kriminalitet. Hurtig straffesaksbehandling vil i mange tilfeller også lette situasjonen for offeret i påvente av eventuell rettssak.

Det er særlig viktig å redusere tiden som går med uten at saker blir behandlet. Det er også viktig å redusere ekspedisjonstiden fra saker sendes fra en instans til en annen. I flere saker har den siktede sittet varetektfengslet i lang tid. Det er derfor en målsetting å redusere varetektstiden ikke minst av hensyn til den siktede selv. Rask behandling sikrer også at bevisene i saken ikke forringes og vil i seg selv være ressursbesparende. Regjeringen fremmet i Ot.prp. nr. 66 (2001-2002) en rekke forslag til endringer i straffeprosessloven for å sikre hurtigere straffesaksbehandling. Blant tiltakene er frister for å beramme og avholde hovedforhandling, visse begrensninger i det frie forsvarervalg og bevisføring, samt utvidet adgang til å avhente vitner som det ellers er fare for at ikke ville møte for retten. Forslagene ble vedtatt ved lov av 28. juni 2002 nr. 55, og de aller fleste trådte i kraft 1. oktober samme år.

Endring i fristen for varetektsfremstilling for retten vil tre i kraft samtidig med ny forskrift om bruk av politiarrest. I Ot.prp. nr. 98 (2002-2003) har departementet foreslått lovendringer for å utvide politijuristenes påtalekompetanse. De foreslåtte endringene vil sammen med andre lovendringer som allerede er vedtatt, jf. særlig lov av 28. juni 2002 nr. 55 om endringer i straffeprosessloven mv., legge til rette for en mer effektiv behandling av straffesaker.

Sanksjonsutvalget avga 16.05.2003 sin utredning NOU 2003: 15 Fra bot til bedring. Utvalget foreslår å avkriminalisere handlinger som i dag er straffbare, slik at straff avløses av administrative sanksjoner. En gjennomføring av utvalgets forslag vil føre til at politi, påtalemyndighet og domstoler avlastes for oppgaver. Samtidig foreslår utvalget at en rekke straffbare handlinger som i dag avgjøres ved forelegg, skal kunne avgjøres ved forenklet forelegg. Det vil også føre til mindre bruk av ressurser og til en raskere saksbehandling. Departementet tar sikte på å sende utredningen på høring i løpet av høsten 2003.

Det nye saksbehandlingssystemet, LOVISA, legger til rette for bedre kvalitet og flyt i saksbehandlingen, og mer rasjonelle arbeidsrutiner i domstolene.

Kapasitetsprognosene viser at det fortsatt er behov for økt fengselskapasitet. I budsjettforslaget for 2004 foreslås det derfor ytterligere kapasitetsutvidende tiltak med til sammen 116 fengselsplasser og en moderat bruk av fremskutt løslatelse som anslås å gi en effekt tilsvarende 92 plasser. I tillegg arbeides det for økt bruk av samfunnsstraff og konfliktråd. Dette vil kunne bidra til å dempe presset på soningskøen. Bevilgningsøkningen til kriminalomsorgen i 2004 skal også dekke helårseffekten av tidligere iverksatte kapasitetsutvidelser på 129 fengselsplasser.

1.8 Sikre rettssikkerheten for individer og grupper

1.8.1 Styrke ordningen med fri rettshjelp

01.09.2003 ble inntektsgrensene for å få fri rettshjelp økt med 20 000 kr til 230 000 kr. Samtidig ble egenandelene avskaffet.

1.8.2 Gjenopptakelseskommissjonen i straffesaker

Hittil har spørsmålet om gjenopptakelse blitt avgjort av den domstolen som avsa den angrepne dommen. Ved lov av 15. juni 2001 nr. 63 ble det vedtatt opprettet en kommisjon som skal avgjøre begjæringer om

gjenopptakelse av straffesaker, jf. Innst. O. nr. 144 (2000-2001). Kommisjonen ble opprettet 01.09.2003 og starter sitt arbeid i løpet av høsten 2003.

Det er nødvendig med administrative og økonomiske forberedelser før ordningen kan tre i kraft. Justisdepartementet tar sikte på ikraftsetting 01.01.2004.

1.8.3 Erstatning etter uberettiget strafferettsforfølgning

Departementet fremmet våren 2002 forslag om å endre reglene om erstatning etter uberettiget straffeforfølgning. Endringene bidrar til å sikre at praktiseringen av reglene er i samsvar med kravene i Den europeiske menneskerettighetskonvensjon (EMK). Stortinget sluttet seg til forslaget, jf. lov av 10. januar 2003 nr. 3. De nye reglene vil tre i kraft siste kvartal 2003.

1.8.4 Kvalitetssikring av tolker

Justisdepartementet er engasjert i å sikre kvaliteten av tolkene som brukes i forvaltningen generelt og særskilt i rettsvesenet. Domstoladministrasjonen følger opp arbeidet med å etablere et landsdekkende tolkeregister for domstolene etter mønster fra registeret som ble tatt i bruk i Oslo tingrett september 2002. Departementet har startet et regelverksutviklingsarbeid med fokus på kvalitetssikring og problemstillinger knyttet til bruk av tolketjenester i det offentlige. Arbeidet skjer i samarbeid med Kommunal- og regionaldepartementet og øvrige berørte instanser.

1.8.5 Domstolsbehandling av saker om tap av retten til å føre motorvogn

Departementet la i Ot.prp. nr. 52 (2002-2003) Om lov om endringer i vegtrafikkloven mv. frem forslag om at domstolene, og ikke lenger politiet, skal avgjøre om retten til å føre motorvogn skal tapes på grunn av en straffbar handling. Forslaget ble vedtatt ved lov av 4. juli 2003 nr. 77 og vil tre i kraft så tidlig som mulig i 2004.

1.9 Et godt og tilgjengelig regelverk

Justisdepartementet har et omfattende ansvarsområde hvor også ansvaret for sentralt sivilrettslig regelverk inngår. Regjeringen vil arbeide for utvikling av en god rammeloavgivning for næringslivet og det sivile samfunn. Justisdepartementet har også et overordnet ansvar for å bidra til et enkelt, oversiktlig og sammenhengende lovverk med god lovstruktur. Det vises til omtalen i punkt 4.2 under kat. 06.10 Administrasjon.

Omfanget av lovgivningsbehov innenfor privatretten er omfattende. Justisdepartementet administrerer et større antall utredningsarbeider som i ulike faser utføres internt eller med ulike former for ekstern bistand. Arbeidene nasjonalt og internasjonalt omfatter flere ulike tiltak om erstatning og forsikring, forskjellige problemstillinger om kontraktsforhold, blant annet knyttet til regelverksarbeid i EU, videre tingsrett, ekspropriasjonsrett, konkurs- og panterett, spørsmålet om fellesnordisk revisjon av familie- og arveretten, umyndiges rettsforhold, selskapsrett, herunder arbeidet med ny samvirkelov og lov om europeiske selskap, og transportrett med flere forslag til endringer i sjøloven, knyttet til spørsmål om passasjerskader og miljøskader. Det er dessuten et sterkt behov for å utrede og klargjøre regelverket om hvilket lands rett norske domstoler skal dømme etter når en sak med tilknytning til flere land står til behandling (norsk internasjonal privatrett). Det tas sikte på en betydelig modernisering av reglene for behandling av tvistemål, gjennom oppfølgingen av Tvistemålutvalgets utredning med forslag til ny tvistelov. Dette arbeidet må også ses i sammenheng med departementets hovedmål om å sikre rettsikkerhet for individer og grupper. Både rettshjelploven og ny tvistelov er viktige redskaper for å gjøre domstolene tilgjengelig, slik at den enkelte om nødvendig kan få håndhevet sine rettigheter der.

Regjeringen vil fremme en proposisjon med forslag om større forenklinger i lov om fri rettshjelp. Målet er å gjøre loven mer oversiktlig, mer forutsigbar og i større grad nå de grupper som har størst behov for at det offentlige betaler deres kostnader til juridisk bistand. Rettshjelploven slik den nå er utformet, er lite oversiktlig, åpner for mye skjønn og kan vanskelig leses uten å ha godt kjennskap til hvordan den praktiseres. Målet må være at loven på en mest mulig presis måte angir hvem som kan få fri rettshjelp og til hvilke sakstyper, slik at brukerne i størst mulig grad kan lese direkte ut av loven hvilke rettigheter de har. Ved å gjøre loven enklere og å redusere forvaltningens skjønnsadgang, vil saksbehandlingen kunne gå vesentlig raskere.

1.10 Redusert sårbarhet i samfunnet

Det er et mål å redusere samfunnets sårbarhet gjennom å sikre samfunnets evne til å opprettholde viktige samfunnsfunksjoner og ivaretaelse av borgenes liv, helse og grunnleggende behov under ulike former for påkjenninger. Samfunnets sårbarhet skal reduseres gjennom et systematisk samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeid. Samfunnets sikkerhet og beredskap skal være god også i

tider hvor det ikke foreligger konkrete trusler mot samfunnet, samtidig som borgerne skal oppleve reell trygghet for liv, helse og miljø under de påkjenninger de måtte bli utsatt for, som store ulykker, naturkatastrofer og terror.

Det enkelte fagdepartement har ansvaret for samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeidet i sin sektor, herunder oppfølgingen av St.meld. nr. 17 (2001-2002) Samfunnssikkerhet Veien til et mindre sårbart samfunn, jf. Innst. S. nr. 9 (2002-2003). Justisdepartementet har et samordnings- og tilsynsansvar på samfunnssikkerhet- og beredskapsområdet i forhold til de øvrige departementer.

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap ble etablert 01.09.2003. Direktoratet er på vegne av Justisdepartementet fag- og tilsynsorgan på samfunnssikkerhets- og beredskapsområdet og en støtte for Justisdepartementets samordnings- og tilsynsrolle. Direktoratet vektlegger både forebyggende og operative oppgaver i sitt arbeid, og sørger for at det oppnås god sammenheng mellom disse.

1.10.1 Bedre samfunnets evne til å forebygge kriser og ulykker samt alvorlig svikt i samfunnskritiske funksjoner

Regjeringen vil redusere samfunnets sårbarhet gjennom å bedre samfunnets evne til å forebygge kriser og ulykker. Det legges opp til en videreføring av det økte aktivitetsnivået innen beredskapen på sivil side etter terrorangrepene 11.09.2001 og den etterfølgende kampen mot terrorisme. Videre ønsker Regjeringen å videreutvikle og styrke beredskaps- og sikkerhetsarbeidet på alle nivåer i forvaltningen. Gjennom økt fokus på markedskontroll og informasjon til allmennheten skal oppmerksomheten om brann- og elsikkerhet styrkes. Det er en målsetting at sikkerheten i norsk industri og næringsliv skal økes ved å fokusere på sammenhengen mellom god styring av HMS-arbeid og virksomhetens øvrige kvalitetsarbeid. Utviklingen knyttet til de sikkerhetsmessige forholdene i virksomheter med potensial for store ulykker er positiv. Innsats rettet mot områder med et risikopotensial for store ulykker har fortsatt prioritet. Regjeringen ønsker å bidra til økt forbrukersikkerhet gjennom informasjons- og opplysningstiltak om farlige produkter og tjenester samt ulike forebyggende tiltak overfor produsenter, importører og detaljister, som for eksempel markedsovervåking. Regjeringen ønsker å øke sikkerheten og beredskapen i forhold til transport av farlig gods.

Tilgang på elektrisk kraft er stadig viktigere for samfunnssikkerheten. Regjeringen vil derfor gjennom tilsyn arbeide for at nødvendige tiltak vurde-

res for å sikre pålitelig distribusjon av elektrisk kraft. Regjeringen vil vurdere tiltak som legger grunnlaget for en effektiv sikring av uerstattelige nasjonale kulturverdier, og i denne forbindelse vil arbeid rettet mot brann i tette trehusmiljøer prioriteres. Det legges vekt på at forsknings- og utredningsaktiviteter skal være forutsetning for videreutviklingen av samfunnets sivile sikkerhet.

Regjeringen mener det er behov for et mer helhetlig sikkerhets- og beredskapsarbeid i Norge. Justisdepartementets samordnings- og tilsynsrolle på sikkerhets- og beredskapsområdet skal derfor videreutvikles og styrkes, særlig i forhold til samfunnskritiske funksjoner.

1.10.2 Bedre samfunnets evne til å håndtere hendelser, ulykker, kriser og katastrofer, samt trusler mot rikets sikkerhet og selvstendighet og andre vitale nasjonale sikkerhetsinteresser

Det er et mål at samfunnet skal ha tilstrekkelige beredskapsplaner og operative rednings- og beredskapsressurser til å kunne håndtere enhver hendelse, ulykke, krise eller katastrofe. I denne sammenheng er det viktig å styrke samordningen av redningsressursene, gjennom felles øvelses- og opplæringsaktivitet for nødetatene og Siviltforsvaret. Siviltforsvaret må videreutvikle sine oppgaver som statlig forsterkningsressurs og innrettes slik at det ivaretar oppgaver knyttet til de situasjoner som kan få de alvorligste konsekvenser for samfunnet. Regjeringen vil videreutvikle fylkesmennenes og kommunenes krisehåndteringsevne gjennom øvelsesaktivitet og gjennom etablerte relasjoner mellom næringslivets forebyggende og skadebegrensede arbeid og den offentlige beredskapen.

Siden 1997 har det vært nedsatt en sentral prosjektorganisasjon i forbindelse med planlegging av et felles radiosamband for nødetatene. Alternative utbyggingsformer vurderes i denne sammenheng.

Justisdepartementet vil starte prosessen med å automatisere tre kystradiostasjoner i 2004, jf. nærmere omtale under kat. 06.50 Redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap.

Norske og russiske myndigheter har over tid arbeidet for å bedre varslingsrutinene mellom landene, og særskilt varslingsrutiner ved ulykker langs kysten. Dette arbeidet videreføres i 2004.

Gjennom etableringen av et fast sekretariat for Koordinerings- og rådgivningsutvalget for etterretnings- og sikkerhetstjenestene skal samfunnets evne til å fange opp endringer i trussel- og risikobildet og evne til å iverksette tiltak for å møte nye utfordringer sikres.

Gjennom Justisdepartementets sektorovergripende ansvar for forebyggende sikkerhet i sivil sektor og Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM) vil det arbeides for å bygge et tilfredsstillende sikkerhets- og robusthetsnivå i forhold til de trusler og risiki samfunnet utsettes for. Regjeringen har lagt frem en nasjonal strategi for informasjonssikkerhet som bl.a. skal bidra til at samfunnskritisk infrastruktur for elektronisk informasjonsutveksling skal være robust og sikker. Varslingssystem for digital infrastruktur (VDI) og Senter for informasjonssikring (SIS) skal bidra til at trusler og sårbarheter mot samfunnskritiske virksomheter kartlegges og vurderes.

Lund-utvalget har i sin utredning NOU 2003: 18 Rikets sikkerhet, foreslått nye regler om forbrytelser mot statens selvstendighet og sikkerhet og mot Norges statsforfatning. Utvalget foreslår en viss utvidelse av straffeansvar for å volde fare for rikets sikkerhet, og at også andre grunnleggende interesser som gjelder samfunnets infrastruktur skal vernes. Det foreslås videre en betydelig forenkling av straffelovens regler. Utvalget foreslår dessuten enkelte endringer i reglene om etterforskningsmetoder. Utredningen vil bli sendt på høring høsten 2003 og fulgt opp i sammenheng med departementets arbeid med en ny straffelov.

1.11 En åpen og kvalitetsbevisst forvaltning

Arbeidet med politireformen fortsetter i 2003. I 2004 vil man kunne hente ut gevinster. Reformen har som mål både å gi en mer effektiv kriminalitetsbekjempelse og en mer publikumsorientert tjeneste, og med økt kostnadseffektivitet. Antall tjenestesteder skal ikke reduseres i forhold til dagens nivå. Se nærmere omtale under kat. 06.40.

Det er fremmet forslag om ny organisering av et eget etterforskningsorgan for politiet og påtalemyndigheten, jf. Ot.prp. nr. 96 (2002-2003) Om lov om endringer i straffeprosessloven. Ingen som er aktiv i politi- og påtaletjeneste skal etterforske sine egne medarbeidere.

I St.meld. nr. 23 (1991-92) Om bekjempelse av kriminalitet la departementet bl.a. frem en beregning av kriminalitetens økonomiske virkninger for samfunnet. Departementet viser til Stortingets ønske om en analyse av hvilke direkte og indirekte kostnader kriminaliteten påfører samfunnet, jf. Budsjett-innst. S. nr. 4 (2002-2003). Departementet har vært i kontakt med ulike forskningsmiljøer (høgskoler og universitet) med sikte på å iverksette forskning rundt denne viktige kriminalpolitiske problemstilling. Før årsskiftet 2003/

2004 vil en ha tatt stilling til de økonomiske og faglige rammer for et planlagt prosjekt med arbeidstittel «Kriminalitetens samfunnsmessige kostnader».

Arbeidet med å overføre tinglysingen fra domstolene til Statens Kartverk, og gjennomføringen av strukturendringene for domstolene i førsteinstans videreføres. Det er foretatt en mindre revisjon av fremdriftsplanen for strukturendringene. Dette medfører imidlertid ingen forskyvninger i forhold til planlagt slutføring, som etter planen er 01.01.2008.

Justisdepartementets samordnings- og tilsynsrolle på sikkerhets- og beredskapsområdet skal videreutvikles og styrkes, særlig i forhold til samfunnskritiske funksjoner.

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap utgår fra det tidligere Direktoratet for brann og elsikkerhet og Direktoratet for sivilt beredskap. Etableringen av direktoratet gir en felles myndighetslinje fra sentralt til lokalt nivå innen brann, redning og generell beredskap og gir et felles fagmiljø innenfor forebygging og beredskap. Sivilforsvaret er en viktig del av landets beredskap mot krig og omfattende kriser. Fra 01.01.2004 vil dagens sivilforsvarskretser reduseres fra 40 til 20. Justisdepartementet har i 2003 foretatt en vurdering av den totale skolevirksomheten innen det sivile beredskap. Gjennomgangen viser at det er behov for å styrke opplæringen innenfor primæransvarsområdene (brannvesen og sivilforsvar) gjennom å realisere påviste effektiviseringspotensial og synergieffekter.

Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM) ble opprettet 01.01.2003. NSM er administrativt underlagt Forsvarsdepartementet, med faglig rapporteringslinje til Justisdepartementet når det gjelder sivil sektor og til Forsvarsdepartementet når det gjelder militær sektor. Ansvarsforholdene knyttet til forebyggende sikkerhetstjeneste og NSM fremgår av kgl. res. 25.07.2003.

1.12 Budsjettmessige hovedprioriteringer

I budsjettforslaget for 2004 prioriteres tiltak innenfor områdene kriminalomsorgen, samfunnets sikkerhet og beredskap og rettssikkerhet.

Bevilgningen til kriminalomsorgen foreslås økt betydelig for å dekke helårsvirkningen av tidligere planlagte og iverksatte tiltak på til sammen 129 fengselsplasser og nye kapasitetsutvidende tiltak i 2004 på 116 plasser. I tillegg legges det i 2004 opp til at det kan tas i bruk fremskutt prøveløslatelse på fem dager for domfelte med dom under 90 dager

og 10 dager for dommer over 90 dager, forutsatt at de domfelte oppfyller kravene til løslatelse etter to tredels tid. Dette anslås å gi en effekt tilsvarende 92 plasser. Samlet innebærer dette en betydelig innsats i arbeidet for å redusere soningskøen. Justisdepartementet vurderer i en helhetlig sammenheng også andre mer langsiktige tiltak og kapasitetsutvidelser som kan bidra til å redusere soningskøen.

Det generelle driftsbudsjettet til domstolene videreføres omtrent på samme nivå som i 2003. Bevilgningsforslaget på politibudsjettet skal gjøre det mulig å opprettholde det samlede aktivitetsnivået i etaten på tilnærmet samme nivå som i 2003.

Bevilgningen til politiet på asyl- og utlendingsfeltet foreslås økt, samtidig som det iverksettes organisatoriske tiltak på dette området som forutsettes å gi en bedre og mer kostnadseffektiv ressursbruk. Det er lagt inn ekstra midler for å dekke merutgifter i 2004 til gjennomføring av vedtatte moderniseringsreformer i justissektoren, herunder sammenslåing av domstoler i førsteinstans, overføring av ansvaret for tinglysing i fast eiendom fra domstolene til Statens kartverk og lokalisering av det nye Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap i Tønsberg ultimo 2004.

Budsjettforslaget på Justisdepartementets område har en nominell vekst på 6,9 % sammenlignet med saldert budsjett 2003. Foruten satsingene nevnt ovenfor kan økningen i hovedsak forklares med at Justisdepartementet i 2004 har overtatt ansvaret for det tidligere Direktoratet for brann- og el-sikkerhet og Norges brannskole fra Arbeids- og administrasjonsdepartementet, og at budsjetteringen av redningshelikoptertjenesten fra 2004 er samlet under Justisdepartementet.

Regjeringen legger vekt på å ha en balansert ressursfordeling og hurtig flyt i hele straffesakskjeden. Til tross for et svært høyt aktivitetsnivå både i domstolene og kriminalomsorgen de siste årene, har restansebeholdningen i domstolene og soningskøen i fengslene økt. Dette skyldes et økt sakstilfang fra politi- og påtalemyndighet frem til 2001. Som følge av dette ble domstolene og kriminalomsorgen prioritert i budsjettforslaget for 2003. Utviklingen fra 2002 viser en reduksjon i antall påtaleavgjorte saker og at situasjonen i domstolene har bedret seg noe, mens soningskøen har fortsatt å øke fram til første kvartal 2003. I budsjettforslaget for 2004 prioriteres derfor ytterligere kapasitetsutvidende tiltak i kriminalomsorgen.

Bevilgningen til kriminalomsorgen er foreslått økt med om lag 112 mill. kr, særlig til dekning av kapasitetsutvidende tiltak men også for å styrke innholdet i straffegjennomføringen. Økningen

skal dekke helårsvirkningen av tidligere planlagte og iverksatte kapasitetsutvidende tiltak på til sammen 129 fengselsplasser (nye Kongsvinger fengsel 82, Bergen fengsel 21 (dubleringer), Ullersmo fengsel 15 og Trondheim fengsel 11). I tillegg skal det dekke merutgifter til nye kapasitetsutvidende tiltak i 2004 på 116 plasser, fordelt med 25 nye plasser i Tromsø fengsel og 23 nye plasser i Oslo fengsel fra sommeren 2004, åtte nye plasser i Kongsvinger fengsel (dubleringer) og 60 plasser fordelt på fire nye modulfengsel i løpet av 2. halvår 2004 ved hhv. Bergen, Skien, Kongsvinger og Trondheim fengsler. Bevilgningen er økt noe for å styrke innholdet i straffegjennomføringen, særlig for voldsdømte. Effekten av bevilgningsøkningen til kapasitetsutvidende tiltak kombinert med moderat bruk av fremskutt løslatelse, tilsvarer 208 fengselsplasser i 2004. Det høye aspirantopptaket ved Kriminalomsorgens utdannings-senter foreslås videreført i 2004. I tillegg vil det bli iverksatt tiltak for å sikre et tilstrekkelig antall fagutdannet personell i forbindelse med kapasitetsutvidelsene i 2004.

Det foreslås en betydelig økning i bevilgningen til sikkerhets- og beredskapstiltak i 2004. Særlig er bevilgningen til Oslo politidistrikt økt for å dekke økt politiinnsats på dette området (inkludert bruk av politihelikopter i Oslo-området). I tillegg er det lagt inn 14,5 mill. kr for å dekke merutgifter ved å innføre døgnkontinuerlig tilstedevakt (inkl. legeberedskap) med 15 minutters reaksjonstid ved redningshelikopterbasen på Sola. Det tas sikte på etablering fra 01.01.2004 avhengig av at dette er praktisk mulig. Videre er bevilgningen til Svalbardbudsjettet økt med 11,1 mill. kr som følge av at Sysselmannen på Svalbard har inngått en ny helikopteravtale som styrker helikoptertjenesten noe i dette området. I tillegg er det foreslått å øke bevilgningen til det nye direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap med 19,5 mill. kr for å dekke merutgifter i 2004 i forbindelse med lokalisering av det nye Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap i Tønsberg fra ultimo 2004.

Det er foreslått å styrke bevilgningen til retts-sikkerhetstiltak med om lag 65 mill. kr. Dette skal dekke virkningen i 2004 av iverksatte tiltak i 2003 knyttet til endringer i rettshjelpsloven (fjerne egenandelen og heve inntektsgrensen med 20 000 kr), opprettelse av gjenopptakelseskommissjonen i straffesaker og etablering av ordningen med erstatning for uberettiget straffeforfølgning.

I bevilgningsforslaget for domstolene er det lagt til grunn at utgifter på om lag 25 mill. kr knyttet til lokalsaker dekkes innenfor eksisterende ramme ved at det frigjøres midler som i 2003 var bevilget til engangsinvesteringer i Tromsø tinghus

og utviklingskostnader for saksbehandlingssystemet LOVISA. Noe av de frigjorte midler er også omfordelt til andre formål innenfor justissektoren. Videre er det lagt inn i overkant av 20 mill. kr som kompensasjon for dommerlønnsøkning i 2002. Departementet legger til grunn at bevilgningsforslaget for 2004 gir grunnlag for at domstolene vil kunne videreføre aktivitetsnivået fra 2003 til 2004.

I forslaget til bevilgningen på politibudsjettet er det tatt hensyn til merutgifter knyttet til asyl- og utlendingsfeltet og sikkerhets- og beredskapstiltak. I tillegg legges det opp til økt politiinnsats for å redusere antall trafikkkulykker. Etatens ressursbruk er personalintensiv med døgnkontinuerlig drift, noe som medfører lønnsutgifter i tillegg til grunnlønn. Politireformen har medført en betydelig frigjøring av arbeidskraft fra administrative funksjoner til tjenesteytende og operativt arbeid. Samtidig som dette gir en mer effektiv og riktig bruk av de menneskelige ressursene, vil lønns- og driftskostnadene kunne øke. Departementet legger til grunn at effektiviseringsarbeidet i etaten blir videreført. Det synes fortsatt å være mulig å effektivisere driften i flere politidistrikter. Med dette som utgangspunkt legger departementet til grunn at bevilgningsforslaget på politibudsjettet for 2004 vil gjøre det mulig å opprettholde det samlede aktivitetsnivået tilnærmet på samme nivå som i 2003. Det er lagt inn midler for å øke opptaket ved Politihøgskolen med to ekstra klasser. Bevilgningen til den høyere påtalemyndighet er styrket noe.

Bevilgningen på departementets budsjettkapittel er foreslått økt noe. Dette skyldes i hovedsak at midlene til tinglysingsprosjektet, som foreslås til 5 mill. kr for å sikre nødvendig fremdrift i 2004, bevilges på departementets budsjett. Det generelle driftsbudsjettet til departementet for 2004 vil bli noe strammere enn i 2003.

Det foreslås å øke tilskuddet til Svalbardbudsjettet med 11,1 mill. kr i forbindelse med ny helikopteravtale. Det foreslås også å øke skattesaten for personinntekt på Svalbard fra 6 % til 8 % og å øke eksportavgiften på kull, som til sammen anslås å gi økte inntekter på Svalbard på om lag 6,5 mill. kr i 2004.

Som et ledd i Regjeringens samlede budsjettopplegg foreslås det å øke passgebyret for barn fra 1/4 ganger rettsgebyret til 1/2 ganger rettsgebyret (dvs. fra 185 kr til 370 kr). Dette anslås å gi årlige merinntekter på om lag 23 mill. kr. Videre foreslås det å øke gebyret for begjæring om utlegg fra 1 ganger rettsgebyret til 1,5 ganger rettsgebyret (fra 740 kr til 1 110 kr). Dette forventes å gi årlige merinntekter på om lag 62 mill. kr. Det foreslås også å redusere produksjonen av mannskapsårsverk for sivile vernepliktige fra 1 750 årsverk til

i underkant av 1 500 årsverk, å redusere tjenestetiden for sivile vernepliktige fra 14 måneder til 13 måneder og å øke godtgjørelsen for bruk av sivile vernepliktige mannskaper fra 130 kr til 150 kr pr. døgn.

1.13 Oversikt over programkategorier under Justisdepartementets ansvarsområde

1.13.1 Kategori 06.10 Administrasjon

Kategorien omfatter bevilgningen til Justisdepartementets drift og kommisjonsbudsjettet. Hovedmål for Justisdepartementet er å sørge for opprettholdelse av de grunnleggende garantier for rettssikkerhet og sikre trygghet til det enkelte mennesket og samfunnet. Justisdepartementets oppgave er først og fremst å konkretisere og sette mål innenfor de enkelte hovedmålene i justissektoren, tildele ressurser, utarbeide resultatkrav og føre kontroll med at de krav som er satt blir nådd. Totalt foreslås det bevilget 207,1 mill. kr i 2004. Dette er en økning på 2,1 % i forhold til saldert budsjett 2003. Økningen skyldes i hovedsak at midler til tinglysingsprosjektet, som foreslås økt til 5 mill. kr i 2004, bevilges på departementets budsjett. Det generelle driftsbudsjettet til departementet for 2004 vil bli noe strammere enn i 2003.

1.13.2 Kategori 06.20 Rettsvesen

Kategorien omfatter bevilgninger til Høyesterett, lagmannsrettene, domstolene i første instans og Domstoladministrasjonen. I tillegg kommer bevilgning til dekning av domsutgifter i forbindelse med behandling av straffesaker. Kategorien omfatter dessuten gebyrinntekter som kreves inn i medhold av rettsgebyrloven. Følgende hovedmål for justissektoren gjelder for domstolene i 2004:

- Sikre rettssikkerhet for individer og grupper
- God og effektiv konfliktløsning og -forebygging
- Åpen og kvalitetsbevisst justisforvaltning og rettspleie

Totalt foreslås bevilget 1 406,2 mill. kr i 2004. Dette er en nedgang på 1,8 % i forhold til saldert budsjett 2003. Nedgangen skyldes redusert investeringsbehov, blant annet fordi saksbehandlingssystemet LOVISA snart er ferdig utviklet og at Tromsø tinghus er ferdigstilt. I tillegg er bevilgningen til spesielle driftsutgifter for domstolene nedjustert med i overkant av 30 mill. kr, som følge av at kunngjøring av selskapsrelaterte opplysninger fra Brønnøysundregistrene skal skje elektronisk og ikke lenger i Norsk Lysningsblad fra 01.01.2004. Det er foretatt

en mindre revisjon av fremdriftsplanen for strukturendringene i første instans, men dette medfører ingen forskyvninger i forhold til tidspunktet for planlagt slutføring. Fremdriften i overføringen av tinglysingsoppgavene fra domstolene til Statens kartverk vil søkes koordinert med tidsplanen for strukturendringene i domstolene.

1.13.3 Kategori 06.30 Kriminalomsorg

Kategorien omfatter bevilgninger til kriminalomsorgen, Kriminalomsorgens utdanningssenter (KRUS) og Kriminalomsorgens IT-tjeneste (KITT).

Følgende hovedmål for justissektoren gjelder for kriminalomsorgen i 2004:

- Redusert kriminalitet
- En åpen og kvalitetsbevisst justisforvaltning og rettspleie

Totalt foreslås bevilget 1 978,4 mill. kr i 2004. Dette er en økning på 8,2 % i forhold til saldert budsjett 2003. Økningen innebærer en satsing på kriminalomsorgen særlig når det gjelder kapasitetsutvidende tiltak, men også når det gjelder innholdet i straffegjennomføringen.

Bevilgningsøkningen skal dekke utgifter til helårsvirkning av drift ved Tromsø fengsel, helårsvirkning av drift og husleie ved Kongsvinger fengsel, helårsvirkning av kapasitetsutvidelsene ved Bergen (dublering) og Ullersmo fengsler, utvidelse av kapasiteten i Oslo fengsel, drift og kjøp av modulfengsel ved Bergen, Skien, Kongsvinger og Trondheim fengsler og styrking av innholdet i straffegjennomføringen. Det legges også opp til å videreføre det høye aspirantopptaket ved KRUS.

1.13.4 Kategori 06.40 Politi og påtalemyndighet

Kategorien omfatter i hovedsak bevilgninger til Politidirektoratet, politi- og lensmannsetaten, sentrale særorganer, den høyere påtalemyndighet, generaladvokaten og grensekommisæren. Følgende hovedmål for justissektoren gjelder for politi og påtalemyndigheten i 2004:

- Redusert kriminalitet
- God og effektiv konfliktløsning og forebygging
- Sikre rettssikkerhet for individer og grupper
- En åpen og kvalitetsbevisst justisforvaltning og rettspleie

Totalt foreslås bevilget 7 289,8 mill. kr i 2004. Dette er en økning på 1,9 % kr i forhold til saldert budsjett 2003.

1.13.5 Kategori 06.50 Redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap

Kategorien omfatter bevilgning til forvaltningen av siviltjenesteordningen i Norge, Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, herunder Sivilforsvaret og Norges Brannskole, hovedredningsentralene, kompensasjon for nød- og sikkerhetstjenester til sjøs og prosjekt for innføring av felles radiosamband for nødetatene (Nødnettprosjektet). Følgende hovedmål for justissektoren gjelder for kategorien i 2004:

- Redusert sårbarhet i samfunnet
- En åpen og kvalitetsbevisst justisforvaltning og rettspleie

Totalt foreslås bevilget 1 169 mill. kr i 2004. Dette er en økning på 62,4 % i forhold til saldert budsjett 2003. Økningen skyldes bl.a. opprettelsen av Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap under Justisdepartementet, som utgår fra Direktoratet for brann- og elsikkerhet og Direktoratet for sivil beredskap. Norges Brannskole er i denne forbindelse overført fra Arbeids- og administrasjonsdepartementet til Justisdepartementet. Økningen forklares også med at budsjettet for redningshelikoptertjenesten er overført fra Forsvarsdepartementet til Justisdepartementet.

1.13.6 Kategori 06.60 Andre virksomheter

Kategorien omfatter bevilgninger til De særskilte etterforskningsorganene (SEFO), Særskilte ulykkeskommisjoner, Særskilte straffesaksutgifter m.m., Norsk Lovtidend og Kommisjonen for begjæring om gjenopptakelse av straffesaker. Følgende hovedmål for justissektoren gjelder for kategorien:

- Sikre rettssikkerhet for individer og grupper

Totalt foreslås bevilget 577,2 mill. kr i 2004. Dette er en økning på 5,5 % i forhold til saldert budsjett for 2003. Økningen skyldes i hovedsak forventede økte utgifter til særskilte straffesaksutgifter m.m. (godtgjørelse til advokater mv.). I tillegg er det lagt inn midler til helårsvirkning for Kommisjonen for begjæring om gjenopptakelse i straffesaker som ble opprettet 01.09.2003.

1.13.7 Kategori 06.70 Fri rettshjelp, erstatninger, konfliktråd m.m.

Kategorien omfatter bevilgninger til fri rettshjelp, statens erstatningsansvar, voldsoffererstatning, konfliktråd og bobehandling. Følgende hovedmål for justissektoren gjelder for kategorien:

- Sikre rettssikkerhet for individer og grupper
- God og effektiv konfliktløsning og –forebygging
- Redusert kriminalitet

Totalt foreslås bevilget 925,6 mill. kr i 2004. Dette er en økning på 15,6 % i forhold til saldert budsjett for 2003. Økningen skyldes hovedsakelig at det er lagt inn midler for å dekke helårsvirkningen av endringene i rettshjelpsloven fra 01.09.2003 (heve inntekstgrensen med 20 000 kr og fjerne egenandelen). I tillegg er det foreslått å øke bevilgningen til bobehandling i 2004 i forbindelse med en forventet økning i antall tvangsavviklinger som følge av at fristen for at aksjeselskaper må forhøye aksjekapitalen til 100 000 kr utløper 31.12.2003.

1.13.8 Kategori 06.80 Svalbardbudsjettet

Svalbardbudsjettet legges frem av Justis- og politidepartementet som et eget budsjett, samtidig med og som en del av statsbudsjettet, og dekker utgiftene til administrasjonen av Svalbard. Den foreslåtte bevilgningen under denne kategorien skal dekke det forventede underskuddet på svalbardbudsjettet. I Svalbardbudsjettet for 2004 er det foreslått 169,4 mill. kr i utgifter og 50,2 mill. kr i inntekter. Differansen blir 119,2 mill. kr. Det er en økning på ca. 7 mill. kr (6,2 %) i forhold til saldert budsjett for 2003. Økningen skyldes i hovedsak at Sysselmannen på Svalbard har inngått ny helikopteravtale. Det er differansen mellom utgifter og inntekter i Svalbardbudsjettet som danner grunnlaget for tilskuddet fra Justisdepartementets kap. 480.

1.14 Justis- og politidepartementets miljøtiltak

Arbeidet med miljøvern innenfor Justisdepartementets ansvarsområde gjelder i hovedsak lovgivningsarbeid, straffesakskjeden, rednings- og beredskapsområdet og koordinering av regjeringens politikk i polarområdene. Departementet vil tilstrebe at de enkelte sektorer og etater under departementet bruker miljøvennlige produkter og teknologi.

1.14.1 Lovarbeid

I 2004 vil miljøspørsmål stå særlig sentralt i følgende av Justisdepartementets lovgivningsarbeider:

- Norsk oppfølging av EU-kommisjonens forslag 23.01.2002 til direktiv om miljøansvar med hensyn til forebygging og gjenoppretting av miljøskade COM (2002) 17. Arbeidet må bl.a. sees i

sammenheng med arbeidet med den felles erstatningsprotokollen til UNECE – konvensjonen om grenseoverskridende konsekvenser av industriulykker og UNECE-konvensjonen om beskyttelse og bruk av grenseoverskridende vassdrag og sjøer som ble undertegnet i Kiev mai 2003

- En rekke større og mindre prosjekter knyttet til arbeidet i Den internasjonale skipsfartsorganisasjonen (IMO), herunder gjennomføring av IMOs nye konvensjoner om oljesølsansvar
- Norsk oppfølging av EU-kommisjonens arbeid med et planlagt direktiv.

1.14.2 Politi- og lensmannsetaten

De viktigste tiltakene innen politi- og lensmannsetaten vil være:

- Videreføre arbeidet med å identifisere oppsynsobjekter i politidistriktene gjennom utarbeidelse og revisjon av sårbarhetsanalyser
- Fastsette mål knyttet til bekjempelse av miljøkriminalitet i politidistriktenes virksomhetsplaner
- Samarbeid med Statens naturoppsyn vedrørende kontrollvirksomhet
- Kompetanseoppbygging og oppbygging av gode fagmiljøer i de nye politidistriktene.

1.14.3 Samfunnssikkerhet og beredskap

Sivilforsvaret har de senere år tilstrebet en økt og fleksibel utnyttelse av etatens ressurser i fredstid. Dette har medført engasjement fra Sivilforsvaret innenfor miljøvernberedskap, som har etablert oljevern, målinger for radioaktivt nedfall, gassvern i Grenlandsområdet og generell miljø- og ulykkesberedskap. Målsettingen for Sivilforsvaret som operativt organ er å være støtteressurs for ansvarlige myndigheter.

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap har som målsetting å motivere planleggende og besluttsende aktører til også å vurdere samfunnssikkerhet når det framtidige samfunn skal skapes, herunder ivaretagelse av hensynet til faren for akutt forurensing.

1.14.4 Svalbard

I St.meld. nr. 9 (1999-2000) Svalbard og ved Stortingets behandling av denne, jf. Innst. S nr. 196 (1999-2000), ble det bekreftet at målet om å bevare Svalbards særegne villmarksnatur ligger til grunn for miljøvernpolitikken på Svalbard.

Lov om miljøvern på Svalbard med tilhørende forskrifter trådte i kraft 01.06.2002. Loven samler

reguleringen av natur- og kulturmiljøet på Svalbard i en lov.

En stor del av Sysselmannen på Svalbard sin virksomhet er knyttet til miljørelatert arbeid. Politifaglig og miljøfaglig ekspertise er samlet i sysselmannens organisasjon, og dette gir gode muligheter til godt faglig informasjonsopplegg og effektiv etterforskning av miljøkriminalitet.

Justisdepartementets viktigste tiltak vil være:

- Videreføre Sysselmannen på Svalbard sin oppsyns- og kontrollvirksomhet

- Bidra til å gi informasjon om natur- og kulturmiljøet på Svalbard generelt og miljøregelverket spesielt.

1.14.5 Grønn stat – innføring av miljøledelse i statlige virksomheter

Alle statlige etater og virksomheter skal ha innført miljøledelse som en integrert del av organisasjonens styringssystemer innen utgangen av 2005. Justisdepartementets underliggende etater og Domstoladministrasjonen skal rapportere om fremdriften i miljøarbeidet for 2003.

1.15 Oversikt

Utgifter fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004	Pst. endr. 03/04
Administrasjon					
400	Justisdepartementet (jf. kap. 3400)	215 023	202 968	207 135	2,1
	Sum kategori 06.10	215 023	202 968	207 135	2,1
Rettsvesen					
61	Høyesterett (jf. kap. 3061)	50 023	51 050	52 500	2,8
405	Lagmannsrettene (jf. kap. 3405)	160 585			
410	Tingrettene og lagmannsrettene (jf. kap. 3410)	1 084 354	1 263 128	1 236 707	-2,1
411	Domstoladministrasjonen (jf. kap. 3411)		46 000	44 211	-3,9
414	Domsutgifter	71 129	71 242	72 757	2,1
	Sum kategori 06.20	1 366 091	1 431 420	1 406 175	-1,8
Kriminalomsorg					
430	Kriminalomsorgens sentrale forvaltning (jf. kap. 3430)	1 664 297	1 697 259	1 851 095	9,1
432	Kriminalomsorgens utdannings-senter (KRUS) (jf. kap. 3432)	119 334	130 478	127 312	-2,4
	Sum kategori 06.30	1 783 631	1 827 737	1 978 407	8,2

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004	Pst. endr. 03/04
Politi og påtalemyndighet					
440	Politidirektoratet - politi- og lensmannsetaten (jf. kap. 3440)	6 072 110	5 718 464	5 769 101	0,9
441	Oslo politidistrikt (jf. kap. 3441)	1 272 997	1 163 572	1 216 133	4,5
442	Politihøgskolen (jf. kap. 3442)	164 947	169 932	195 696	15,2
443	Oppfølging av innsynsloven	7 427	7 467	9 832	31,7
445	Den høyere påtalemyndighet (jf. kap. 3445)	77 667	82 225	89 885	9,3
446	Den militære påtalemyndighet (jf. kap. 3446)	4 456	4 548	4 591	0,9
448	Grensekommisssæren (jf. kap. 3448)	3 967	4 492	4 542	1,1
	Sum kategori 06.40	7 603 571	7 150 700	7 289 780	1,9
Redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap					
450	Sivile vernepliktige (jf. kap. 3450)	237 312	225 751	180 791	-19,9
451	Samfunnssikkerhet og beredskap (jf. kap. 3451)	359 472	333 770	519 952	55,8
455	Redningstjenesten (jf. kap. 3455)	107 009	121 403	432 460	256,2
456	Nødnett - felles radiosamband for nødetatene (jf. kap. 3456)	27 492	38 655	35 752	-7,5
	Sum kategori 06.50	731 285	719 579	1 168 955	62,4
Andre virksomheter					
460	De særskilte etterforskningsorganene	10 082	6 739	6 767	0,4
461	Særskilte ulykkeskommisjoner	2 652			
466	Særskilte straffesaksutgifter m.m.	486 238	535 500	560 000	4,6
467	Norsk Lovtidend	3 350	2 390	3 440	43,9
468	Kommisjonen for begjæring om gjenopptakelse av straffesaker (jf. kap. 3468)		2 300	7 000	204,3
	Sum kategori 06.60	502 322	546 929	577 207	5,5

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004	Pst. endr. 03/04
Fri rettshjelp, erstatninger, konfliktråd m.m.					
470	Fri rettshjelp (jf. kap. 3470)	535 850	593 596	637 222	7,3
471	Statens erstatningsansvar	160 447	123 069	150 040	21,9
472	Kontoret for voldsoffererstatning, (jf. kap. 3472)			11 882	
474	Konfliktråd	32 379	34 147	35 820	4,9
475	Bobehandling	41 092	50 101	90 596	80,8
477	Erstatning til nordmenn som satt i japansk fangenskap under 2. verdenskrig	35 758			
	Sum kategori 06.70	805 526	800 913	925 560	15,6
Svalbardbudsjettet					
480	Svalbardbudsjettet	100 125	112 227	119 213	6,2
	Sum kategori 06.80	100 125	112 227	119 213	6,2
	Sum programområde 06	13 107 574	12 792 473	13 672 432	6,9
	Sum utgifter	13 107 574	12 792 473	13 672 432	6,9

Inntekter fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004	Pst. endr. 03/04
Administrasjon					
3400	Justisdepartementet (jf. kap. 400)	8 187	740	707	-4,5
	Sum kategori 06.10	8 187	740	707	-4,5
Rettsvesen					
3061	Høyesterett (jf. kap. 61)	978			
3405	Lagmannsrettene (jf. kap. 405)	2 238			
3410	Rettsgebyr (jf. kap. 410)	1 057 759	1 209 050	1 356 710	12,2
5630	Aksjer i Norsk Eiendomsinformasjon as	5 949	8 500	8 500	0,0
	Sum kategori 06.20	1 066 924	1 217 550	1 365 210	12,1

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004	Pst. endr. 03/04
Kriminalomsorg					
3430	Kriminalomsorgens sentrale forvaltning (jf. kap. 430)	141 228	50 885	48 245	-5,2
3432	Kriminalomsorgens utdanningssenter (KRUS) (jf. kap. 432)	1 616	379		-100,0
	Sum kategori 06.30	142 844	51 264	48 245	-5,9
Politi og påtalemyndighet					
3440	Politidirektoratet - Politi- og lensmannsetaten (jf. kap. 440)	611 951	269 461	322 597	19,7
3441	Oslo politidistrikt (jf. kap. 441)	59 584	2 363	2 448	3,6
3442	Politi høgskolen (jf. kap. 442)	6 001	5 234	5 422	3,6
3445	Den høyere påtalemyndighet (jf. kap. 445)	1 962			
3448	Grensekommisæren (jf. kap. 448)	82			
	Sum kategori 06.40	679 580	277 058	330 467	19,3
Redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap					
3450	Sivile vernepliktige, driftsinntekter (jf. kap. 450)	60 313	57 164	47 978	-16,1
3451	Samfunnssikkerhet og beredskap (jf. kap. 451)	32 304	20 104	126 372	528,6
3455	Redningstjenesten (jf. kap. 455)	103		18 350	
	Sum kategori 06.50	92 720	77 268	192 700	149,4
Fri rettshjelp, erstatninger, konfliktråd m.m.					
3470	Fri rettshjelp (jf. kap. 470)	14 292	13 122	4 994	-61,9
	Sum kategori 06.70	14 292	13 122	4 994	-61,9
	Sum programområde 06	2 004 547	1 637 002	1 942 323	18,7
	Sum inntekter	2 004 547	1 637 002	1 942 323	18,7

1.15.1 Tekniske endringer i budsjettproposisjonen for budsjetterminen 2004

Justisdepartementet foreslår enkelte endringer i kontostrukturen i forhold til saldert budsjett for 2003. Stikkordet «*kan nyttes under kap. 430, post 01*» foreslås tilføyd under kap. 430, post 21. Det foreslås å opprette en ny post 60 Refusjoner til kommuner, forvaringsdømte mv. med stikkordet «*kan overføres*» under kap. 430 Kriminalomsorgens sentrale forvaltning. Kap. 440 Politidirektoratet – politi- og lensmannsetaten (jf. kap. 3440) foreslås å få en ny post 71 Tilskudd Norsk rettsmuseum. Under kap. 3440 Politidirektoratet – Politi- og lensmannsetaten (jf. kap. 440) foreslås det å opprette en ny post 06 Gebyrer – utendingssaker og endre betegnelsen på post 05 til «Personalbarnehage». Det foreslås å opprette en ny post 21 Spesielle driftsutgifter og en ny post 22 Flyttekostnader,

begge med stikkordet «*kan overføres*» under kap. 451 Samfunnssikkerhet og beredskap (jf. kap. 3451). De nye postene 01 Gebyrer og post 06 Refusjoner foreslås opprettet under kap. 3451 Samfunnssikkerhet og beredskap (jf. kap. 451). En ny post 01 Refusjoner under kap. 3455 Redningshelikoptertjenesten (jf. kap. 455) foreslås opprettet. Under kap. 471 Statens erstatningsansvar, foreslås det å opprette en ny post 72 Erstatning etter urettrettet straffeforfølgning med stikkordet «*overslagsbevilgning*». Det foreslås å opprette et nytt kapittel 472 Kontoret for voldsoffererstatning, med en ny post 01 Driftsutgifter.

Det foreslås samtidig å endre betegnelsen på kap. 410, post 90 til «Avdrag» og kap. 3061, post 03 til «Diverse refusjoner». Betegnelsen på kap. 456 foreslås endret til «Nødnett – felles radiosamband for nødetatene (jf. kap. 3456)» og samtidig betegnelsen på kap. 3456 til «Nødnett – felles radiosamband for nødetatene (jf. kap. 456)».

1.15.2 Bruk av stikkordet «kan overføres»

Under Justisdepartementet blir stikkordet foreslått knyttet til disse postene utenom postgruppe 30–49

(i 1 000 kr)

Kap.	Post	Betegnelse	Overført til 2003	Forslag 2004	Begrunnelse for stikkordet
430	60	Refusjoner til kommunene, forvaringsdømte mv.		58 140	1)
440	22	Søk etter omkomne på havet, i innsjøer og vassdrag	1 031	8 456	2)
451	21	Spesielle driftsutgifter		2 025	3)
451	22	Flyttekostnader		19 500	4)
475	21	Spesielle driftsutgifter	678	6 568	5)

1) Refusjon som bevilges under posten tildeles etter søknad. Det vil ikke være noen søknadsfrist. Av den grunn er det vanskelig å anslå tidspunkt for utbetalinger, og bevilgningen foreslås å gjøres overførbar.

2) Det er svært vanskelig å anslå årlige utbetalinger på posten siden dette avhenger av antall og omfang av ulykker med omkomne på havet, i innsjøer og vassdrag. Siden det er vanskelig å lage en prognose for dette, er bevilgningen gjort overførbar.

3) Bevilgningen skal bl.a. nyttes til analyser, forskning og utredninger. Det er vanskelig å forutse hvor lang tid eksterne forsknings- og utredningsarbeider kan ta. Bevilgningen foreslås derfor gjort overførbar.

4) Bevilgningen skal dekke utgifter ved flytting/lokalisering av Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap til Tønsberg ultimo 2004. Siden det er uklart når utgiftene vil påløpe, foreslås bevilgningen gjort overførbar.

5) Bevilgningen går bl.a. til departementets særskilte garantiordning for bobehandling i boer der det foreligger mistanke om økonomisk kriminalitet. Det er svært vanskelig å forutsi når gitte tilsagn til videre bobehandling kommer til utbetaling, også gitt at man pådrar staten forpliktelser ut over inneværende budsjettår.

Del II
Nærmere om budsjettforslaget

Programområde 06 Justissektoren

Programkategori 06.10 Administrasjon

Utgifter under programkategori 06.10 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004	Pst. endr. 03/04
01-23	Driftsutgifter	207 092	194 162	198 212	2,1
70-89	Overføringer til private	7 931	8 806	8 923	1,3
	Sum kategori 06.10	215 023	202 968	207 135	2,1

Utgifter under programkategori 06.10 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004	Pst. endr. 03/04
400	Justisdepartementet (jf. kap. 3400)	215 023	202 968	207 135	2,1
	Sum kategori 06.10	215 023	202 968	207 135	2,1

Bevilgningen under kat. 06.10 er økt med 5 mill. kr i bevilgningsforslaget for 2004 i forhold til saldert budsjett 2003, som følge av at tinglysingsprosjektet budsjetteres over kap. 400 i 2004.

1 Innledning

Justisdepartementet ivaretar rollen som faglig sekretariat for politisk ledelse, rollen som etatsleder i forhold til en rekke etater og rollen som forvaltningsorgan.

Under denne kategorien utdypes enkelte viktige områder som lovarbeid, internasjonalt engasjement og utviklings- og effektiviseringsarbeid. Under omtalen av de øvrige programkategoriene og i hovedinnledningen redegjøres det nærmere for det arbeidet departementet utfører.

Administrasjonen og oppfølgingen av etatene innebærer en omfattende oppgave for departementet. Det er om lag 20 virksomheter og Domstoladministrasjonen som rapporterer direkte til departementet. I justissektoren er det 17 914 årsverk fordelt på ulike typer virksomheter som hver for seg stiller ulike krav til departementets ledelse. Som en del av departementets etatslederrolle ligger

også et ansvar for å ta initiativ til utviklings- og effektiviseringstiltak og et ansvar for den faglige gjennomføringen og oppfølgingen av de samme tiltakene. Gjennomføringen av denne typen tiltak betyr mye for muligheten til å realisere de mål som Regjeringen og Stortinget har satt for domstolene og etatene. Dette er igjen viktig for en effektiv utnyttelse av ressursene i justissektoren, og dermed også for de tjenester sektoren skal yte samfunnet.

Departementets rolle som forvaltningsorgan er todelt. For det første har departementet et forvaltningsansvar for om lag 170 lover. I et samfunn i stadig utvikling er det viktig at lovverket til enhver tid er oppdatert for å sikre at ønsket effekt blir oppnådd og sentrale hensyn ivaretatt. For det andre er departementet overordnet klageorgan i forvaltningssaker.

Departementet er organisert med sju avdelinger, en informasjonsenhet og et dokumentasjons-senter. I 2002 journalførte departementet ca. 59 860 dokumenter. Justisdepartementet fikk i 2002 innsynsbegjæringer i 6 033 dokumenter.

Justisdepartementet har ansvaret for samordningen av redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap. Gjennom politiet, redningstjenesten og det sivile beredskap har departementet et ansvar for krisehåndtering. Justisdepartementet er fagansvarlig for den sivile delen av Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM).

Justisdepartementet har ansvaret for utarbeidelse av Svalbardbudsjettet. Utover dette har departementet også ansvaret for samordningen av forvaltningen av polarområdene i tillegg til å lede Det interdepartementale polarutvalget.

Justisdepartementet har ansvaret for lovteknisk gjennomgåelse av lov- og traktatutkast fra andre departementer.

2 Hovedutfordringer

For departementet er hovedutfordringen å legge til rette for at justissektoren kan realisere hovedmålene for 2004, jf. omtale under hovedinnledningen.

Departementets oppgave er først og fremst å konkretisere og sette mål innenfor de enkelte hovedmålene, tildele ressurser, utarbeide resultatkrav og føre kontroll med at de krav som er satt blir oppnådd, jf. pkt. 3.

3 Hovedmål og delmål

Hovedmål	Delmål
Redusert kriminalitet	1. Sikre bedre og mer effektiv straffeforfølgning
Sikre rettssikkerhet for individer og grupper	1. Sikre hjelpe- og støtteordninger for enkeltindivider
Et godt og tilgjengelig regelverk	1. Fremme god lovstruktur og et godt lovteknisk regelverk 2. Bidra til et egnet internasjonalt regelverk og en effektiv gjennomføring av internasjonale forpliktelser i norsk rett 3. Utvikle god rammelovgivning for næringslivet og det sivile samfunn
En åpen og kvalitetsbevisst justisforvaltning og rettspleie	1. Sikre god utnyttelse av justissektorens ressurser 2. Bedre kunnskap om justispolitiske sammenhenger og årsaksforhold 3. Styrke gjennomføringen av offentlighetsprinsippet

4 Tilstandsvurdering og mål

4.1 Redusert kriminalitet

4.1.1 Sikre bedre og mer effektiv straffeforfølgning

Lovarbeid

Innenfor strafferetten vil arbeidet med en ny straffelov stå sentralt. Straffelovkommisjonens delutredning VII, NOU 2002:4 Ny straffelov, har vært på høring, og departementet arbeider nå med en proposisjon. Omfattende arbeid gjenstår før departementet kan fremme forslag til en samlet ny straffelov. Departementet tar sikte på å fremme forslag til straffelovens alminnelige og spesielle del i hver sin

proposisjon. En proposisjon med forslag til ny alminnelig del i straffeloven skal etter planen fremmes i 2004. Straffeloven har blitt hyppig endret de senere år. Det vil virke forstyrrende på arbeidet med straffelov om den nåværende loven også i den perioden det arbeides med proposisjonen om ny straffelov, stadig skulle bli endret. Departementet vil derfor i tiden som kommer bare foreslå endringer i den nåværende straffeloven dersom helt spesielle hensyn gjør seg gjeldende. Enkelte prosjekter som allerede er satt i gang eller som Stortinget har anmodet om, tar departementet likevel sikte på å slutføre før en ny straffelov foreligger. Det gjelder særlig arbeidet med en fast promillegrense for

store skip, egne straffebud mot tortur og mot barnepornografi og revisjon av straffeloven § 390 c om fotoforbud, straffebud mot rasisme og straffeloven § 382 om grove voldsskildringer i film mv. for å unnta fremvisning i filmklubber.

Departementet tar også sikte på delrevisjoner av enkelte av kapitlene i straffelovens spesielle del som ledd i arbeidet med ny straffelov. Dette gjelder særlig kapitlet om forbrytelser i gjeldsforhold, jf. Straffelovrådets utredning i NOU 1999:23 Forbrytelser i gjeldsforhold, og kapitlene om forbrytelser mot rikets selvstendighet og sikkerhet mv. på bakgrunn av Lundutvalgets utredning i NOU 2003:18 Rikets sikkerhet.

Flere lovutvalg har avsluttet eller vil avslutte sitt arbeid i løpet av 2003. Etter at utvalgenes utredninger har vært på høring, vil departementet starte arbeidet med odelstingsproposisjoner. Utredningene kan dels føre til forslag om endringer i straffeloven, dels til endringer i straffeprosessloven. Dette gjelder for utredningene til Sanksjonsutvalget NOU 2003:15 Fra bot til bedring om alternative sanksjoner til straff, Lund-utvalget NOU 2003:18 Rikets sikkerhet om forbrytelser mot statens selvstendighet og sikkerhet mv., Pedersen-utvalget om politiets bruk av metoder for å forebygge kriminalitet samt for en delutredning fra Datakrimutvalget om gjennomføringen av Euoparådets konvensjon om IKT-kriminalitet.

Departementet vil arbeide videre med spørsmålet om den fornærmedes stilling i straffeprosessen på bakgrunn av en rapport som dr. juris. Anne Robberstad har skrevet på oppdrag av departementet.

Det vil i 2003 blir foreslått endringer i reglene om utlevering som følge av endringer i Schengenreglene. I 2004 vil det bli vurdert om det er behov for ytterligere endringer for å bidra til et mer effektivt internasjonalt samarbeid på området.

Internasjonalt samarbeid

Regjeringen vil videreføre og forsterke Norges deltakelse i det internasjonale samarbeidet for å bekjempe den mest alvorlige og grenseoverskridende kriminaliteten. Både gjennom deltakelse i de sentrale flernasjonale fora og det løpende bilaterale samarbeidet, vil Justisdepartementet utnytte de muligheter som nå finnes for å arbeide sammen om å holde denne type kriminalitet nede.

Vårt nordiske nærområde er viktig i kriminalitetsbekjempelsen. Det vil bli lagt vekt på ytterligere å utvikle det uformelle og gode samarbeidet som er etablert blant de nordiske land, når det gjelder politifaglig og rettslig samarbeid. Bilateralt, men også i samarbeid med Nordisk Råd, samarbei-

des det om å forebygge og oppklare straffbare forhold.

Kampen mot terrorisme stiller rettssamfunnet overfor nye utfordringer. Under justisministermøtet på Svalbard i 2002 ble det etter forslag fra Norge, besluttet å opprette en nordisk arbeidsgruppe for å vurdere hvordan grunnleggende menneskerettigheter og rettssikkerhet for den enkelte best kan ivaretas i det videre nasjonale og internasjonale arbeidet mot terrorisme. Arbeidsgruppen, som ledes av Norge, skal avholde et seminar om temaet i Oslo høsten 2003 og levere en rapport våren 2004. Arbeidet vil blant annet ta for seg følgende tre perspektiver: Menneskerettigheter som begrunnelse for tiltak mot terrorisme, menneskerettigheter som skranke for tiltak mot terrorisme og menneskerettigheter som virkemiddel for å bekjempe terrorisme.

Den nordiske modellen ligger til grunn for samarbeidet i Østersjøregionen mellom aktuelle rettshåndhevende myndigheter for å bremse den økningen i kriminalitet i regionen som nå synes å gjøre seg gjeldende.

Det justispolitiske samarbeid med EU skal videreføres. I tråd med Regjeringens Europapolitiske plattform skal Norge aktivt søke samarbeid med EU, både innenfor de formelle samarbeidsavtalene vi allerede har inngått på dette området og i flere uformelle samarbeidsstrukturer.

Avtalen om deltakelse i Schengensamarbeidet er nå godt innarbeidet, og den viser seg å være et nyttig redskap bl.a. i internasjonale etterlysninger etter lovbrøyttere og som alminnelig forum for operativt politisamarbeid.

Norge kan dessuten benytte seg av avtalen med EU om deltakelse i Europols virksomhet for et forsterket og effektivisert operativt samarbeid med politiet i EUs medlemsland, og etter hvert også med andre land og organisasjoner som går inn i Europols arbeid.

Regjeringen har innledet en dialog med Eurojust som er EUs organ for påtalerettslig samarbeid. Målet er å forhandle frem en formell avtale med sikte på å kunne delta i det operative samarbeidet gjennom utplassering av en representant for påtalemyndigheten i Norge i Eurojusts hovedkvarter i Haag.

Norge er i ferd med å utvikle et betydelig bilateralt politisamarbeid med land som vi kan støtte og bistå i demokratiutvikling og modernisering av det rettshåndhevende systemet. Dette gjelder flere av de landene som nå er på vei til å bli EU-medlemmer og land i Kaukasusområdet.

Det rettslige samarbeidet i straffesaker er et område i sterk utvikling innen EU. EU har utviklet en rekke instrumenter med sikte på å effektivisere

det strafferettslige samarbeidet over landegrensene. Norge vil arbeide for å slutte seg til deler av dette regelverket.

Interpol, med sine mange medlemsland, er fortsatt en viktig arena for norsk politi. Også FN har betydning, særlig for utvikling av et internasjonalt regelverk for å hindre kriminalitet og overgrep.

Justisdepartementet har sammen med Utenriksdepartementet etablert et treårig prosjekt for bekjempelse av korrupsjon og hvitvasking. Arbeidet vil være internasjonalt rettet med særlig fokus på styrket internasjonalt samarbeid mot korrupsjon og hvitvasking av penger, jf. nærmere omtale under hovedinnledning og kat. 06.40 Politikk og påtalemyndighet.

Justisdepartementet er sentralmyndighet for behandling av saker som gjelder rettsanmodninger og utleveringer av lovbrøtere. I 2002 behandlet departementet 660 rettsanmodninger i sivile saker, 297 rettsanmodninger i straffesaker og 88 utleveringssaker. Departementet har registrert en økning av antallet rettsanmodninger i sivile saker. For rettsanmodninger i straffesaker, er antallet noe lavere enn tidligere. Nedgangen skyldes trolig at flere rettsanmodninger nå kan sendes direkte til utenlandske myndigheter i medhold av Schengenkonvensjonen, i stedet for å måtte oversendes via en sentralmyndighet.

Justisdepartementet er også den sentrale myndighet etter Haagkonvensjonen om de sivile sider ved internasjonal barne bortføring. Det innebærer at departementet i samarbeid med sentralmyndighetene i andre land aktivt skal medvirke til å løse denne typen saker. Det lykkes også i de aller fleste tilfeller, og barnet er som regel tilbakeført innen få måneder etter at den ulovlige bortføringen fant sted uten at det har vært nødvendig å koble inn politiet. Gjennomgående er det noen flere bortføringer fra Norge enn til Norge. Antallet saker etter Haagkonvensjonen har gått ned de siste årene, og pr. august 2003 er det registrert 13 saker. 74 land har hittil sluttet seg til konvensjonen. Etter Stortingets anmodningsvedtak nr. 481 (2002-2003) har Regjeringen økt innsatsen i barne bortføringssaker, bl.a. for å få flere land til å slutte seg til konvensjonen. Det er også etablert en arbeidsgruppe som kan koordinere innsatsen, for å sikre en rask og effektiv oppfølging i barne bortføringssaker. I den kommende revisjonen av lov om fri rettshjelp vil det bli foreslått at barne bortføringssaker tas inn som et prioritert saksfelt.

Med bakgrunn i et initiativ fra Europarådet har Justisdepartementet siden 1996 bistått latviske myndigheter i deres arbeid med å modernisere og reformere fengselsvesenet. Et tilsvarende samar-

beid ble i 1998 innledet med russisk fengselsvesen. Samarbeidet har i hovedsak vært finansiert over Utenriksdepartementets budsjett, kap. 70. Fengselsamarbeidet overordnede siktemål er å bidra til å styrke demokratiet, rettsstaten og respekten for menneskerettigheter. Arbeidet var i den innledende fasen bistandsorientert, men har gradvis fått større preg av et regulært faglig samarbeid. Både fra latvisk, russisk og Europarådets side har det norske fengselsamarbeidet høstet stor anerkjennelse.

Justisdepartementet arbeider med etablering av en beredskapsgruppe for internasjonal sivil kri- se håndtering. Beredskapsgruppen som skal bestå av dommere, statsadvokater, politijurister og fengelseansatte, til sammen 28 personer, skal være operativ fra 2004.

4.2 Sikre rettssikkerheten for individer og grupper

Det er opprettet en kommisjon for begjæring om gjenopptakelse av straffesaker, jf. omtale under kat. 06.60 Andre virksomheter.

4.2.1 Sikre hjelpe- og støtteordninger for enkeltindivider

I Innst. O. nr. 37 (2002-2003) s. 6, ba justiskomiteen om at det vurderes om barn bør ha rett til advokatbistand under politietterforskningen. Merknaden knytter seg, slik departementet forstår det, til endringen i straffeprosessloven § 224, som etablerer en plikt for politiet til å etterforske lovbrudd begått av personer mellom 12 og 15 år. Alle som er mistenkt i en straffesak, har rett til å la seg bistå av advokat. Barn mellom 12 og 15 år vil dessuten i visse tilfeller kunne få betalt advokatbistand fra staten i medhold av straffeprosessloven eller rettshjelploven. Departementet går ikke inn for at denne adgangen utvides. Det sentrale er at politiet samarbeider godt med foreldre/verge og med barnevernet. Ettersom den som er mistenkt ikke kan få en strafferettslig reaksjon, er ikke behovet for rettslig bistand det samme som når den mistenkte er over den kriminelle lavalder.

4.2.2 Styrket personvern

Personopplysningsloven skal etterkontrolleres fire år etter at den ble satt i kraft, jf. Innst. O. nr. 51 (1999-2000) s. 26. Justisdepartementet vil følge opp med en bred etterkontroll av loven i 2005. Justisdepartementet har imidlertid nedsatt en arbeidsgruppe for å vurdere om det allerede nå er behov for å endre loven og forskriftene på enkelte punk-

ter, jf. St.prp. nr 1 (2002-2003) s. 43. Arbeidsgruppen vil bl.a. vurdere tre spørsmål i tillegg til en mer generell gjennomgåelse av forskriften: Elektroniske spor, personvern i arbeidslivet og forenklet/reduisert konsesjonsplikt.

4.3 Et godt og tilgjengelig regelverk

Justisdepartementet forbereder lovforslag på en rekke sentrale rettsområder innenfor privatrett, alminnelig forvaltningsrett, strafferett og prosess. Justisdepartementet har lovgivningsansvar for en vesentlig del av den alminnelige lovgivningen som håndheves ved domstolene. I tillegg kommer den lovgivningen som spesielt knytter seg til Justisdepartementets sektoroppgaver. Lovforslag initieres også i Stortinget. Dette gjelder bl.a. Dokument 8-forslag. Alt arbeidet med lovforslag må prioriteres innenfor Justisdepartementets samlede ressurser. En rekke lovgivningsprosjekter bygger på internasjonale forpliktelser, og særlig når det er tale om å gjennomføre EU-direktiver, må lovarbeidet skje under til dels meget stramme tidsfrister.

Justisdepartementet har den senere tid lagt ned et betydelig arbeid med enkeltstående, men til dels omfattende, lovreformer på strafferettens og straffeprosessens område. Departementet har det siste året fremmet en rekke proposisjoner om strafferettslige og prosessuelle spørsmål. Av store prosjekter gjenstår et omfattende arbeid med ny straffelov. Innenfor sivilprosessen vil arbeidet med en ny tvistelov stå sentralt. Tvistemålsutvalgets utredning om ny alminnelig sivilprosesslov NOU 2001: 32 Rett på sak har vært på høring, og departementet arbeider nå med en omfattende proposisjon på grunnlag av utredningen.

Departementet ønsker å prioritere høyere arbeidet med den sivilrettslige lovgivningen. Utviklingen i EU gjør det nødvendig å styrke innsatsen med norske bidrag til og gjennomføring av fremtidig europeisk kontraktrettslovgivning. Stigende mobilitet over landegrensene reiser stadig oftere spørsmål om hvilket lands lov som skal gjelde for et rettsforhold og hvilket lands domstoler som skal kunne avgjøre tvisten. Det er et stort norsk reformbehov på dette feltet. Med støtte fra Nordisk ministerråd foreligger det nå en omfattende, sammenlignende nordisk utredning av familie- og arvelovgivningen i Norden (ledet av professorene Anders Agell og Peter Lødrup). Det vil bli vurdert hvordan utredningen kan følges opp i nordisk samarbeid for å fremme nordiske rettsidealer og føre til en enklere hverdag for nordiske borgere. Departementet legger videre vekt på å få prioritert arbeidet med oppfølging av enkelte eldre utredninger på sivilrettens område. De omfattende omlegginger

av tinglysingsvesenet gjør det aktuelt å forberede en revisjon av tinglysingsloven.

4.3.1 Fremme god lovstruktur og et godt lovteknisk regelverk

Justisdepartementet har det overordnede ansvaret for å bidra til et enkelt, oversiktlig og sammenhengende lovverk med god lovstruktur. Med unntak av skattelover blir alle lovforslag forelagt for Justisdepartementet til lovteknisk gjennomgåelse. Departementet gir også råd til andre departementer i deres arbeid med lovforberedelser. I tillegg til konkret veiledning søker Justisdepartementet i samarbeid med Statskonsult å gi generell opplæring i god lovteknikk.

Departementet arbeider for tiden med oppfølgingen av flere av de forslagene som ble fremsatt i sluttrapporten fra «forskriftsdugnaden», et prosjekt for opprydding og forenkling av forskriftsverket som ble påbegynt av regjeringen Bondevik I i 1999 og avsluttet våren 2002. Dette førte bl.a. til en reduksjon på ca. 10 % i antall landsdekkende forskrifter. De forslagene departementet arbeider videre med er en veiledning i forskriftsarbeid, organisering av forskriftsarbeidet i departementer og direktorater, opprettelse av et sentralt kompetansesenter for forskriftsarbeid, utvidet elektronisk kunngjøring av regelverk m.m. og utvidet bruk av lover og forskrifter med begrenset gyldighetstid («solnedgangslovgivning»).

Ot.prp. nr. 87 (2002-2003) Om lov om retting av feil m.m. i lovverket er et ledd i Justisdepartementets innsats for et godt lovteknisk regelverk i nært samarbeid med de andre departementene.

4.3.2 Bidra til et egnet internasjonalt regelverk og en effektiv gjennomføring av internasjonale forpliktelser i norsk rett

Justisdepartementet deltar i ulike internasjonale fora hvor lovkonvensjoner utarbeides. Departementet spiller også en aktiv rolle ved vurderingen av hvordan konvensjoner bør gjennomføres i norsk rett. Rådgivning og vurdering av forholdet til menneskerettskonvensjonene, er også en viktig oppgave for Justisdepartementet. Sammen med Utenriksdepartementet har Justisdepartementet ansvar for en stor del av rapporteringen til internasjonale menneskerettsorganer.

Ot.prp. nr. 45 (2002-2003) Om lov om endring i menneskerettsloven mv. (innarbeiding av barnekonvensjonen i norsk lov, jf. lov av 1. august 2003) er et ledd i Justisdepartementets arbeid for gjennomføring av internasjonale forpliktelser.

4.3.3 Utvikle god rammelovgivning for næringslivet og det sivile samfunn

I Ot.prp. nr. 53 (2002-2003) Om lov om rettsforhold og forvaltning av grunn og naturressurser i Finnmark fylke (Finnmarksloven) fremmet Justisdepartementet forslag om en ny finnmarkslov som skal legge grunnlaget for vern av samisk kultur, en økologisk bærekraftig utvikling og en positiv næringsutvikling i fylket, samtidig som lovforslaget bygger på lik behandling av fylkets innbyggere uavhengig av etnisitet. Samerettsutvalget, som ble gjenopnevnt i 2001, har som oppgave å utrede den samiske befolkningens rettslige stilling når det gjelder retten til bruk av land og vann i samiske bruksområder sør for Finnmark.

En arbeidsgruppe med deltakere fra Justisdepartementet, Arbeids- og administrasjonsdepartementet og Datatilsynet vil i 2003 fremme forslag om endringer i personopplysningsloven. Forslagene vil trolig bli fulgt opp med proposisjonsarbeid i 2004. Formålet med arbeidet er blant annet å forenkle reglene om konsesjonsplikt.

Politiregisterutvalget, som har gjennomgått strafferegistreringsloven og utarbeidet forslag til lov om behandling av opplysninger i politiet og påtalemyndigheten, avgav sin utredning i august 2003. Utredningen vil bli sendt på høring, og forslagene fulgt opp med proposisjonsarbeid.

Justisdepartementet arbeider med sikte på å fremme en proposisjon til lov om samvirkeleg på grunnlag av Samvirkelovutvalgets utredning NOU 2002:6 Lov om samvirkeforetak. Det vil bli arbeidet med å følge opp aksjeselskapslovgivningen videre i lys av erfaringer og regelverksarbeid i EU.

Det vil i 2003 bli fremmet proposisjon om lov om voldgift på grunnlag av Tvistemålsutvalgets utredning NOU 2001:33 Voldgift.

4.4 En åpen og kvalitetsbevisst justisforvaltning

4.4.1 Sikre god utnyttelse av justissektorens ressurser Omorganisering

Justisdepartementet og justissektoren har gjennomgått store og viktige strukturelle endringer. Overføring av saksområder til andre departementer og etablering av nye institusjoner og strukturer har muliggjort en langt sterkere delegering av saker fra departementet. Justisdepartementet kan således konsentrere oppmerksomheten mer om departementale oppgaver og kjerneoppgaver i justissektoren. Justisdepartementet er blitt mindre, og har fått en enklere struktur. Statskonsult har evaluert omorganiseringen av Justisdepartemen-

tet. Bl.a. på bakgrunn av evalueringene, vil departementet arbeide videre med forbedringer i ledelse, organisering og arbeidsformer.

Stortinget vedtok i 2002, jf. Innst. S. nr. 221 (2001-2002), at tinglysingen skulle sentraliseres og overføres fra tingrettene til Statens kartverk i Ringerike kommune, og at det skal opprettes et sentralt pantebokregister i Ullensvang kommune. I tråd med Stortingets vedtak er det Justisdepartementet som har ansvaret for overføringen og dermed også for prosjektet. Midlene til prosjektet budsjetteres derfor på kap. 400 med 5 mill. kr i 2004. Domstoladministrasjonen, Statens kartverk og Norsk Eiendomsinformasjon AS er samarbeidspartner på alle områder og bidrar også med ressurser. I 2003 har prosjektet hatt fokus på planlegging, kartlegging og kvalitetssikring av nødvendige premisser for selve overføringen. I 2004 starter arbeidet med hovedoverføringen. Overføring ventes å pågå i perioden april 2004 til første kvartal 2007. Fra mars 2005 vil et nytt tinglysingssystem tas i bruk ved Kartverket. Opprettelsen av pantebokregisteret i Ullensvang kommune er planlagt startet opp i første kvartal 2005. Prosjektet er koordinert med strukturendringene i tingrettene. Det er av stor praktisk betydning at tinglysingen overføres i forkant av aktuelle strukturendringer.

For å kunne konsentrere seg om å være faglig sekretariat for politisk ledelse og for å kunne legge oppgaveløsningen nærmest mulig brukerne, vil departementet fortsatt være opptatt av at behandling av enkeltsaker legges ut av departementet. Som en prøveordning vil sekretariatene for Erstatningsnemnda for voldsofre og Billighetserstatningsutvalget flyttes ut av departementet og etableres som egen virksomhet.

I St.meld. nr. 17 (2001-2002) Samfunnssikkerhet Veien til et mindre sårbart samfunn gikk regjeringen inn for at det skal etableres et direktorat for samfunnssikkerhet og beredskap. Direktoratet skal utgå fra Direktoratet for brann- og elsikkerhet som frem til 01.07.2003 lå under Arbeids- og administrasjonsdepartementets og Barne- og familiedepartementets ansvarsområde og Direktoratet for sivilt beredskap under Justisdepartementets ansvarsområde. Som en følge av opprettelsen av det nye direktoratet, overtok Justisdepartementet 01.07.2003 ansvaret for forvaltningen av brann- og eksplosjonsvernloven, lov om tilsyn med elektriske anlegg og elektrisk utstyr, lov om brannfarlige varer, lov om eksplosive varer og lov om kontroll med produkter og forbrukertjenester.

Fra 01.01.2004 er budsjetteringen av redningshelikoptertjenesten i Forsvaret overført til Justisdepartementet, jf. nærmere omtale under kat.

06.50 Redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap.

Justisdepartementet har etatslederansvar for Kontoret for voldsoffererstatning som ble etablert i Vardø 01.09.2003, jf. Ot.prp. nr. 51 (2002-2003) Om lov om endringer i straffelova.

Fra 01.01.2004 vil Justisdepartementet overta det administrative ansvaret for konfliktrådene, og de vil også være en etat under Justisdepartementet, jf. Ot.prp. nr. 60 (2002-2003) Om lov om endring i lov av 15. mars 1991 nr. 3 om megling i konfliktråd.

Med virkning fra 01.10.2003 opprettet Justisdepartementet et dokumentasjonssenter. Dette innebærer at arkivtjenesten i departementet sentraliseres. Formålet med dokumentasjonssenteret er å effektivisere og forbedre kvaliteten i arkivfunksjonen. Dokumentasjonssenteret skal kunne tilby tjenester innen arkiv, informasjonsinnhenting, publikasjoner/trykksaker og lignende.

Personalpolitikk og likestilling

Det er et overordnet mål å sikre at Justisdepartementet og underliggende virksomheter til enhver tid har riktig bemanning og kompetanse slik at oppgavene blir utført på en best mulig måte. Kompetanseutvikling av de ansatte og et aktivt rekrutteringsarbeid blir derfor vektlagt.

Departementets personalpolitikk skal bidra til en god oppgaveløsning innenfor de strategiske mål og resultatkrav som til enhver tid gjelder for departementet. Departementet ønsker å fremme helhetstenkning, samarbeid på tvers, større iderikdom og nye arbeidsmåter for å kunne bli et bedre faglig sekretariat for politisk ledelse.

I dag er 48 % av lederne med personalansvar i Justisdepartementet kvinner, hvorav fem av syv ekspedisjonssjefer er kvinner. Justisdepartementet tilstreber en aktiv likestillingspolitikk. Det skal fokuseres på tiltak som kan opprettholde rekrutteringen av kvinnelige ledere og spesialister, likere karriereplanlegging for kvinner og menn, likere lønnsfordeling mellom kjønnene og økt fleksibilitet i arbeidslivet. God fleksibilitet vil gjøre det enklere for kvinner og menn å kombinere omsorgsansvar og karriere. Når det gjelder andre satsingsområder, viser vi til omtale av likestilling under det enkelte fagkapitlet.

Justisdepartementet tilstreber et kjønnsnøytralt lovverk og arbeider for å gjennomføre kjønnsnøytrale betegnelser i internasjonale konvensjoner.

Helse, miljø og sikkerhet (HMS) og inkluderende arbeidsliv (IA-avtalen)

Departementets overordnede mål for helse, miljø og sikkerhet er å forebygge ulykker, miljø- og helseskader og legge grunnlag for et godt arbeidsmiljø. Departementet vil fremme et arbeidsmiljø som gir større rom for fleksible arbeidsformer. Nye arbeidsformer skal benyttes for å bedre både produktivitet og arbeidsmiljø. Noen avdelinger prøver teamorganisering, mens andre har etablert faggrupper. Personlig utvikling, resultater, mulighet for å utøve initiativ og selvstendighet vil være med på å øke både trivsel og trygghet på arbeidsplassen.

Det er generelt et meget høyt arbeidspress i departementet. Sykefraværet er noe høyere nå enn tidligere. I perioden 2000-2003 har sykefraværet i departementet økt relativt sett mer enn økningen i sykefraværet ellers i samfunnet. Det er imidlertid vanskelig å si noe om årsaken til dette. Arbeidet med et mer inkluderende arbeidsliv er en del av Justisdepartementets systematiske helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid. Justisdepartementet ønsker med IA-avtalen å særlig fokusere på arbeidsrelatert fravær. Departementet vil beholde og legge til rette for ansatte med redusert funksjonsevne. Videre vil departementet motivere eldre ansatte til å bli lengre i jobben.

Informasjons- og kommunikasjonsteknologi

God datakvalitet og sikker informasjonsutveksling er avgjørende for at virksomhetene i sektor kan utføre sine oppgaver effektivt og på en betryggende måte.

IKT-strategi for justissektoren 2004-2007 skal bidra til en fortsatt samordnet IKT-utvikling i justissektoren og gi føringer for de enkelte delsektorenes IKT-strategier. Elektronisk samhandling og bedre beslutningsinformasjon er sentrale utfordringer i strategiperioden.

Arbeidet med elektronisk samhandling i straffesakskjeden videreføres. Pilottesting av IT-motorvei i straffesakskjeden ble avsluttet i 2003 og er satt i produksjon. «IT-motorvei»-løsningen muliggjør elektronisk overføring av saksdokumenter og meldinger mellom politiet, statsadvokatene, domstolene og kriminalomsorgen.

Det er gjennomført et pilotprosjekt for å demonstrere overføring av saksopplysninger direkte mellom saksbehandlingssystemer i politiet, domstolene og kriminalomsorgen. Denne løsningen forventes satt i drift og gradvis utrullet i løpet av 2004. Basert på erfaringer fra pilotinstallasjoner vil det fra 2003 bli arbeidet med langsiktige løsnin-

ger for elektronisk samhandling i straffesakskjeden.

Departementet følger opp forslag fra et prosjekt som i 2003 så på hvordan endringer i arbeidsprosessene i straffesakskjeden kan gi gevinster ved overgang til mer elektronisk datautveksling (saksbehandling).

For å nå målene om elektronisk samhandling, er det behov for mer moderne fagsystemer i deler av sektor. Noen av politiets systemer ble utviklet for over 20 år siden. Systemene som benyttes hos høyere påtalemyndighet og i kriminalomsorgen er også basert på utrangert teknologi og er vanskelig å tilpasse dagens krav og behov, bl.a. endring i lovgivning. De sektorovergrepene tiltakene legger også grunnlaget for fornyelse av politiets og kriminalomsorgens saksbehandlingssystemer. Utskifting av fagsystemer i straffesakskjeden vil kreve betydelige bevilgninger de kommende årene.

Justisdepartementet har etablert en ordning som skal sikre at effektiviseringsgevinster vurderes opp mot den økonomiske investeringen i valget av teknologiske systemløsninger for justissektorens IT-satsing.

4.4.2 Bedre kunnskap om justispolitiske sammenhenger og årsaksforhold

En god justispolitikk kan bare utformes med kunnskap om en rekke komplekse og kompliserte samfunnsforhold og sammenhenger. Justisdepartementet finansierer derfor ulike FoU-prosjekter på viktige samfunnsområder som økonomisk kriminalitet, vold, samiske sedvaner og rettsoppfatninger, og levekår blant innsatte i kriminalomsorgen. Det påhviler et ansvar for å avdekke ubesvarte problemstillinger, for dermed å initiere nye fors-

kningsprosjekter etter egen plan, eller i samarbeid med andre berørte departementer der det er mest hensiktsmessig. Nyttiggjøring av foreliggende forskningsresultater sees på denne måten i sammenheng med den mer langsiktige planleggingen av Justisdepartementets FoU aktivitet.

Det er besluttet at det skal opprettes en egen Analysestab i departementet. Enheten skal særlig ha et ansvar for å få frem justisfaglige analyser som er sektorovergrepene og som ofte vil være preget av langsiktighet. Analysestabens skal bidra til bedre koordinering av forskning. Justisdepartementet har tatt initiativ til et samarbeid om forskning med de juridiske fakulteter.

4.4.3 Styrke gjennomføringen av offentlighetsprinsippet

Regjeringen legger stor vekt på å styrke offentlighetsprinsippet. Som ansvarlig for lovutforming har Justisdepartementet et særlig ansvar på dette området. Departementet legger vekt på opplæring og holdningskapende arbeid både i og utenfor departementet.

Lovutvalget som ble oppnevnt for å følge opp forslagene i St.meld. nr. 32 (1997-98) Om offentlighetsprinsippet i forvaltningen, er blitt noe forsinket i sitt arbeid, men utvalget vil avgi si innstilling i slutten av 2003. Utredningen vil bli sendt på høring.

Ytringsfrihetskommisjonen foreslo at offentlighetsprinsippet skulle grunnlovfestes i sitt forslag til en ny grunnlovsbestemmelse om ytringsfriheten, jf. NOU 1999:27 Ytringsfrihet bør finde Sted. Spørsmålet vil bli drøftet i den stortingsmeldingen om Grunnloven § 100 om ytringsfrihet som departementet vil fremme i løpet av 2003.

Kap. 400 Justisdepartementet (jf. kap. 3400)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter	207 092	194 162	198 212
71	Tilskudd til internasjonale organisasjoner	7 931	8 806	8 923
	Sum kap 400	215 023	202 968	207 135

Post 01 Driftsutgifter

Posten skal i hovedsak dekke lønnsutgifter til ansatte i departementet, lønns- og driftsutgifter til

medlemmer i kommisjoner, råd og utvalg og dessuten midler til engasjement og ekstrarhjelp. Videre skal posten dekke departementets driftsutgifter, i tillegg til at den er en investerings- og utviklings-

post for departementet. Unntaksvist benyttes posten til investeringer i domstolene og ytre etat. Posten omfatter videre investeringer i IT-utstyr og finansiering av forskningsprosjekter.

Posten er noe økt som følge av bl.a. overføringen av ansvaret for Norges Brannskole og Direktoratet for brann- og elsikkerhet fra Arbeids- og administrasjonsdepartementet, overføringen av ansvaret for produktkontrollen fra Barne- og familiedepartementet, etablering av en ordning med en beredskapsgruppe for internasjonal sivil krisehåndtering og for å ivareta den nye oppgaven departementet har fått som ansvarlig for den sivile delen av Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM). Likeså er posten styrket som følge av økt husleie. Posten er økt med 5 mill. kr som følge av at tinglysingsprosjektet budsjetteres over kap. 400 i 2004. Som følge av at konfliktrådsordningen skal gjøres

om til en statlig virksomhet samt at prøveordningen for sekretariatene for voldsoffererstatning og billighetserstatning skal opprettes, overføres midler fra kap. 400 til kap. 472 og kap. 474. I forbindelse med omorganisering av Kriminalomsorgsavdelingen foreslås det videre å overføre midler fra kap. 400 til kap. 432.

Bemanningen i Justisdepartementet utgjorde 268 årsverk pr. 01.03.2003.

Kommisjonsbudsjettet

Justisdepartementet administrerer en rekke råd, utvalg og kommisjoner som utreder større saker. Kommisjonsbudsjettet dekkes over post 01 Driftsutgifter. Nedenfor er det laget en liste over permanente råd og utvalg og tidsbegrensede utvalg.

Permanente råd og utvalg	Antall medlemmer	
Sjølovkomiteen		11
Straffelovrådet		4
Det interdepartementale polarutvalg		7
Rådet for taushetsplikt og forskning		4
Den faste ulykkeskommisjonen for visse ulykker innen fiskeflåten		3
Kontrollutvalget for kommunikasjonskontroll		3
Tidsbegrensede råd og utvalg	Antall medlemmer	Innstillingen ventes fremlagt
Offentlighetslovutvalget	10	2003
Politimetodeutvalget	6	2003
Ekspropriasjonserstatningsutvalget	8	2003
Vergemållovutvalget	8	2003
Kvinnevoldsutvalget	12	2003
Utvalg mot diskriminering av funksjonshemmede	9	2004
Datakrimutvalget	8	2005
Samerettsutvalget	16	2005

Følgende råd og utvalg har avgitt innstilling i løpet av 2002/2003:

- Straffelovkommisjonen NOU 2002:4 Ny straffelov

- Samvirkelovutvalget NOU 2002:6 Lov om samvirkeforetak
- Lekdommerutvalget NOU 2002:11 Dømmes av likemenn

- Sjølovkomiteen NOU 2002:15 Ansvar for oppryddingstiltak etter sjøulykker
- Advokatkonkurranssutvalget NOU 2002:18 Rett til rett
- Straffelovrådet NOU 2002:22 En alminnelig straffebestemmelse mot korrupsjon
- Sanksjonsutvalget NOU 2003:15 Fra bot til bedring
- Spionasje- og terrorutvalget NOU 2003:18 Rikets tilstand
- Politiregisterutvalget NOU 2003:21 Kriminalitetsbekjempelse og personvern – politiets og påtalemyndighetens behandling av opplysninger

Utgifter til Utmarkskommisjonen for Nordland og Troms i 2003 er delvis dekket over denne budsjettposten. Utmarkskommisjonen for Nordland og Troms ble opprettet i 1986 for å ordne rettsforholdene mellom staten og andre vedrørende høyfjellsområder og andre utmarksområder i Nordland og Troms fylker. I løpet av årene har Utmarkskommisjonen behandlet 35-40 felt og avsagt tilsvarende antall dommer. De siste feltene behandles i 2003, og innen utgangen av dette året vil kommisjonens arbeid være avsluttet og kommisjonen avviklet.

Det vil bli avgitt en konsulentutredning høsten 2003 med alternative forslag til fremtidig domstolstruktur i Oslo. Datakrimutvalgets arbeid er blitt forsinket og vil ventelig først bli avsluttet i 2005. Imidlertid vil utvalget komme med en delutredning inneværende år.

Nye utvalg

I samarbeid med Sosialdepartementet er det nedsett et utvalg som skal utarbeide forslag til lovbestemmelser som kan styrke det rettslige vernet mot diskriminering av funksjonshemmede.

Departementet tar sikte på å nedsette et utvalg som skal vurdere eieransvar i aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper.

Justisdepartementet vurderer å sette ned et utvalg som skal se på behovet for lovgivning om lovvalgsspørsmål (internasjonal privatrett), og eventuelt komme med forslag til lovgivning på området.

Departementet tar sikte på å nedsette et utvalg som dels skal etterkontrollere de nye reglene om begrensninger i adgangen til dokumentinnsyn og bevisførsel, og dels vurdere om man bør lovfeste etterforskningsmetoder som i dag er ulovfestede, som infiltrasjon og etterforskning med provokasjonstilsnitt.

Justisdepartementet vil vurdere om det er behov for å nedsette et utvalg for å revidere forvaltningsloven.

Post 71 Tilskudd til internasjonale organisasjoner

Post 71 skal dekke Norges tilskudd til internasjonale organisasjoner under Justisdepartementets saksområde.

Den internasjonale domstolen i Haag har som formål å bilegge rettslige tvister mellom stater på fredelig vis.

Norge deltar i Haagkonferansen for internasjonal privatrett med den målsetting å bidra til en klargjøring og forbedring av interlegale regler, særlig på områder der det finnes norsk lovgivning eller der det antas å være behov for ny, norsk lovgivning. Medlemskontingenten til både Den internasjonale domstolen i Haag og Haagkonferansen dekkes over post 71.

World Intellectual Property Organization (WIPO) er FNs fagorganisasjon for immaterialrett og har som hovedformål å arbeide for å videreutvikle internasjonalt samarbeid innen immaterialretten, særlig på områder der det finnes norsk lovgivning eller der det antas å være behov for ny norsk lovgivning. Norges medlemskontingent til WIPO dekkes over posten.

Det internasjonale institutt i Roma for ensartet privatrett (UNIDROIT) har som formål å arbeide for harmonisering og koordinering av privatretten i de enkelte stater og i grupper av stater, og å legge forholdene til rette for felles privatrettslige regler. Posten dekker Norges medlemskontingent til UNIDROIT.

Europarådets ministerkomité vedtok 05.05.1998 Agreement Establishing The Group of States Against Corruption (GRECO), jf. resolusjon (98) 7. Formålet med avtalen er å åpne for en gjensidig evaluering av medlemslandenes etterlevelse av Europarådets korrupsjonsinstrumenter. GRECO er betegnelsen på det organet som skal forestå denne evalueringen. Norges andel av utgiftene til GRECO dekkes over denne posten.

Over kapitlet dekkes også Norges utgifter til EU i forbindelse med deltakelse i Schengensamarbeidet. Etter at Schengensamarbeidet ble integrert i EU, er det tidligere tilskuddet til drift av Schengensekretariatet erstattet av et tilsvarende tilskudd til Rådssekretariatet.

Norge betaler dessuten et årlig tilskudd til EU for deltakelse i Fellesorganet hvor Norge og Island drøfter spørsmål som gjelder videreutvikling av Schengenregelverket med EU.

Norges medlemskap i Den internasjonale kriminalitetsorganisasjonen (Interpol) gir det norske politiet tilgang til internasjonalt politisamarbeid og er et viktig ledd i bekjempelsen av både nasjonal og internasjonal kriminalitet.

Tilskuddene til de ovenfor nevnte internasjonale organisasjoner m.m. har preg av å være kontingent. Økonomiregelverkets regler om kunngjøring, søknad og kravene til tilsagnsbrev kommer derfor ikke til anvendelse.

Kap. 3400 Justisdepartementet (jf. kap. 400)

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004
01	Diverse inntekter	3 157	740	707
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	2 472		
18	Refusjon av sykepenger	2 558		
	Sum kap 3400	8 187	740	707

Post 01 Diverse inntekter

På posten føres refusjoner fra Utenriksdepartementet for den ODA-godkjente andelen på 30 % av bidraget til World Intellectual Property Organization, jf. kap. 400, post 71. ODA-godkjente utgifter er

utgifter som etter OECD/DACs retningslinjer kan godkjennes til utviklingshjelp.

Post 01 benyttes også til å føre diverse inntekter. Disse inntektene varierer årlig og gir ikke grunnlag for å budsjetteres med noe beløp.

Programkategori 06.20 Rettsvesen

Utgifter under programkategori 06.20 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004	Pst. endr. 03/04
01-23	Driftsutgifter	1 366 091	1 431 420	1 406 175	-1,8
	Sum kategori 06.20	1 366 091	1 431 420	1 406 175	-1,8

Utgifter under programkategori 06.20 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004	Pst. endr. 03/04
61	Høyesterett (jf. kap. 3061)	50 023	51 050	52 500	2,8
405	Lagmannsrettene (jf. kap. 3405)	160 585			
410	Tingrettene og lagmannsrettene (jf. kap. 3410)	1 084 354	1 263 128	1 236 707	-2,1
411	Domstoladministrasjonen (jf. kap. 3411)		46 000	44 211	-3,9
414	Domsutgifter	71 129	71 242	72 757	2,1
	Sum kategori 06.20	1 366 091	1 431 420	1 406 175	-1,8

1 Innledning

Domstolenes organisering

Kategori 06.20 omfatter Høyesterett, lagmannsrettene, tingrettene og Domstoladministrasjonen. Domstolene skal behandle de straffesaker og sivile saker som bringes inn for avgjørelse. I tillegg til den dømmende virksomhet utfører domstolene i første instans også forvaltningspregede oppgaver. Domstolene er uavhengige i sin dømmende virksomhet. Domstolene er administrativt underlagt Domstoladministrasjonen.

1.1 Høyesterett

Høyesterett er landets øverste domstol og består av to avdelinger og Høyesteretts kjæremålsutvalg. Høyesterett ledes av høyesterettsjustitiarius.

1.2 Lagmannsrettene

Lagmannsrettene er inndelt i seks lagdømmer som til sammen dekker hele landet. Hver lagmannsrett ledes av en førstelagmann.

1.3 Domstolene i første instans

Betegnelsen for domstolene i første instans er i hovedsak tingretter. Førsteinstansdomstolene er i dag delt inn i 85 tingretter, tre byfogdembeter og ett skifterett- og byskriverembete. Domstolene

varierer i størrelse fra enedommerembeter med én fast dommer og én dommerfullmektig til store kollegiale domstoler, hvor Oslo tingrett er den største.

1.4 Domstoladministrasjonen

Domstoladministrasjonen ble opprettet og startet sitt arbeid 01.11.2002. Domstoladministrasjonen ledes av et styre. Domstoladministrasjonen har ansvaret for den sentrale administrasjonen av de alminnelige domstolene med unntak av forliksrådene. Domstoladministrasjonen er et uavhengig organ, men under justisministerens parlamentariske ansvarsområde i forhold til Stortinget. Gjennom budsjettbehandlingen fastsettes årlige sentrale retningslinjer for Domstoladministrasjonens arbeidsoppgaver og ansvarsområde.

I 2003 vil det bli avholdt fire møter mellom Justisministeren og Domstoladministrasjonens styre. I tillegg har det vært avholdt flere møter med administrasjonen.

Domstoladministrasjonen skal bidra til at domstolene når de mål som Stortinget fastsetter. I det første driftsåret har Domstoladministrasjonen arbeidet for å etablere gode relasjoner til domstolene på alle nivå. God forankring i domstolene er nødvendig for å oppnå aksept for behovet for administrativ styring, for å gjennomføre vedtatte endringer og for å initiere en utviklingsprosess i domstolene for å tilpasse domstolene til endrede krav.

2 Hovedutfordringer

Organisasjonsendringer

Domstolene i første instans står foran betydelige strukturelle endringer og skal gradvis reduseres fra opprinnelig 92 til 66 domstoler i løpet av de nærmeste årene.

Domstoladministrasjonen har ansvaret for gjennomføringen av strukturendringene i første instans. Strukturendringene er forutsatt gjennomført over en fem-årsperiode og betyr langsiktig planlegging bl.a. av nye eller utvidede lokaler for domstoler som skal slås sammen.

Overføringen av tinglysning i fast eiendom til Statens kartverk ledes av Justisdepartementet. Domstoladministrasjonen er ansvarlig for å utarbeide omstillingsavtaler for ansatte med tinglysingskompetanse. Fremdriften i tinglysingsprosjektet samordnes med strukturendringene i domstolene.

Et nytt saksbehandlingssystem (LOVISA) forventes å legge til rette for bedre kvalitet og flyt i saksbehandlingen. Innføringen er ressurskre-

vende og vil i en overgangsperiode medføre en arbeidsmessig merbelastning for domstolene.

Domstoladministrasjonen har foretatt en vurdering av domstolenes ressursbehov på kort og lang sikt. Videre er det satt i gang et arbeid som skal vurdere effektivisering innenfor rammene av god rettspleie. Arbeidet vil bli lagt frem for Stortinget.

Konfliktløsning

Det er allment akseptert at domstolene er samfunnets viktigste organ for konfliktløsning. På straffereettens område er domstolene det eneste organ som kan beslutte tvang og straff. På sivilrettens område er domstolene aktuelt organ for nærmest enhver sivilrettslig konflikt, og et organ som enhver borger har rett til å benytte seg av. Et demokrati og et rettssamfunn er avhengig av godt fungerende domstoler.

Tillit og legitimitet

En grunnleggende forutsetning for at domstolene skal kunne ivareta sin funksjon som konfliktløser er at de har tillit og legitimitet i befolkningen. Domstolavgjørelsene har etter et fastsatt regelverk en formell autoritet. Reell autoritet avhenger av at domstolprosessen oppleves rettferdig. Avgjørelsene må ha høy kvalitet, saksbehandlingen må være effektiv og ressursene må utnyttes godt. Prosessen må være åpen, kontrollerbar og samtidig ivareta hensynet til enkeltindividet.

Stadig større oppmerksomhet og pågang fra media krever økt bevissthet i domstolene om dette. Det er behov for bedre tilrettelegging og samhandling med media. Domstolene må kunne opptre som en profesjonell aktør, bidra til at media gir et mest mulig helhetlig bilde av den virksomhet som foregår i domstolene og samtidig ivareta personvernet.

Lik adgang til domstolene

Skal domstolene fortsatt være en reell konfliktløser for folk flest, må terskelen for å benytte tjenestene ikke bli for høy. Særlige gruppers behov må også ivaretas, f.eks. funksjonshemmede og fremmedspråklige.

Effektiv saksbehandling

Effektiv saksbehandling i domstolene er nødvendig. Samtidig må tiden til saksavvikling avveies i forhold til kvalitet og ikke minst rettssikkerhet. Fortsatt er restansene på et for høyt nivå. Samtidig har innsatsen på enkelte områder, i denne sam-

menhengen økte ressurser til straffesaksavviklingen, gitt resultater i form av reduserte restanser. En større anvendelse av audiovisuelle hjelpemidler, f.eks. videokonferanseutstyr, kan gi gevinster i saksavviklingen både i forhold til tidsbruk og reiseutgifter. En ytterligere effektivisering av saksbehandlingen kan også oppnås ved endringer i prosesslovgivningen. Høsten 2003 ble det nedsatt en arbeidsgruppe ledet av Oslo tingrett for å se på mulige endringer i rutiner, regelverk og samarbeid som kan føre til en raskere avvikling av straffesaker i Oslo, og om mulig i landet for øvrig. Gruppen skal avlegge rapport i desember 2003.

Omstilling og utvikling

Ny struktur for domstolene i første instans, overføringen av tinglysingen til Statens kartverk og innføringen av nytt saksbehandlingssystem (LOVISA) stiller store krav til domstolenes omstillingsevne. Utviklingstiltakene må likevel ikke gå på bekostning av domstolenes kjernevirksomhet; den dømmende funksjonen. Forutsigbarhet og en god behandling av menneskene som berøres i endringsprosessene er avgjørende for et vellykket resultat.

3 Mål, saksavviklingstider og retningslinjer

3.1 Hovedmål og delmål

Hovedmål	Delmål
Sikre rettssikkerhet for individer og grupper	<ol style="list-style-type: none"> 1. Forsvarlig og effektiv saksavvikling i domstolene 2. Likebehandling og adgang til domstolene for alle
God og effektiv konfliktløsning og forebygging	<ol style="list-style-type: none"> 1. Styrke og utvikle alternative konfliktløsningsordninger 2. God struktur og organisering av rettspleien
Åpen og kvalitetsbevisst justisforvaltning og rettspleie	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sikre god utnyttelse av justissektorens ressurser 2. Tilrettelegge for en serviceorientert og utadrettet justisforvaltning 3. God kjennskap til regelverk og rettigheter blant publikum

3.2 Krav til saksavviklingstider

Lagmannsrettene

I lagmannsrettene er målene for gjennomsnittlig saksavviklingstid seks måneder i sivile ankesaker og tre måneder for straffesaker.

Om ikke særlige forhold er til hinder, skal hovedforhandling i straffesaker berammes senest

to uker etter at anke til lagmannsretten er henvist til ankeforhandling, og hovedforhandlingen være påbegynt innen åtte uker etter henvisning til ankeforhandling, dersom den siktede

- a) var under 18 år da forbrytelsen ble begått, eller
- b) er varetektsfengslet når saken berammes.

Tabell 2.1 Domstolene i første instans

	Mål i md.
Sivile saker (tvistemål)	6
Straffesaker (meddomsrett)	3
Straffesaker (forhørsrett)	1

Om ikke særlige forhold er til hinder, skal hovedforhandling i straffesaker berammes senest to uker etter at saken kom inn til tingretten. Dersom den siktede

- a) var under 18 år da forbrytelsen ble begått, eller
- b) er varetektsfengslet når saken berammes

skal saken være påbegynt innen seks uker etter at saken kom inn til tingretten.

3.3 Retningslinjer for Domstoladministrasjonen

I forbindelse med stortingsbehandlingen av St.prp. nr. 1 (2002-2003) ble det fastsatt følgende generelle retningslinjer for Domstoladministrasjonen:

- Domstoladministrasjonen har ansvaret for den sentrale administrasjonen av de alminnelige domstoler i Norge, med unntak av forliksrådene
- Domstoladministrasjonen har ansvar for at overordnede administrative mål og regelverk for statlig virksomhet, som også gjelder domstolene, følges av domstolene og Domstoladministrasjonen
- Domstoladministrasjonen skal revideres av Riksrevisjonen og er underlagt Sivilombudsmannen på linje med andre statlige organer. Eventuell kritikk fra disse skal forelegges Justisdepartementet umiddelbart
- Domstoladministrasjonen skal følge opp Stortingets og Regjeringens målsettinger for justissektoren, jf. punkt 3.1
- Domstoladministrasjonen forutsettes å følge Justisdepartementets styringssignaler for samordning i justissektoren
- Domstoladministrasjonen er ansvarlig for å etablere gode samarbeidsrelasjoner med sentrale aktører innenfor justissektoren
- Domstoladministrasjonen skal delta aktivt i utforming av IKT-strategi for justissektoren og bruke denne og IKT handlingsplan for sektoren som styrende dokumenter for domstolenes egen IKT-strategi og utvikling av egne løsninger
- Domstoladministrasjonen er ved fullmakt delegert ansvar for behandling av erstatningssaker knyttet til domstolenes saksfelt
- Domstoladministrasjonen skal sette statsråden i stand til å besvare henvendelser fra Stortinget og offentlige instanser, herunder Riksrevisjonen, Sivilombudsmannen m.fl. innen fastsatt frist, jf. pkt. 1.2
- Det skal etableres regelmessige rapporteringsrutiner og møter mellom Domstoladministrasjonen og Justisdepartementet
- Justisdepartementet ivaretar den internasjonale kontakten i justissektoren, men i enkeltsaker kan den delegeres til Domstoladministrasjonen. Domstoladministrasjonen følger opp kontakt med domstoladministrasjonene i de andre nordiske landene.

I tillegg ble det gitt spesielle retningslinjer for 2003.

I budsjett-innstilling S.nr. 4 (2002-2003) uttalte justiskomiteen:

«Justisdepartementets styringssignaler for samordningen i justissektoren (slik som nevnt i proposisjonen på side 48) må således kanaliseres til Stortinget under arbeidet med budsjettproposisjonen. Slik det nå er formulert i proposisjonen kan det synes som om departementet gir seg selv større anledning til styring av Domstoladministrasjonen utover hva som ligger til grunn for reformen».

Justisdepartementet ser at særlig retningslinjen om styringssignaler kan oppfattes å gå lenger enn det er dekning for, da styringssignaler kun skal gis enten i form av retningslinjer fastsatt av Stortinget i forbindelse med budsjettbehandlingen eller i form av kongelig resolusjon. Denne vil derfor ikke bli videreført.

De generelle retningslinjene var også preget av at Domstoladministrasjonen var et nyopprettet, uavhengig og selvstendig organ uten direkte sammenlignbare organer.

Justisdepartementet ser at retningslinjene for Domstoladministrasjonen bør endres og tilpasses på bakgrunn av Domstoladministrasjonens utvikling, samfunnsutviklingen for øvrig og ikke minst det faktum at Domstoladministrasjonen blir fast etablert og finner sin form. Domstoladministrasjonen har vært i virksomhet fra 01.11.2002 og må fortsatt sies å være i en startfase. Det er derfor etter departementets mening for tidlig å se på retningslinjene og strukturen for disse nå. Departementet mener derfor at en revurdering og endring av retningslinjene best kan skje i løpet av 2004 og at nye generelle retningslinjer forelegges Stortinget i forbindelse med budsjettbehandlingen for 2005. En slik vurdering og revidering av de generelle retningslinjene vil skje i diskusjon og samråd med Domstoladministrasjonen.

Også i år vil departementet særlig fremheve Domstoladministrasjonens ansvar for å etablere gode samarbeidsrelasjoner med sentrale aktører innenfor justissektoren for å sikre gode rutiner for saksflyt og effektiv saksavvikling og Domstoladministrasjonens deltakelse i utforming av IKT-strategi for hele justissektoren der også Domstoladministrasjonen er deltaker. Domstoladministrasjonen er videre ansvarlig for å følge opp målene for domstolenes saksavviklingstid, særlig sett i lys av arbeidet for hurtigere straffesaksavvikling.

Videre vil Justisdepartementet bemerke at det allerede er etablert gode rutiner for rapportering, samarbeid og regelmessige møter mellom Domstoladministrasjonen og Justisdepartementet.

Domstoladministrasjonen har foreslått følgende retningslinjer for 2004:

- Domstoladministrasjonen skal tilrettelegge for god rekruttering til domstolene, kompetanseutvikling og profesjonell ledelse i domstolene
- Domstoladministrasjonen skal ivareta domstolenes rolle i kontakt med politi/påtalemyndighet og kriminalomsorg for å sikre gode rutiner for saksflyt og effektiv saksavvikling
- Domstoladministrasjonen skal følge opp de beslutninger Stortinget har fått ifm. behandlingen av St.meld. nr. 23 (2000-2001) Førsteinstansdomstolene i fremtiden og St.meld. nr. 13 (2001-2002) Fremtidig organisering av tinglysing i fast eiendom. Fremdriften i strukturendringene og overføringen av tinglysingen til Statens kartverk tilpasses de midler som blir stilt til rådighet.

Domstoladministrasjonens forslag til retningslinjer er delvis overlappende med enkelte av de generelle retningslinjene fastsatt for 2003, men det foreligger heller ikke motstrid. Departementet er enig i at tiltakene som tas opp i Domstoladministrasjonens forslag er viktige, og at de bør drøftes i arbeidet med utforming av nye retningslinjer. Samtidig vil departementet fremheve at det i rekrutteringsarbeidet også er viktig å sørge for en balansert kjønnsfordeling i domstolene. Det er også viktig at det legges til rette for kompetanseutvikling og profesjonell ledelse av domstolene. Videre vil departementet fremheve at innsyn og åpenhet i domstolenes arbeid er viktig. Dette ble også fremhevet i Ot.prp. nr. 44 (2000-2001).

4 Tilstandsvurderinger og mål

4.1 Sikre rettssikkerhet for individer og grupper

4.1.1 Forsvarlig og effektiv saksavvikling i domstolene

Det redegjøres nedenfor for sakstilfang, domstolenes saksavviklingstid og mål for enkelte sakskate-

gorier. Målene er uttrykt i gjennomsnittstall fordi omfang og kompleksitet i sakene varierer, og derfor er lite relevante i forhold til den enkelte sak. Både prosessuelle og praktiske forhold påvirker saksavviklingstiden. En del saker tar lang tid på grunn av langvarig og omfattende bevisførsel. Videre avhenger saksavviklingen bl.a. av hvor godt forberedt en sak er før den fremmes for domstolene, at parter, partsrepresentanter, vitner, meddommere, sakkyndige m.fl. både kan møte, og at de faktisk møter.

4.1.1.1 Høyesterett

Høyesterett har ingen fastsatte mål for gjennomsnittlig saksavviklingstid. For sivile ankesaker i Høyesterett (fra henvisning i kjæremålsutvalget) var den gjennomsnittlige saksavviklingstiden på 9,6 måneder i 2002. Den gjennomsnittlige saksavviklingstiden for anker i straffesaker (fra henvisning i kjæremålsutvalget) var på 5,5 måneder i 2002. Antallet innkomne sivile saker har økt med 5 % fra 756 saker i 2001 til 792 saker i 2002. Straffesakene har hatt en økning på 4 %, fra 824 saker i 2001 til 854 saker i 2002. For begge sakstyper melder Høyesterett at sakskompleksiteten har økt i de senere år. En av årsakene til dette er større bruk av internasjonale rettskilder i ankesakene.

4.1.1.2 Lagmannsrettene

I lagmannsrettene er målene for gjennomsnittlig saksavviklingstid seks måneder i sivile ankesaker og tre måneder for straffesaker. Det er store variasjoner mellom lagmannsrettene, jf. tabell 2.2.

Tabell 2.2 Lagmannsrettene - gjennomsnittlig saksavviklingstid i 2002 (tall i md.)

	Sivile ankesaker	Straffesaker meddomsrett	Straffesaker med jury
Agder lagmannsrett	7,2	4,7	5,8
Borgarting lagmannsrett	10,1	6,6	8,1
Eidsivating lagmannsrett	6,6	4,6	5,7
Frostating lagmannsrett	6,2	4,3	5,4
Gulating lagmannsrett	12,8	6,0	6,5
Hålogaland lagmannsrett	6,2	4,5	5,1
Veid gjennomsnitt	9,4	5,4	6,5

Lagmannsrettene har ikke oppnådd målsetningen for gjennomsnittlig saksbehandlingstid i 2002.

Tabell 2.3 Lagmannsrettene. Gjennomsnittlig saksavviklingstid i måneder i perioden 1999–2002.

	1999	2000	2001	2002
Sivile ankesaker	9,2	8,4	9,0	9,4
Lagrette	6,9	6,8	5,9	6,5
Meddomsrett	5,8	5,1	5,3	5,4

Sivile ankesaker

Antall innkomne og behandlede sivile ankesaker er bortimot uendret fra 2001 til 2002.

Saksbehandlingstiden varierte fra 6,2 måneder til 12,8 måneder for sivile saker. Generelt kan den økte saksavviklingstiden for sivile saker delvis forklares med den økte satsingen de siste to årene på avvikling av straffesakene. Lagmannsrettene har også en relativt stor beholdning av ubehandlede saker som påvirker saksbehandlingstiden. For å nå målene om saksbehandlingstid i lagmannsrettene, er det nødvendig å få redusert beholdningen.

Straffesaker

Innkomne meddomsrettssaker og jursaker er redusert med henholdsvis 8,1 % og 3,6 % sammen-

lignet med 2001. Lagmannsrettene har i 2002 behandlet flere meddomsrettssaker og jursaker enn tidligere. Beholdningen av meddomsrettsaker har blitt redusert, mens det har vært en marginal økning i beholdningen av lagrettesaker.

Den gjennomsnittlige saksavviklingstiden for 2002 ligger fremdeles over målet på tre måneder. Den er økt med 0,1 måneder for meddomsrett og med 0,6 måneder for lagrettesaker sammenlignet med 2001. For meddomsrett kan utviklingen skyldes at beholdningen er redusert i perioden. Opp-tatte forsvarere og en noe lav kapasitet ved enkelte statsadvokatembeter kan skape problemer ved beramning av saker, og er en av flere faktorer som påvirker saksavviklingstiden. Det påpekes også fra flere domstoler at den enkelte sak medfører større arbeidsbelastning nå enn tidligere.

Tabell 2.4 Lagmannsrettene – oversikt sivile ankesaker 1999–2002

Sivile ankesaker	1999	2000	2001	2002
Beholdning pr. 31.12	1 196	1 427	1 448	1 482
Antall innkomne saker	1 688	1 971	1 841	1 835
Antall behandlede saker	1 761	1 741	1 819	1 809

Tabell 2.5 Lagmannsrettene – oversikt meddomsrett 1999–2002

Meddomsrett	1999	2000	2001	2002
Beholdning pr. 31.12	176	173	212	182
Antall innkomne saker	399	416	480	441
Antall behandlede saker	431	420	441	473

Tabell 2.6 Lagmannsrettene – oversikt lagrette 1999–2002

Lagrette	1999	2000	2001	2002
Beholdning pr. 31.12	132	134	156	158
Antall innkomne saker	232	243	303	292
Antall behandlede saker	216	239	279	287

4.1.1.3 Tingrettene

Domstolene i første instans har i 2002 behandlet flere saker enn tidligere år. Domstolene har prioritert straffesaker, noe som har resultert i lavere beholdninger av straffesaker. Til tross for at straffesaksavvikling har vært prioritert, har domstolene behandlet flere sivile saker i 2002 enn i 2001. Dette har likevel ikke vært tilstrekkelig for å ta unna økningen i antall innkomne saker, og beholdningen av sivile saker har derfor økt.

Siden 1992 har gjennomsnittlig saksavviklingstid for sivile saker ligget noe over det fastsatte målet på seks måneder. Situasjonen er likevel langt bedre enn i lagmannsrettene. Den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden har vært stabil i perioden 1999-2001, men har gått opp fra 6,5 måneder til 6,7 måneder i 2002. Det er imidlertid betydelige variasjoner mellom domstolene, og andelen domstoler som er innenfor målet har blitt redusert fra 70,1 % i 1999 til 59,8 % i 2002.

For straffesaker har den gjennomsnittlige saksavviklingstiden tidligere ligget innenfor målene, men de fire siste årene har saksavviklingstiden økt. For forhørsrettssaker klarte alle domstolene i 2001 i gjennomsnitt å avvikle alle sakene innenfor

fastsatte mål. I 2002 var det imidlertid åtte domstoler som ikke klarte målene for saksavviklingstid. I likhet med situasjonen for sivile saker, er det også for meddomsrettssaker stor variasjon mellom domstolene. Saksavviklingstiden varierer fra 1 til 6,6 måneder i 2002, og 59 % av tingrettene var innenfor målet for straffesaker.

Flere domstoler har meddelt at pressede advokater med et høyt antall saker gjør det vanskelig å beramme hovedforhandlinger. Problemet meldes å være spesielt stort i saker med flere tiltalte. Som for lagmannsrettene, har enkelte av tingrettene påpekt at det til tider kan være problematisk å få berammet saker med statsadvokatembetene.

Det kan synes som om straffelovens §59, 2. ledd om strafferabatt ved tilståelse – og derav større mulighet for pådømmelse i forhørsrett – ikke er benyttet som forutsatt i lovendringen av 02.03.2001. Justisdepartementet har drøftet spørsmålet med Riksadvokaten og Domstoladministrasjonen, og Domstoladministrasjonen har iverksatt kartlegging av bruken av bestemmelsen i domstolene.

Mål for gjennomsnittlig saksavviklingstid, faktisk gjennomsnitt og variasjoner fremkommer av tabellene nedenfor.

Tabell 2.7 Tingrettene. Mål, gjennomsnittlig saksavviklingstid og variasjoner i 2002 (tall i md.)

	Mål	Gjennomsnittlig saksavviklingstid	Variasjoner
Sivile saker (tvistemål)	6	6,7	3,0-10,9
Straffesaker (meddomsrett)	3	4,0	1,0-6,6
Straffesaker (forhørsrett)	1	0,6	0,2-2,9

Tabell 2.8 Tingrettene. Gjennomsnittlig saksavviklingstid i md. i perioden 1999–2002

	1999	2000	2001	2002
Sivile saker	6,5	6,5	6,5	6,7
Forhørsrettssaker	0,6	0,5	0,6	0,6
Straffesaker (meddomsrett)	3,1	3,1	3,3	4,0

Økningen i saksavviklingstiden for straffesaker i 2002 skyldes hovedsakelig de ekstra ressurser Oslo tingrett har til nedarbeiding av restanser. Ettersom «eldre» saker blir avviklet fører dette til en økning i den gjennomsnittlige saksavviklingstiden.

I 2002 kom det inn totalt 12 915 sivile saker til tingrettene, en økning på 6,2 % fra 2001. I samme periode har beholdningen økt med 8,7 %. Det ble i løpet av 2002 behandlet 12 337 saker. Av disse gikk 5 652 til hovedforhandling med avsigelse av dom. Dette er en økning på 8 % fra 2001.

I 2002 kom det inn 36 663 forhørsrettssaker og 15 984 meddomsrettssaker. Dette er en endring på

hhv. 0,5 % og -12,1 % fra 2001. Av meddomsrettssakene ble det registrert 705 toinstanssaker i 2002, mot 595 i 2001. Av straffesakene med straffeframme over seks år, ble åtte saker satt med forsterket rett. I 2001 ble ni saker behandlet på denne måten.

Beholdningen av meddomsrettssaker økte fra 1999 til 2001, men ble redusert med 15,8 % fra 2001 til 2002. Tilsvarende økte beholdningen av forhørsrettssaker fra 1999 til 2001, som også ble redusert fra 2001 til 2002, med 12,9 %.

Oversikt over tingrettene beholdning, innkomne og behandlede saker i perioden 1999–2002 fremkommer av tabellene nedenfor.

Tabell 2.9 Tingrettene – oversikt sivile saker 1999–2002

	1999	2000	2001	2002
Beholdning	7 272	6 960	7 110	7 730
Innkomet	12 730	12 372	12 161	12 915
Behandlet	12 415	12 696	11 998	12 337

Tabell 2.10 Tingrettene – oversikt meddomsrett 1999–2002

	1999	2000	2001	2002
Beholdning	3 494	4 243	5 617	4 730
Innkomet	14 859	15 694	18 191	15 984
Behandlet	14 854	14 934	16 795	16 854

Tabell 2.11 Tingrettene – oversikt forhørsrett 1999–2002

	1999	2000	2001	2002
Beholdning	1 457	1 732	1 926	1 678
Innkomet	31 534	32 954	36 478	36 663
Behandlet	31 410	32 643	36 218	36 853

Antallet meddomsrettssaker innkommet i 2002 viser en markant nedgang i forhold til 2001. Dette synes å være en konsekvens av at antall påtaleavgjorte saker i politiet ble redusert i 2002. Foreløpige tall for 2003 viser at antall innkomne straffesaker igjen øker.

Det foreligger i dag ikke en systematisk årlig innsamling av statistikk om bruken av rettsmekling i norske domstoler, men Domstoladministrasjonen vil heretter sørge for å utarbeide en slik sta-

tistikk. Stortinget vil bli orientert i de årlige budsjettproposisjoner.

4.1.1.4 Dommeravhør og observasjon av barn

I straffesaker om seksuelle overgrep mot barn, gjelder særlige regler om at barnets forklaring skal tas opp ved utenrettslig avhør (dommeravhør) eller ved observasjon av barnet. Justisdepartementet har i samarbeid med Domstoladministrasjonen

nedsatt en arbeidsgruppe som skal evaluere ordningen med dommeravhør og observasjon av barn. Arbeidsgruppen skal vurdere om ordningen i praksis fungerer i tråd med intensjonene og i hvilken grad dommeravhør og observasjon er et egnet bevismiddel. Arbeidsgruppens rapport skal være ferdig innen utgangen av 2003. Rapporten vil være grunnlaget for det videre arbeidet i Domstoladministrasjonen og departementet.

4.1.1.5 Heving av ankesummen for anke til lagmannsretten

Justisdepartementet fremmet våren 2003 Ot.prp. nr. 99 (2002-2003) Om lov om endringer i lov av 13.08.1915 nr. 6 om rettergangsmåter for tvistelov (ankesum), hvor det ble foreslått at ankesummen for anke til lagmannsretten heves fra 20 000 kr til 50 000 kr. Forslaget var begrunnet med hensynet til proporsjonalitet mellom de ressursene som brukes på tvisten og den økonomiske verdien av tvistegjenstanden, hensynet til prisstigningen som har vært på 25 % siden ankesummen sist ble hevet i 1991, og hensynet til å redusere arbeidsbyrden til lagmannsrettene. Stortinget har proposisjonen til behandling.

4.1.1.6 Lekdommerutvalget

Lekdommerutvalget leverte i juli 2002 sin utredning NOU 2002:11 Dømmes av likemenn til Justisdepartementet. Utvalget foreslår at ansvaret for å velge meddommere og lagrettemedlemmer skal overføres fra kommunene til fylkesmannen, og at kandidatene til meddommerutvalgene skal trekkes tilfeldig fra folkeregisteret. Blant utvalgets øvrige forslag kan nevnes strengere krav til vandel og vandelskontroll, innføring av øvre aldersgrense og hyppigere tjenestegjøring for meddommere og lagrettemedlemmer. Utredningen var på høring høsten 2002. Justisdepartementet arbeider med oppfølging av utredningen på bakgrunn av høringsuttalelsene. Departementet har i St.prp. nr 1 (2001-2002) lagt til grunn at eventuelle lovendringer som følge av utvalgets forslag skulle være gjennomført før kommune- og fylkestingsvalget i 2003. På grunn av avvik mellom utvalgets forslag og høringsuttalelsene, har departementet funnet det nødvendig å bruke mer tid på å vurdere forslagene. Departementet tar sikte på å fremme en proposisjon for Stortinget i løpet av 2004.

4.2 God og effektiv konfliktløsning og forebygging

4.2.1 Styrke og utvikle alternative konfliktløsningsordninger

Rettsmekling ble innført som en prøveordning ved seks domstoler 01.01.1997. Ordningen er senere utvidet, og omfatter i dag 20 domstoler. Forsøksperioden er forlenget til 31.12.2005. Rettsmekling er en alternativ tvisteløsningsmetode i sivile saker hvor partene deltar aktivt for å finne en løsning på tvisten.

Regler om rettsmekling var en del av Tvistemålsutvalgets mandat. Evalueringen av ordningen viser at rettsmekling i all hovedsak har fungert godt i forhold til både parter, prosessfullmektiger og meklere. Den er tids- og ressursbesparende og etter alt å dømme fyller en funksjon som ikke dekkes av dagens prosessordning og alternative konfliktløsningsinstitutter. Tvistemålsutvalget har i NOU 2001:32 Rett på sak, foreslått at ordningen med rettsmekling skal gjøres permanent.

Domstoladministrasjonen vil arbeide for å utvide ordningen til flere av landets domstoler. En utvidelse av ordningen vil innebære et opplæringsbehov for dommerne ved de nye domstolene.

4.2.2 God struktur og organisering i rettspleien

Oppfølging av St.meld. nr. 23 (2000-2001) Førsteinstansdomstolene i fremtiden

Stortinget har vedtatt at antall førsteinstansdomstoler skal reduseres fra 92 til 66. Det ble i denne sammenheng etablert et pilotprosjekt i Sør-Trøndelag ultimo 2001. Domstolene omfattet av dette prosjektet er nå slått sammen og samlokalisert i Trondheim.

I 2004 opprettes Indre Finnmark tingrett/Sis-Finnmarkku diggegoddi, lokalisert til Tana. Enkelte kommuner som tidligere har hørt inn under Alta tingrett og Hammerfest tingrett, hører nå inn under den nye domstolen. Videre opprettes Øst-Finnmark tingrett ved sammenslåing av Tana og Varanger tingrett og Vardø tingrett. Denne domstolen skal ligge i Vadsø. Aust-Agder tingrett etableres, bestående av tingrettene Nedenes, Holt og deler av Sand. To kommuner fra Sand tingrett inngår sammen med Mandal tingrett i Kristiansand tingrett.

Domstoladministrasjonen har foretatt en mindre revisjon av fremdriftsplanen for strukturrendringene. Dette medfører imidlertid ingen forskyvninger i forhold til planlagt slutføring av strukturrendringene, som etter planen er 01.01.2008.

Organiseringen av førsteinstansdomstolene i Oslo ble ikke behandlet i St.meld. nr. 23 (2000-2001) Førsteinstansdomstolene i fremtiden. Justisdepartementet har i 2003 i samarbeid med Doms-
toladministrasjonen fått utredet forslag til framtidig organisering av disse domstolene. Justisdepartementet vil vurdere den videre oppfølgingen av utredningen i samarbeid med Domstoladministrasjonen.

Fremtidig organisering av tinglysing i fast eiendom

Gjennomføringen av Stortingets vedtak i forbindelse med St.meld. nr. 13 (2001-2002) Fremtidig organisering av tinglysing i fast eiendom ledes av Justisdepartementet med deltakelse fra Domstoladministrasjonen og Statens kartverk, jf. nærmere omtale under kategori 06.10. Berørte parter er trukket med i arbeidet.

Tinglysingen skal knyttes til Statens kartverks hovedkontor i Ringerike kommune. Dessuten skal det opprettes et sentralt pantebokregister (arkiv med kopi av de tinglyste dokumentene) i Ullensvang herad. Fylkeskartkontorene og kommunene er tiltenkt publikumsrettede tjenester.

Fremdriften i overføringen av tinglygingsoppgavene fra domstolene til Statens kartverk vil søkes koordinert med tidsplanen for strukturendringene i domstolene. Overføringen av oppgaver og stillinger fra domstolene til Statens kartverk vil skje gradvis fra første halvår 2004 og ferdigstilles i løpet av 2007. Asker og Bærum tingrett og Ringerike tingrett er valgt til pilotdrift, og tinglygingsoppgaver og medarbeidere overføres etter planen fra våren 2004. Noen få domstoler planlegges i tillegg overført høsten 2004. Tingretter som ikke berøres av strukturendringene skal i hovedsak overføre tinglygingsoppgavene først etter at Regin@, det nye elektroniske tinglysingssystemet, er implementert i Statens kartverk våren 2005.

I Ot.prp. nr. 85 (2002-2003) Om lov om endringer i lov 7. juni 1935 nr. 2 om tinglysing m.m., foreligger de nødvendige lovendringer i forbindelse med overføringen av tinglysingen til Statens kartverk.

4.3 Åpen og kvalitetsbevisst justisforvaltning og rettspleie

4.3.1 Sikre god utnyttelse av justissektorens ressurser Informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT)

IKT-strategien for domstolene 2002-2005 legges til grunn for alt IKT-arbeid i domstolene. Igangsatte prosjekter videreføres, og elektronisk kommunikasjon og informasjon til publikum vektlegges. IKT-

strategien for domstolene skal bidra til bedre informasjonsutveksling med andre aktører, herunder politiet og lensmannsetaten, påtalemyndigheten og kriminalomsorgen.

Innføringen av et nytt kontorstøtteverktøy, med tilgang til e-post og internett for alle ansatte, slutføres i 2003. Det nye saksbehandlingssystemet for tingrettene og lagmannsrettene – LOVISA – skal være ferdig utviklet første halvår 2004. I løpet av 2003 får ca. 25 domstoler en første – uferdig – versjon av dette systemet. Innføringen i samtlige tingretter og lagmannsretter avsluttes i løpet av 2005. LOVISA er basert på arbeidsflyten i domstolene og tilrettelegger for elektronisk kommunikasjon med eksterne aktører. Den midlertidige versjonen av LOVISA vil også inneholde en enkel løsning for overføring av saksopplysninger mellom lavere påtalemyndighet og domstolene. Den endelige versjonen vil også inneholde en løsning for helelektronisk informasjonsoverføring mellom tre registre i Brønnøysund og tingrettene.

De pågående investeringene i IKT-systemer i domstolene vil kreve ressurser til vedlikehold og videreutvikling. Ved å foreta et løpende vedlikehold og oppgradering av både IKT-systemer og teknisk utstyr vil det imidlertid være unødvendig med fremtidige kostbare ressursmessige «løft» for å bringe domstolene opp på et akseptabelt nivå for basisløsningenes del.

Funksjonelle lokaler

Den vedtatte fremdriftsplanen for strukturendringene i første instans skaper behov for utvidelser eller leie av nye lokaler.

Det er inngått leieavtale for lokaler for den nye Indre Finnmark tingrett/Sis-Finnmárkku diggegoddi og Follo tingrett. Lokalene skal være ferdigstilt henholdsvis februar 2004 og januar 2006. Nye lokaler for Eidsvoll tingrett og Moss tingrett vil bli ferdigstilt våren/sommeren 2004. For Aust-Agder tingrett i Arendal, vil det i forbindelse med sammenslåingen være behov for utvidelse av lokalene. Det forventes at disse lokalene er ferdigstilt i løpet av sommeren 2004. Lokaler til Nordre Vestfold tingrett i Horten, Fjordane tingrett i Førde og Glåmdal tingrett på Kongsvinger planlegges ferdigstilt i 2005.

Domstoladministrasjonen vil fortsette arbeidet med å skaffe nye lokaler til de domstolene som har behov for utvidelser/nye lokaler som følge av strukturendringene. Arbeidet med å legge til rette for nye lokaler for Gulating lagmannsrett videreføres, og i 2003 ble det avholdt arkitektkonkurranse. Det er også behov for økte arealer og økt standard ved mange andre tingretter enn de som berøres av

strukturendringene. Domstoladministrasjonen har i 2003 utarbeidet en total oversikt over domstolenes behov for lokaler og over hvilke ressurser dette vil kreve.

Likestilling

Arbeidet med å få en balansert kjønnsfordeling på alle nivåer i domstolene videreføres. Eventuelle tiltak som kan bidra til rekruttering av flere kvinner til dommerstillinger vil bli vurdert, særlig er kvinneandelen blant domstolledere for lav. Kvinner er imidlertid i stor grad overrepresentert i saksbehandlerstillinger i domstolene. En viktig målsetting er å få en jevnere kjønnsfordeling i samtlige stillingskategorier, og øke andelen kvinner blant saksbehandlere med lederansvar. Dette må skje i forbindelse med nyrekruttering. Siden staben ved de fleste domstoler er svært stabil, er det nødvendig med et langsiktig tidsperspektiv.

Karriereplanlegging må tilpasses både kvinner og menn ved organisering av arbeidet i domstolene. God fleksibilitet vil gjøre det enklere å kombinere omsorgsansvar og karriere både for kvinner og menn.

Lederutvikling

Domstolene står overfor store organisatoriske endringer i tiden som kommer. Dette omfatter overføringen av tinglysingsoppgavene til Statens kartverk, sammenslåinger av en rekke domstoler og nye endrede arbeidsformer ved økt bruk av IKT. For å bistå domstolene i endringsprosessene, tas det sikte på å videreføre kompetanseutviklingsprogrammet for ledere med særlig vekt på endringsledelse i 2004. Programmet planlegges gjennomført i perioden 2002-2007. Deltakerne er sorenskrivere og ledere i domstolene forøvrig. Det er et mål at alle domstolene i første instans skal få dette tilbudet.

Kompetanseutvikling

Kompetanseutvikling i domstolene dekkes i stor grad gjennom interne tilbud. Fram til utgangen av 2003 har Opplæringsrådet for funksjonærer og Etterutdanningsrådet for dommere disponert midler tildelt over domstolenes budsjettkapittel innenfor gitte rammer. Tilbudene omfatter i stor grad fagkurs og deltakelse på fagkonferanser i tillegg til startkurs for dommere.

Organisering og gjennomføring av kompetanseutviklingen i domstolene er nå gjenstand for vur-

dering. Dette for å sikre en fremtidig mest mulig effektiv og strategisk utnyttelse av ressursene til kompetanseutvikling i domstolene.

Helse, miljø og sikkerhet (HMS)

HMS-arbeid skal være et kontinuerlig satsningsområde i domstolene. Domstolene skal ha et psykisk og fysisk sunt og trygt arbeidsmiljø, som skal sikre helse og velferd og fremme trivsel på arbeidsplassen. For å oppnå dette, er det viktig at HMS forankres i hver domstol. Aktuelle tiltak skal planlegges, organiseres og gjennomføres i et nært samspill med de ansatte.

Inkluderende arbeidsliv og livsfasepolitikk

Det er et mål at alle domstoler skal inngå avtale om inkluderende arbeidsliv. Dette både for å følge opp en statlig målsetting, men også for å få bistand i arbeidet med å redusere og forebygge sykefravær i domstolene. Det må arbeides mer med konkrete tiltak for å redusere sykefraværet, samt videreutvikle generelle retningslinjer for oppfølging av sykmeldte.

Domstoladministrasjonen vil ta initiativ til å utarbeide retningslinjer om livsfasepolitikk for ansatte i domstolene. Det er viktig å synliggjøre at ansatte går igjennom ulike livsfaser med ulike behov i løpet av sin yrkesaktive karriere og legge til rette for fleksibilitet i forhold til dette.

4.3.2 Tilrettelegge for en serviceorientert og utadrettet justisforvaltning

Serviceutvikling

Arbeidet med serviceutvikling i domstolene vil bli videreført og ikke begrenses til tingrettene. I en tid med store interne endringer i domstolene er det viktig at dette ikke går på bekostning av service. Arbeidet med serviceutvikling skal klargjøre både overfor brukerne og ansatte hva som kan forventes av tjenester. Domstoladministrasjonen vil bistå domstolene i dette arbeidet.

Lørdagsvigsler

Inntil prøveordningen med lørdagsvigsler er evaluert, videreføres ordningen. Det vil være opp til den enkelte domstol å vurdere om og når det er kapasitet til å tilby lørdagsvigsler.

4.3.3 God kjennskap til regelverk og rettigheter blant publikum

Domstolene og Domstoladministrasjonen har utarbeidet en felles informasjons- og kommunikasjonsstrategi i 2003. Strategien tar utgangspunkt i en overordnet visjon; «Tillit til domstolene». Ved å fastsette mål og forutsetninger for visjonen er strategien en veiledning for å gi en samordnet og helhetlig kommunikasjon med domstolenes brukere, aktører, innbyggerne og de organer som setter rammer for virksomheten. I strategien tydeliggjøres ansvarsforhold for informasjonsoppgaver. Det er utarbeidet en tiltaksplan for gjennomføringen av strategien.

Domstolportalen

Domstolenes felles portal på Internett (www.domstol.no) gir informasjon om domstolenes oppbygning og virkemåte. Portalen har også en nyhetspalte med aktuelle nyheter og dommer. I tillegg finnes det lenker til de 17 domstolene som per 01.09.2003 har egne hjemmesider. Etablering av egne hjemmesider vil være aktuelt for alle domstoler på lengre sikt. Portalen inneholder også skjemaer publikum trenger i sin kontakt med domstolene, og det arbeides med å utvide dette tilbudet. I tillegg er det lagt ut informasjon om Domstoladministrasjonen, Tilsynsutvalget for dommere og dommerenes sidegjøremålregister.

Sidegjøremål

Forskriften om registrering av dommeres investeringer og sidegjøremål trådte i kraft 01.03.2003. Registeret ble gjort tilgjengelig på domstolportalen våren 2003. Registreringsordningen vil sikre åpenhet omkring dommeres sidegjøremål. Det vil i 2004 bli arbeidet videre med å gjøre registeret mer brukervennlig.

Tilsynsutvalget for dommere

Tilsynsutvalget er et frittstående disiplinærorgan for norske dommere som omfatter alle juridiske dommere i tingrettene, lagmannsrettene og Høyesterett.

Domstoladministrasjonen er sekretariat for utvalget, mottar klager og forestår saksforberedelsen.

Utvalget behandler klager på dommere og kan treffe vedtak om disiplinærtiltak dersom en dommer overtrer de plikter som stillingen medfører, eller for øvrig opptrer i strid med god dommerskikk. Utvalget kan også ta opp saker til behandling på eget initiativ.

Disiplinærtiltak innebærer kritikk eller advarsel. I tillegg til klagebehandlingen skal utvalget vektlegge generelle spørsmål og problemstillinger knyttet til dommeretikk.

Tilsynsutvalget kan ikke vurdere forhold som kan overprøves etter reglene i rettspleielovgivningen for øvrig.

Som en nyetablert disiplinærordning for norske dommere er utvalget opptatt av å gjøre ordningen kjent for publikum og aktører i rettspleien.

Tilsynsutvalget har i løpet av første halvår 2003 fått 26 saker til behandling. Hittil har bare et fåtall saker blitt avsluttet. Fra og med St.prp. nr. 1 (2004-2005) vil det bli lagt opp til en årlig rapportering av antall behandlede saker og utfallet av disse.

Innstillingsrådet for dommere

Innstillingsrådet er et frittstående organ som skal avgi innstilling i forbindelse med dommerutnevnelser. For Høyesterettsjustitiarius gjelder særlige regler. Innstillingsrådet skal etter vurdering av søkerne gi en innstilling til Justisdepartementet med begrunnet forslag om hvem som bør utnevnes. Som hovedregel innstilles tre søkere, og det gis en rangering mellom de innstilte. Utnevnelsen foretas av Kongen i statsråd.

Innstillingsrådets sekretariat er lagt til Domstoladministrasjonen. I tillegg til innstilling i utnevningssakene, gir rådet innstilling i saker om konstitusjon utover et år, samt avgjør konstitusjoner i inntil et år. Innstillingsrådets avgjørelsesmyndighet er for konstitusjoner inntil seks måneder delegert til Domstoladministrasjonen. Konstitusjon av dommere i Høyesterett skjer alltid i statsråd.

Innstillingsrådet har i perioden 1. januar til 30. juni 2003 avgitt 20 innstillinger. I tillegg har rådet i samme periode behandlet en rekke konstitusjoner av dommere.

Kap. 61 Høyesterett (jf. kap. 3061)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter	50 023	51 050	52 500
	Sum kap. 61	50 023	51 050	52 500

1 Innledning

Høyesterett dømmer i siste instans og er ankeinstans for avgjørelser truffet i lavere instanser. Høyesteretts hovedmål er å arbeide for rettsenhet, rettsavklaring og rettsutvikling. Dette innebærer en konsentrasjon om prinsipielle rettsspørsmål og retningsgivende avgjørelser. Høyesterett arbeider for å bli en mer utadrettet institusjon i samfunnet.

2 Postomtale**Post 01 Driftsutgifter**

Forslaget dekker faste og variable lønnsutgifter. Bemanningen i Høyesterett utgjorde 58 årsverk pr. 01.03.2003. Bevilgningen skal videre dekke øvrige driftsutgifter som følger av Høyesteretts virksomhet. Bevilgningen dekker utgifter til utgivelse av Høyesteretts historie.

Kap. 3061 Høyesterett (jf. kap. 61)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004
03	Diverse refusjoner	25		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	294		
18	Refusjon av sykepenger	659		
	Sum kap. 3061	978		

1 Postomtale**Post 03 Diverse inntekter**

Posten dekker primært refusjoner som brutto inntektsføres i tilknytning til driften av Høyesteretts hus, eksempelvis energiavregning.

Kap. 405 Lagmannsrettene (jf. kap. 3405)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter	160 585		
	Sum kap. 0405	160 585		

1 Postomtale

Kap. 405 Lagmannsrettene er slått sammen med kap. 410 fra 2003.

Kap. 3405 Lagmannsrettene (jf. kap. 405)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	683		
18	Refusjon av sykepenges	1 555		
	Sum kap. 3405	2 238		

Kap. 410 Tingrettene og lagmannsrettene (jf. kap. 3410)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter	974 608	1 157 441	1 159 215
21	Spesielle driftsutgifter	109 746	105 687	77 492
	Sum kap. 410	1 084 354	1 263 128	1 236 707

1 Innledning

Som en budsjettmessig forenkling ble kap. 405 Lagmannsrettene og kap. 410 Herreds- og byrettene slått sammen i 2003-budsjettet.

Tingrettene dømmer i første instans. I tillegg til den dømmende virksomheten utfører domstolene i første instans forvaltningsoppgaver som tinglysing, skifte, konkurssaker, innkreving av dokumentavgift, borgerlig vigsel og partnerskap.

Lagmannsrettene behandler ankesaker fra domstolene i første instans.

2 Postomtale**Post 01 Driftsutgifter**

Bevilgningen dekker faste og variable lønnsutgifter, og lønnsutgifter til tilkalte og ekstraordinære dommere. Bemanningen ved tingrettene utgjorde 1 373 årsverk pr. 01.03.2003. Bemanningen ved lagmannsrettene utgjorde 236 årsverk pr. 01.03.2003. Bevilgningen skal videre dekke alle ordinære driftsutgifter knyttet til de enkelte domstoler. Utgifter knyttet til Tilsynsutvalget og Innstillingsrådet for dommere dekkes også over kapitlet.

Forslaget til bevilgning på kap. 410 dekker utgifter knyttet til innføring av moderne kontorstøtteverktøy og videreutvikling av saksbehandlingssystemet LOVISA i henhold til de fremdriftsplaner som er lagt for prosjektene. Bevilgningen omfatter merutgifter og utstyr til lokaler for Moss tingrett, Sunnmøre tingrett, Tromsø tinghus, Borgarting lagmannsrett, Sis-Finnmårkku diggegoddi/Indre Finnmark tingrett, Eidsvoll tingrett og Aust-Agder tingrett. Med unntak av Moss tingrett, Sunnmøre tingrett, Tromsø tinghus og Borgarting lagmannsrett er dette lokaler knyttet til strukturendringene i første instans, dvs. oppfølging av St.meld. nr. 23 (2000-2001).

Utgiftene knyttet til lokalsakene nevnt over er i stor grad dekket innenfor eksisterende rammer, ved at det i 2004 frigjøres ressurser på posten som i 2003 var knyttet til engangsinvesteringer i Tromsø tinghus og utviklingskostnader for saksbehandlingssystemet LOVISA. Departementet legger til grunn at bevilgningsforslaget for 2004 gir grunnlag for at domstolene vil kunne videreføre aktivitetsnivået fra 2003 til 2004.

Det foreslås at Justisdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 410, post 01 tilsvarende merinntekter under kap. 3410, post 03, jf. forslag til vedtak.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Posten dekker utgifter som etter rettsgebyrloven er inkludert i rettsgebyret, jf. kap. 3410, for eksempel kunngjøringsutgifter, nødvendige utgifter ved tvangsforretninger, registrering m.m. under offentlig bobehandling, forkynnelse som er nødvendig

etter loven og utgifter til rettsvitner. Bevilgningen er skjønsmessig anslått. Også utgifter til firmaregistreringer i Brønnøysundregistrene har vært ført på posten. Ved behandling av Ot.prp. nr. 61 (2002-2003) Om lov om endringer i rettsgebyrlova mv. og i selskapslovgivinga (kunngjøringsreglar) ble det med virkning fra 01.01.2004 vedtatt å gå bort i fra kunngjøringer av selskapsrelaterte opplysninger i Norsk Lysingsblad. Opplysningene skal heretter kunngjøres elektronisk. Utgiftene på posten er derfor redusert betydelig.

Kap. 3410 Rettsgebyr (jf. kap. 410)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004
01	Rettsgebyr	867 918	1 045 188	1 180 968
03	Diverse refusjoner	6 617		
04	Lensmennes gebyrinntekter	159 376	163 862	175 742
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	335		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	6 784		
18	Refusjon av sykepenger	16 729		
	Sum kap. 3410	1 057 759	1 209 050	1 356 710

1 Innledning

Kapitlet omfatter i hovedsak inntekter knyttet til gebyrpliktige oppgaver etter rettsgebyrloven. Grunnsatsen for rettsgebyret er kr 740,- og ble sist endret med virkning fra 01.07.2003.

Arbeidet med overføring av tinglysingen påbegynnes i 2004. Som følge av dette får Statens kartverk anledning til å føre inntekter på kap. 3410, post 01 fra og med 2004.

2 Postomtale

Post 01 Rettsgebyr

Posten dekker inntekter fra gebyrpliktige oppgaver i domstolene i forbindelse med sivile saker, tinglysing, skjønn, tvangsforretninger, skifte, konkurs m.m.

Det forventes en økning i antall tvangsavviklinger som følge av at fristen for at aksjeselskaper må forhøye aksjekapitalen utløper 31.12.2003. Posten er derfor økt med 27,5 mill. kr. Posten er videre økt med 62 mill. kr som følge av at gebyret for utleggsbegjæringer foreslås økt fra 1R til 1,5R, og korrigert for helårseffekten av rettsgebyrøkningen fra kr 700 til kr 740 fra 01.07.2003.

Post 03 Diverse refusjoner

Posten dekker refusjoner som brutto inntektsføres ved domstolene i første instans og lagmannsrettene, bl.a. refusjoner etter avregning av energiutgifter m.m. Det foreslås at merinntektene under kap. 3410, post 03 kan benyttes til å overskride bevilgningen under kap. 410, post 01 tilsvarende, jf. forslag til vedtak.

Post 04 Lensmennes gebyrinntekter

Posten dekker i første rekke gebyrene som lensmennene, i egenskap av namsmenn, innkrever i forbindelse med tvangsforretninger. Også inntekter i forbindelse med ordinære forkynnelser utgjør en betydelig del av posten.

Kap. 411 Domstoladministrasjonen (jf. kap. 3411)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 410, post 01</i>		46 000	44 211
	Sum kap. 411		46 000	44 211

1 Innledning

Domstoladministrasjonen er det administrative organ for de alminnelige domstolene med unntak av forliksrådene.

2 Postomtale**Post 01 Driftsutgifter, kan nyttes under kap. 410, post 01**

Bevilgningen dekker alle ordinære driftsutgifter ved Domstoladministrasjonen i Trondheim og ved Domstoladministrasjonen avdeling Oslo (tidligere Rettsvesenets IT- og fagtjeneste, RIFT). Bemanningen utgjorde 76 årsverk pr. 01.03.2003. I saldert budsjett for 2003 var det tatt høyde for behov for ekstraordinære investeringer knyttet til etableringen av Domstoladministrasjonen i Trondheim. Bevilgningen på posten er derfor redusert.

Det foreslås at Justisdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 411, post 01 tilsvarende merinntekter under kap. 3411, post 03, jf. forslag til vedtak.

Kap. 3411 Domstoladministrasjonen (jf. kap. 411)**1 Postomtale****Post 03 Diverse refusjoner**

Posten dekker refusjoner som brutto inntektsføres ved Domstoladministrasjonen, bl.a. refusjoner etter avregning av energiutgifter m.m. På posten føres også inntekter fra oppdrag som Domstoladministrasjonen eventuelt utfører for andre. Det foreslås at merinntektene under kap. 3411, post 03 kan benyttes til å overskride kap. 411, post 01, jf. forslag til vedtak.

Kap. 5630 Aksjer i Norsk Eiendomsinformasjon as

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004
80	Utbytte	5 949	8 500	8 500
	Sum kap. 5630	5 949	8 500	8 500

1 Innledning

Norsk Eiendomsinformasjon AS er et statlig aksjeselskap heleid av Justisdepartementet. Selskapet har i henhold til avtale med Justisdepartementet rett til distribusjon av informasjon fra grunnboken. Selskapet har ansvaret for drift, systemforvaltning og vedlikehold av grunnboken. Det er bare registreringer i grunnboken som gir rettsvern for rettigheter i fast eiendom. Samfunnsinteressene knyttet til grunnboken er derfor betydelig. For å ivareta kvaliteten i grunnboken vil det være nødvendig med investeringer som sikrer en korrekt og enhet-

lig registrering, lagring og distribusjon av informasjon i moderne form.

Ved avtale med Miljøverndepartementet v/Sta- tens kartverk, har Norsk Eiendomsinformasjon AS tilsvarende ansvar for GAB-registeret (Grunneidoms-, Adresse- og Bygningsregisteret), samt rett til distribusjon av informasjon fra GAB.

Informasjonen fra grunnboken og GAB-registe- ret blir samordnet i Eiendomsregisteret (EDR). Informasjonen distribueres samlet til brukere av eiendomsinformasjon gjennom forhandlere. De viktigste brukergruppene er banker, finansierings- institusjoner og forsikringsselskaper.

2 Resultatutvikling

Norsk Eiendomsinformasjon AS hadde i 2002 driftsinntekter på om lag 108 mill. kr. Driftsresultatet var på om lag 9,6 mill. kr. Det ble for regnskapsåret 2002 utbetalt utbytte på om lag 6 mill. kr.

3 Postomtale**Post 80 Utbytte**

Det er besluttet en utbyttepolitikk for selskapet hvor utbytte fastsettes til 80% av årsoverskuddet. Basert på tall for regnskapsåret 2002 er forventet utbytte for regnskapsåret 2003 om lag 8,5 mill. kr. Endelig vedtak om utbytte for 2003 blir truffet på ordinær generalforsamling i 2004.

Kap. 414 Domsutgifter

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter	71 129	71 242	72 757
	Sum kap. 414	71 129	71 242	72 757

1 Innledning

Kapitlet dekker enkelte utgifter i forbindelse med domstolsbehandling av straffesaker og enkelte sivile saker. Utgiftene er i stor grad regelstyrte og påvirkes av saksmengden i domstolene, og hvor omfattende sakene er. Muligheten for styring av utgiftene er derfor liten.

2 Postomtale**Post 01 Driftsutgifter**

Posten dekker i hovedsak godtgjørelse og tapt arbeidsfortjeneste til meddommere, lagrettemedlemmer, vitner og rettsvitner og reiseutgifter til disse. Utgiftene påvirkes av endringer i saksmengde, den generelle lønnsutviklingen og av de til en hver tid gjeldende satser for godtgjørelse for meddommere, lagrettemedlemmer m.m.

Programkategori 06.30 Kriminalomsorg

Utgifter under programkategori 06.30 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004	Pst. endr. 03/04
01-23	Driftsutgifter	1 733 061	1 757 850	1 824 513	3,8
30-49	Nybygg, anlegg m.v.	41 515	60 998	86 545	41,9
60-69	Overføringer til kommuner			58 140	
70-89	Overføringer til private	9 055	8 889	9 209	3,6
	Sum kategori 06.30	1 783 631	1 827 737	1 978 407	8,2

Utgifter under programkategori 06.30 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004	Pst. endr. 03/04
430	Kriminalomsorgens sentrale forvaltning (jf. kap. 3430)	1 664 297	1 697 259	1 851 095	9,1
432	Kriminalomsorgens utdannings-senter (KRUS) (jf. kap. 3432)	119 334	130 478	127 312	-2,4
	Sum kategori 06.30 ¹⁾	1 783 631	1 827 737	1 978 407	8,2

¹⁾ Bevilgningen under kategori 06.30 er foreslått økt med 8,2 %. I tillegg til tekniske endringer skyldes økningen utgifter til drift og husleie ved Kongsvinger fengsel, drift ved Tromsø fengsel, helårsvirkning av kapasitetsøkningene ved Bergen og Ullersmo fengsler, utvidelse av kapasiteten i Oslo fengsel, drift og kjøp av elementbygg ved Bergen, Skien, Kongsvinger og Trondheim fengsler og styrking av innholdet i straffegjennomføringen.

1 Innledning

Kriminalomsorgen stiller varetektsplasser til disposisjon for politiet og gjennomfører idømt straff. Fengselsstraff og strafferettslige særreaksjoner kan gjennomføres i fengsel med høyt sikkerhetsnivå (lukket fengsel), i fengsel med lavere sikkerhetsnivå (åpent fengsel), utenfor fengsel etter straffegjennomføringsloven § 16, eller i institusjon/sykehus. Friomsorgskontorene gjennomfører samfunnsstraff og påser at prøveløslatte overholder vilkårene, gjennomfører betinget dom med promille-

program og følger opp personer som er underlagt sikring i frihet. I tillegg utføres personundersøkelser på oppdrag av påtalemyndigheten.

1.1 Kriminalomsorgens organisering

Kategorien omfatter kriminalomsorgen som er organisert med tre nivåer: Kriminalomsorgens sentrale forvaltning, seks regionadministrasjoner og de lokale fengsler og friomsorgskontorer, samt Kriminalomsorgens utdannings-senter (KRUS) og Kriminalomsorgens IT-tjeneste (KITT).

1.1.1 Kriminalomsorgen

Kriminalomsorgens sentrale forvaltning (KSF) har den faglige og administrative ledelse av kriminalomsorgen. KSF er integrert i Kriminalomsorgsavdelingen i Justisdepartementet. Utgiftene til årsverkene tilknyttet KSF bevilges under kap. 400, post 01.

Den enkelte region innenfor kriminalomsorgen har ansvar for straffegjennomføringen innenfor regionens grenser, og skal sikre helhetlig ressursutnyttelse og et godt samarbeid med andre regioner. Fengslene og friomsorgskontorene har ansvaret for den daglige driften på lokalt nivå.

KRUS og KITT er direkte underlagt KSF.

1.1.2 Kriminalomsorgens utdanningssenter (KRUS)

KRUS er kompetansesenter for kriminalomsorgen. Det skal gi etatsutdanning for fengsels- og verksbetjenter, etter- og videreutdanning for kriminalomsorgens tilsatte og drive forsknings-, utviklings- og formidlingsarbeid. Enheten budsjetteres under kap. 432 Kriminalomsorgens utdanningssenter.

1.1.3 Kriminalomsorgens IT-tjeneste (KITT)

KITT utvikler og vedlikeholder IT-systemer i kriminalomsorgen og fører tilsyn med sikkerhet, infrastruktur og sentrale fagapplikasjoner. Enheten budsjetteres under kap. 430 Kriminalomsorgens sentrale forvaltning. Det pågår et arbeid i Justisdepartementet når det gjelder organiseringen av IT-funksjonen generelt som kan få betydning for hvordan kriminalomsorgens IT-funksjon organiseres i fremtiden, jf. omtale under kat. 06.10 Administrasjon, pkt. 4.3.1.

1.2 Forvaltningssamarbeid

Kriminalomsorgen samarbeider med andre offentlige etater for å legge til rette for at domfelte/innsatte får tjenestene de har krav på innenfor rammen av straffegjennomføringen. Fengselshelsetjenesten er integrert i henholdsvis kommunehelsetjenesten, fylkeskommunens tannhelsetjeneste og spesialisthelsetjenesten. Opplæringstilbud til domfelte og innsatte er organisert under skoleverket. Fengselsprestetjenesten og biblioteketjenesten er organisert under Kultur- og kirke departementet. Aetats tjenester til innsatte og domfelte er organisert under Aetat lokal, både gjennom egne fengselskonsulenter i de større fengslene og øvrig tjeneste i Aetat lokal.

2 Hovedutfordringer

2.1 Innledning

I straffegjennomføringsloven er det lagt vekt på betydningen av innholdet i straffegjennomføringen. Det er i dag betydelig kunnskap om hvordan straff kan gjennomføres for å forebygge fremtidig kriminalitet. Programvirksomhet og kunnskapsoppbygging er samfunnsøkonomisk besparende både på kort og lang sikt.

Kriminalomsorgen retter mye oppmerksomhet mot best mulig utnyttelse av tildelte ressurser. En meget høy utnyttelse av kapasiteten i både fengsler og friomsorgskontorene gjør at ytterligere kostnadseffektivisering i hovedsak bare kan skje gjennom mer omfattende endringer i enhetsstruktur og organisering av bemanningen.

2.2 Økt kapasitet for straffegjennomføring

Kapasitetsprognosene viser at det fortsatt er behov for økt fengselskapasitet. I løpet av 2002 og 2003 har fengselskapasiteten økt med 188 plasser (87 lukkede og 101 åpne), inkludert dublering og omgjøring av hybelhus til overgangsboliger. Kapasitetsutnyttelsen i fengslene er meget høy, og produksjonen av fengselsdøgn har økt. Soningskøen har likevel økt i forhold til 2002, men det ser ut til å ha skjedd en utflating av veksten i løpet av andre kvartal 2003. Det er fortsatt press på varetekstsplasser.

I 2004 iverksettes en rekke nye tiltak for å øke kapasiteten for straffegjennomføringen, både gjennom å øke fengselskapasiteten og ved å åpne for moderat bruk av fremskutt løslatelse. Totalt vil effekten av disse tiltakene tilsvare 208 fengselsplasser.

Ordningen med betinget dom med promilleprogram ble gjort landsdekkende fra 2003. Dette vil, sammen med økt anvendelse av overføring av innsatte med rusproblemer til behandling sinstitusjon etter straffegjennomføringsloven § 12, bidra til å frigjøre fengselsplasser. Behovet for økt fengselskapasitet vil også kunne dempes ved økt bruk av samfunnsstraff.

2.3 Økt rekruttering og kompetanseutvikling

Det er fortsatt stort behov for rekruttering og utdanning av personell. KRUS må derfor opprettholde et høyt aktivitetsnivå med et stort antall aspiranter. Det er viktig å utforme en god rekrutteringspolitikk og utvikle en personalpolitikk som gjør det mulig å beholde dyktige medarbeidere.

Endringer i straffegjennomføringen når det gjelder organisasjon, innhold og klientell medfører økt behov for kompetanse hos de tilsatte. Det er fortsatt behov for opplæring i nytt regelverk i alle ledd av organisasjonen. Kompetansefremmende tiltak blir fortsatt sentrale elementer innenfor etatens personalpolitikk.

2.4 Kvalitet i straffegjennomføringen

I 2003 ble innholdet i straffegjennomføringen styrket gjennom satsing på overføringer etter straffegjennomføringsloven § 12, styrking av tilbudet til voldskriminelle og ved at ordningen med betinget dom med promilleprogram ble gjort landsdekkende. Denne styrkingen med 14 mill. kr videreføres i 2004, og det foreslås en styrking av innholdet i straffegjennomføringen, særlig for voldsdømte, med ytterligere 5 mill. kr i 2004. Innholdet skal bidra til å gi domfelte forutsetninger for å leve et kriminalitetsfritt liv etter endt straff. Innholdet skal bygge på de tiltak kriminalomsorgen har til rådighet, blant annet arbeidsdrift, undervisning, kontaktbetjentordningen og kriminalitetsforebyggende programmer. Rusfrihet er en forutsetning for en effektiv og vellykket rehabilitering. Det tilbys rusprogrammer, og det forventes en klar økning i antall deltakere. Tjenestemennenes tilsyn og tilstedeværelse er vesentlige faktorer i forebygging og bekjempelse av rusmiddelmissbruk.

Det ligger også et stort potensial for videre utvikling av kvaliteten i straffegjennomføringen i et godt forvaltningssamarbeid. Forvaltningssamarbeidet skal styrkes og videreutvikles i 2004. Videre er det avgjørende at etaten sørger for god planlegging av løslatelsen for den enkelte. Etablering av sosiale nettverk og hensiktsmessige opplegg etter løslatelsen stiller store krav til samarbeidet med andre offentlige instanser.

Når det gjelder barn og unge som er idømt samfunnsstraff, skal det legges stor vekt på å bruke megling i konfliktråd som en del av innholdet i straffen. Bruk av megling som tiltak i samfunnsstraffen forutsetter systematisk samarbeid mellom friomsorgskontorene, regionene og konfliktrådene.

2.5 Sikkerhet

Sikkerheten i kriminalomsorgen er meget god, og det legges vekt på å videreføre det høye nivået.

Utviklingen av et hardere kriminelt miljø, økt bruk av rusmidler, større mobilitet og internasjonalisering har ført til en endring av klientellet. Dette har betydning for sikkerheten og innholdet i straffegjennomføringen. Det legges vekt på å styrke og systematisere samarbeidet med politiet, implementere sikkerhetsprogrammet «Sikkerhet i fengsel», og forbedre rusmiddelbekjempelse og konflikthåndtering. Handlingsplanen mot vold og trusler mot tilsatte skal også iverksettes.

3 Hovedmål og delmål

Hovedmål	Delmål
Redusert kriminalitet	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kriminalomsorgen skal gjennomføre varetektsfengsling og straffereaksjoner på en måte som er betryggende for samfunnet og som motvirker straffbare handlinger. Det skal legges til rette for at lovbrøtere kan gjøre en egen innsats for å endre sitt kriminelle handlingsmønster. <ul style="list-style-type: none"> – Straffbare handlinger og svikt under gjennomføringen skal motvirkes. – Varetektsplasser skal stilles til disposisjon hurtig. – Straffereaksjon skal iverksettes hurtig. – Gjennomføringen skal legge til rette for at innsatte/domfelte sikres de tjenester og rettigheter som lovgivningen gir dem krav på. – Gjennomføringen skal tilpasses individuelt og være preget av målrettet samhandling mellom tilsatte og domfelte/innsatte. – I hele gjennomføringsperioden skal det tilrettelegges for en kriminalitetsfri tilværelse etter gjennomført straff.
En åpen og kvalitetsbevisst justisforvaltning og rettspleie	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sikre god utnyttelse av justissektorens ressurser 2. Tilrettelegge for en serviceorientert og utdrettet justisforvaltning

4 Tilstandsvurdering og mål**4.1 Redusert kriminalitet**

4.1.1 Gjennomføre varetektsfengsling og straffereaksjoner på en måte som er betryggende for samfunnet og som motvirker straffbare handlinger. Det skal legges til rette for at lovbrøtere kan gjøre en egen innsats for å endre sitt kriminelle handlingsmønster

4.1.1.1 Straffbare handlinger og svikt under gjennomføringen skal motvirkes

De viktigste elementene i å forebygge svikt og straffbare handlinger er en riktig kombinasjon av de enkelte kontrolltiltak, og særlig kontinuerlig tilsyn med og arbeid i forhold til de innsatte.

Rømninger, unnvikelser og uteblivelser fra fengsler

Rømninger, unnvikelser og uteblivelser for perioden 1998-2002.

	1998	1999	2000	2001	2002
Rømninger fra fengsel med høyt sikkerhetsnivå	9	19	3	12	3
Rømninger fra fremstilling fra fengsel med høyt sikkerhetsnivå	28	39	13	15	16
Rømninger – samlet antall	37	58	16	27	19
Unnvikelser	57	113	89	67	62
Uteblivelser	156	149	145	117	122

Det var svært få rømninger i 2002. Nivået på unnvikelser og uteblivelser vurderes også som beskjedent i forhold til antallet personer som i løpet av året var inne til straffegjennomføring.

Kontroll med narkotika- og alkoholmisbruk

For bedre å bekjempe innsmugling, bruk og omsetning av narkotika, er det iverksatt en ordning med bruk av personsøk med narkotikahund. Det

tas sikte på å øke antall hundeevipasjer. Ordningen er evaluert. Resultatene viser at ordningen fungerer godt. I tillegg er det gitt større mulighet til å ta urinprøver, blodprøver og dopingprøver av de innsatte. Det er innført rett til visitasjon av besøkende og tilbakeholdelse i påvente av politi.

Det er omfattende og gode kontrollhemler, og kontrollaktiviteten er høy. Ytterligere forbedring av rusbekjempelsen forventes som en følge av arbeidet med ny organisering av narkotikatjenesten.

Antall beslag av narkotika og brukerutstyr:

	1998	1999	2000	2001	2002
Narkotika	325	391	494	523	651
Brukerutstyr	1 090	1 128	1 097	882	1 008

Antall kroppslige undersøkelser og funn:

	1998	1999	2000	2001	2002
Antall undersøkelser	27	21	23	64	23
Antall funn	5	10	14	24	4

Antall urinprøver:

	1998	1999	2000	2001	2002
Antall prøver	16 306	17 152	18 603	20 995	21 663
Antall positive prøver ¹⁾	1 921	2 328	2 404	2 538	1 999
Andel positive prøver ¹⁾	11,8 %	13,6 %	12,9 %	12,1 %	9,2 %

¹⁾ Statistikken er lagt om fra 2. kvartal 2002 ved at positive prøver som skyldes sannsynlig inntak før ankomst, legal medisiner, metadon og liknende ikke regnes som illegalt inntak i fengsel. Tallene for 2002 er derfor ikke sammenlignbare med tall fra tidligere år.

Beslag av alkohol og utstyr til tilvirking av dette går ned, likeledes andel funn ved kroppslige undersøkelser. Beslag av narkotika og brukerutstyr går opp. Antall urinprøver økte vesentlig fra

2001 til 2002, men det er likevel en synkende tendens i andel positive urinprøver. Dette kan tyde på en liten nedgang i rusmisbruket og bedre og mer omfattende kontrollaktivitet. Denne tendensen har

vært uavbrutt i fire år og tyder på at tiltakene virker, særlig sett i forhold til det økende rusproblemet i samfunnet for øvrig.

Ruskontrollen vil bli styrket ytterligere gjennom mer systematisk opplæring av tilsatte i tegn og symptomer på rusmiddelmisbruk. For øvrig vises det til det arbeidet som gjøres for at domfelte/innsatte med rusproblemer skal få kontroll over sitt misbruk. Dette er omtalt under punkt 4.1.1.4 og 4.1.1.6.

Samfunnsstraff

I 2002 var det 15 % domfelte som ikke fullførte samfunnsstraff og 18 % domfelte som ikke fullførte samfunnstjeneste. For disse domfelte ble straffen omgjort til fengselsstraff. Det var 520 domfelte som fullførte samfunnstjeneste og 85 domfelte som fullførte samfunnsstraff. I første halvår 2003 var det 12 % som ikke fullførte samfunnsstraff. I denne perioden ble det avsluttet 309 samfunnsstraffer.

I tidsrommet 01.03.2002–31.07.2003 var det 13,1 % som ikke fullførte dom på samfunnsstraff. Ordningen med omgjoring av reststraff til fengsel synes å fungere godt. I samme tidsrom var det til sammen 15,7 % som ikke fullførte betinget dom med tilsyn, betinget dom med promilleprogram, samt prøveløslatelsesvilkår, dvs. møteplikt ved et

friomsorgskontor. Det er ikke tatt i bruk måltall i forhold til brudd på disse reaksjonene, men det er en målsetting at enhver som får dom på samfunnsstraff skal klare å gjennomføre reaksjonen. Imidlertid vil en innskjerping av vilkår og kontroll måtte resultere i noen brudd.

I tillegg til at innholdet i samfunnsstraffen skal ha som målsetting å motvirke nye lovbrudd, skal det også vurderes tiltak som kan hjelpe den domfelte til å gjennomføre straffen uten brudd, for eksempel regelmessige individuelle samtaler. Når det fremstår som nødvendig for å motvirke en ny straffbar handling som er rettet mot noens liv, helse eller frihet, kan friomsorgskontoret på ethvert tidspunkt i gjennomføringstiden forby den domfelte å bruke berusende eller bedøvende midler. Slike vilkår kan også iverksettes dersom domfelte har brutt krav for gjennomføring av samfunnsstraff. Denne type vilkår skal følges opp med kontrolltiltak.

4.1.1.2 Varetektsplasser skal stilles til disposisjon hurtig

Kriminalomsorgen skal stille varetektsplasser til disposisjon for politiet. Utviklingen i bruk av varetekt for årene 1998-2002 fremgår av tabellen nedenfor.

	1998	1999	2000	2001	2002
Varetektsinnsattes andel av antall innsatte (%)	24	24	23	23	24
Varetektsdøgn	214 809	227 878	223 026	226 317	236 520
Gjennomsnittlig antall varetektsinnsatte	590	626	609	618	648
Gjennomsnittlig sittetid i dager	58	57	59	57	57
Nye varetekter ¹⁾	²⁾	4 116	3 863	4 081	4 044

¹⁾ Omfatter nye innsettelse og endring fra annen innsattkategori til varetekt.

²⁾ Pålitelige tall er ikke tilgjengelig.

Varetektsfengslede skal overføres til fengsel innen 24 timer etter at fengslingskjennelse er avsagt. Behovet for varetektsplasser varierer sterkt fra uke til uke. I løpet av det siste året har etterspørselen etter varetektsplasser økt, samtidig som fengslene har lagt vekt på å ha meget høy kapasitetsutnyttelse. Det har ikke alltid vært nok celler i beredskap. Dette har tidvis ført til at varetektsfengslede i enkelte deler av landet har blitt værende i politiets arrest utover ett døgn. I månedene mai, juni og juli 2003 ble det innrapportert 28 brudd av 854 nyinnsettelse. Dette utgjør 3,3 % av nyinnsettelsene i

månedene mai, juni og juli. Dette er en betydelig forbedring av bruddprosenten i forhold til 2002 da det ble innrapportert 382 brudd på 24-timers-regelen av 3 988 nyinnsettelse i varetekt. Dette utgjorde om lag 9,6 % av alle nyinnsettelse.

For å sikre færrest mulig brudd på 24-timersregelen og et tilstrekkelig antall varetektsplasser for politiet, er det etablert et samarbeid mellom politiet og kriminalomsorgen. Å stille varetektsplasser til disposisjon for politiet har første prioritet i kriminalomsorgen.

4.1.1.3 Straffereaksjon skal iverksettes hurtig

Alle typer straffereaksjoner skal iverksettes straks og senest innen to måneder etter at kriminalomsor-

gen har mottatt den rettskraftige dommen, med mindre det er gitt soningsutsettelse fra politiet.

Straffereaksjon med ubetinget fengsel

	31.12.00	31.12.01	31.12.02	31.03.03	30.06.03
Antall dommer iverksatt senere enn to md.	1 588	2 057	2 422	2 762	2 813

Ved utgangen av 2002 var soningskøen på 2 422 dommer. Dette tilsvarer 165 609 fengselsdøgn eller full drift av 454 fengselsplasser i ett år. 30.06.2003 var soningskøen på 2 813 dommer som tilsvarer om lag 210 667 fengselsdøgn eller full drift av 578 plasser i ett år. Soningskøen har økt i forhold til 2002, men det ser ut til å ha skjedd en utflating av veksten i løpet av andre kvartal 2003. Selv om det er en økning i antall dommer fra tellingen 31.03.2003 til tellingen 30.06.2003, har køen målt i antall døgn, blitt noe redusert mellom disse to målingene.

Det er stor variasjon mellom regionene med hensyn til antall dommer i soningskø, og problemet er særlig stort på Østlandet. Regionene samarbeider om nedbygging av soningskøen og utjevning av presset. Økningen i soningskøen er forårsaket av at produksjonen av straffesaker hos politi, påtalemyndighet og domstoler overstiger kriminalomsorgens kapasitet. I tillegg innvirker faktorer som nedgang i bruk av prøveløslatelse og en mindre økning i omfanget av varetektsbruk.

I en situasjon med soningskø skal det først stilles plasser til rådighet for varetekt, deretter lange dommer og så korte volds- eller voldsrelaterte

dommer. I tillegg skal aktive gjengmedlemmer uansett domslengde alltid prioriteres høyt.

For å sikre et tilstrekkelig antall varetektsplasser og unngå økning i soningskøen vil Justisdepartementet i tillegg til tiltak for å øke kapasiteten, åpne for å ta i bruk fremskutt løslatelse med hjemmel i straffegjennomføringsloven § 42. Det legges opp til at det kan tas i bruk fremskutt prøveløslatelse på fem dager for dommer under 90 dager og 10 dager for dommer på 90 dager eller mer. Det er en forutsetning at fremskutt løslatelse som køtiltak bare skal benyttes for domfelte som tilfredsstillere kravene til løslatelse på 2/3 tid. Ordningen gjennomføres som et ekstraordinært tiltak i 2004, og effekten av tiltaket anslås å tilsvare en kapasitetsutvidelse på 92 plasser.

Kapasitetsutnyttelse

Hurtig iverksettelse av straffereaksjoner forutsetter bl.a. tilstrekkelig soningskapasitet og høy kapasitetsutnyttelse. Hovedtrekkene ved utviklingen i antall fengselsplasser og plassutnyttelsen for årene 1998-2004 fremgår av tabellen nedenfor.

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Ordinær sonings-kapasitet ¹⁾	2 947	2 939	2 923	2 920	2 928	2 976	3 071 ³⁾
Gjennom-snittlig aktuell kapasitet	2 801	2 818	2 701	2 810	2 872		
Kapasitets-utnyttelse % ²⁾	83,1	85,5	90,5	94	95,3		

¹⁾ Ordinær kapasitet representerer samlet besluttet cellekapasitet pr. 1. januar. Dubleringer inngår ikke i antallet.

²⁾ Kapasitetsutnyttelsen beregnes på grunnlag av gjennomsnittlig aktuell kapasitet, dvs. ordinær kapasitet justert for plasser som av ulike årsaker er midlertidig stengt eller som dubleres.

³⁾ Forventet antall fengselsplasser pr. 01.01.04. I Arendal fengsel er avdeling Håvet med 13 plasser stengt fra 15.09.03 til 01.08.04 på grunn av rehabilitering. Det er forutsatt at det opprettholdes samme produksjon av fengselsdøgn i regionen i rehabiliteringsperioden. Ved omgjøring til forvaring var det nødvendig å stenge en del plasser ved Ila fengsel, forvarings- og sikringsanstalt. Tiltakene som iverksettes i Oslo, Tromsø, samt modulfengslene vil først fremgå av tabellen i 2005.

En gjennomsnittlig kapasitetsutnyttelse på omkring 90 % av fengselsplassene gir gode muligheter for stabil og forutsigbar gjennomføring av straffen, samtidig som det er noe ledig kapasitet til å ta imot varetaktsinnsatte.

I 2002 var det et gjennomsnittlig belegg på 95,3 %. Første halvår 2003 var kapasitetsutnyttelsen på 95,6 %. Det har også vært en økning i produksjonen av fengselsdøgn på 2,7 % fra 2001 til 2002.

Bruk av flermannsrom

Den innsatte skal som hovedregel ha sitt eget rom. To eller flere innsatte kan likevel plasseres i samme rom dersom fengslets innredning eller plassforholdene gjør det nødvendig. Det samme gjelder dersom det er ønskelig av helsemessige grunner eller andre særlige forhold. Det er om lag 690 plasser (24 %) i flermannsrom: To-, tre- eller firemannsceller. De fleste flermannsrom finnes i fengsler med lavt sikkerhetsnivå.

Dublering

Når to innsatte deler et rom som normalt er beregnet for en, kalles dette dublering. Departementet følger med på bruken av dublering, og det er inn-

ført månedlige rapporteringsrutiner for omfanget av dublering. Det skal ligge en forsvarlighets- og sikkerhetsvurdering til grunn for den enkelte dublering. Det må være tilfredsstillende plass-, lys- og luftforhold.

Dublering eller bruk av flermannsrom anvendes fortrinnsvis overfor innsatte med kortere dommer. I første halvår 2003 har det hver måned blitt dublert i alt fra 26 til 39 celler.

Overgangsboliger

Hybelhus og Arupsgate frigangshjem er fra 01.08.2003 omgjort til overgangsboliger. Tilbudet i overgangsboligene omfatter bo- og sosial trening, planlegging av løslatelse, nettverksarbeid og samarbeid med øvrige forvaltningsorganer. Regimet i overgangsboligene skal ha klare kontrollopplegg, men samtidig gi den nødvendige handlefrihet for overgang til det sivile samfunnet.

Kapasitetsutvidelser

Som en konsekvens av soningskøen, er det gjennomført en rekke kapasitetsutvidende tiltak i de senere år.

Kapasitetsutvidelser 2002-2004

	Lukkede	Åpne	Totalt
2002			
Kongsvinger fengsel		40	40
Skien fengsel	6		6
2003			
Trondheim fengsel	11		11
Ullersmo fengsel (midlertidig)	15		15
Kongsvinger fengsel	34	8	42
Bergen fengsel (dublering, midlertidig)	21		21
Overgangsboliger (omgjøring av hybelhus)		53	53
2004			
Kongsvinger fengsel (dublering, midlertidig) ¹⁾	(8) 6	2	8
Oslo fengsel	23		23
Elementbygg i 4 fengsler (midlertidig)	60		60
Tromsø fengsel	5	20	25
Totalt	181	123	304

¹⁾ Noen av dubleringene kan bli gjennomført ved den åpne avdelingen.

I tillegg til ovennevnte kapasitetsutvidelser vil Regjeringen i 2004 innføre moderat bruk av fremskutt løslatelse som anslås å gi en effekt tilsvarende 92 plasser i 2004.

I 2002 ble seks sykeceller i Skien fengsel omgjort til ordinære plasser, og det ble etablert 40 nye åpne plasser gjennom omgjøringen av Vardåsen leir til nye Kongsvinger fengsel. I løpet av 2003 er det tatt i bruk nye lukkede plasser i Trondheim fengsel (11 plasser), samt iverksatt midlertidige kapasitetsutvidelser ved Ullersmo fengsel (15 plasser) og dubleringer i Bergen fengsel (21 plasser). I desember 2003 blir det tatt i bruk 42 nye plasser (34 lukkede og 8 åpne plasser) ved Kongsvinger fengsel. I 2002 og 2003 ble kapasiteten samlet sett økt med 87 lukkede plasser som videreføres i 2004. I tillegg ble det i 2003 etablert 53 åpne plasser i overgangsboliger ved omgjøring av kriminalomsorgens hybelhus. Totalt ble det etablert 101 åpne plasser i 2002 og 2003. Som følge av at det var nødvendig å stenge en del plasser ved Ila fengsel, forvarings- og sikringsanstalt i tilknytning til omgjøring til forvaring, er nettoøkningen likevel noe lavere. Gjennomsnittlig antall plasser ved Ila fengsel, forvarings- og sikringsanstalt under ombyggin-

gen anslås til 107 plasser. Når ombyggingen er ferdig i 2004, vil Ila fengsel, forvarings- og sikringsanstalt ha 110 plasser.

På grunn av soningskøen vil kapasiteten bli ytterligere økt i løpet av 2004. Kapasitetsutvidelsene i Bergen og Ullersmo fengsler i 2003 videreføres med til sammen 36 fengselsplasser. Det vil bli iverksatt åtte dubleringer ved Kongsvinger fengsel. Kapasiteten ved Tromsø fengsel vil bli økt med 25 plasser (fem lukkede og 20 åpne) og ved Oslo fengsel vil det etableres 23 lukkede plasser fra sommeren 2004. I tillegg vil det bli satt opp hurtigfengsler (elementbygg) med 60 lukkede plasser, fordelt mellom fengslene i Bergen, Kongsvinger, Trondheim og Skien i løpet av andre halvår 2004. Samlet sett vil det bli etablert 116 nye plasser (94 lukkede, 22 åpne) i 2004. Kombinert med ekstraordinær bruk av fremskutt løslatelse i 2004, vil effekten av tiltakene i løpet av 2004 tilsvare 208 plasser. Til sammen tilsvare tiltakene i perioden 2002-2004, inkludert bruk av fremskutt løslatelse, kapasiteten i Ullersmo, Ilseng og Trondheim fengsler. Fordelingen mellom åpne og lukkede plasser vil imidlertid avvike fra fordelingen i disse fengslene.

Enkelte av tiltakene som gjennomføres i 2004 er av ekstraordinær eller midlertidig karakter. Det vil derfor fremdeles være behov for å iverksette tiltak som vil kunne bidra til varige kapasitetsutvidelser. Departementet arbeider derfor videre med en samlet vurdering av Halden fengsel, utvidelse av varetektsplasser i Bergen, bruk av forsvarsanlegget Hvalsmoen og økning av fengselskapasiteten i Region nord, blant annet gjennom en vurdering av muligheten for fengselsutbygging i Indre Salten/Sørfold. Departementet vil komme tilbake med dette i forbindelse med statsbudsjettet for 2005.

Halden fengsel

Stortinget har tidligere vedtatt at det åpnes for at private kan bygge fengsler. Arbeidet med Halden fengsel vil følge normalprosedyren for statlige byggeprosjekter. Dette innebærer at Statsbygg vil være byggherre og ha ansvar for bygging av fengslet. Statsbygg bestiller nesten alle oppdrag i en byggesak i det private markedet etter konkurranse (anbud). Som følge av dette utføres om lag 95 % av byggeporteføljen til Statsbygg av private aktører (både bygging og tjenester som prosjektering, byggeledelse, rådgivning, elektro, VVS mv.).

Arbeidet med Halden fengsel vil bli forsinket i forhold til den fremdriften som ble skissert i St.prp. nr. 1 (2002-2003). Forprosjektet for Halden fengsel ble sluttført våren 2003. For alle investeringsprosjekter med en kostnadsramme over 500 mill. kr må det foretas en ekstern kvalitetssikring før kostnadsrammen kan godkjennes. En slik kvalitetssikring er ikke gjennomført ennå.

Arbeidet med detaljprosjektering av Halden fengsel er i gang. Det foreslås at de ubrukte midlene som ble bevilget til prosjektering av om lag 90 nye varetektsplasser i Bergen i 2003 omdisponeres til Halden fengsel, for å dekke utgifter forbundet med detaljprosjektering av Halden fengsel i 2004. Regjeringen vil komme tilbake til det videre arbeidet med Halden fengsel i budsjettet for 2005.

Nye varetektsplasser i Bergen

I 2003 ble det bevilget 8 mill. kr til prosjektering av om lag 90 nye varetektsplasser i Bergen. Prosjekteringen knyttet til dette er ikke sluttført. Det forventes et mindreforbruk i 2003 som vil bli foreslått overført og omdisponert til videre detaljprosjektering av Halden fengsel i 2004, for å sikre fremdrift i dette prosjektet.

Arbeidet med nye varetektsplasser i Bergen vil bli forsinket i forhold til den fremdriften som ble skissert i St.prp. nr. 1 (2002-2003). Regjeringen vil komme tilbake til saken. Prosjektet vil bli vurdert i

en helhetlig sammenheng i forhold til andre muligheter for kapasitetsutvidelser i forbindelse med budsjettet for 2005.

I 2003 ble varetektskapasiteten ved Bergen fengsel utvidet med 21 plasser (dubleringer). Disse plassene foreslås videreført i 2004. I tillegg vil det bli satt opp et modulfengsel ved Bergen fengsel i 2004.

Modulfengsel

I annet halvår 2004 vil 60 fengselsplasser i modul-fengsler bli iverksatt. Modulfengsel består av flere moduler som settes sammen til et fengsel (byggeklossmetoden). Fengselets størrelse kan varieres etter behov. Modulene kan bygges enten av stål eller treverk. Størrelsen på modulene kan variere noe, men cellestørrelsen er om lag 10-11 kvadratmeter. Modulene bygges ferdig i fabrikk, inkludert celleinventar. Felles for modulene er at de settes sammen på en ferdig støpt grunnmur eller på pillarer. Tilkopling av strøm, vann og avløp skjer på samme måte som for et ordinært bygg. Kvaliteten på modulene er fullt ut tilfredsstillende.

Modulfengsel kan demonteres og settes sammen et annet sted dersom det er behov for det. Offentlig byggesaksbehandling er like lang for denne type bygg som for ordinære bygg.

Bruk av nedlagte forsvarsanlegg

Stortinget har bedt Regjeringen om å foreta en vurdering av alternativ bruk av nedlagte forsvarsanlegg til bl.a. fengselsdrift til å redusere soningskøen.

Forsvarsbygg la frem en liste over 12 forsvarsanlegg som er vedtatt nedlagt. Etter en foreløpig gjennomgang av anleggene, kom Kriminalomsorgens Sentrale forvaltning (KSF) frem til fem anlegg som det var aktuelt å gå videre med:

- Rødbergodden fort i Lenvik kommune
- Hysnes fort i Rissa kommune
- Rinnleiret leir i Levanger kommune
- Hvalsmoen leir i Ringerike kommune
- Nes fort i Lødingen kommune

Nes fort falt bort fordi Lødingen kommune arbeider med et utviklingsalternativ der fengselsvirksomhet ikke inngår. Det ble gjennomført befarings- og avdekkingsarbeid på de øvrige fire anleggene.

Sett i forhold til den geografiske fordelingen av soningskøen, hvilke typer plasser det er behov for i regionene, mulig ombyggingstid og investeringer, konkluderte KSF med at Rødbergodden fort, Hysnes fort og Rinnleiret leir er lite egnet til fengselsformål.

KFS vil gå videre med vurderingen av Hvalsmoen leir. Leiren er lokalisert i Kriminalomsorgen region sør. Forsvaret planlegger utflytting av leiren innen 31.12.2004. KSF vil arbeide videre med hvordan anlegget eventuelt kan nyttes til fengselsformål.

Vurdering av fengselsutbygging i Kriminalomsorgen region nord

Kriminalomsorgen region nord har behov for flere fengselsplasser. Justisdepartementet vurderer etablering av et nytt fengsel i Indre Salten/Sørfold og/eller utvidelser i eksisterende fengsler.

Tromsø fengsel

Tromsø fengsel bygges om og utvides med 25 plasser. Arbeidet går etter planen, og den åpne avdelingen ble ferdigstilt i april 2003. Samtidig ble et midlertidig elementbygg med 14 plasser satt opp. Dette bygget erstatter de lukkede plassene mens den eksisterende bygningsmassen renoveres. Med

14 lukkede plasser i elementbygget og 20 åpne plasser i nybygget opprettholdes kapasiteten i Tromsø fengsel under andre byggetrinn. Arbeidene er planlagt ferdigstilt i mai/juni 2004. Fengselet vil da ha 59 plasser fordelt med 20 åpne plasser og 39 lukkede plasser.

Oslo fengsel

Politiet disponerte 41 plasser i Oslo fengsel i perioden fra mars 2002 til mai 2003 i forbindelse med ombygging av politiarresten. Disse plassene er nå tilbakeført.

Samfunnsstraff

I 2002 ble det iverksatt 401 samfunnstjenestedommer og 379 samfunnsstraffdommer. 86 % ble iverksatt innen to måneder, og 93 % innen tre måneder.

Gjennomsnittlig antall under tilsyn og samfunnstjeneste i perioden 1998-2002 fremgår av tabellen nedenfor.

	1998	1999	2000	2001	2002
Tilsyn	1 742	1 848	1 865	1 958	1 705
Samfunnstjeneste/samfunnsstraff ¹⁾	336	347	337	338	255 99
Til sammen	2 078	2 195	2 202	2 296	2 059

¹⁾ Det var i gjennomsnitt 255 samfunnstjenestedommer og 99 samfunnsstraffdommer i 2002.

Bruken av samfunnsstraff øker sterkt i 2003. Første halvår 2003 ble det iverksatt 668 samfunnsstraffer.

Betinget dom med promilleprogram

Betinget dom med promilleprogram ble landsdekkende fra 01.01.2003. I løpet av 2002 ble det iverksatt 238 dommer med promilleprogram, en økning på om lag 50 dommer sammenliknet med 2001. Økningen har skjedd i de fylkene som har kommet med i ordningen de tre siste årene. I første halvår 2003 ble det iverksatt 129 dommer og rekvirert 282 personundersøkelser. Formålet med personundersøkelsen er å skaffe opplysninger om den siktedes personlighet, livsforhold og fremtidsmuligheter til bruk for avgjørelse i saken (jf. straffeprosessloven § 161). Undersøkelsen skal inneholde faktiske opplysninger om siktede og hans livsforhold for at

påtalemyndigheten og domstolene skal kunne danne seg et klarere bilde av hans personlighet og fremtidsmuligheter. Personundersøkelse skal alltid rekvireres fra kriminalomsorgen når det kan være aktuelt å dømme til promilleprogram etter straffeloven § 53 nr. 3 bokstav e. I personundersøkelsen skal siktedes forhold til alkohol kartlegges for å klargjøre om vedkommende er i målgruppen for promilleprogram og egnet til å kunne gjennomføre en så krevende straff.

Antall iverksatte dommer har ikke økt i løpet av første halvår 2003, men det har vært en betraktelig økning av antall rekvirerte personundersøkelser. Som følge av at promilleprogrammet har blitt landsdekkende fra 2003, forventes det en økning i antall dommer neste år. Dette vil kunne bidra til å dempe presset på fengselsplassene. For å utnytte kapasiteten i promilleprogrammene vil kriminal-

omsorgen intensivere samarbeidet med påtalemyndigheten.

4.1.1.4 Gjennomføringen skal legge til rette for at innsatte/domfelte sikres de tjenester og rettigheter som lovgivingen gir dem krav på

Forvaltningssamarbeid

Bekjempelse av kriminalitet er et samfunnsansvar som forutsetter medvirkning fra ulike forvaltningsnivåer og sektorer. Et godt forvaltningssamarbeid er nødvendig for å få til en vellykket straffegjennomføring og lette domfeltes overgang til frihet.

Mange domfelte har lavt utdanningsnivå, liten arbeidserfaring, et begrenset nettverk i samfunnet og er rusmiddelmissbrukere. Kriminalomsorgen har som ambisjon at disse domfelte skal få et bedre utgangspunkt for å mestre et liv uten kriminalitet. Mange innsatte har kontakt med offentlige etater både før og etter innsettelse, og det er gunstig at kontakten opprettholdes eller opprettes under straffegjennomføringen. Kriminalomsorgen må derfor videreføre et systematisk og utstrakt samarbeid med etatene som kan vurdere den enkeltes rettigheter og behov, samt bistå med tjenester. Kriminalomsorgen samarbeider med andre etater for å klargjøre ansvarsfordeling og forventninger, samt sikre god ressursutnyttning.

I løpet av 2003 skal det etableres et tettere samarbeid med Sosialdepartementet for å styrke rusomsorgen for domfelte. Dette skal følges nærmere opp i 2004. Et viktig område fremover er å intensivere samarbeidet med etater som kan bistå rusmiddelmissbrukere med å komme i behandling. I Regjeringens handlingsplan mot rusmiddelproblemer skal koordineringen mellom de ulike departementer og underliggende etater styrkes. Justisdepartementet utreder Drug-court-programmet (behandlingsdom for rusmisbrukere) sammen med andre departementer slik det er anbefalt i handlingsplanen. Videre skal Kriminalomsorgen, i samarbeid med sosial- og helsemyndighetene, bedre mulighetene for behandling av rusmisbrukere fra første dag for iverksettelse av dommen. Retten til individuelle planer for rusmisbrukere er planlagt iverksatt fra og med 01.01.2004 under forutsetning av Stortingets godkjenning av Rusreform 2.

Kompetansetiltak, gjennomføring av flere rusprogrammer og rusteametablering i de største fengslene er blant tiltak som skal vurderes iverksatt i samarbeid med helsemyndighetene.

Det skal likeledes iverksettes to pilotprosjekter rettet mot unge domfelte, for å styrke forvaltningssamarbeidet. Målet er å etablere en mer forplik-

tende og funksjonell ordning mellom forvaltningsenhetene gjennom gode samarbeidsløsninger mellom offentlig sektor og det sivile samfunn for aktiv, reell og individuell hjelp til unge som står overfor en straffereaksjon. I denne forbindelse planlegges iverksettelse av delprosjekter i Trondheim og Bergen. Prosjektet i Bergen består i et oppfølgingsprogram for rusmisbrukere i Bergen fengsel i samarbeid med nærliggende kommuner. Trondheimsprosjektet skal være et overgangstiltak mellom fengsel og åpen behandling etter modell av Stifinnerprosjektet ved Oslo fengsel. Det arbeides med å etablere et liknende prosjekt i Oslo for unge domfelte.

Metadonbehandling under straffegjennomføringen har økt betydelig de seneste to årene og vil bli fulgt opp gjennom et nært samarbeid med helsemyndighetene.

Et bedret kulturtilbud kan bidra til alternative fritidsarenaer og fremme integrering i samfunnet. I 2004 skal det derfor ses nærmere på samarbeidet med kulturetaten.

Samarbeidet mellom kriminalomsorgen og Aetat skal legge til rette for at domfelte og varetektsinnsatte kan styrke sin tilknytning til arbeidsmarkedet. Det er iverksatt flere forpliktende samarbeidstiltak. Ny start i arbeidslivet er et slikt tiltak, som skal bidra til å styrke muligheten for ordinært arbeid etter løslatelse.

Aetat Arbeidsdirektoratet og Kriminalomsorgens sentrale forvaltning underskrev en sentral samarbeidsavtale i 2002, og i løpet av 2003 vil det bli inngått regionale/fylkesvise avtaler. Kontaktutvalget mellom KSF og Aetat Arbeidsdirektoratet vil følge opp forvaltningssamarbeidet i 2004.

Fylkesmannen i Hordaland, Utdanningsavdelingen, administrerer flere prosjekt for å styrke oppfølgingsarbeidet ved løslatelse. Justisdepartementet og Utdannings- og forskningsdepartementet har besluttet at det skal utarbeides et felles rundskriv om samarbeidet mellom kriminalomsorgen og opplæringssektoren. Det er nedsatt en arbeidsgruppe med representanter fra skoleverket og kriminalomsorgen som vil utarbeide et utkast til rundskriv.

Det er etablert et samarbeidsforum med Helsedepartementet om faglige og organisatoriske spørsmål i forbindelse med fengselshelsetjenesten.

Justisdepartementet samarbeider med Helsedepartementet i form av faste kontaktmøter blant annet om de innsattes tilgang på psykiatrisk behandling. Det er iverksatt en undersøkelse om innsattes generelle levekår, som også omfatter innsattes psykiske helse.

Det er den ordinære helsetjenesten som har ansvaret for behandling av innsatte og domfelte.

Kriminalomsorgens oppgave er å legge til rette for at den enkelte innsatte/domfelte kan motta et adekvat behandlingstilbud.

Justisdepartementet, Helsedepartementet, Barne- og familiedepartementet og Sosialdepartementet vil i tilknytning til handlingsplanen mot vold i nære relasjoner vurdere tiltak for å bedre tilbudet om voldsbehandling og sinnemestring i hele landet (jf. kat. 06.40 Politi og påtalemyndighet).

Ved St. Olavs Hospital, avdeling Brøset i Trondheim, er det utviklet et tilbud til menn med volds- og aggresjonsproblemer. Sinnemestringsprogrammet gis som tilbud ved avdeling Brøset og fire kriminalomsorgsenheter i regionen. I tillegg gjøres tilbudet tilgjengelig bl.a. ved Nordland psykiatriske sykehus. I Bergen fengsel drives et annet kognitivt program rettet mot alvorlig/grov vold (bl.a. drap og torpedovirksomhet). Stiftelsen Alternativ til vold (ATV), som er et behandlings- og kompetansesenter for vold og aggresjon, har avdelinger i Oslo, Drammen og Langesund. Domfelte og innsatte kan motta behandling ved et av ATVs kontorer, bl.a. via fremstilling, eller de kan få tilbud om å delta i samtalegrupper rettet mot volds- og aggresjonsproblematikk i kriminalomsorgens regi. Disse samtalegruppene ledes av kriminalomsorgens ansatte under veiledning av ATV. Det er i dag etablert samtalegrupper i fem av kriminalomsorgens seks regioner. Region vest, som ikke har slike samtalegrupper, har et tilfredsstillende tilbud gjennom voldsprogrammet i Bergen fengsel.

Behovet for styrking av tilbudet innen voldsbehandling og sinnemestring for domfelte og innsatte er fortsatt til stede. Justisdepartementet vil i 2004 styrke tilbudet. Dette må imidlertid ses i sammenheng med arbeidet som pågår i forbindelse med handlingsplan mot vold i nære relasjoner.

Helsedepartementet har gitt Sosial- og helsedirektoratet i oppdrag å vurdere det samlede behandlingstilbudet for personer med ADHD. Det er i den forbindelse nedsatt en arbeidsgruppe som også skal utrede hjelpebehovene for innsatte i norske fengsler med denne type problematikk. Etter at hjelpebehovene for innsatte er kartlagt, vil helsemyndighetene og kriminalomsorgen vurdere hvilke tiltak som eventuelt bør iverksettes for å styrke behandlingstilbudet og innholdet i straffegjennomføringen for denne gruppen.

Tjenester og tiltak etter lov om sosiale tjenester for innsatte og tilsynsklienter påhviler i hovedsak sosialkontoret på hjemstedet til den domfelte. Noen større fengsler har også tilsatt egne sosialkonsulenter. Sosialkonsulentene har blant annet oppgaver knyttet til veiledning av kontaktbetjenter og spørsmål vedrørende overføringer etter straffegjennomføringsloven § 12 og prøveløslatelse.

Evaluerer viser at innholdet i samfunnsstraffdommer i 2002 for det meste besto i samfunnsnyttig tjeneste. Kriminalomsorgen skal i 2004 videreutvikle og styrke forvaltningssamarbeidet på lokalt plan med Aetat, skoleetaten og helse- og sosialetaten for å sikre et best mulig innhold i straffen og systematisk oppfølging av den enkelte domfelte. Samarbeidet mellom kriminalomsorgen og konfliktrådene skal også styrkes og videreutvikles. Dette bidrar til at innholdet blir mer variert og tilpasset den enkelte domfelte for å forebygge ny kriminalitet.

Det generelle inntrykk er at det er en positiv utvikling i etaten på området forvaltningssamarbeid. Departementet vil følge utviklingen nøye.

4.1.1.5 Gjennomføringen skal tilpasses individuelt og være preget av målrettet samhandling mellom tilsatte og domfelte/innsatte

Tilsattes miljøskapende arbeid og en godt fungerende kontaktbetjentordning er av sentral betydning for god straffegjennomføring. I forhold til forebygging og bekjempelse av rusmisbruk er også tjenestemennenes tilstedeværelse og tilsyn av vesentlig betydning. Det er et mål at alle domfelte og varetektsinnsatte skal ha en kontaktbetjent. Ordningen skal være en integrert del av fengseldriften. I 2002 hadde i gjennomsnitt 87 % av de innsatte en kontaktbetjent. Det er viktig å få økt kunnskap om kvaliteten på kontaktbetjentarbeidet i fengslene. For å få bedre innsikt i innsattes utbytte av kontaktbetjentordningen, skal regionene i samarbeid med KRUS gjennomføre en enkel spørreundersøkelse blant et utvalg innsatte før løslatelse.

Målrettede fremtidsplaner med tiltak som deltagelse i programmer, skolegang, arbeid og fritidsaktiviteter, kan også bidra til å forebygge nye straffbare handlinger. Fremtidsplanlegging er det frivillige planarbeidet som fengslene og friomsorgskontorene tilbyr domfelte for å sikre en målrettet straffegjennomføring utfra den enkeltes individuelle behov. Fremtidsplanlegging omfatter prosessen fra planlegging, prioritering av tiltak, utarbeiding av plandokumentet, gjennomføring/oppfølging og evaluering. Fremtidsplanarbeidet skal bidra til å motvirke fremtidig kriminalitet og kan omfatte områder som opplæring, arbeid, fritid, sosialt nettverk, forhold til rusmidler, forhold til kriminalitet, sosial fungering, økonomi, boforhold og sosial trening. Antallet domfelte/innsatte med slike fremtidsplaner siste år vurderes imidlertid som lavt. KSF vil i samarbeid med regionene vurdere tiltak for å øke bruken av fremtidsplaner.

Forholdene skal legges til rette for å forebygge skadelige virkninger av varetektsfengsling. Vare-

tektsinnsatte kan blant annet tilbys kontaktbetjent, og ha adgang til å delta i arbeid, opplæring, program eller andre tiltak. Varetektsinnsatte med restriksjoner er særlig utsatt for skadevirkninger, og tiltak for denne gruppen prioriteres. Det er departementets vurdering at de fleste innsatte gis et tilfredsstillende tilbud i tråd med departementets retningslinjer og føringer.

Bruk av samfunnsstraff vil ofte være egnet for unge domfelte som trenger en umiddelbar og merkbar reaksjon med tydelige konsekvenser ved brudd på vilkår. Samfunnsstraffen gir også kriminalomsorgen store muligheter til å tilpasse innholdet individuelt for den enkelte domfelte. Friomsorgskontorene skal påbegynne arbeidet med kartlegging og utforming av gjennomføringsplan snarest mulig når det foreligger en rettskraftig dom på samfunnsstraff. Samfunnsstraff kan også idømmes tilbakefallsforbrytere. Det skal tas utgangspunkt i domfeltes kriminalitet, dom og eventuelle vilkår satt av domstolen. Der det er foretatt en personundersøkelse i forkant av dom, bør også denne legges til grunn. Friomsorgskontorene skal i tillegg vurdere om det er hensiktsmessig å nytte konfliktrådsmedling, særlig i forhold til barn og unge.

4.1.1.6 I hele gjennomføringsperioden skal det tilrettelegges for en kriminalitetsfri tilværelse etter gjennomført straff

Innholdet i straffegjennomføringen skal bygge på de tiltak og ressurser kriminalomsorgen har til rådighet for å fremme domfeltes tilpasning til samfunnet. Det foreligger i dag sammenfallende kunnskap basert på forskning og erfaring som gir føringer om hvordan kriminalitet best kan bekjempes på individ-, gruppe- og institusjonsnivå. Virkemidlene for å forebygge fremtidig kriminalitet består bl.a. av motivasjonsarbeid, programmer, miljø- og nettverksarbeid, samtaler og opplæring. Tiltak som arbeid, opplæring, programmer, fritidsaktiviteter, kulturell og religiøs virksomhet skal opprettholdes og utvikles med vekt på å redusere skadevirkningene av frihetsberøvelsen og motvirke nye lovbrudd. Under fengselsoppholdet bør strukturen på den domfeltes hverdag være mest mulig fleksibel, slik at den kan fylles med kombinasjoner av arbeid, undervisning og programvirksomhet eller andre tiltak innenfor aktivitetsplikten.

Arbeidsdriften er fortsatt det mest omfattende aktivitetstilbudet i fengslene ved siden av skolevirksomheten. Arbeidsdriften skal søkes drevet slik at alle innsatte som ønsker det får et arbeidstilbud. Arbeidstilbudet skal søke å gi den innsatte opplæring, en normal arbeidsdag og samvær med

andre. Kriminalomsorgen skal tilstrebe et nært samarbeid med skole og arbeidsmarkedsstat for å utvikle et hensiktsmessig arbeidstilbud.

Justisdepartementet har nedsatt en arbeidsgruppe til å foreta en bred gjennomgang av arbeidsdriften. Kriminalomsorgens sentrale forvaltning har mottatt rapporten fra arbeidsgruppen og har den til behandling.

Innholdet i straffegjennomføringen skal styrkes, og det forventes fortsatt en liten vekst i antallet deltakere innenfor eksisterende programvirksomhet, særlig i tilknytning til samfunnsstraff og til rusrelaterte programmer. I 2002 ble det gjennomført i alt 216 programmer. Blant domfelte/innsatte er det stor interesse for deltakelse i program, og det er god dekning av instruktører. Av det totale antall innsatte er det likevel et lavt antall som tilbys program. Programmene gjennomføres både i fengslene og i regi av friomsorgskontorene. I tillegg kommer fengslenes promillekurs. Programmene retter seg i hovedsak mot rusmiddelmissbrukere, voldskriminelle og tilbakefallskriminelle. Det tilbys også et omfattende behandlingsprogram for sedelighetsdømte. I tillegg gjennomfører friomsorgskontorene dommer med promilleprogram.

De oppnådde resultater i forbindelse med programvirksomheten er samlet sett i tråd med de krav departementet stilte i 2002. Det er fortsatt en del ulikheter i programtilbudet og ulik kvalitet mellom de enkelte regionene. KSF vil følge opp dette.

Kvinner og menn skal ha likeverdige soningsforhold. Kvinner skal få tilbud om programmer og andre egnede tiltak tilpasset deres behov for hjelp. Kvinnelige straffedømte har ofte et problematisk forhold til bruk av rusmidler og et begrenset sosialt nettverk. Mange kvinnelige domfelte sliter med angst, depresjoner og andre psykososiale problemer. Ikke sjelden har de opplevd relasjonsbrudd, tap av omsorg for egne barn og fysiske, psykiske eller seksuelle overgrep.

Kvinneprogrammet VINN er nå etablert i fire fengsler. Det er rettet mot å hjelpe kvinner til å mestre hverdagen på en bedre måte og legger vekt på kommunikasjon og relasjoner. Motivasjon og Ansvar er et tiltak ved Bredtveit fengsel og er primært et tilbud til kvinner med lange dommer og varetektsinnsatte. Tiltaket fokuserer på rusmiddelproblemer og motivasjon for endring og ansvarslæring. Det bør i tillegg satses på å tilby flere kvinner individuelle programmer som bl.a. livsmestringsprogrammet En-til-en, rusprogrammet Mitt Valg og endringsfokuset rådgivning (MI) rettet mot den enkeltes individuelle behov. Programmer og andre tiltak for kvinner skal videreutvikles for å møte kvinnelige domfeltes spesielle behov for

blant annet å komme ut av offerrollen. Forvaltningssamarbeidet skal styrkes for å gi kvinner et bedre tilbud. Det vurderes et pilotprosjekt som kan gi kvinnelige innsatte mulighet til å delta i selvhjelpsgrupper før og etter løslatelse. I utviklingen av tiltak er det ønskelig å nytte den kompetanse som finnes i Norge om vold mot kvinner,

Fengslene skal så langt det er mulig legge til rette for at innsatte/domfelte som har behov for det, kan få psykoterapeutisk eller medisinsk behandling mv. utenfor fengselet. Etter straffegjennomføringsloven § 12 kan innsatte på ethvert tidspunkt i straffegjennomføringen overføres til institusjon for å gjennomføre hele eller deler av straffen, dersom oppholdet er egnet til å bedre domfeltes evne til å fungere sosialt og lovlydig. I 2002 ble 253 innsatte overført etter § 12 til hybelhus, frigangshjem og andre institusjoner. Mange domfelte har problemer med alkohol- og narkotikamisbruk som kan knyttes direkte til den straffbare handlingen. Det er derfor viktig med tiltak som kan hjelpe den domfelte til å få kontroll over sitt rusmiddelmissbruk. I 2003 forventes det at antall overføringer etter § 12 til eksterne tilbud vil øke med 10 % i forhold til 2002. Det er en målsetting at nivået skal økes ytterligere i 2004, og dette vil også komme kvinnene til gode. Det er en forutsetning at det er tilgang på nok behandlingsplasser med tilfredsstillende kvalitet.

Reglene om straffegjennomføring i sykehus og institusjon i straffegjennomføringsloven §§ 12 og 13 innebærer at fengselsstraffen gjennomføres utenfor fengsel. I tillegg til disse to ordningene kommer § 16 i straffegjennomføringsloven som innebærer straffegjennomføring utenfor fengsel i regi av et friomsorgskontor i særlige tilfeller og på bestemte vilkår etter at minst halvparten av straffen er gjennomført. Målgruppen for bestemmelsen er innsatte som har vist en positiv utvikling og som har et reelt behov for rehabilitering. Formålet med en overføring vil være å sikre en fortsatt positiv utvikling og motvirke ny kriminalitet. Bestemmelsen er lite brukt. I 2002 ble det overført en innsatt etter § 16. Tallene for 2003 viser en overføring i første tertial. Kriminalomsorgen har iverksatt tiltak for å sikre en enhetlig praksis på området. Det tas sikte på økt bruk av § 16 i 2004.

Illa fengsel, forvarings- og sikringsanstalt har i løpet av de siste årene blitt oppgradert både bygningsmessig og faglig i forbindelse med forvaringsordningen. Det er lagt vekt på at den straffettslige særreaksjonen skal kunne gjennomføres på en betryggende måte for samfunnet. Målsettingen er å gi et tilbud som bygger på individuelle behov og forutsetninger hos den enkelte innsatte og som kan motvirke ny kriminalitet. Domfelte

skal gjennomføre særreaksjonen i et trygt og forutsigbart miljø som fremmer samhandling, empati og fellesskap. Virksomheten bygger på strukturert miljøterapi. Det er svært få kvinner som har sikringsdom eller som er idømt forvaring. Det er derfor ikke opprettet en egen avdeling for kvinner som har sikringsdom eller er idømt forvaring i Bredtveit fengsel, forvarings- og sikringsanstalt. Disse kvinnene gjennomfører særreaksjonen i avdeling sammen med andre domfelte kvinner.

Ved prøveløslatelse fra forvaring er det adgang til å sette omfattende vilkår, herunder oppfølging av friomsorgen, bestemmelser om oppholdssted, arbeidssted, utdanning og alkoholforbud. Enkelte forvaringsdømte vil ved prøveløslatelse ha behov for omsorgs- og kontrolltiltak som går utover dette. Dette kan gjelde forvaringsdømte med psykisk utviklingshemming, psykiske lidelser eller rusproblemer. For noen i denne gruppen kan det være aktuelt å pålegge opphold i kommunal omsorgsbolig med døgnkontinuerlig bemanning. I 1993 ble det etablert en statlig refusjonsordning for kommunale utgifter til denne type tiltak knyttet til sikringsdømte. Ordningen omfatter nå også forvaringsdømte. 01.07.2003 ble ansvaret for å refundere kommunale utgifter til denne type tiltak overført fra Sosialdepartementet til Justisdepartementet.

Ved gjennomføring av fengselsstraff og straffettslige særreaksjoner skal det som hovedregel skje en gradvis overgang fra fengsel til frihet. Et effektivt forvaltningssamarbeid er viktig i denne sammenheng, i tillegg til tilbud om deltakelse i fritidsaktiviteter. Gjennomføring av fengselsstraff og straffettslige særreaksjoner skal som hovedregel påbegynnes i fengsel med høyt sikkerhetsnivå. Mindre restriktive gjennomføringsformer kan innvilges når overføring anses som sikkerhetsmessig forsvarlig. Mindre restriktive gjennomføringsformer kan blant annet være fengsel med lavere sikkerhetsnivå, overgangsboliger eller straffegjennomføring utenfor fengsel etter § 16. Overføringer må være hensiktsmessige for å fremme en positiv utvikling og for å motvirke ny kriminalitet.

Friomsorgskontorene fører tilsyn med domfelte som ble ilagt sikring i frihet forut for ikrafttredelse av reglene om forvaring. I 2002 var til sammen 134 personer underlagt sikring i frihet. Det forventes en gradvis nedtrapping av antall personer ilagt sikring i frihet. Tilsyn med sikringsdømte vil imidlertid fortsatt være en ressurskrevende oppgave i flere år fremover. Mange sikringsdømte krever tett oppfølging, ofte med strenge kontrolltiltak for å motvirke nye lovbrudd. Videre forutsettes en rask reaksjon ved brudd, herunder innsettelse i fengsel.

Ved prøveløslatelse eller idømt samfunnsstraff skal kriminalomsorgen legge særlig vekt på tiltak som kan fremme domfeltes evne til å motvirke nye straffbare handlinger. Det skal i nødvendig utstrekning tas kontakt med offentlige myndigheter, organisasjoner eller andre som kan yte bistand. Kriminalomsorgen samarbeider med en rekke organisasjoner med humanitært, religiøst, idrettslig, kulturelt eller rusmiddelbekjempende formål.

Tilbakefallsstatistikk

Justisdepartementet arbeider med utviklingen av en bedre statistikk for tilbakefall. Dette arbeidet er omfattende og komplisert, og det vil ta noe tid før målingene kan iverksettes. Det er blant annet nødvendig å lage presise definisjoner av hva som menes med tilbakefall og bestemme i hvilket tidsintervall etter avsluttet straffegjennomføring målingene skal gjøres.

4.2 En åpen og kvalitetsbevisst justisforvaltning og rettspleie

4.2.1 Sikre god utnyttelse av justissektorens ressurser

4.2.1.1 Personal- og likestillingspolitikk

Personalpolitikken er et viktig virkemiddel for å gjennomføre kriminalomsorgens prioriterte oppgaver. Grunnlaget for dette skapes ved at personalet har en god forståelse for kriminalomsorgens utfordringer, mål og oppgaver, ved en bevisst utvikling og bruk av personalet og gjennom gode arbeidsbetingelser og et godt arbeidsmiljø. Hensynet til likestilling, et godt og sikkert arbeidsmiljø, etikk, en livsfaseorientert personalpolitikk, god personalplanlegging og kompetanseutvikling, er derfor fortsatt sentrale elementer i personalpolitikken.

Det er et overordnet mål at kriminalomsorgen til enhver tid har nødvendig bemanning og kompetanse i forhold til oppgavene som skal utføres. De siste årene har det totalt sluttet ca. 100 fengselsbetjenter hvert år. Om lag halvparten av avgangen skyldes alderspensjon og uførepensjon. Det er tidkrevende og kostbart å utdanne en fengselsbetjent. For å få innsikt i sluttårsakene, har KSF utviklet skjema og veiledning for sluttsamtaler i kriminalomsorgen. Dette forventes å bidra til å videreutvikle kriminalomsorgen som en god arbeidsplass, beholde dyktige medarbeidere og øke rekrutteringen. Det er også et mål å rekruttere flere personer med flerkulturell bakgrunn.

Innenfor en livsfaseorientert personalpolitikk er det et mål å skape gode arbeidsvilkår for seniormedarbeidere i kriminalomsorgen. I 2002 ble det nedsatt et seniorprosjekt som i 2003 kom med en

rapport med anbefalinger. Denne vil bli fulgt opp av KSF, og det tas sikte på å utarbeide sentrale, overordnede retningslinjer som kan danne grunnlag for konkrete tiltak i regionene.

Det har de senere årene blitt utviklet en del verktøy på personalområdet, blant annet yrkesetiske retningslinjer, håndbok om etikk og moral, mal for internkontroll, informasjonshefte om og rutiner for hygiene og smittevern, rutiner for oppfølging av sykemeldte, håndbok i krisehåndtering, forprosjekt om sykefravær og personalhåndbok for kriminalomsorgen. KSF vil være opptatt av resultatoppfølgingen på disse områdene i 2004.

De overordnede målene for likestillingsarbeidet i kriminalomsorgen er å øke antall kvinnelige ledere og drive holdningsendrende arbeid. Det sentrale likestillingsutvalget for kriminalomsorgen har de siste fem årene drevet et aktivt påvirkningsarbeid overfor ledere og tilsatte i fengsler. Utvalget har bl.a. kartlagt oppgavefordeling, kriterier for jobbtildeling/kompetansegivende arbeid, fungering i lederstillinger, motivasjonsarbeid og tilbakemeldinger, deltakelse i utvalg, styrer, råd osv. i forhold til kvinner og menn. I 2002 var 27,6 % av antall søkere til lederstillinger i kriminalomsorgen kvinner og 32,2 % av de som ble tilsatt var kvinner. Antall kvinnelige ledere i fengslene utgjør 19 % og er uendret fra 2001. Antall kvinnelige ledere av friomsorgskontor og hybelhus utgjør 46,7 %, noe som utgjør en økning på 6,7 prosentpoeng i forhold til 2001. Arbeidet med å øke antall kvinnelige søkere til lederstillinger skal opprettholdes. En viktig forutsetning for dette er at det også i fremtiden tas opp tilnærmet like mange kvinner som menn på Fengselskolen. Det sentrale likestillingsutvalget er besluttet nedlagt ved utgangen av 2003. Arbeidet overføres til regionene og skal integreres i det generelle personalpolitiske arbeid som utføres der. Regionene skal innen utgangen av 2003 utarbeide strategier for mål og tiltak de vil benytte for å videreføre likestillingsarbeidet.

Hensynet til arbeidstakernes helse, velferd og sikkerhet skal prioriteres og integreres i alle ledd i virksomheten. Arbeidsgiveren har hovedansvaret for dette, og det skal inngå som et ledd i linjeledelsens primæroppgaver. Helse, miljø og sikkerhet ivaretas også av Det sentrale arbeidsmiljøutvalget for kriminalomsorgen.

Det er utarbeidet en handlingsplan mot vold og trusler mot tilsatte. Iverksettingen av denne handlingsplanen vil fortsette i 2004.

4.2.1.2 Informasjons- og kommunikasjonsteknologi

Arbeid for å gjøre informasjon tilgjengelig for offentligheten ved hjelp av IKT videreføres. Intra-

nett for kriminalomsorgen er nå i full drift, og et nytt lønns- og personalsystem er planlagt iverksatt fra 01.01.2004. Arbeidet med en bookingmodul er også planlagt slutført og satt i drift 1. halvår 2004. Bookingmodulen vil kunne administrere innkalling til straffegjennomføring og i tillegg overvåke domsrestanser.

Prosjekter knyttet til elektronisk journal, arkiv, saksbehandling og elektronisk samhandling i straffesaks kjeden videreføres.

Skoleverkets ønske om internettbaserte lærekilder og undervisningsformer skaper sikkerhetsmessige utfordringer i forhold til den kommunikasjonskontrollen de innsatte skal underlegges. I samarbeid med Fylkesmannen i Hordaland, Utdanningsavdelingen er det igangsatt et forsøksprosjekt ved Bredtveit fengsel og sikringsanstalt. KITT skal evaluere prosjektet i 2003.

4.2.1.3 Oppfølging av prosjektet «Raskere saksbehandling»

Justisdepartementet vurderer å overføre ansvaret for soningsinnkallinger fra politiet til kriminalomsorgen. Det vurderes også om søknader om soningsutsettelse og behandling av søknader om overføring i forhold til § 12 i straffegjennomføringsloven før straffegjennomføringen er påbegynt bør overføres. Disse saksområdene har nær tilknytning til soningsinnkallingene. En overføring av oppgavene vil kreve endringer i regelverket og en del praktisk tilrettelegging. Det gjenstår en del arbeid for å sikre at ressursanslagene ved en overføring blir korrekte og at en overføring vil gi den ønskede effekt.

4.2.1.4 Kriminalomsorgens utdanningscenter (KRUS)

KRUS skal gjennom undervisning, utviklings- og rådgivningsarbeid, bibliotek- og dokumentasjonstjeneste, samt forsknings- og evalueringoppdrag bidra til å sikre et høyt faglig nivå i kriminalomsorgen.

Etatsutdanningen er bygget opp som en toårig aspirantordning. Det første året består av praktisk og teoretisk opplæring, mens det andre året i hovedsak består av teoretisk opplæring. Aspirantene skal ha opplæring i grunnleggende kriminalomsorgsfaglig kunnskap, herunder opplæring i sikkerhet og kunnskaper knyttet til kontaktbetjentoppgaver, fremtidsplaner og program. I 2004 vil det være om lag 152 aspiranter som gjennomfører teoriopplæringen. Videre foreslås det å ta opp om lag 150 nye aspiranter i 2004 med oppstart i januar 2004. Dette er en videreføring av nivået fra 2003 og er nødvendig for å dekke økt bemanningsbehov på

grunn av kapasitetsutvidelser. For å dekke økt bemanningsbehov er det tatt opp et ekstraordinært kull på 30 aspiranter fra september 2003. Disse vil være ferdig utdannet i august 2005. I tillegg vil det bli iverksatt tiltak for å sikre et tilstrekkelig antall fagutdannet personell i forbindelse med kapasitetsutvidelsene i 2004.

KRUS vil fortsette arbeidet med å rekruttere aspiranter med flerkulturell bakgrunn til Fengselskolen.

Etatsopplæringen for verksbetjenter vil bli videreført ved hjelp av bl.a. fleksible læringsformer.

I forbindelse med at Region sørvest har hatt underdekning av etatsutdannet personell ved ny oppstart av Stavanger fengsel, ble det igangsatt grunnutdanning lokalt for 21 aspiranter i 2002. Aspirantene vil bli uteksaminert våren 2004. Erfaringene fra lokal opplæring i Region sørvest er positive.

Høgskolebasert utdanning i kriminalomsorgen

Departementet har nedsatt en arbeidsgruppe som skal se nærmere på hvilke tiltak som må settes i verk dersom grunnutdanningen ved KRUS skal kunne godkjennes på høgskolenivå tilsvarende to studieår. Arbeidsgruppen skal videre se på muligheten for å innføre et faglig påbyggingsår, slik at kandidaten oppnår en Bachelor-grad. Arbeidsgruppen skal også utrede muligheten for å tilby en sikkerhetsmodul til personer med relevant realkompetanse, for eksempel sosialfaglig bakgrunn eller ansatte ved friomsorgskontorer, slik at det samlet gir kompetanse til å arbeide i fengsel. I tillegg legges det opp til at arbeidsgruppen skal vurdere om det er hensiktsmessig å utvikle et særskilt studium på Mastergrad-nivå for ledere og spesialister i etaten.

Arbeidsgruppen er satt sammen av representanter fra KSF, KRUS, regionene, fagorganisasjonene og Utdannings- og forskningsdepartementet, og skal ha ferdig sin innstilling i løpet av høsten 2004.

Kriminalomsorgens sentrale forvaltning har startet arbeidet med å vurdere muligheten for å etablere et universitetsfengsel i Bergen som et samarbeid mellom Bergen fengsel og Universitetet i Bergen. Justisdepartementet vil se på dette i sammenheng med det videre arbeidet med å etablere en høgskolebasert utdanning i kriminalomsorgen.

Etter- og videreutdanning

Etter- og videreutdanningen ved KRUS skal gi oppdatering, fordypning og spesialisering, spesielt innenfor kommunikasjon, motivasjon, program-

virksomhet, sikkerhetsarbeid og rusbekjempelse. Etter- og videreutdanningen omfatter tilsatte både ved fengslene og friomsorgskontorene.

For å ivareta etatens behov for økt kompetanse vil KRUS i større grad oppsøke tjenestestedene og ta i bruk fleksible opplæringsformer. KRUS vil tilby opplæringstiltak som er tilpasset regionenes behov.

Forskning og utvikling

KRUS skal gjennom forskning, evaluering og annet utviklingsarbeid skape ny kunnskap om kriminalomsorgens faglige og organisatoriske utfordringer. Kunnskapene skal formidles i opplæringssammenheng, til brukerne i kriminalomsorgen og andre fagmiljøer. KRUS skal bidra til å sikre kvaliteten på kriminalomsorgens arbeid med innsatte/domfelte, ved oppfølging av prosessevaluering av igangsatte tiltak. KRUS skal følge opp med evaluering av rustiltak og bruk av overføring til institusjon etter §12.

I forbindelse med innføringen av samfunnsstraff og etablering av forvaringsordningen, gjennomfører KRUS en evaluering av de to nyetableringene. Evalueringsrapporter publiseres fortløpende. Den første delrapporten om samfunnsstraffen, «Evaluering av innføringen av samfunnsstraffen», forelå 01.03.2003. «Forvaring i tekst og tall» ble publisert i april 2003.

4.2.1 Tilrettelegge for en serviceorientert og utadrettet justisforvaltning

4.2.1.1 Internett

Internett er et sentralt verktøy på mange områder som bidrar til åpenhet og bedre kommunikasjon, samt en økende brukerorientering. Samtidig er det et informasjonspolitisk virkemiddel som bidrar til å løse etatens oppgaver og nå etatens mål på en effektiv og god måte. Kriminalomsorgen har derfor som mål å etablere en felles internettportal under domenet www.kriminalomsorgen.no.

Gjennom å etablere en felles og enhetlig internettløsning for hele kriminalomsorgen er målet å nå ut med informasjon om kriminalomsorgen til alle brukergrupper, samt å gjøre forvaltningsmessige og administrative tjenester lettere tilgjengelige for publikum. På sikt er det også ønskelig å tilrettelegge for elektroniske selvbetjeningsløsninger som er tilgjengelig for brukerne når den enkelte selv ønsker det.

Etablering av en felles internettløsning er en del av arbeidet med ny IKT-strategi for kriminalomsorgen 2004-2007, som er under utarbeidelse.

4.2.1.2 Forvaltningssamarbeid

Kriminalomsorgen har et omfattende forvaltningssamarbeid for å sikre de innsattes/domfelles rettigheter. Forvaltningssamarbeidet er rettet både mot statlige og kommunale etater, jf. omtale under pkt. 4.1.1.4.

Kap. 430 Kriminalomsorgens sentrale forvaltning (jf. kap. 3430)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter	1 570 050	1 580 654	1 648 400
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 430, post 01</i>	43 677	46 718	48 801
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	41 515	60 998	86 545
60	Refusjoner til kommunene, forvaringsdømte mv., <i>kan overføres</i>			58 140
70	Tilskudd	9 055	8 889	9 209
	Sum kap. 430	1 664 297	1 697 259	1 851 095

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker ordinære driftsutgifter (lønn, varer og tjenester) i kriminalomsorgen. Bemanningen i kriminalomsorgen pr. 01.03.2003 utgjorde 2 979 årsverk, mens bemanningen i kriminalomsorgens IT-tjeneste utgjorde 19 årsverk. Dette er en økning på 43 årsverk sammenlignet med 01.03.2002.

Posten dekker videre utgifter til maskiner og utstyr, kontorutgifter, personalavhengige kostnader, daglig drift og vedlikehold av bygg og anlegg i fengslene, programvirksomhet, aktiviseringstiltak og godtgjørelser til innsatte samt utgifter knyttet til kosthold for de innsatte.

Posten dekker også statlig delbetaling, tilsvarende egenandelen for kommunale klienter, til oppholdsutgiftene forbundet med overføring av innsatte til institusjoner i henhold til straffegjennomføringsloven § 12.

Bevilgningen er foreslått styrket med 74,9 mill. kr for å dekke helårsvirkningen av drift og husleie ved Kongsvinger fengsel, drift ved Tromsø fengsel, helårsvirkning av drift av kapasitetsutvidelser ved Bergen og Ullersmo fengsler, drift av kapasitetsutvidelser ved Oslo fengsel og drift av kapasitetsutvidelser ved bruk av modulfengsel ved Skien, Trondheim, Bergen og Kongsvinger fengsler og styrking av innholdet i straffegjennomføringen, samt et forvaltningssamarbeidsprosjekt rettet mot barn og unge med problematferd.

Det foreslås at Justisdepartementet i 2004 får fullmakt til å overskride bevilgningen på posten, tilsvarende merinntekter under kap. 3430, post 03 og inntektsført beløp under kap. 3430, post 14, jf. forslag til vedtak.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan nyttes under kap. 430, post 01

Posten omfatter arbeidsdriftens utgifter til materialer, rutinemessig utskifting av mindre maskiner og utstyr, kursing av tilsatte rettet spesifikt mot hjelpemidler brukt i arbeidsdriften, samt vedlikehold og drift av maskinparken. I bevilgningen inngår også arbeidspenger til de innsatte.

Posten er oppjustert noe som følge av forventninger om økt utgiftsnivå i arbeidsdriften.

Det foreslås at Justisdepartementet i 2004 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 3430, post 02, jf. forslag til vedtak.

Post 45 Større utstyranskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen under denne posten omfatter større vedlikeholds- og ombyggingsarbeider. Enkelte mindre bygg kan også dekkes over denne posten. Posten skal videre dekke mindre utvidelser, ominnredninger og heving av standard på eksisterende bygg. Posten omfatter også bevilgning til IT-løsninger, maskiner og teknisk utstyr til arbeidsdriften, annet utstyr til fengslene og innkjøp av kjøretøy.

Posten er foreslått styrket med 38,2 mill. kr til innkjøp av hurtigfengsler (elementbygg) og investeringskostnader i forbindelse med kapasitetsutvidelsen ved Oslo fengsel.

Post 60 Refusjoner til kommuner, forvaringsdømte mv, kan overføres

Posten dekker refusjoner til kommunale omsorgstiltak for prøveløslatte fra forvaring, psykisk utviklingshemmede med sikringsdom og varetektssurrogat.

Post 70 Tilskudd

Posten dekker bl.a. Norges tilskudd til Nordisk samarbeidsråd for kriminologi og mindre tilskudd til frivillige organisasjoner, hvor hoveddelen av organisasjonens aktiviteter finansieres fra andre kilder. Det forutsettes at mottakerens virksomhet støtter opp om kriminalomsorgens generelle målsettinger. Ved driftsstøtte bør tilskuddet som hovedregel utgjøre mindre enn 50 % av organisasjonens årlige driftsbudsjett. Ved prosjektstøtte kan finansieringsandelen være høyere enn 50 %.

Posten dekker videre støtte til Elevator for mottak av innsatte etter straffegjennomføringsloven § 12. I 2004 er tilskuddet på 4,144 mill. kr. Tilskuddet gjør det mulig å reservere inntil 20 plasser ved institusjonen.

Regnskap for virksomheten (1000 kr)	
Salgsinntekter	88 564
Andre inntekter	29 881
Driftsinntekter	118 445
Driftsresultat	29
Årets resultat	1 623

Elevator mottok 60 innsatte i behandlingssituasjon i løpet av 2002, hvilket ga et belegg på 93,4 % mot 88 % i 2001. 88 % av de ordinært løslatte hadde et arbeids- eller skoletilbud å gå til på løslatelsestidspunktet, hvorav 23,5 % gikk til arbeid på det åpne arbeidsmarkedet.

Posten dekker også tilskudd til Foreningen for fangers pårørende som i 2004 foreslås å utgjøre 0,717 mill. kr.

Det foreslås å bevilge 0,518 mill. kr i tilskudd til organisasjonen Livet etter soning i 2004. Dette er en videreføring av bevilgningen i 2003.

Det er en forutsetning for tilskudd at det sendes en årsrapport hvor det redegjøres for hvilke aktiviteter som er gjennomført og hvordan midlene er benyttet. Det er et krav at regnskapet skal være revisorbekreftet når det innvilgede beløp overstiger kr. 100 000,-.

Kap. 3430 Kriminalomsorgens sentrale forvaltning (jf. kap. 430)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004
02	Arbeidsdriftens inntekter	40 355	42 877	42 535
03	Andre inntekter	24 974	8 008	5 710
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	2 890		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	12 964		
17	Refusjon lærlinger	152		
18	Refusjon av sykepenger	59 893		
	Sum kap. 3430	141 228	50 885	48 245

Post 02 Arbeidsdriftens inntekter

Posten omfatter inntekter fra salg av arbeidsdriftens produksjon. Bevilgningsforslaget er nedjustert noe på bakgrunn av forventet utvikling. Det foreslås at Justisdepartementet i 2004 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 430, post 21 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3430, post 02, jf. forslag til vedtak

Post 03 Andre inntekter

Posten omfatter bl.a. leieinntekter for tjeneste- og leieboliger, refundert kost og husleie samt klientav-

hengige driftstilskudd til hybelhusene. Posten er nedjustert noe som følge av forventet utvikling.

Som følge av usikkerhet knyttet til inntekter av salg av eiendom foreslås det at Justisdepartementet i 2004 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 430, post 01 mot tilsvarende merinntekt under kap. 3430, post 03, jf. forslag til vedtak.

Post 14 Refusjoner fra kommuner

Det foreslås at Justisdepartementet i 2004 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 430, post 01 tilsvarende det inntektsførte beløpet under kap. 3430, post 14, jf. forslag til vedtak.

Kap. 432 Kriminalomsorgens utdanningscenter (KRUS) (jf. kap. 3432)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter	119 334	130 478	127 312
	Sum kap. 0432	119 334	130 478	127 312

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker lønnsutgifter til skolens personale, lønn til aspiranter og drifts- og husleieutgifter vedrørende skolebygningen. Bemanningen ved KRUS utgjorde 399 årsverk pr. 01.03.2003, inkludert aspirantene som inngår i den toårige aspirantordningen. Dette er en økning på 64 årsverk sammenlignet med 01.03.2002.

Posten omfatter også bevilgning til inventar og utstyr i skoleseksjonen og i kontorene, aspirante-

nes opphold, reiser og uniformseffekter samt ulike kurs til spesialstillinger innen fengselsvesenet.

I forbindelse med budsjettet for 2003 ble bevilgningen under posten økt for å dekke utgifter til et ekstraordinært klasseopptak i kriminalomsorgen region sørvest. Disse midlene foreslås videreført for å dekke utgifter i forbindelse med de kapasitetsutvidende tiltakene som er planlagt gjennomført i 2004.

Kap. 3432 Kriminalomsorgens utdanningscenter (KRUS) (jf. kap. 432)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004
03	Andre inntekter	519	379	
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	357		
18	Refusjon av sykepenger	740		
	Sum kap. 3432	1 616	379	

Post 03 Andre inntekter

Posten omfatter diverse inntekter.

Programkategori 06.40 Politi og påtalemyndighet

Utgifter under programkategori 06.40 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004	Pst. endr. 03/04
01-23	Driftsutgifter	7 594 998	7 142 454	7 279 009	1,9
70-89	Overføringer til private	8 573	8 246	10 771	30,6
	Sum kategori 06.40	7 603 571	7 150 700	7 289 780	1,9

Utgifter under programkategori 06.40 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004	Pst. endr. 03/04
440	Politidirektoratet - politi- og lensmannsetaten (jf. kap. 3440)	6 072 110	5 718 464	5 769 101	0,9
441	Oslo politidistrikt (jf. kap. 3441)	1 272 997	1 163 572	1 216 133	4,5
442	Politihøgskolen (jf. kap. 3442)	164 947	169 932	195 696	15,2
443	Oppfølging av innsynsloven	7 427	7 467	9 832	31,7
445	Den høyere påtalemyndighet (jf. kap. 3445)	77 667	82 225	89 885	9,3
446	Den militære påtalemyndighet (jf. kap. 3446)	4 456	4 548	4 591	0,9
448	Grensekommissæren (jf. kap. 3448)	3 967	4 492	4 542	1,1
	Sum kategori 06.40	7 603 571	7 150 700	7 289 780	1,9

1 Innledning

Kategorien omfatter i hovedsak de etater og virksomheter som skal sikre lov, orden og trygghet i samfunnet, forebygge straffbare handlinger og sørge for straffefølgning av de som gjør seg skyldige i straffbare handlinger.

1.1 Organisering

1.1.1 Den sentrale politiledelsen

Justisdepartementet og Politidirektoratet utgjør den sentrale politiledelsen. I straffesaksbehandlingen er politiet faglig underlagt riksadvokaten og statsadvokatene. Justisdepartementet har ansvar for etatsstyringen av Politidirektoratet, riksadvokaten, generaladvokaten og Politiets sikkerhetstjeneste.

Politidirektoratet, som del av den sentrale politiledelsen, er et forvaltningsorgan underlagt Justisdepartementet. Direktoratet er departementets utøvende organ når det gjelder planlegging, iverksetting og koordinering av sentrale kriminalpolitiske tiltak innenfor politiets virksomhet. Politidirektoratet har også et sentralt ansvar for etatsstyringen av politi- og lensmannsetaten, og ivaretar viktige oppgaver innen internasjonalt politisamarbeid.

1.1.2 Politidistriktene og særorganene

Politiet er fra og med 2002 inndelt i 27 politidistrikter med en politimester som leder for hvert distrikt. Distriktene er igjen inndelt i funksjonelle og geografiske driftsenheter. Hovedredningssentrene ledes av politimestrene i Rogaland og Salten politidistrikter.

Politiet har følgende særorganer:

- Kriminalpolitisen (KRIPPOS)
- Politiets sikkerhetstjeneste (PST)
- Utrykningspolitiet (UP)
- Den sentrale enhet for etterforskning og påtale av økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet (ØKOKRIM)
- Politiets data- og materieltjeneste (PDMT)
- Politihøgskolen (PHS)

Politiets datatjeneste og Politiets materieltjeneste slås sammen til Politiets data- og materieltjeneste fra 01.01.2004.

Politiets sikkerhetstjeneste (PST) er administrativt og politifaglig underlagt Justisdepartementet. De øvrige særorganene er administrativt og faglig underlagt Politidirektoratet. ØKOKRIM er i tillegg et statsadvokatembete, og er derfor i straffesaksbehandlingen underlagt riksadvokaten.

1.1.3 Den høyere påtalemyndighet

Riksadvokaten er øverste påtalemyndighet, og har det faglige ansvaret for straffesaksbehandlingen, og er i slike spørsmål underlagt Kongen i statsråd. Regionalt består den høyere påtalemyndighet av ti statsadvokatembeter. ØKOKRIM er både et sentralt politiorgan og et statsadvokatembete som innenfor sitt saksområde har påtalekompetanse i hele landet. I administrative spørsmål er riksadvokaten underlagt Justisdepartementet. Fra 01.01.2004 overtar riksadvokaten det administrative ansvaret for statsadvokatene.

1.1.4 Generaladvokaten

Generaladvokaten leder den militære påtalemyndighet og er overordnet krigsadvokatene. Generaladvokaten har også tilsyn med den militære disiplinærmyndighet, og er underlagt Riksadvokaten i påtalemessige spørsmål, men er administrativt underlagt Justisdepartementet.

1.1.5 Grensekommisæreren

Grensekommisæreren skal ivareta forskjellige oppgaver i relasjon til grenseregimeavtalen mellom Norge og Russland, herunder føre forhandlinger med russiske grensemyndigheter med sikte på å bilegge eventuelle konflikter ved grensen. Grensekommisæreren er underlagt Politidirektoratet.

2 Hovedutfordringer

Politi- og lensmannsetatens viktigste oppgaver er å skape trygghet, sikre folks velferd, forebygge og bekjempe kriminalitet. Det er avgjørende at etaten tilpasser seg endringer i samfunnet, og innretter og organiserer sin virksomhet på en ressurseffektiv og hensiktsmessig måte.

2.1 Politireformen

Etter gjennomføringen av fase I i 2002 er politi- og lensmannsetaten nå inne i krevende omstillingsprosesser knyttet til fase II. På grunnlag av Stortingets og Justisdepartementets forutsetninger og mål for gevinstrealisering kan det som resultat av fase I fastslås at i alt 1 260 stillinger er omdisponert innenfor de respektive 27 nye politidistriktene. 414 av disse er direkte gevinster, i tråd med de forventninger som var skissert i stortingsmeldingen. Når det gjelder fase II (reorganisering av driftsenhetsstrukturen) forutsettes i tillegg et betydelig antall stillinger frigjort og/eller omdisponert til mer operativt og tjenesteytende arbeid. En ytterligere gevinst i form av frigjorte årsverk i etaten vil kunne realiseres gjennom effektiviseringen av namsmannsfunksjonen (sivile rettspleie på grunnplanet) ved at politiet avlastes for administrative oppgaver. Departementet vil imidlertid vise til at effekten av å innføre den 5. ferieuke tilsvarer vel 200 årsverk i etaten, det vil si om lag halvparten av gevinstrealiseringen for fase I. Denne form for arbeidstidsreformer berører selvsagt hele arbeidslivet, men det er riktig å nevne virkningene av dem, ikke minst i en så personalintensiv virksomhet som politi- og lensmannsetaten.

Politireformen inneholder både krav til forbedret kvalitet og kvantitet i tjenesteleveransene fra

norsk politi. Den store utfordring i tiden framover er å bruke reformens resultater på en slik måte at publikum opplever større trygghet, økt nærhet og større effektivitet i etaten. De viktigste virkemidlene for å nå disse målene vil være en mer effektiv ressursbruk generelt, økt vekt på det forebyggende kriminalitetsbekjempende arbeidet, og en straffesaksbehandling som kan gi forbedrede resultater. Rask oppklaring og irettføring av straffesaker er fremdeles en av etatens hovedutfordringer i årene framover.

2.2 Politiets asyl- og utlendingsforvaltning

På grunn av den store økningen i asylsøkere de senere år er dette området stadig blitt mer krevende for politiet. Mange får avslag på asylsøknaden, og i 2004 blir det derfor særlig viktig å opprettholde et høyt uttransporteringsvolum, slik at de som har fått avslag, eller av andre grunner skal sendes ut av landet, blir uttransportert raskt. For å styrke dette arbeidet vil det fra 01.01.2004 være

etablert en ny sentral politienhet som har ansvar for ankomstregistrering og uttransportering, jf. omtalen under kap. 440.

2.3 Endret trusselbilde og økte politiutfordringer

Etter Irak-krigen har behovet økt for å forsterke ulike typer sikkerhetstiltak. I tillegg til at utenlandske interesser i Norge krever større innsats fra norsk politi, påkaller også situasjonen i Norge generelt økt aktivitet og beredskap for norsk politi. Politiet gir antiterrorarbeidet høy prioritet. Det er en utfordring å påse at den økte sikkerhetsinnsatsen organiseres på en slik måte at ordinær kriminalitetsbekjempelse ikke svekkes.

3 Hovedmål og delmål

Det vises til Justisdepartementets målstruktur i hovedinnledningen. Nedenfor følger en beskrivelse av de hovedmål og delmål som er relevante for politiet og påtalemyndigheten.

Hovedmål	Delmål
Redusert kriminalitet	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sikre bedre og mer effektiv straffeforfølgning 2. Styrke det kriminalitetsforebyggende arbeidet 3. En moderne, effektiv og velfungerende sikkerhetstjeneste
God og effektiv konfliktløsning og –forebygging	<ol style="list-style-type: none"> 1. Styrke og utvikle alternative konfliktløsningsordninger
Sikre rettssikkerhet for individer og grupper	<ol style="list-style-type: none"> 1. Styrke kriminalitetsofrenes stilling 2. Sikre rettssikkerheten under etterforskning og i straffesaker 3. Bekjempe rasisme og etnisk diskriminering
En åpen og kvalitetsbevisst justisforvaltning	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sikre god utnyttelse av justissektorens ressurser 2. Tilrettelegge for en serviceorientert og utadrettet justisforvaltning

4 Tilstandsvurdering og mål

4.1 Redusert kriminalitet

I 2002 ble det anmeldt 461 869 lovbrudd (kilde: SSB). Dette er 4 % flere enn året før. Fra 2001 er det en økning i antall forbrytelser mens antall forseelser ligger stabilt. Økningen i totalt antall anmeldte lovbrudd henger i stor grad sammen med en økning på 8 % i vinningskriminalitet. Volds- og trafikkkriminalitet har økt med 4 %, mens antall anmeldte narkotikalovbrudd gikk ned med 4 %.

Det vises også til nærmere omtale av kriminalitetsutviklingen i proposisjonens hovedinnledning.

4.1.1 Sikre bedre og mer effektiv straffeforfølgning

En mer effektiv straffeforfølgning, som samtidig ivaretar hensynet til kvalitet og rettssikkerhet er et gjennomgående krav i politi- og påtalesystemet.

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i politi- og lensmannsetaten for oppklarte forbrytelser viser følgende utvikling de siste år:

År	1998	1999	2000	2001 ¹	2002 ¹
Saksbehandlingstid i dager	199	198	176	168	136
Oppklaringsprosent forbrytelser	35,9	36,0	36,5	37,9	36,0
Anmeldte lovbrudd	446 672	437 539	454 249	444 395	461 869

¹⁾ Saker sendt med siktelse til overtakelse i annet politidistrikt, dvs saker påtaleavgjort med kode 45, er trukket ut fra og med 2001 for å hindre dobbelttelling.

Kilde: STRASAK for saksbehandlingstid og oppklaringsprosent og SSB for anmeldte lovbrudd

Arbeidet med å effektivisere straffesaksbehandlingen gjennom ulike tiltak knyttet til eksempelvis saksbehandlingsrutiner, kompetanseutvikling, elektroniske støttesystemer og nedbygging av restanser vil fortsette.

Etter flere års økning sank oppklaringsprosenten for forbrytelser fra 37,9 i 2001 til 36 i 2002. Andelen saker som oppklares er viktig for publikums tillit til politiet. Den negative utviklingen av oppklaringsprosenten for landet som helhet i 2002 antas å ha ulike årsaker. Økt krav til raskere saksbehandlingstid kan i noen tilfeller påvirke oppklaringsprosenten (flere henleggelse). Videre har aktiv bruk av de nye etterforskningsmetodene som telefonkontroll og lignende gjort det mulig å avdekke flere større og ressurskrevende saker. Oppklaring av slike prioriterte enkeltsaker tar tid og er viktig, men gir liten «statistisk gevinst». For det enkelte politidistrikt vil det alltid være en utfordring å finne den riktige balansen i forhold til ressursinnsatsen i disse sakene og de øvrige saksområdene.

Vinningskriminaliteten, for eksempel grove tyverier, har et betydelig omfang og berører mange mennesker. Den medfører økonomiske tap og bidrar til at enkeltmennesker krenkes, og mange opplever utrygghet. Sakene stiller politidistriktene overfor store utfordringer når det gjelder oppklaring og saksbehandlingstid. Særlig når det gjelder gjengangerkriminelle er det viktig med rask og adekvat reaksjon på lovbrudd. Politidistriktenes innsats mot vinningskriminalitet må derfor organiseres med dette for øye.

Muligheten for å oppklare en straffesak vil erfaringsmessig variere fra sakstype til sakstype. I 2002 er det registrert en forholdsvis markant økning i vinningskriminalitet, særlig i form av tyveri fra og av motorvogn. Dette er kriminalitet som det erfaringsmessig er vanskelig å oppklare. Samtidig registreres en nedgang i antall registrerte narkotikaforbrytelser som er en sakstype med særlig høy oppklaringsprosent. Denne dreining i den registrerte kriminaliteten kan således

være en medvirkende årsak til endringene i oppklaringsprosenten.

Antall restanser (ikke påtaleavgjorte saker) ved politidistriktene har gått betydelig ned de senere år, men viser en tendens til økning siste halvår 2002. Restansesituasjonen har stor betydning for muligheten til å redusere saksbehandlingstiden ytterligere. Det er derfor en viktig utfordring i tiden fremover å nedarbeide restanser.

I budsjettproposisjonene for 2002 og 2003 fastsatte regjeringen konkrete resultatmål for saksbehandlingstiden i visse voldssaker (saker som gjelder legemsbeskadigelse eller legemsfornærmelse med skadefølge) og saker mot personer som var under 18 år på det tidspunkt handlingen ble begått. I voldssakene var målet 90 dager regnet fra anmeldelsen ble registrert til påtaleavgjørelsen i politiet. For saker med unge lovbytere var målet 6 uker, regnet fra gjerningspersonen fikk status som mistenkt og frem til positiv påtaleavgjørelse treffes i politiet. Tilsvarende mål var også tidligere fastsatt av riksadvokaten fra 2. halvår 2001. Målet for unge lovbytere er nå lovfestet, jf. endringen i straffeprosessloven § 249 ved lov 21. mars 2003 nr. 18. Saksbehandlingstiden for legemsfornærmelser med skadefølge ble redusert fra 233 dager i 2000 til 157 dager i 2001 og 130 dager i 2002, dvs en nedgang på 103 dager. For legemsbeskadigelser var saksbehandlingstiden 192 dager i 2000, 166 dager i 2001 og 142 dager i 2002, dvs. en nedgang på 50 dager.

Saksbehandlingstiden er imidlertid fremdeles for lang og i flere av politidistriktene er ikke saksbehandlingstiden for de prioriterte voldssakene raskere enn gjennomsnittet for forbrytelsene. Det enkelte politidistrikt har til nå ført manuell statistikk over saksbehandlingstiden i sakene med unge lovbytere. Fra 2003 er politiets elektroniske straffesakssystemer oppgradert og det er nå mulig å hente ut statistiske opplysninger om saksbehandlingstiden for de prioriterte voldssakene og for sakene med unge lovbytere direkte fra straffesakssystemene. Målet for voldssaker fastholdes,

og det er en utfordring for politidistriktene å oppfylle dette i 2003 og 2004.

Ved lov 28. juni 2002 nr. 55 ble det innført frister for avholdelse av hovedforhandling i tingrett og lagmannsrett. Fristreglene er inntatt i straffeprosesslovens § 275 annet ledd og gjelder saker hvor den siktede enten var under 18 år da forbrytelsen ble begått eller er varetektsfengslet når saken berammes. Påtalemyndigheten må innrette virksomheten slik at fristene overholdes.

I arbeidet med å sikre bedre og mer effektiv straffeforfølgning legges følgende sentrale mål til grunn i 2004:

- Straffesaksbehandlingen skal holde høy kvalitet
- Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for påtaleavgjorte saker i politi- og lensmannsetaten skal reduseres
- I saker som gjelder legemsfornærmelse med skadefølge og legemsbeskadigelse (straffeloven §§ 228 annet ledd og 229), skal saksbehandlingstiden ikke overstige 90 dager fra anmeldelse til påtalevedtak i politiet, med mindre hensynet til etterforskningen eller andre omstendigheter gir grunn til det
- I saker mot personer som var under 18 år på handlingstiden, skal spørsmålet om tiltale avgjøres innen 6 uker etter at vedkommende er å anse som mistenkt i saken, med mindre hensynet til etterforskningen eller andre særlige grunner gjør dette nødvendig, jf. straffeprosessloven § 249 annet ledd.
- Oppklaringsprosenten for forbrytelser skal i 2004 ligge minst på samme nivå som i 2001.

I den høyere påtalemyndighet skal det være truffet påtalevedtak i 90 % av påtale- og klagesakene innen 30 dager.

De konkrete resultatmålene for øvrige sakstyper fastsettes i styringsdialogen. Politidirektoratet og riksadvokaten samarbeider om de sentrale mål. De lokale mål for det enkelte distrikt fastsettes i dialog mellom politimesteren, statsadvokaten og Politidirektoratet.

De enkelte kriminalitetstyper er omtalt nedenfor i punktet 4.1.3. Av praktiske grunner er forebyggende tiltak og straffebehandling der behandlet under ett.

Inndragning av utbytte fra straffbare handlinger

Profittmotivet er et fellestrekk ved organisert kriminalitet, økonomisk kriminalitet og den grovere vinningskriminaliteten. Ved slik kriminalitet er det ikke tilstrekkelig bare å reagere med straff. For å oppnå en adekvat reaksjon for den enkelte lovbr-

ter og for å hindre at kriminalitet fremstår som «lønnsomt», må det i tillegg sørges for at lovbruterne fratas utbyttet av den straffbare virksomheten. Dette er også nødvendig for å forebygge hvitvasking. I saker der det ikke er noen fornærmet part som fremmer erstatningskrav, eller kontrollater som fremmer andre krav, er inndragning det eneste virkemidlet til å oppnå en forebyggende effekt. Antall inndragningskrav og omfanget av inndragning er avhengig av politiets egeninnsats. Her, som i andre svært forskjellige kriminalitetsformer som for eksempel innsidehandel og narkotikakriminalitet, er politiets egeninnsats helt avgjørende for å oppnå adekvate reaksjoner og hindre at kriminalitet skal fremstå som «lønnsomt».

Straffelovens inndragningsbestemmelser ble endret i 1999. Alminnelig inndragning ble obligatorisk, og man fikk en ny regel om utvidet inndragning. Et mål med lovendringen var at inndragning skulle skje i flere saker og i større omfang enn tidligere. Opplysninger fra Statens innkrevingsentral viser at dette målet ikke er nådd. Arbeidet med inndragning må gis vesentlig økt oppmerksomhet for å oppnå bedre resultater. Regelen om utvidet inndragning må også tas i bruk når det er grunnlag for det. Området for slik inndragning er blitt ytterligere utvidet ved økning i strafferammen i seriesaker og for organisert kriminalitet i 2003.

Departementets anti-korrupsjons- og hvitvaskingsprosjekt utarbeider høsten 2003 en inndragningsmanual. Denne vil bli fordelt til sentrale brukergrupper i politiet og påtalemyndigheten. Målet er å øke kompetansen i politiet og påtalemyndigheten i inndragningsspørsmål, slik at målet om økt inndragning lettere kan nås.

Tall fra Statens innkrevingsentral viser at halvparten av inndragningskravene ikke kan innføres fordi det ikke er tatt sikkerhet for dem. Kravene må derfor sikres ved beslag eller heftelse. Departementet vurderer endringer i reglene, slik at verdier til pådømt inndragning også kan sikres fullbyrdet.

4.1.2 Styrke det kriminalitetsforebyggende arbeidet

Ingen enkeltfaktor gir svar på hvorfor noen utvikler kriminell adferd. Årsakene til kriminalitet er mange og sammensatte. Tiltakene som iverksettes må derfor rettes inn mot flere nivåer og være i regi av flere etater.

Politiets rolle i det forebyggende arbeidet er svært viktig, men ikke tydelig nok avgrenset i forhold til det ansvar som hviler på andre instanser. Ved å satse bredt og involvere ulike etater vil en bedre kunne ta fatt i de sosiale forhold som virker inn på kriminalitetsutviklingen. Derfor har fore-

bygging av barne- og ungdomskriminalitet, og det å hindre utvikling av kriminelle karrierer, høy prioritet. Regjeringen vil iverksette forvaltningssamarbeid med to pilotprosjekter. Målet er å utvikle modeller for et gjensidig forpliktende samarbeid rundt hver enkelt unge lovbryster for å forhindre videre kriminalitet. Det vil bli lagt stor vekt på å få til praktiske samarbeidsmodeller.

For å styrke den generelle forebyggende innsatsen har Politidirektoratet utarbeidet en helhetlig strategiplan for politiets forebyggende arbeid for perioden 2002 – 2005. Planen er et godt virkemiddel i forhold til politireformens hovedformål. I planen påpekes viktigheten av en helhetlig tilnærming til politiarbeidet, basert på samordning av forebyggende og etterfølgende tiltak for å forhindre lovbrudd. Planen bygger på problemorientert politiarbeid som metode i det generelle kriminalitetsforebyggende arbeidet.

Strategien med bruk av problemorientert politiarbeid som metode retter fokus mot årsakene til at kriminalitet oppstår fremfor å behandle symptomene. Den vektlegger betydningen av kunnskap og analyse som grunnlag for iverksettelse av målrettede tiltak, og fokuserer på samspill med publikum og andre offentlige myndigheter i løsningsprosessene.

Narkotikakriminalitet

Regjeringens handlingsplan mot rusmiddelbruk for perioden 2003 – 2005 ble lagt fram i 2002. Politiet skal i samarbeid med andre offentlige etater og frivillige organisasjoner legge vekt på forebyggende arbeid for å begrense bruken av narkotiske stoffer. Det skal særlig legges vekt på tiltak for å redusere tilbudet av narkotika og styrke innsatsen for å redusere etterspørselen for å begrense rekrutteringen til brukermiljøene. Politiet skal også rette en aktiv innsats mot åpne ansamlinger av tyngre narkotikamisbrukere med sikte på å hindre omsetning av narkotika, rekruttering av ungdom, og sikre at misbrukerne kan komme inn i behandling eller andre omsorgstiltak.

På landsbasis utgjør narkotikakriminalitet ca. 10 % av alle anmeldte lovbrudd. Antall anmeldte narkotikalovbrudd var 49 330 i 2001, mens tilsvarende tall i 2002 var på 47 430. Fra 2001 til 2002 steg imidlertid antallet narkotikabeslag med ca. 9,6 %. Narkotikasituasjonen er fortsatt bekymringsfull, selv om antallet innkomne saker til politiet i første halvår 2003 har gått ned med vel 14 % sammenlignet med tilsvarende periode i 2002. Også antall beslag har gått ned, men det er gjort mange store beslag. I 2002 døde 210 personer som følge av overdose av narkotika mot 338 i 2001. Dette er

en reduksjon på ca. 40 %. Antallet overdosedødsfall synes fortsatt å synke i 2003.

Antall narkotikabeslag betraktes vanligvis som indirekte indikatorer på forsyning og tilgjengelighet av narkotika, selv om det også gjenspeiler politiets ressurser, prioriteringer og strategier. Politiets innsats vil derfor ha en direkte innvirkning på antall anmeldelser. Det er store mørketall på området, og et mål er å øke antallet anmeldte narkotikasaker vedrørende omsetning. Profittmotivert narkotikakriminalitet er en vesentlig del av nasjonal og internasjonal organisert kriminalitet. Politiet skal legge vekt på avdekking og etterforskning av personer bak ulovlig narkotikahandel. Etterforskning rettet mot pengestrømmer er viktig i arbeidet med å avsløre kriminelle nettverk, herunder inndra utbytte.

Politidirektoratet har utarbeidet en nasjonal plan for politiets bekjempelse av narkotikakriminalitet. Planen inneholder en rekke tiltak for å redusere etterspørselen og tilgjengeligheten av narkotika, kompetansebehov i politiet, organisering av arbeidet osv. Tiltakene i planen vil bli fulgt opp i perioden 2003-2008.

Det reiser seg problematiske strafferettslige og straffeprosessuelle avveinger til spørsmålet om å etablere forsøk med lokaler for intravenøs bruk av heroin (sprøyterom) for heroinmisbrukere, der bruk av narkotika utenom medisinsk behandling inngår som en vesentlig aktivitet. Forsøk med sprøyterom krever i denne forbindelse regler og retningslinjer for politiets og påtalemyndighetens håndtering av handlinger som ellers er straffbare. Regjeringen har på bakgrunn av Stortingets tidligere behandling av spørsmålet vurdert vilkårene for gjennomføring av slikt forsøk. Regjeringen har på denne bakgrunn kommet til at det er nødvendig med en lovhjemmel for at man skal kunne gjennomføre forsøk med sprøyterom. Stortinget ber i vedtak nr. 642 av 20.06.2003 regjeringen foreslå lovendringer som legger til rette for forsøk. På bakgrunn av dette vil departementet i løpet av 1. halvår 2004 legge fram forslag om en særlov med forskrifter for å skaffe hjemmel for forsøk med sprøyterom.

Økt innsats mot alvorlig organisert og grenseoverskridende kriminalitet

Den profittbaserte organiserte kriminaliteten spenner over et vidt spekter, krysser landegrenser og har en slik alvorlighetsgrad at det er et økende behov for samordnede internasjonale tiltak fra retts håndhevende myndigheters side. Utviklingen bærer bud om økende aktiviteter innenfor de kriminelle nettverkene, som etter hvert er blitt multi-

kriminelle, dvs at de står bak flere typer kriminelle handlinger. Et trekk i utviklingen er også at nettverkene kombinerer lovlig virksomhet med lovbruddsaktivitet. Dette stiller politi, påtalemyndighet og domstoler overfor betydelige utfordringer. Den såkalte finansielle etterforskningen blir derfor et stadig viktigere virkemiddel. Et sentralt mål er at kriminalitet ikke skal lønne seg. Det blir avgjørende å «gå etter pengene» og sikre bevis for og inndragning av ulovlig utbytte fra straffbare handlinger.

Fortsatt er narkotikasmugling og omsetning en svært sentral kriminalitetsform internasjonalt sett, som også i stor grad berører vårt land.

Profittmotivert menneskesmugling er en del av den organiserte kriminaliteten. Menneskesmugling og illegal innvandring representerer en undergraving av asylprinsippene. Kriminelle nettverk utnytter de muligheter som foreligger, på bekostning av personer som har et reelt beskyttelsesbehov. Politidirektoratet koordinerer et prosjekt for å øke kontrollvirksomheten i de grensenære områdene.

Handel med kvinner er et betydelig internasjonalt problem. I FNs konvensjon mot grenseoverskridende organisert kriminalitet, som Norge ratifiserer høsten 2003, er menneskehandel definert som utnyttelse, eller tilretteleggelse for slik utnyttelse, av personer ved hjelp av vold, trusler, misbruk av sårbar situasjon eller annen utilbørlig atferd til prostitusjon eller andre seksuelle formål, tvangsarbeid, krigstjeneste i fremmed land eller fjerning av vedkommendes organer. Handel med kvinner og mindreårige i Norge dreier seg i dag i all hovedsak om kommersiell seksuell utnyttelse til gateprostitusjon, arbeid på massasjeinstitutter, strippearer, ulovlige spilleklubber og prostitusjon fra leiligheter. I mange tilfeller kan dette knyttes til illegal immigrasjon.

Regjeringen la i februar 2003 fram en handlingsplan mot handel med kvinner og barn. Handlingsplanen, som skal løpe over tre år (2003-2005), inneholder tiltak for å beskytte og hjelpe kvinner og barn som befinner seg i en situasjon som ofre for menneskehandel. Tiltakene skal sikre at det finnes kompetanse og at det etableres en tverrfaglig samarbeidsstruktur som vil fungere praktisk og effektivt for å ivareta behovene for beskyttelse og hjelp når de oppstår. Planen inneholder tiltak for å forebygge at handel med kvinner og barn finner sted, både gjennom å hindre rekruttering i opprinnelsesland og å begrense etterspørselen som skaper marked for menneskehandel. Ikke minst er det lagt vekt på å styrke arbeidet for å avdekke og straffe den kriminelle virksomheten. En egen lovbestemmelse som kriminaliserer menneskehan-

del har trådt i kraft i juli 2003. Lovbestemmelsen rammer bakmenn, tilretteleggere, og de som står for utnyttelsen. Det legges vekt på å utvikle og bygge opp kunnskap og kompetanse som sikrer at planens intensjoner innfris. Effektiv bekjempelse av menneskehandel forutsetter bredt og koordinert samarbeid mellom sektorer, mellom myndigheter og frivillige organisasjoner, og ikke minst forutsettes et godt internasjonalt samarbeid. Flere departementer er involvert i iverksetting av handlingsplanen. Justisdepartementet koordinerer arbeidet og står ansvarlig for gjennomføringen av flere tiltak som følges opp i 2004 av Politidirektoratet. Det internasjonale samarbeidet ivaretas blant annet gjennom Norges deltakelse i Interpols arbeidsgruppe mot handel med kvinner og barn, Baltic Sea Task Force-samarbeidet, og innenfor rammen av samarbeidsavtalen med Europol. Høsten 2003 etableres en nordisk-baltisk innsatsgruppe mot menneskehandel (under Utenriksdepartementet), og Task Force against Traficking in Human Beings in the Barents Euro Arctic Region. Norge deltar også i Europarådets arbeid med å lage en regional konvensjon mot menneskehandel som skal supplere og utfylle FN-protokollen. Handlingsplanen mot handel med kvinner og barn skal bidra til å styrke det internasjonale samarbeidet på justis- og politifeltet, blant annet når det gjelder utvikling av kompetanse, og det vil bli arbeidet for å få i stand bilaterale samarbeidsprosjekter på dette feltet, blant annet med de nye EU-medlemslandene innenfor rammen av den norske finansieringsordningen.

IKT-kriminaliteten hvor Internett benyttes som arena, er i vekst. Særlig spredning av barnepornografi, som i sin natur bygger på grove overgrep mot barn, krever stor oppmerksomhet og kompetanse i politiet og påtalemyndigheten. Disse instansene arbeider målbevisst og med klare prioriteringer for å bekjempe nettopp organisert kriminalitet.

I 2003 er flere viktige lovtiltak gjennomført som et ledd i arbeidet med organisert kriminalitet. Ved lov av 9. mai 2003 nr. 30 om endringer i straffeprosessloven mv. ble det innført begrensninger i adgangen til dokumentinnsyn og bevisførsel, for bl.a. i større grad å kunne beskytte politiets kilder. Videre er det vedtatt et nytt straffebud som vil ramme det å inngå en avtale om å begå alvorlige straffbare handlinger som ledd i virksomheten til en organisert kriminell gruppe. Det foreslås også en ny generell bestemmelse om straffeskjerpning for handlinger som er utført som ledd i virksomheten til en organisert kriminell gruppe, og et nytt straffebud mot menneskehandel. Lovforslaget inneholder også definisjon av begrepet «kriminell gruppe».

Politiets organisering av prosjektene ROK (Rådet for samordnet bekjempelse av organisert kriminalitet) og CATCH som skal bekjempe bakmennene i organiserte grupperinger, har resultert i flere pågripelser og beslag av store pengesummer fra kriminelle miljøer. Departementet vurderer nå om ytterligere effekter kan oppnås gjennom bedre å samordne politiets særorganer som arbeider med organisert kriminalitet. Politireformen forutsatte en gjennomgang av særorganenes oppgaver og organisering, i lys av en ny distriktsstruktur med større og mer selvdrevne politidistrikter. Slik gjennomgang er foretatt, og en viser til nærmere omtale av dette under kap. 440.

Utviklingen av organisert kriminalitet medfører behov for samordnede tiltak fra politi og påtalemyndighet, basert på høy kompetanse på alle nivåer. Politidirektoratet har sammen med riksadvokaten et sentralt ansvar for dette. Politidirektoratet har også ansvar for å samordne Norges deltakelse i internasjonalt politisamarbeid i forhold til å bekjempe organisert kriminalitet.

De kriminelle MC-miljøene genererer alvorlig kriminalitet som fyller samtlige kriterier i henhold til EU-definisjonen. De er trendsettere med tanke på voldsanvendelse og narkotikakriminalitet. Nettverkene skal derfor fortsatt vies særlig oppmerksomhet. Politidirektoratet har utarbeidet en handlingsplan for perioden 2003–2008 for politiets bekjempelse av kriminelle MC-miljøer. Planen inneholder en rekke tiltak som krever samarbeid med andre etater, institusjoner, kommuner osv.

Politiet har de siste år fått muligheter for å ta i bruk nye og utradisjonelle etterforskningsmetoder som økt bruk av kommunikasjonskontroll, elektronisk sporing og ikke varslet ransaking. Det må legges sterk vekt på at politiet nyttiggjør seg de muligheter dette gir i kampen mot organisert kriminalitet. På grunnlag av bl.a. utvalgsutredninger vil departementet vurdere om det skal fremmes forslag om lovregulering av den adgang politiet i dag har til å foreta infiltrasjon i kriminelle miljøer og til å foreta provokasjonsliknende tiltak overfor disse.

Miljøkriminalitet

Justisdepartementets miljøhandlingsplan 2002–2006 skal legges til grunn for politi- og lensmannsetats planverk og prioriteringer innen miljøkriminalitet. Politiet har en sentral rolle for å redusere miljøkriminalitet gjennom forebyggende tiltak, oppsynsvirksomhet og en rask gjennomføring av etterforskning av brudd på miljølovgivningen.

I løpet av de fem siste år er det gjennomsnittlig anmeldt ca. 6 000 saker pr. år for brudd på miljølovgivningen. I likhet med økonomisk kriminalitet

foregår ofte miljøkriminaliteten innenfor en virksomhet som i seg selv er lovlig. Samarbeidet med andre etater, institusjoner, organisasjoner og forvaltningen er derfor helt sentralt. Særlig gjelder dette i forhold til kommunene, slik at brudd på spesielt plan- og bygningsloven og friluftsløven følges opp. Ulovlig bygging i strandsonen er en særlig utfordring.

Politimestrenes engasjement i Fylkesmiljøforum er viktig for å synliggjøre politiets rolle lokalt.

Politidirektoratet vil ta initiativ til å opprette et sentralt tverretattlig samarbeidsforum for å samordne de miljømessige prioriteringer og målsettinger.

Alle politidistriktene har utpekt en miljøkoordinator. Miljøkoordinator- og miljøkontaktordningen skal videreutvikles. Som følge av Politireform 2000 må det i mange distrikter utarbeides nye sårbarhetsanalyser. Dette arbeidet forutsettes gjennomført i løpet av 2004, slik at analysen kan legges til grunn for fremtidig operativ planlegging.

Alle politidistriktene skal utpeke en påtalejurist med særskilt ansvar for miljø saker.

ØKOKRIMs miljøteam er politiets og påtalemyndighetens fremste kompetansesenter på miljøområdet. Enheten har en viktig funksjon både gjennom arbeidet med særlig alvorlige og prinsipielle saker, og som bistandsorgan og veileder for politidistriktene.

I løpet av få år har arealet for verneområder steget kraftig og Regjeringen foreslår å opprette flere nasjonale laksevassdrag og laksefjorder. Disse endringene vil stille politiet overfor nye utfordringer med hensyn til planlegging og gjennomføring av kontrolltiltak.

Våre fjord- og sjøområder nær kysten er særlig unike og sårbare områder hvor det er grunnleggende å bevare det biologiske mangfold for å sikre en bærekraftig utnyttelse for fremtidens generasjoner. Det er derfor viktig at politiet i 2004 retter særlig oppmerksomhet mot oljeforurensning fra skip, utslipp av miljøgifter til sjøen, brudd på fiskeribestemmelser og lovbrudd knyttet til havbruksnæringen.

Miljøet kan bare beskyttes gjennom internasjonalt samarbeid. Europols mandat er utvidet til å omfatte miljøkriminalitet og ulovlig handel med kulturgjenstander. Bakgrunnen er en erkjennelse av at internasjonale kriminelle nettverk også opererer innenfor miljøområdet. Politidirektoratet har ansvaret for å samordne politiets internasjonale engasjement på dette feltet.

Gjennom Baltic Sea Task Force-samarbeidet (politioperativt samarbeid mellom Østersjølandene) er bekjempelsen av internasjonal miljøkriminalitet befestet. Satsningsområder vil være oljefor-

urensning til sjøs og grensekryssende transport av farlig avfall. Informasjons- og metodeutveksling medlemslandene imellom forventes å bidra til bilaterale operative og forebyggende tiltak.

En prosjektgruppe har lagt frem en rapport om politiets og påtalemyndighetens håndtering av miljøkriminalitet. Rapporten konkluderer bl.a. med at det er stor variasjon i politidistriktenes innsats mot miljøkriminalitet. De distriktene som har etablert gode samarbeidsrelasjoner til aktuelle etater og organisasjoner innenfor miljøsektoren kan også vise til de beste resultatene. Rapporten er sendt ut på høring til politidistriktene og til andre samarbeidende etater. Rapporten og høringsuttalelsene vil danne grunnlag for Politidirektoratets og riksadvokatens videre arbeid for bekjempelse av miljøkriminalitet.

Seksualforbrytelser

I 2002 utgjorde seksuallovbrudd 0,7 % av anmeldte lovbrudd. Det ble i 2002 registrert 3 382 anmeldelser for seksualforbrytelser mot 3 292 anmeldelser i 2001. Anmeldte voldtekter (strl § 192 første og andre ledd) viser ingen økning, men de grove voldtektene (strl § 192 tredje ledd) har økt fra 32 i 2001 til 67 i 2002. Ved lovendring i 2000 ble grovt uakt- som voldtekt straffbart. I 2002 ble det registrert 10 anmeldelser for grovt uaktsom voldtekt, mot 12 i 2001.

Den 01.10.2003 trer en endring i straffeloven § 204 i kraft som innebærer at alle personer under 18 år defineres som barn i forhold til barnepornografi. I tillegg hevet Stortinget våren 2003 strafferammen for befatning med pornografi fra 2 til 3 år, særlig med sikte på strengere straffer for befatning med barnepornografi. Samtidig ble det også vedtatt en generell regel om straffeskjerpelse for organisert befatning med barnepornografi, med strafferamme på 6 år.

Bekjempelse av barnepornografi er et område som særlig skal følges opp. Barnepornografi kan ikke bare betraktes som utuktige skrifter eller filmer, men representerer i seg selv ofte alvorlige overgrep mot barn. Ved bruk av Internett er det teknisk mulig å gjøre barnepornografi tilgjengelig for en nærmest ubegrenset personkrets i hele verden på meget kort tid. I 2002 var det registrert 268 anmeldelser vedrørende pornografi (skrifter/film/video m.v) via datasystemer. Dette er en økning fra 109 anmeldelser i 2001. Ved KRIPOS er det etablert mottak for håndtering av tips om barnepornografi. Tips mottas både via telefon og e-post. Databeslagene i saker vedrørende seksuelle overgrep mot barn inneholder ofte store mengder bilde- og filmmateriale. Som et tiltak i bekjempelse av seksu-

elle overgrep mot barn, er Politiets datakripsenter i ferd med å utvikle en ny datatjeneste i forhold til analyse av databeslag. Politidistriktene har bistått i oppbygging av databasen i denne datatjenesten ved innbeordringer til Politiets datakripsenter gjennom første kvartal 2003. Arbeidet med å videreutvikle tjenesten vil fortsette.

Politidirektoratet er i ferd med å vurdere ordningen med «Barne-kripos». Riksadvokaten skal også delta i evalueringen. De foreløpige vurderinger tilsier at ordningen må videreføres. For å øke kompetansen i politidistriktene er det viktig at hospitantene blir benyttet som fagpersoner når de kommer tilbake til distriktene. Vurderingen tilsier også at det er kampen mot den skjulte kriminaliteten som må prioriteres, dvs. barnepornografi på og utenfor Internett, overgriperes bruk av Internett, organiserte pedofile nettverk og barnesexturisme.

Etter forslag i Ot.prp. nr. 62 (2002-2003) er det tatt inn i straffeloven § 61 en generell straffeskjerpingsregel som gir anvisning på at strafferammen skjerpes med inntil det dobbelte ved gjentatt kriminalitet. Selv om endringen er generell, er formålet særlig å skjerpe straffen for gjentatte vinnings-, volds- og seksualforbrytelser.

Datakriminalitet

Datakriminalitet er kriminalitet der utnyttelsen av informasjons- og kommunikasjonsteknologi har vært vesentlig for overtredelsen, eksempelvis datainnbrudd, dataangrep og skadeverk via kommunikasjonsnett. Videre benyttes informasjonsteknologi som hjelpemiddel til å begå tradisjonell kriminalitet, eksempelvis databedrageri, ulovlig virksomhet med Internett som hjelpemiddel mv. En stor andel av sakene ØKOKRIM bistod politidistriktene med i 2002, var tradisjonell kriminalitet basert på elektroniske spor.

Antall anmeldelser for datakriminalitet har vist en økning de siste årene, samtidig som mørketallsundersøkelser viser at underrapporteringen er betydelig. Næringslivets sikkerhetsorganisasjons undersøkelser viser at norske virksomheter i 2001 ble utsatt for 7 500 datainnbrudd, 500 000 forsøk på datainnbrudd og et meget høyt antall virusangrep.

Dataetterforskning blir stadig viktigere for å oppklare alle typer kriminalitet. Spesielt faretruede er de avanserte kriminelle miljøene som ofte har internasjonal forankring, store økonomiske ressurser, teknologisk kompetanse og moderne IKT-teknologi til å utføre sine handlinger. Datakriminalitet skaper nye utfordringer i kriminalitetsbekjempelsen og forutsetter at samfunnet har egnede midler til å møte utviklingen. Politiets datakripsenter ble etablert i 2002 og offisielt åpnet i mai 2003.

Senteret skal videreføre tidligere virksomhet ved ØKOKRIMS datakrimteam, og være et landsdekkende kompetansesenter, og tjenesteorgan for bekjempelse og etterforskning av datakriminalitet og kriminalitet begått ved bruk av informasjonsteknologi. Politiets datakripsenter besitter høy tverrfaglig kompetanse hentet fra egen etat, universiteter, høyskoler og det private næringsliv. Senteret er i gang med å bygge opp et moderne laboratorium for kommunikasjonsanalyse. Videre skal det bygges opp en database for dataangrepsverktøy og gjennomføres tiltak for å styrke politiets evne til å dekode og avdekke kryptert/skjult informasjon. Politiets datakripsenter besitter teknisk kompetanse knyttet til etterforskning på Internett samt analyseverktøy for bruk på elektroniske beslag.

Datakrimutvalget ventes å avgi en delutredning om gjennomføring av Europarådets konvensjon om IKT-kriminalitet høsten 2003. Utvalget skal deretter vurdere om det bør gjøres ytterligere endringer i straffeloven og straffeprosessloven.

Voldskriminalitet

Arbeidet for å redusere voldskriminaliteten skal fortsette. Det skal rettes særlig oppmerksomhet mot vold i nære relasjoner (familievold) og vold blant barn og unge. Politiet skal bestrebe seg på å gjennomføre en rask og effektiv etterforskning, bruke tvangsmidler målrettet, foreta en rask påtalemessig avgjørelse og bidra til en hurtig irettføring. Ved anmeldelse eller melding om familievold skal politiet vurdere bruk av beskyttelsestiltak og sørge for at ofre settes i kontakt med etater, institusjoner og organisasjoner som kan tilby hjelp. Kompetansen skal økes og det tverrfaglige og tverretatlige samarbeidet skal styrkes når det gjelder arbeidet mot vold, spesielt mot kvinner.

Tiltakene i regjeringens handlingsplan «Vold mot Kvinner» avsluttes ved utgangen av 2003. Til sammen er det gjennomført 20 tiltak i handlingsplanperioden. Dette omfatter blant annet etablering av ordningen med familievoldskoordinatorer i alle politidistriktene, gjennomføring av fem regionale kompetansehevingseminarer for berørte etater, endringer i politiloven og straffeloven for å sikre bedre vern av volds- og trusselutsatte og systematisering av behandlingserfaringer med voldsutøvere. I tillegg er det etablert tre lokale prosjekter for å utvikle modeller for tverretatlig samarbeid for å styrke tilbudet til volds- og trusselutsatte.

Justisdepartementet har gjennomført en nasjonal måling om vold i nære relasjoner. Informasjonen er innhentet fra politiet og aktuelle aktører i hjelpeapparatet. Dette gir et bilde av denne type vold for en bestemt uke i august 2003.

Politiets vil innen utgangen av 2003 ha et landsdekkende tilbud om mobile voldsalarmer. I samvirke med andre tiltak vil dette kunne gi de trusselutsatte en økt livskvalitet og bidra til forebygging av vold og trusler. For politiet vil løsningen bidra til å effektivisere nødkommunikasjonen mellom ofre og politi ved akutt fare og trussel.

For å videreføre arbeidet med å bekjempe vold mot kvinner vil Justisdepartementet i samarbeid med Sosialdepartementet, Helsedepartementet og Barne- og familiedepartementet innen utgangen av 2003 utarbeide en ny handlingsplan om vold i familierelasjoner. Handlingsplanen skal omfatte tiltak som tar sikte på å styrke behandlingstilbudet til menn med voldsproblemer, tilbudet til barn som er vitne til vold i familiene, hjelpetilbudet til kvinner som har vært utsatt for vold og overgrep, lokalt/regionalt samarbeid mellom instanser som møter volds- og trusselutsatte, samt styrking av forskning og kunnskapsutvikling om vold og overgrep.

Styrket innsats mot de kriminelle gjengene – som kjennetegnes ved utøvelse av grov vold – er viktig. For å hindre at personer som er dømt for kriminalitet begår nye straffbare handlinger mellom dom og soning, skal disse prioriteres i soningskøen.

Ved lov 10. januar 2003 nr. 2 ble straffelovens bestemmelser om skjerpet straff når flere forbrytelser pådømmes samtidig, endret. Formålet med endringen var å gi et signal om å heve straffenivået, blant annet for voldsforbrytelser. Samtidig ble bestemmelsen om besøksforbud i straffeprosessloven endret.

Etter politilovens § 7 kan politiet på offentlig sted visitere person eller kjøretøy når det er grunn til å undersøke om noen er i besittelse av eller oppbevarer våpen, kniv eller lignende skarp gjenstand som det er forbudt å bære på offentlig sted. Departementet understreker viktigheten av at også andre politidistrikter enn Oslo tar denne bestemmelsen i bruk for å forebygge og redusere voldskriminalitet på offentlig sted.

Barne- og ungdomskriminalitet

Justisdepartementet forbereder to pilotprosjekter der målsettingen er et aktivt forvaltningssamarbeid for å forebygge at unge lovbrøyttere utvikler en kriminell karriere. Delprosjektene konsentrerer seg både om å hindre førstegangssoning og om å forebygge ny kriminalitet. Helsedepartementet er en viktig medspiller i disse prosjektene sammen med Barne- og familiedepartementet og Utdannings- og forskningsdepartementet. I tillegg er Sosialdepartementet og Kommunal- og regionaldepartementet engasjert i samarbeidet.

Selv om det de siste årene er registrert en viss økning i barne- og ungdomskriminaliteten, viser kriminalstatistikken at tallene har holdt seg relativt stabile over lang tid. Mens det tidligere var tyveri som dominerte barne- og ungdomskriminaliteten er det nå like mange saker som gjelder narkotikaforbrytelse. I spørreundersøkelser fremgår det at flere ungdommer bruker narkotika. Videre viser både selvrapporteringsstudier og kriminalstatistikken at det har vært en økning i volden blant de unge.

Mye tyder på at det har skjedd en polarisering innen ungdomskriminaliteten i løpet av det siste tiåret. Noen grupper ungdommer er mer belastede nå enn før, mens den store mengden ungdom fremstår som mer lovlidige enn på flere tiår. For flere alvorlige handlinger kan det synes som om debutalderen for kriminelle handlinger går ned. Dette gir konsekvenser for politiets forebyggende arbeide mot ungdomskriminalitet. Det forebyggende arbeidet mot ungdom krever en målrettet innsats som bygger på god kunnskap om feltet og de konkrete problemer, grundig forarbeide med analyser og økt bruk av tverrfaglig og tverretatlig innsats. All erfaring viser at det er viktig å gripe inn overfor slik kriminalitet så tidlig som mulig. Det er lettere å snu en 13-åring enn en 19-åring.

Ved lov av 21. mars 2003 nr. 18 om endringer i straffeprosessloven og politiloven ble det innført lovtiltak som har konsekvenser for samarbeidet mellom politiet og de kommunale tjenester, jf. Ot.prp. nr. 106 (2001-2002) Lovtiltak mot barne- og ungdomskriminalitet. Blant annet kan det nå gjøres til et vilkår for betinget dom eller påtaleunntakelse at den unge lovbrøyer tar opphold i institusjon eller møter til meglings i konfliktrådet mv.

Det er en målsetting at en særlig ovenfor ungdom finner andre straffereaksjoner enn fengsel. Bruk av konfliktråd og samfunnsstraff skal derfor styrkes ytterligere.

Økonomisk kriminalitet

På landsbasis utgjorde økonomisk kriminalitet 1,8 % av samtlige anmeldte lovbrudd i 2002. Økonomisk kriminalitet dekker et bredt spekter av ulike lovbrudd, fra innsidehandel og kursmanipulasjon, skatteunndragelser, prissamarbeid, konkurskriminalitet til ulike former for bedrageri og utroskap. Det er imidlertid kjent at mye av den økonomiske kriminaliteten ikke blir kjent for politiet.

Statistikken som viser antall anmeldte tilfelle av økonomisk kriminalitet viser en relativt stabil utvikling av sakstypen totalt sett. Underslag, konkursrelaterte lovbrudd, bedrageri og brudd på

skatte- og avgiftslovgivningen er de undergrupper som tallmessig skiller seg ut. En bekymringsfull utvikling er at deler av finansmiljøet synes å ha knytninger til kriminelle miljøer.

Innsatsen mot økonomisk kriminalitet er krevende og må utføres på et bredt plan. Det kreves et godt samarbeid mellom berørte departementer og underliggende etater. Justisdepartementet skal sammen med Finansdepartementet fremme Regjeringens nye handlingsplan mot økonomisk kriminalitet ved årsskiftet 2003/2004.

Embetsmannsgruppen mot økonomisk kriminalitet (EMØK) har det generelle koordineringsansvaret for innsatsen mot økonomisk kriminalitet.

Arbeidet mot økonomisk kriminalitet er ytterligere styrket ved at Justisdepartementet i 2002 sammen med Utenriksdepartementet etablerte et treårig prosjekt for bekjempelse av korrupsjon og hvitvasking. Prosjektet er i betydelig grad internasjonalt rettet og har bl.a. arbeidet aktivt i forhold til OECD, FN, Europarådet og Financial Action Task Force.

ØKOKRIMs arbeid med å straffeforfølge store og komplekse saker er viktig. Denne type saker må tas alvorlig og irtetteføres for å signalisere betydningen av disse forhold og for å ikke støte befolkningens rettsfølelse. Det er også av stor betydning med en fortsatt heving av kompetansen i politidistriktene, særlig når det gjelder finansiell og internasjonal etterforskning. Samtidig bør arbeidet med å forebygge og avdekke disse former for kriminalitet trappes opp. Dette kan gjøres ved tverretatlige aksjoner og samarbeid i forhold til for eksempel restaurantene, ved økt informasjonsarbeid rettet mot næringslivet og ved bruk av analyser og etterretningskunnskap for å arbeide problemorientert mot feltet.

Videre er det svært viktig at ulovlig ervervet utbytte oppspores og inndras der hvor det er grunnlag for det.

Ordningen med bistands- og politirevisorer har gitt gode erfaringer.

I løpet av 2003 skal alle politidistriktene ha etablert tverrfaglige team til å håndtere økonomisk kriminalitet.

Det vises også til vedtatte endringer i straffeloven (straffebud mot korrupsjon), jf. Ot.prp. nr. 78 (2002-2003), og til tiltak mot hvitvasking av utbytte fra straffbare handlinger mv., jf. Ot.prp. nr. 72 (2002-2003) (hvitvaskingsloven).

Regjeringen tar sikte på å fremme en proposisjon om forbrytelser i gjeldsforhold på bakgrunn av Straffelovrådets utredning i NOU 1997:23 i løpet av 2003.

4.1.3 En moderne, effektiv og velfungerende sikkerhetstjeneste

Politiets sikkerhetstjeneste rapporterer direkte til Justisdepartementet. Tjenesten skal ivareta statens sikkerhet og selvstendighet. Tjenesten skal forebygge, motvirke og etterforske lovbrudd, samt verne om viktige samfunnsinteresser.

Ved omorganiseringen som ble gjennomført fra 01.01.2002, er det lagt særlig vekt på en organisasjonsmodell som er tilpasset både til tjenestens oppgaver i forhold til de tradisjonelle sikkerhetsoppgaver og til det nye trusselbildet knyttet til terror og politisk motivert volds- og vinningskriminalitet. Gjennom rekrutteringspolitikken vil det bli lagt større vekt på en bredere faglig personellmessig sammensetning.

Den internasjonale sikkerhetspolitiske situasjonen er fortsatt preget av stor usikkerhet. Nye internasjonale terrorhandlinger er ikke usannsynlig. For alle stater er det meget viktig å kunne forebygge og forhindre at slike aksjoner skjer. Dette krever nasjonale tiltak og et styrket internasjonalt samarbeid. Det er behov for høy grad av fleksibilitet og årvåkenhet overfor raske og omfattende endringer i trusselbildet. Politiets sikkerhetstjeneste står overfor særskilte utfordringer etter at også Norge har vært utpekt som et aktuelt terrormål.

Politiets sikkerhetstjeneste har som følge av den internasjonale utviklingen hatt en betydelig vekst i oppgavevolumet, særlig knyttet til bidrag i forbindelse med bekjempelse av internasjonal terrorisme. Dette arbeidet har høyeste prioritet. Tjenesten har imidlertid også en rekke andre lovpålagte oppgaver, bl.a. innen forebygging av nasjonal ekstremisme, hindre spredning av masseødeleggelsesvåpen, motvirke ulovlig etterretningss virksomhet og gi råd og bistand ved gjennomføring av sikkerhetstiltak. På slike områder er det viktig å opprettholde best mulig kontinuitet i arbeidet.

For å styrke Koordinerings- og rådgivningsutvalget for etterretnings-, og sikkerhetstjenestene (KRU) har regjeringen etablert et fast sekretariat for utvalget. Dette vil bidra til å styrke samfunnets evne til å fange opp endringer i trussel- og risikobildet, og bedre evnen til å samordne tiltak for å møte nye utfordringer. Regjeringen mener det bør være åpenhet overfor befolkningen om trusselbildet, og en revidert utgave av Politiets sikkerhetstjenestes årlige overordnede trusselvurdering og prioriteringer er nå offentlig tilgjengelig.

Ulike utredningsarbeider som berører Politiets sikkerhetstjeneste er avgitt eller er under utarbeidelse. Det vises i denne sammenheng blant annet til NOU 2003:18 Rikets sikkerhet (Straffelov-

kommisjonens delutredning VIII) – som ble avgitt i juni 2003, og utvalget som vurderer metodespørsmål i forebyggende øyemed.

Varslingssystem for digital infrastruktur (VDI-prosjektet) er et samarbeidsprosjekt for å avdekke dataangrep mot viktige norske institusjoner. Dette vil bli videreført på permanent basis under ledelse av Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM). Det vises også til omtalen under kap. 451 Samfunnssikkerhet og beredskap.

4.2 God og effektiv konfliktløsning og -forebygging

4.2.1 Styrke og utvikle alternative konfliktløsningsordninger

Ordningen med meglings i konfliktråd er godt innarbeidet som alternativ reaksjon til straff. Økt bruk av meglings i konfliktråd skal prioriteres. Politiet, påtalemyndigheten og konfliktrådene skal samarbeide om å tilby meglings i alle straffesaker som er egnet for det. Megling kan bidra til at konflikter løses lokalt, at gjerningspersonen får innsikt i egen adferd og at offeret ivaretas. Konfliktrådsmegling kan benyttes som alternativ til straff eller som supplement til straff, enten som særvilkår i betinget dom eller som tiltak i samfunnsstraffen. I tillegg kan politiet anbefale meglings i saker med gjerningspersoner under 15 år og i andre henlagte saker som er preget av underliggende konflikt.

Staten skal fra 01.01.2004 overta ansvaret for konfliktrådene. Det vises for øvrig til omtalen av konfliktrådene under kategori 06.70 Fri rettshjelp, erstatninger, konfliktråd m.m.

I mai 2002 ble det fastsatt forskrifter om en prøveordning med påtalekompetanse for lensmenn til å overføre saker til konfliktråd. Prøveperioden er satt til 3 år, og omfatter 71 lensmannsdistrikter. Forskriften er fastsatt med hjemmel i straffeprosessloven § 67 fjerde ledd, og prøveordningen er begrenset til å gjelde de straffebud som er nevnt der.

Prøveordningen trådte i kraft 01.01.2003. Politihøgskolen har fått i oppdrag å foreta evaluering av og forskning rundt dette prosjektet.

4.3 Sikre rettssikkerhet for individer og grupper

4.3.1 Styrke kriminalitetsofrenes stilling

Justisdepartementet har som mål å bygge ut hjelp og støtte til kriminalitetsofre og deres pårørende i samarbeid med andre sentrale og lokale myndigheter samt frivillige organisasjoner. Det vises også til omtale av erstatning til voldsofre under kap. 471 Statens erstatningsansvar.

For å styrke hjelpeapparatet og politiets kompetanse i forhold til voldsofre har Justisdepartementet, Helsedepartementet og Barne- og familiedepartementet siden 1996 samarbeidet om prosjektet Kompetansesenter for voldsofferarbeid ved Høgskolen i Oslo. Helsedepartementet vil i samarbeid med Justisdepartementet og Barne- og familiedepartementet etablere et nasjonalt volds- og traumesenter, som skal styrke en helhetlig forskning og kompetanseutvikling, kompetansespredning, veiledning og utdanning innen feltet vold og traumer. En samling av den nasjonale kompetansen må gjenspeile bredden på volds- og traumefeltet, slik at alle sider ivaretas, både samfunnsvitenskapelig, juridisk og medisinsk. Kompetansesenter for voldsofferarbeid innlemmes i det nye senteret. Justisdepartementet vil i samarbeid med Barne- og familiedepartementet og Helsedepartementet vurdere ulike tiltak til menn som utøver vold i nære relasjoner. Tiltakene vil bli sett i sammenheng med arbeidet som pågår for å bedre tilbudet om voldsbehandling og sinnemestring i hele landet, jf. ny handlingsplan mot vold i nære relasjoner og Stortingets anmodningsvedtak nr. 95 (2002-2003).

Ordnningen med familievoldskoordinatorer i politidistriktene skal videreføres. Koordinatoren skal sørge for at offeret og de pårørende møtes med forståelse, kunnskap og innsikt fra politiet, både menneskelig og politifaglig. Dette kan bidra til å senke terskelen for å kontakte politiet, og dermed bidra til økt antall anmeldelser. Målet er en mer ensartet og kvalitativ god behandling av voldsaker i nære relasjoner (familievold). Funksjonen skal tillegges distriktsovergrepene koordinerende ansvarsoppgaver innen feltet familievold. Ordningen skal bidra til økt kompetanse i etaten på området. Målet er å redusere antall voldsaker, beskytte volds- og trusselutsatte, og at ofre settes i kontakt med etater, institusjoner, organisasjoner og andre som kan tilby hjelp.

Som et ledd i gjennomføringen av regjeringens handlingsplan Vold mot kvinner er det under gjennomføring treårige lokale prosjekter for å utvikle og prøve ut ulike modeller for forebygging av vold og bistand til ofre og overgripere. Målet er å bedre samarbeidsrutinene for en mer effektiv innsats for å hindre vold og overgrep og sikre en raskere og mer målrettet innsats overfor både offer og overgriper. Prosjektene avsluttes ved utgangen av 2003. Det vises også til punkt om tiltak mot vold i proposisjonens hovedinnledning.

Prøveprosjektet med rådgivningskontorer for kriminalitetsofre videreføres. Disse bistår ofre for kriminelle handlinger med råd og veiledning, og videreformidler behov for juridisk og helsemessig hjelp. Politihøgskolens evaluering av prosjektets

første del viste at tiltaket ga positive resultater, og at prosjektperioden burde videreføres.

Det er opprettet et kvinnevoldsforum bestående av representanter fra en rekke organisasjoner. Forumet ledes av Justisdepartementet, og skal være pådriver for å synliggjøre vold mot kvinner og stimulere til debatt om hvordan omfanget av denne volden kan reduseres. Situasjonen for voldsutsatte kvinner med minoritetsbakgrunn, handel med kvinner, og helsevesenets og politiets møte med voldsutsatte kvinner er blant annet temaene som har vært drøftet i forumet.

4.3.2 Sikre rettssikkerheten under etterforskning av straffesaker

Varetektsopphold i politiarresten

Det er i løpet av det siste året iverksatt flere tiltak for å redusere antall dødsfall og alvorlige skader i politiets arrester. Det er blant annet innført fremstillingsplikt for lege når det gjelder syke, sårede og berusede personer som er i politiets varetekt. Det er også innført krav om skjerpet tilsyn av denne typen innsatte i påvente av overføring til sykehus eller legetilsyn. Justisdepartementet vil fremme forslag til endringer i politiloven hvor det fastsettes at politiet skal vurdere umiddelbar overføring til sykehus, legevakt eller avrusningsstasjon ved innbringelse av personer som er ute av stand til å ta vare på seg selv. Justisdepartementet tar også sikte på å iverksette forskrift om politiarrest, med hjemmel i straffeprosessloven, tidlig i 2004.

Politidirektoratet har bestemt at samtlige celler i politiets sentralarrester skal utstyres med lyd- og bildeoverføring, samt et databasert journal- og inspeksjonsverktøy. Dette arbeidet har blitt noe forsinket fordi ingen tilbydere kunne levere i henhold til kravspesifikasjonen. Ny anbudsrunde vil bli gjennomført siste halvår 2003.

Vitnebeskyttelse

Som en oppfølging av Stortingets ønske om å etablere et program for vitnebeskyttelse (jf. Innst. O. nr. 3 (1999-2000) og Innst. O. nr. 78 (1999-2000)) har regjeringen nå iverksatt nasjonale retningslinjer for vitnebeskyttelse. Disse omfatter både trusler mot aktører i rettsvesenet og ofre for vold i nære relasjoner. Retningslinjene omfatter en rekke tiltak som er tilpasset den aktuelle situasjonen. Det spenner fra at politiet gir råd og veiledning til mennesker som føler seg utsatt, til mer omfattende virkemidler som f.eks. tillatelse til å benytte fiktive personopplysninger (fiktiv identitet).

Det er utarbeidet en samlet oversikt over aktuelle beskyttelsestiltak. Retningslinjene etablerer to

ansvarsnivåer; et lokalt for politidistriktene og et nasjonalt som skal ivaretas av Politidirektoratet.

Som et ledd i arbeidet for ytterligere å styrke vernet av truede personer, vil Justisdepartementet i løpet av høsten 2003 nedsette en arbeidsgruppe som får i oppdrag å kartlegge situasjonen for personer underlagt adressesperre (kode 6 og kode 7), jf. Stortingets anmodningsvedtak nr. 191 og 192 (2002-2003).

Lov om fiktiv identitet er vedtatt av Stortinget, men er ennå ikke trådt i kraft i påvente av nødvendige forskriftsendringer. Politidirektoratet er tillagt en sentral rolle bl.a. som bindeledd mellom den trusselutsatte og offentlige myndigheter i forbindelse med ID-skifte.

Politidirektoratet leder en nordisk arbeidsgruppe som skal fremme forslag om å etablere et nordisk samarbeide om relokalisering av vitner. Det tas sikte på å få til et høyt felles sikkerhetsnivå, som også muliggjør internasjonalt samarbeid. Norge vil dermed kunne oppfylle sine forpliktelser i forhold til FNs konvensjon om grenseoverskridende kriminalitet, art. 24.

Lydopptak

Det har vært gjennomført et prosjekt med lydopptak ved politiavhør. Erfaringene fra prosjektet er positive, og styringsgruppen har lagt fram en anbefaling om at bruk av lydopptak ved politiavhør gis en permanent forankring som etterforskningsmetode. Dette vil bli vurdert av Justisdepartementet og riksadvokaten.

4.3.3 Bekjempe rasisme og etnisk diskriminering

I Handlingsplan mot rasisme og etnisk diskriminering (2002-2006) har Justisdepartementet ene- eller delansvar for mer enn en tredjedel av tiltakene. Politidirektoratet har fått i oppdrag å følge opp de tiltakene som gjelder politiets ansvarsområde, og har etablert et hovedprosjekt og flere delprosjekter for å ivareta dette ansvaret. Blant de tiltak som er særlig prioritert er tillitsskapende tiltak. Det er opprettet et sentralt dialogforum i regi av Politidirektoratet, og det opprettes lokale kontaktfora ved de enkelte politidistrikter.

Politietaten har vært kritisert for manglende oversikt over klager og anmeldelser i rasisme- og diskrimineringssaker. Det skal utarbeides retningslinjer for en bedret registrering. Inntil dette foreligger skal politiet lokalt legge til rette for lokal registrering av slike saker.

Straffbare handlinger som synes rasistisk motivert skal behandles grundig, med en streng og konsekvent straffefølgning. Det er utpekt egne

statsadvokater i hver statsadvokatregion for å sikre spisskompetanse og oppfølging av sakene. Som oppfølging av Stortingsvedtak av 19.06.2002 la Justisdepartementet våren 2003 fram St.meld. nr. 46 (2002-2003) Kvitteringar frå politiet ved visitasjon og annen kontroll.

Arbeidet med å få flere minoritetskulturelle tjenestemenn i etaten prioriteres. Politidirektoratet har etablert et samarbeid med Politihøgskolen om nye tiltak bl.a. for å rekruttere studenter med minoritetsbakgrunn til høgskolen. Ved opptak av nye studenter for 2003 hadde 7 studenter minoritetskulturell bakgrunn, mot 4 ved opptaket til 2002. Antall søkere med minoritetskulturell bakgrunn var høyere i 2003 enn tidligere.

4.4 Trafikksikkerhet

Politiet vil fortsatt legge vekt på synlighet og tilgjengelighet som virkemidler for å bedre trafikantenes aktsomhet og forsterke den subjektive oppdagelsesrisiko. Politiets trafikksikkerhetsarbeid skal innrettes slik at innsatsen settes inn mot trafikkatferd med størst risiko for personskade. En stor skadeforebyggende effekt ligger bl.a. i økt bruk av bilbelte, særlig blant unge risikoutsatte bilførere. Kontrollvolumet skal ligge på minst samme nivå som i 2003.

Også i 2004 vil det bli arbeidet videre med utvikling av nytt trafikkteknisk utstyr og nye kontrollmetoder for å øke trafikksikkerheten. Innføring av prikkbelastningssystemet for førerkort i 2004 forventes også å gi gode resultater. Det er viktig at politiet også gjennomfører trafikkkontroller rettet mot sjåførere som er påvirket av andre rusmidler enn alkohol. Det pågår et arbeid for å finne egnet utstyr for å avdekke mistanke om påvirkning av andre rusmidler enn alkohol, slik at «narkometer» kan bli tatt i bruk i løpet av 2004.

Bruk av Automatisk trafikkontroll (ATK) i 2003 vil bli ytterligere forsterket i 2004. Det vil bli tatt i bruk flere fotobokser, og brukstiden for kameraene vil bli utvidet. Politidistriktene vil prioritere dette arbeidet. I tillegg foreslår Regjeringen å øke bøtenivået i trafikksaker for å få redusert antall trafikkulykker. Inntektene budsjetteres under Finansdepartementets kap. 4634 Statens innkrevingssentral, post 81.

Ved gjentatte, alvorlige overtredelser av vegtrafikkloven, for eksempel promillekjøring, grove fartsovertredelser og mange tilfeller av kjøring uten førerkort, kan motorvognen, eller hele eller deler av dens verdi, inndras etter straffelovens § 35, fordi den har vært gjenstand for en straffbar handling. Departementet viser til at vegtrafikklovens § 36 nr. 2 og 3 hjemler mulighet for politiet til

å forby bruk av motorvogn og inndra kjennetegn og vognkort i inntil 1 år ved overtredelse av vegtrafikklovgivningen. For å forebygge ulykker og øke tryggheten på veiene bør disse virkemidlene tas i bruk i flere saker.

4.5 Politirollen

Stortinget har i Budsjettinnst. S. nr. 4 (2002-2003) bedt regjeringen å komme tilbake til Stortinget med en egen sak om politirollen, med bakgrunn i politirolleutvalgets to innstillinger og i forhold til rekruttering og utdanning.

Politiets evne til omstilling i dagens krevende samfunn er avgjørende for en god kriminalitetsbekjempelse. Daglig settes politiet på prøve, ikke bare gjennom de kriminalpolitiske utfordringer. Politirollen utfordres også av «trygghetsindustrien» og andre markedsaktører hva angår konkurrerende tilbud til mange av politiets tradisjonelle og viktige gjøremål i velferdsstaten.

Departementet anser en veldefinert og omforent oppfatning om politirollen som avgjørende for etatens identitet og evne til å handle rasjonelt og formåls effektivt i et stadig mer komplekst samfunn. I St.meld. nr. 22 (2000-2001) om politireformen beskrives ulike sider av politirollen, samtidig som grunnlaget legges for en videre debatt og fokus mot rolleforståelsen. Justisdepartementet ønsker å ta utgangspunkt i politireformen når rollen skal videreutvikles og klargjøres.

Stortinget har forutsatt at gjennomgangen og vurderingen av politirollen bør skje i forbindelse med en samlet evaluering av hele politireformen. Evalueringen av politireformen er planlagt gjennomført 2004/2005. Departementet legger til grunn at en stortingsmelding som inneholder både en evaluering av politireformen og en gjennomgang av politirollen vil kunne utarbeides i 2005. Aktuelle temaer vil være:

- Evaluering av politireformens fase I og II, herunder om kriteriebasert ressursfordeling, etatens rolle og funksjon i tilknytning til den sivile rettspleie på grunnplanet
- Politirollen i en ny og krevende tid, herunder om grunnprinsipper for politiet, politiets kjerneoppgaver, utviklingstrekk, forholdet til andre myndigheter og private aktører

- En vurdering av politietatens kompetanse, rekruttering og bemanning, og hvordan politiets og samfunnets ressurser kan bidra mer effektivt i forebyggingen av kriminalitet.

4.6 Bemanning, utdanning og rekruttering

I lys av departementets redegjørelse ovenfor, om den kommende stortingsmeldingen vil det være naturlig å vurdere bemanningsbehovet blant annet på bakgrunn av evalueringsresultatene fra politireformens fase I og II. Se nærmere omtale under kap. 440.

Gjennomgang av politiets samlede ressurser og fordelingen av disse er en viktig del av omstruktureringen i politi- og lensmannsetaten. På oppdrag fra Politidirektoratet har et konsulentfirma utarbeidet en modell for ressursfordeling. Direktoratet sendte forslaget til høring blant politidistriktene, riksadvokaten og tjenestemannsorganisasjonene. På grunnlag av tilbakemeldingene, som i hovedsak var positive, ble det foretatt enkelte justeringer i det forslaget som Politidirektoratet har oversendt departementet. Modellen er basert på kunnskap om kriminalitetsutløsende faktorer som tallfestes gjennom offentlig statistikk, og en vektning av ressursbehovet på de forskjellige kriminalitetsområdene, basert på erfaringstall og kriminalpolitiske vurderinger. Modellen er etterprøvbart, og gir et grunnlag for å fordele ressursene slik at de best mulig bidrar til politiets oppgaveløsning og dermed en effektiv kriminalitetsbekjempelse.

Hvis man legger modellens kriteriesett til grunn er det til dels store skjevheter i ressursfordelingen mellom de enkelte politidistriktene. Samlet innebærer modellen forslag om en omfordeling av ca. 240 årsverk mellom distriktene. Etter departementets vurdering gir modellen godt grunnlag for å vurdere ressursfordelingen i politi- og lensmannsetaten i tiden framover. I sammenheng med en vurdering av politireformen vil departementet komme tilbake til en oppfølging av modellen og anvendelsen av den ifm statsbudsjettet for 2005.

Det fremmes forslag om å øke opptaket til Politihøgskolen med to klasser høsten 2004, jf. omtale under kap. 442.

Kap. 440 Politidirektoratet - politi- og lensmannsetaten (jf. kap. 3440)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 441, post 01</i>	5 960 004	5 640 319	5 656 300
21	Spesielle driftsutgifter	97 749	58 736	96 074
22	Søk etter omkomne på havet, i innsjøer og vassdrag, <i>kan overføres</i>	7 554	13 163	8 456
70	Tilskudd	6 803	6 246	6 271
71	Tilskudd Norsk rettsmuseum			2 000
	Sum kap. 440	6 072 110	5 718 464	5 769 101

1 Innledning

Kapitlet omfatter all ordinær tjeneste i politi- og lensmannsetaten (unntatt Oslo politidistrikt), samt Politidirektoratet, Det kriminalitetsforebyggende råd (KRÅD), Kriminalpolitisen, Utrykningspolitiet, Politiets data- og materielltjeneste, Politiets sikkerhetstjeneste og ØKOKRIM.

Den ordinære tjenesten i politi- og lensmannsetaten består av politimessige (ordensmessige) oppgaver, etterforskning og påtale, etatens sivile gjøremål og en rekke forvaltningsoppgaver.

Gjennomføringen av spesielle utviklingstiltak innen kriminalitetsbekjempelse, forebygging og administrative formål, samt sentrale utredningsoppgaver, blir også budsjettet på kap. 440.

Effektiviseringsarbeidet i etaten er videreført. Ytterligere gevinster av politireformen vil bli synliggjort i 2004. Det forventes også at den nye nasjonale registrerings- og effektueringsenhet for politiets arbeid med asyl- og utlendingssaker vil føre til mer effektiv ressursbruk i etaten. Departementet anser at det fortsatt er mulig å effektivisere driften i politidistriktene. På dette grunnlaget mener departementet at aktivitetsnivået bør kunne opprettholdes på om lag samme nivå som i 2003.

Justisdepartementet inngikk avtale med Forsvarsbygg sommeren 2003 om fortsatt leie av Fredriksvern verft i Stavern. Dette anlegget er Justissektorens kurs- og øvingssenter, og det vises til nærmere omtale under kap 442 Politihøgskolen.

1.1 Politidirektoratet

Politidirektoratet er et forvaltningsorgan underlagt Justisdepartementet og en del av den sentrale politiledelsen. Direktoratet er ansvarlig for å sette viktige deler av regjeringens kriminalpolitikk ut i praksis.

Politidirektoratet har ansvaret for faglig ledelse, styring og utvikling av norsk politi. Direktoratet har 120 ansatte. I tillegg kommer 5 stillinger til Det kriminalitetsforebyggende råd (KRÅD), som administrativt er tilknyttet Politidirektoratet, samt prosjektrelaterede medarbeidere for en tidsavgrenset periode. Direktoratet er klageinstans for forvaltningsavgjørelser truffet av politimestrene eller andre underliggende særorgan.

Direktoratet deltar aktivt i det kriminalitetsbekjempende arbeid ved å koordinere og styre den samlede politiinnsatsen. Gjennom aktiv bistand til kriminalitetsanalyse, samordning av ressurser, metodeutvikling, samt ledelses- og kompetanseutvikling gir direktoratet kvalifisert støtte og service til politi- og lensmannsetaten. Direktoratet er ansvarlig for å utvikle gode styringsformer for alle ledd i etaten, og sikre høy kompetanse innenfor det politifaglige området.

Politidirektoratet samordner og koordinerer virksomheten i særorganene KRIPOS, ØKOKRIM, Utrykningspolitiet (UP), Politiets data- og materielltjeneste (PDMT) og Politihøgskolen (PHS).

Gjennom kartlegging, evaluering og analyse skal Politidirektoratet drive politifaglig metodeutvikling. Direktoratet har et særlig ansvar for å planlegge og gjennomføre tiltak mot organisert kriminalitet. Sekretariatet for Rådet for samordnet bekjempelse av organisert kriminalitet (ROK) er lagt til direktoratet.

Politidirektoratet koordinerer og følger opp Norges engasjement som deltaker i internasjonale politistyrker, og har en sentral rolle når det gjelder Norges deltakelse i internasjonalt politiarbeid.

Direktoratet utvikler informasjonsfaglige strategier for etaten.

Det er også direktoratets oppgave å etablere gode samarbeidsrelasjoner med andre sentrale

aktører, og å fremme politifaglige synspunkter overfor andre direktorater, organisasjoner og institusjoner.

2 Hovedutfordringer

I 2004 vil politireformens gjennomføring i tråd med de politiske og faglige forutsetninger fremdeles være en hovedutfordring for Politidirektoratet. Resultatkravene er både knyttet til frigiving og omdisponering av årsverk til en mer operativ og publikumsrettet tjeneste, en mer effektiv kriminalitetsbekjempelse og en forbedring av det totale tjenestetilbudet overfor publikum. Samarbeidet med riksadvokaten/statsadvokatene om medansvaret for økt effektivitet innefor det to-sporede system, er også en kontinuerlig og krevende utfordring.

I tillegg skal Politidirektoratet fra 01.01.2004 etablere og drifte en ny sentral politienhet som har ansvar for ankomstregistrering og uttransportering.

3 Tilstandsvurdering og mål

3.1 Sikre bedre og mer effektiv straffeforfølgning

Det vises til hovedinnledningen og omtalen av kategori 06.40 Politi og påtalemyndighet, hvor de sentrale mål for politiets og påtalemyndighetens straffesaksbehandling omtales. I straffesaksbehandlingen er politiet faglig underlagt riksadvokaten og statsadvokatene. Etter Politidirektoratets opprettelse er det etablert et nært samarbeid mellom riksadvokaten og Politidirektoratet for å sikre god funksjonalitet i påtalearbeidet, og god samordning mellom riksadvokatens faglige mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen i politiet og direktoratets ressursmessige og politiare føringer.

3.2 Styrke det kriminalitetsforebyggende arbeide

Det vises til kategoriomtalen pkt. 4.1.3. Departementet legger særlig vekt på at politiet skal implementere problemorientert politiarbeid som metode i det generelle forebyggende arbeidet. Når politiet på bakgrunn av sine analyser skal foreta prioriteringer, skal de ha et hovedfokus på barn og unge som målgruppe for den forebyggende innsatsen, herunder barn og unges misbruk av rusmidler. Arbeidet opp mot minoritetskulturelle grupper samt oppfølging av saker som gjelder rasisme og diskriminering skal prioriteres. Politiet har god kjennskap til lokalmiljøene og hvilke grupper som er risikoutsatt, og må bestrebe seg på å gripe inn og rettlede for å unngå at kriminell aktivitet utvikles.

3.3 Sikre god utnyttelse av politi- og lensmannsetatens ressurser

3.3.1 Målekriterier for det totale politiprodukt

I Budsjett-innst. S. nr. 4 (2002-2003) har Stortinget bedt departementet utarbeide gode målekriterier på det totale politiprodukt. Departementet vil legge vekt på å få en bedre rapportering på de ulike nivå innen etaten, til Justisdepartementet og til Stortinget.

Politidirektoratet er i gang med et utviklingsarbeid hvor målsettingen er å finne mål for det totale politiprodukt og å utarbeide et hensiktsmessig rapporteringsnivå med gode resultatindikatorer. I tillegg er det nødvendig å utvikle et IT-verktøy som gjør at det ikke medfører vesentlig ekstraarbeid å ta systemet i bruk.

Politidirektoratet vil i utgangspunktet finne resultatindikatorer innenfor fokusområdene:

- Publikums trygghet, tillit til og fornøydhet med politiets arbeid
- Politiets tjenesteutførelse og oppgaveløsning, inkludert straffesaksavvikling
- Motiverte medarbeidere
- Effektiv ressursbruk.

Kvalitetssystemet vil bli testet i pilotprosjekt i to politidistrikter, og etter en evaluering tar man sikte på å implementere ordningen også i de øvrige politidistrikter. Departementet forutsetter at målekriterier og resultatindikatorer for straffesaksbehandlingen blir fastsatt av riksadvokaten og Politidirektoratet i fellesskap.

3.3.2 Politireformen

I løpet av 2004 vil politireformen ha gjennomført både fase I og fase II. I fase I har politidistriktene reorganisert og frigjort ressurser til mer operativt og publikumsrettet arbeid. I fase II har distriktene gått gjennom dagens driftsstruktur med sikte på en mer rasjonell organisering av disse, men med bibehold av en desentralisert struktur med minst det samme antall tjenestesteder som før reformen.

Reformen er krevende når det gjelder samordning av de mange tiltakene og valg av tidsplan og gjennomføringstidspunkt for de ulike aktivitetene.

Politireformens første fase med sammenslåing av politidistrikter ble ferdigstilt ved årsskiftet 2002/2003. Direkte gevinster av reformens fase I utgjør 414 årsverk, som er knyttet til publikumsrettet, operativ tjeneste. En vesentlig del av gevinsten er realisert, men vil fortsette også i 2003 og 2004 (fase II av reformen). Evalueringen av arbeidet viser at prosjektet så langt er gjennomført i samsvar med St.meld. nr. 22 (2000-2001) og de rammer

og retningslinjer som har vært førende for prosjektet.

Gevinstene fra reformen skal benyttes til forebyggende og politioperativt arbeid, økt tjenesteyting overfor publikum og straffesaksarbeid.

2002/2003 Fase I

I fase I har det i tillegg til å få på plass en ny organisasjons- og ledelsesstruktur i etaten vært nødvendig å etablere nye operasjonssentraler i hvert distrikt. IKT-struktur, telekommunikasjon og radiosamband har blitt tilpasset den nye strukturen, distriktene har utarbeidet gevinstplaner og det er gjennomført lederutviklingsprogrammer.

2003/2004 Fase II

I løpet av 2003 vil reformprosjektet foreta en gjennomgang av driftsenhetsstrukturen med vekt på å skape en effektiv distriktsorganisasjon og derigjennom ytterligere sikre at etaten utvikler seg i samsvar med reformens hovedmål. I denne sammenheng er politiets deltagelse i offentlige servicekontorer et aktuelt tema. Reformarbeidet (fase I og II) vil som prosjekt avsluttes primo januar 2004. Slutt-evalueringen av reformen vil foreligge i løpet av første halvår 2005.

Den videre utviklingen i politidistriktene på bakgrunn av reformens mål og forutsetninger, vil skje innenfor den ordinære samhandlingen mellom Politidirektoratet og politimestrene, blant annet i forbindelse med styringsdialogen. Politidirektoratet og politidistriktene skal bl.a. ha fokus på kvalitetsvurderinger av styringsdokumenter, brukerundersøkelser, prioriteringer, ressursforvaltning, bemanning, kompetanse og utdanning.

Med bakgrunn i politidistriktenes gjennomgang av driftsenhetsstrukturen skal Politidirektoratet, i lys av St.meld. nr. 22 Politireform 2000 og Innst. S. nr. 241 (2000-2001), gi en anbefaling til departementet om antall lensmannsdistrikter og politistasjonsområder. Departementet ser at det i flere politidistrikt er behov for å slå sammen flere lensmannsdistrikt der det er godt faglig begrunnet og tilstrekkelig lokalt fundert. Det er ikke minst nødvendig å redusere antall driftsenheter for å effektivisere utnyttelsen av politiresursene og oppnå et mer hensiktsmessig kontrollspenn for politimesteren. Antall tjenestesteder (lensmannskontorer/politistasjoner mv.) skal imidlertid opprettholdes for å sikre nærhet til publikum. Betegnelsen lensmannskontor bør etter departementets vurdering beholdes selv om tjenestestedet ikke lenger skal være en egen driftsenhet. I flere tilfeller kan det være aktuelt å samlokalisere tjeneste-

stedet med f.eks. kommunale og/eller statlige servicekontor.

Det vises til kategoriomtale 06.40, pkt 4.5 «Politirollen» hvor det framgår at regjeringen tar sikte på å fremme en Stortingsmelding i 2005. I meldingen vil en se den fremtidige politirollen i sammenheng med resultatene av politireformens fase I og II, særorganenes fremtidige funksjon, bemanningen i etaten, rekruttering mv.

Særskilt om organiseringen av polititjenesten i Buskerud og Oppland fylker

I Innst. S. nr. 241 (2000-2001) ba Stortinget om en vurdering av om de to politidistriktene i Oppland fylke bør slås sammen til ett politidistrikt. Stortinget ba også om en vurdering av sammenslåing av politidistriktene i Buskerud, men at dette burde utstå til man hadde vunnet flere erfaringer fra politireformen.

Justisdepartementet anser at slike vurderinger, både når det gjelder politidistriktene i Oppland og i Buskerud, bør utstå til politireformen er gjennomført og evalueringen foreligger. Dette vil gi et bedre grunnlag for å vurdere ytterligere sammenslåing av politidistrikter.

Særorganene

Som en del av Politiets samlede omstilling (Politireformen 2000) skal Politiets datatjeneste og Politiets materieltjeneste slås sammen til Politiets data- og materieltjeneste, og det skal etableres en felles ledelse lokalisert til Gran på Hadeland. Dette innebærer at virksomheten i 2004 vil være lokalisert på to steder, henholdsvis Oslo og Gran.

Et utvalg har vurdert Utrykningspolitiets oppgaver og organisering. Det er besluttet at Utrykningspolitiet opprettholdes som særorgan og at hovedadministrasjonen lokaliseres til Stavern innen 01.01.2005.

En prosjektgruppe under ledelse av Politidirektoratet med representanter fra bl.a. politiets særorganer, Politiets sikkerhetstjeneste (PST) og Oslo politidistrikt har vurdert særorganenes oppgaver og organisatoriske plassering. Gruppen avga sin innstilling sommeren 2003. Forslaget har vært på høring bl.a. hos politidistriktene. Høringsuttalelsene er omfattende og avviker til dels sterkt fra prosjektgruppens forslag på vesentlige punkter.

Flere høringsinstanser etterlyser en mer prinsipiell utredning om forholdet mellom politidistriktene og ØKOKRIM, KRIPOS, PST og Oslo politidistrikt og særlig forholdet mellom ØKOKRIM og KRIPOS. Politireformen med færre og større politidistrikt skulle ikke minst sikre at politidistriktene

i vesentlig større grad enn tidligere kunne håndtere alvorlig kriminalitet, herunder organisert kriminalitet, uten tradisjonell bistand fra særorganene eller med annen type bistand enn tidligere. Når det gjelder etterforskning av alvorlig kriminalitet som gjelder flere politidistrikt, f.eks. organisert kriminalitet, er alternativet til etterforskning fra et særorgan såkalt sentralisert etterforskning, hvor den høyere påtalemyndighet gir ett politidistrikt det samlede etterforsknings- og påtaleansvaret. Flere høringsinstanser tar også opp om det ikke er hensiktsmessig med bare ett sentralt etterretnings- og etterforskningsorgan, foruten PST. Departementet ser at det er et behov for at Politidirektoratet foretar en bredere vurdering enn det som var mandat for prosjektgruppen. En slik utredning må også sendes på høring, og riksadvokaten må involveres i prosessen.

Inntil en slik utredning er behandlet av departementet og presentert for Stortinget, finner departementet det nødvendig å foreta noen avklaringer. Dette er ikke minst viktig for å sikre en tilstrekkelig kraftfull og koordinert innsats mot organisert kriminalitet før endelig struktur fastlegges. Etter drøftelser med riksadvokaten og Politidirektoratet legger departementet inntil videre disse forhold til grunn for det videre arbeid:

Prosjektgruppen foreslo at Rådet for samordnet bekjempelse av organisert kriminalitet (ROK) ble nedlagt. Et klart flertall av høringsinstansene anbefaler at ROK opprettholdes i sin nåværende form. Departementet deler denne oppfatningen. ROK har under ledelse av den høyere påtalemyndighet og med deltakelse bl.a. fra Politidirektoratet, særorganene og en representant for politidistriktene utenfor Oslo vist seg å være et svært godt funksjonelt og hensiktsmessig organ for å sikre politidistriktene utenfor Oslo en viktig rolle i etterforskning og påtale av organiserte kriminelle nettverk. Dette skjer først og fremst gjennom avklaringen av påtalemessige forhold, ROKs tildeling av ekstra etterforskningsmidler og personellbistand fra særorganene.

Det særlige etterforskningsprosjektet CATCH, under påtalemessig styring av ansvarlig statsadvokat for ROK ved Oslo statsadvokatembeter, men administrativt underlagt Politidirektoratet, har tydeliggjort at det er behov for en slik sentral etterretnings- og etterforskningsressurs innen organisert kriminalitet. Prosjektgruppen foreslo at de to etterforskningsteamene i CATCH ble overført til ØKOKRIM. Prinsipielt mener departementet at et sentralt arbeid knyttet opp på saksnivå bør plasseres organisatorisk inn i linjen under et særorgan. Inntil en bredere utredning foreligger og er behandlet av

departementet bør CATCH som prosjekt videreføres som i dag.

Departementet ser klare fordeler med at etterretningsaktivitet ved KRIPOS kan bli påtalemessig styrt fra særorganet selv. På den måten kan KRIPOS i den første etterretningsfasen bygge opp straffesaker (etterretningsprosjekter) på bakgrunn av etterretningsinformasjon, hvor et politidistrikt eller ØKOKRIM senere kan overta sakene. Et særlig aktuelt område kan for eksempel være pedofile nettverk som utveksler ulike former for barnepornografi, som også er bevis for egne eller andres overgrep mot barn. Inntil den nye utredningen er behandlet vil departementet understreke at riksadvokaten allerede i dag kan gi påtalemyndighet til KRIPOS i det omfang påtalemyndigheten ser som hensiktsmessig.

Hvitvaskingsenheten ved ØKOKRIM utfører en særlig lovregulert behandling av hvitvaskingsmeldinger fra finansinstitusjoner og andre meldepliktige institusjoner, nå regulert i hvitvaskingsloven av 20. juni 2003 nr. 41, hvor loven direkte legger ansvaret til ØKOKRIM. Den nye loven utvider også gruppen av institusjoner og bransjer til bl.a. advokater og revisorer. Selv om disse meldingene kan ha sterke likhetstrekk med etterretningsinformasjon, er meldingene og behandlingen av disse undergitt særlige regler, ikke minst ut fra personvern hensyn. ØKOKRIM har gjennom mange år opparbeidet et godt forhold til banker og andre typer meldepliktige institusjoner, og departementet ser disse forhold som avgjørende for at ØKOKRIM fortsatt – og ikke KRIPOS slik prosjektgruppen foreslår – har ansvaret for behandlingen av hvitvaskingsmeldingene.

Departementet har forståelse for prosjektgruppens forslag om at Politiets datakrimsenters (PDS) bør skilles ut som en enhet fra ØKOKRIMs behandling av datakrim-saker. Gruppen foreslo at PDS skulle overføres til KRIPOS. PDS skal først og fremst være et teknisk kompetansesenter og laboratorium for politiets håndtering av slike saker og saker med omfattende og krevende databaseslag. Det er også nærliggende å legge ansvar for teknisk opplegg og gjennomføring av kommunikasjonskontroll til PDS. Inntil forholdet mellom ØKOKRIM og KRIPOS blir bredere vurdert bør senteret fortsatt være tilknyttet til ØKOKRIM.

Departementet og Politidirektoratet vil på bakgrunn av Riksrevisjonens foreløpige anmerkninger om forholdene ved KRIPOS iverksette tiltak som styrker systemet for lagring av etterretningsinformasjon og som bedrer rutinene for melding og samordning av slik informasjon.

Departementet tar sikte på å gjennomføre endringer i særorganstrukturen fra og med 2005, og vil derfor komme tilbake til saken.

Bemanningsplan for politi- og lensmannsetaten

Som beskrevet under kategori 06.40 pkt. 4.6 har Politidirektoratet fått utarbeidet en ny modell for fordeling av stillingsressurser i politi- og lensmannsetaten. Innenfor dagens ressursramme, og basert på et sett kriterier, anbefales en viss roking av stillingsressurser mellom politidistrikter.

3.3.3 Den sivile rettspleie på grunnplanet

Justisdepartementet vil høsten 2003 legge fram en Ot. prp. om organiseringen av den sivile rettspleie på grunnplanet. I arbeidet med fremtidig organisering av den sivile rettspleien på grunnplanet er det et delmål å effektivisere namsmannsfunksjonene, med sikte på å avlaste politiet for administrative oppgaver som like godt kan løses av andre. Et samarbeidsprosjekt er etablert mellom Statens innkrevingssentral og utvalgte lensmannskontorer for utprøving av nye arbeidsmåter.

3.3.4 Lokalsaker under politi- og lensmannsetaten

Ombygging, arealutvidelse og renoveringen av politihuset i Kristiansand er nå ferdig, og de nye lokalene ble offisielt åpnet i mars 2003. Også politiet i Haugesund har i 2003 flyttet inn i nye lokaler. Det nye politihuset i Trondheim er klar til innflytting i januar 2004.

Midtre Hålogaland politidistrikt har i 2003 inngått leieavtale for nytt politihus i Harstad. Bygget er planlagt ferdigstilt i januar 2005.

Det er besluttet at Politiets sikkerhetstjeneste skal flytte inn i nye lokaler på Nydalshøyden i Oslo i 2005.

3.3.5 Informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT)

Hensiktsmessige og effektive IKT-løsninger skal understøtte politiets innsats for å nå kriminalpolitiske mål. Politiets planer for og satsing på IKT skal innrettes i forhold til de justispolitiske målene for politiets verdiskaping, og er følgelig relatert til politiets rolle i justissektoren som helhet.

I lys av pågående modernisering av politiets sentrale systemer, sammenkobling av politiets nett og internett, samt planlegging av et landsdekkende trådløst datanettverk i politiet, vil IKT-sikkerhet være et sentralt satsningsområde for 2004.

Mobil datakommunikasjon vil gjøre politiets informasjonssystemer tilgjengelige i operative arbeidsprosesser i etaten, og det tas sikte på utprøving i løpet av 2004.

Bruk av internett vil legge til rette for økt og forenklet publikumskontakt.

Politidirektoratet vil videreføre arbeidet med anskaffelse av digitalt kartverk i politiet. Det vil være et grensesnitt mellom samband og dataløsninger for bruk av kart og posisjonering (GPS - Global Position System) i det operative arbeidet. Digital kartløsning vil legge til rette for visualisert informasjon til bruk i politiets kriminalitetsforebygging og etterforskning. Dette arbeidet vil også omfatte området miljø- og faunakriminalitet.

Etaten bruker et analogt radiosystem der utbyggingen startet for over 30 år siden. Justisdepartementet leder et samarbeidsprosjekt for de tre nødetatene (brann, helse og politi), der en eventuell anskaffelse av et nytt digitalt felles mobilradio-samband utredes, jf. omtale under kap. 456 Nødnett.

Dagens IT-løsning (PÅSAK) i den høyere påtalemyndighet er gammel og lite hensiktsmessig for det arbeidet som utføres ved embetene. En gjennomgang av dagens informasjonsflyt knyttet til straffesaksbehandlingen avdekker tungvinte rutiner og mye dobbeltregistrering som følge av at løsningen ikke har elektronisk grensesnitt opp mot politi og domstol. Politidirektoratet har i samarbeid med den høyere påtalemyndighet foreslått tiltak på kort og lang sikt. I tiltakene vektlegges gjenbruk og utveksling av informasjon med andre aktører i straffesakskjeden.

Justisdepartementet utarbeidet en IKT-strategi for justissektoren for 2004-2007. Denne strategien skal ligge til grunn for Politidirektoratets videre arbeid med IKT for politiet.

3.3.6 Personal- og likestillingspolitikk

I den overordnede personalpolitikken for perioden 2002-2007, som ble utarbeidet av Politidirektoratet i 2002, er ledelse og strategisk kompetansestyring to viktige satsingsområder. Lederutviklingen i etaten er en viktig del av den totale strategiske kompetanseutviklingen. Den pågående lederutviklingen er spesifikt rettet inn mot å skape en felles ledelseskultur, med økt vekt på å rekruttere kvinnelige ledere.

Politidirektoratets strategiske plan for likestilling (2003-2007) skal implementeres i etaten og følges opp med lokale handlingsplaner for likestilling. Det vil legges ekstra vekt på gode rekrutteringsprosesser. Utvelgelseskriterier til operative stillinger skal evalueres. Videre skal kompetansekrav til

ulike stillinger og funksjoner vurderes. Målet i planperioden er å øke andelen kvinnelige ledere til 40 % for administrativt ansatte og jurister, og til 20 % for polititjenestemenn- og kvinner. Det er også et mål at det skal være kvinner i alle typer funksjoner og 40 % kvinner som ledere og deltakere i prosjekter, arbeidsgrupper, råd og utvalg. Planen inneholder en rekke tiltak som Politidirektoratet skal gjennomføre i planperioden. Et pilotprosjekt for kvinnelige ledere vil bli evaluert høsten 2003, og dette vil danne grunnlaget for en eventuell videreføring.

I 2002 var det ca. 11 % kvinnelige ledere med personalansvar i politi- og lensmannsetaten.

Personalpolitikken gir etaten føringer til utforming av lokale personalpolitiske handlingsplaner og tiltak. Et viktig tiltak blir å utarbeide nye kompetanseutviklingsplaner bygd på politidistriktenes og særorganenes strategiske mål og visjoner.

I løpet av neste tiår vil et betydelig antall polititjenestemenn nå pensjonsalderen. Det blir derfor viktig å prioritere arbeidet med livsfasepolitikk med fokus på seniorpolitikk. Målet for seniorpolitikken er å legge forholdene til rette for at flest mulig ansatte fortsetter til aldersgrensen, slik at kompetansen til erfarne tjenestemenn beholdes lengst mulig.

I et flerkulturelt samfunn er det viktig at også politi- og lensmannsetaten reflekterer den etniske sammensetningen av befolkningen. Arbeidet med å rekruttere og integrere personer med flerkulturell bakgrunn til etaten skal prioriteres.

3.3.7 Helse, miljø og sikkerhet (HMS)

Politidirektoratet er et kompetansesenter for etaten innen HMS-arbeidet. Gjennom å skape ulike arenaer for kunnskapstilegnelse og erfaringsoverføring har Politidirektoratet bidratt til å sette systematisk HMS-arbeid på dagsordenen. Økt fokus på ledelse og skreddersydde bedriftshelsetjenesteaftaler har, sammenholdt med en bedret organisering av den valgte vernetjenesten og tilsetting/opp-læring av HMS-rådgivere i politidistrikt og særorgan, samlet sett bidratt til en bedret og mer effektiv utnyttelse av HMS-ressursene. Dette har medført økt ansvarsbevissthet i politidistriktene og særorganene, og bidratt til at Politidirektoratets rolle har blitt mer konsultativ og rådgivende.

I politi- og lensmannsetaten hadde 20 politidistrikter og særorgan inngått IA-avtale (inkluderende arbeidsliv) pr. juni 2003.

3.4 Tilrettelegge for en serviceorientert og utadrettet forvaltning

Internett skal brukes som aktivt informasjonspolitisk virkemiddel for å løse etatens oppgaver og nå etatens mål. En felles og enhetlig Internett-løsning har som mål å gjøre forvaltningsmessige og administrative tjenester lettere tilgjengelig for publikum, skape en arena for å nå ut til publikum med relevant informasjon og være en kommunikasjonskanal for samvirke mellom politiet og publikum. Man forventer på sikt å kunne effektivisere arbeidsprosesser ved å tilrettelegge for elektronisk saksbehandling på utvalgte forvaltningssaker.

Arbeidet med å ta i bruk den overordnede informasjonspolitikken for politi- og lensmannsetaten vil bli intensivert. Informasjonspolitikken som er vedtatt i 2003, forplikter både ledelse og ansatte på alle nivåer. Serviceerklæringer skal oppdateres og videreutvikles. Etaten skal gis økt kompetanse på informasjonsarbeid, og trening i å forstå og håndtere forholdet til offentligheten og media.

Politiets nye landsdekkende telefonnummer 02800 som informasjonstiltak skal være godt innarbeidet i løpet av 2004.

3.4.1 Forvaltningssaker

Et sentralt edb-basert våpenregister basert på de lokale registrene Kuler og krutt har vært operativt siden sommeren 2003.

Fra september 2003 har Politidirektoratet i samarbeid med Justisdepartementet igangsatt et nasjonalt tidsbegrenset våpenamnesti, der det er mulighet for etterregistrering av skytevåpen. Amnestiet vil løpe frem til og med utgangen av august 2004.

Det er besluttet at uregistrerte hagler som er lovlig ervervet før 01.10.1990 må etterregistreres innen 01.10.2004.

Infrastruktur for utstedelse av moderne maskinlesbare pass vil bli innført i samtlige politidistrikter, samtidig som en utvikling av enkle og servicerte behandlingsrutiner for utstedelse av reisepass blir prioritert.

Med bakgrunn i at amerikanske myndigheter har lovfestet at det fra 26.10.2004 skal kreves biometri i reisedokumenter for fortsatt visumfri innreise til USA, har Justisdepartementet nedsatt en arbeidsgruppe som er gitt i mandat å foreslå en plan for innføring av dette. Bruk av biometri i pass innebærer at det i dokumentet legges elektronisk eller ved annen metode – biometriske kjennetegn (irismønster, ansiktsgjenkjenning, fingeravtrykk el.) som er unike for den personen dokumentet er utstedt til. Ved tilpasset leserutstyr kan biome-

triske kjennetegn som er lagret i dokumentet, bli sammenlignet mot tilsvarende biometri på personen, slik at det blir mulig å verifisere at innehaveren av dokumentet, er den personen dokumentet er utstedt til. Arbeidsgruppen skal avgi sin innstilling innen 31.12.2003. Departementet vil komme nærmere tilbake til dette.

3.5 Andre prioriterte saksområder

3.5.1 *Politiets utlendingsforvaltning*

For å redusere køen og få til en effektiv hjemsending og uttransportering av asylsøkere og andre utlendinger med avslag på søknadene, ble det høsten 2002 nedsatt en arbeidsgruppe under ledelse av Justisdepartementet og med representanter fra Kommunal- og regionaldepartementet, Utenriksdepartementet, Utlendingsdirektoratet, Politidirektoratet og Oslo politidistrikt. Gruppen avga innstilling i januar 2003. Samtidig ble det lagt fram en rapport fra en arbeidsgruppe med representanter fra Politidirektoratet, Vestfold politidistrikt, Oslo politidistrikt og Politiets fellesforbund med forslag til effektiviseringstiltak av politiets transporter av utlendinger med negative vedtak i utlendingssaker. På bakgrunn av forslag og anbefalinger fra disse rapportene ga Justisdepartementet Politidirektoratet i oppdrag å utrede etablering av en ny nasjonal registrerings- og effektueringsenhet i politiet innen 01.01.2004. Politidirektoratet har opprettet et prosjekt «AsyTrans» som skal realisere følgende mål:

- Redusere kostnadene knyttet til uttransportering av asylsøkere
- Ytterligere redusere kostnadene knyttet til ankomstregistrering av asylsøkere
- Sikre betryggende prosesser rundt styring, prioriteringer og analyse
- Sammen med Kommunal- og regionaldepartementet og UDI forebygge tilstrømmingen av grunnløse asylsøkere.

Allerede fra 15.05.2003 overtok Politidirektoratet det nasjonale ansvaret for ankomstregistrering og uttransportering. I prosjektfasen fram til 01.01.2004 er de oppgaver som skal ivaretas av den nye enheten identifisert og skilt ut. Det har vært viktig å gjøre avgrensninger i forhold til de nasjonale oppgaver som enheten skal ha som hovedoppgave innen for utlendingsforvaltningen og de ordinære oppgavene knyttet til utlendingsforvaltningen som fortsatt skal ivaretas av politidistriktene.

Hovedutfordringen er å registrere alle nye asylsøkere og uttransportere alle negative vedtak innenfor de frister og budsjettammer som er gitt. Gjennom å opprette en egen enhet skal politiets

operative og administrative rutiner i forhold til håndtering av asylsøkere og utlendinger effektiviseres og gjøres mer kostnadseffektive. Dette skal igjen føre til reduksjon i samfunnets totale kostnader til asyl- og utlendingsfeltet, samt bidra til å forebygge tilstrømmingen av grunnløse asylsøkere.

I 2002 kom 17 480 asylsøkere til Norge, fra over 100 land. Dette er det høyeste antall asylsøkere som har kommet til Norge i løpet av ett år. Det er en økning med 18 % siden 2001, som også hadde en stor økning i forhold til året før. Hele 49 % av søkerne kom fra land i Europa med hovedvekt på personer fra Balkan og de østre deler av Sentral-Europa. De fleste asylsøkere melder seg for politiet i Oslo (87 %) og i det sentrale østlandsområdet. Et fåtall (ca. 10 %) har identitetspapirer når de søker om asyl. Dette medfører et stort etterforskningsarbeid for politiet med å finne identiteten, slik at vedkommende land er villig til å utstede pass eller andre typer reisedokumenter.

Fra 01.01.2003 overtok Utlendingsdirektoratet noen av de oppgaver politiet har hatt med registrering av nye asylsøkere. Politiet utfører fortsatt ankomstregistrering, hvor asylsøkerne blant annet registreres med foto og fingeravtrykk, og hvor politiet foretar registrering av asylsøkeren i DUF (Datasystem for utlendings- og flyktningsaker).

Politiet har videre et ansvar for uttransportering av asylsøkere med endelig avslag på asylsøknaden og av andre utlendinger uten oppholdsgrunnlag. Utlendingsdirektoratet og Politidirektoratet inngikk i 2002 en avtale om en prøveperiode på et år med International Organization for Migration (IOM) om et program med retur til hjemlandet for asylsøkere og andre utlendinger uten oppholdsgrunnlag som ønsker å reise frivillig fra Norge. Ordningen anses som vellykket og den videreføres til utgangen av 2004. Det legges stor vekt på et godt samarbeid og koordinering mellom de ulike aktørene for å sikre en effektiv og kostnadsbevisst utlendingsforvaltning.

Justisdepartementet legger til grunn et totalt uttransporteringsvolum på 10 500 personer. Det legges til grunn at ca. 4 700 av disse blir returnert av politiet fra statlige asylmottak. Det legges også til grunn at et betydelig antall returnerer via IOM-avtalen. Videre antas at ca. 2 300 av totalantallet på 10 500 vil være uttransporter i andre utlendingssaker (bortvisning, utvisning mv.).

Politiet står overfor betydelige utfordringer for å kunne effektivisere utsendelse av asylsøkere. Det er nødvendig med god sentral koordinering og lokal oppfølging for å styrke innsatsen i arbeidet med å fastslå asylsøkernes identitet og sørge for en raskere uttransportering. Kriminelle asylsøkere skal prioriteres.

Både når det gjelder plantall og effektiviseringsgevinster er det usikkerhet knyttet til de forutsetningene som er lagt til grunn i budsjettforslaget for 2004.

«Grensenære kontrolltiltak»

Politiet øker sin oppmerksomhet på grensenære kontrolltiltak, og disse inngår som en del av den ordinære og daglige tjenesten i politidistrikter som er berørt. Felles for alle tiltak er å øke samhandlingen og effektiviteten nasjonalt på tvers av politidistrikten, særorganene og andre kontrolltater for å avdekke og etterforske grensekryssende kriminalitet. Politidirektoratet vil ha en viktig rolle i koordineringen av arbeidet. Videre er det internasjonale samarbeidet, både med nabolandene og med andre Schengen-land, styrket gjennom økt fokus på informasjonsutveksling og operativt samarbeid. Effektiv kontroll forutsetter særlig god lokalkunnskap langs grensen, gode systemer for mottak av nødvendig etterretningsinformasjon og samarbeid med tollvesenet samt andre deler av politiet.

For å styrke samhandlingen og øke effektiviteten har Politidirektoratet anskaffet spesialutstyr og lagt til rette for at utstyret brukes på tvers av politidistriktene på en effektiv og kostnadsbevisst måte. Videre har Politidirektoratet gitt føringer til både politidistriktene og særorganene om å medvirke til at aktivitetsnivået og effektiviteten på grensenære kontroller økes. Innsatsen styrkes også gjennom målrettet utnyttelse av politiets totale kontrollaktivitet, bl.a. gjennom forhåndsplanlagte kontroller utført av UP og i samarbeid med andre kontrolltater.

KRIPOS vil også spille en viktig rolle i denne fellessatsingen. Med spisskompetanse på bl.a. områdene informasjonsinnhenting og bearbeiding av informasjonsstøtte til politidistriktene, vil KRIPOS kunne bidra med sine ressurser slik at de grensenære kontrollene blir effektive og målrettede.

3.5.2 Fangetransport

Ved behandlingen av Budsjett-innst. S. nr. 4 (2001-2002) fattet Stortinget vedtak om at det skal gjennomføres en prøveordning hvor fangetransport settes ut på anbud under politiets ledelse og kontroll, og at det skal vurderes andre tiltak for å redusere politiets ressursbruk til fangetransport, herunder bruk av sivilt tilsatte i politiet. På denne bakgrunn ble det i 2002 gjennomført et prosjekt for å utrede ulike tiltak for å effektivisere politiets fangetransporter. I løpet av 2003 er dette arbeidet fulgt opp ved å tilrettelegge for gjennomføring av de til-

takene som vil gi de største gevinstene for politidistriktene. Disse tiltakene består av ulike modeller for hvordan tjenesten kan organiseres, og det foreslås at flere av modellene gjennomføres som regionale prøvemodeler over en periode på ett til to år i forkant av en mer permanent innføring, hvis erfaringene tilsier videreføring.

Politidirektoratet vil i 2004 iverksette prøveprosjekt med fangetransport på anbud. I tillegg vil det være aktuelt å prøve ut et annet prosjekt hvor politiet selv bruker sivilt ansatte, f.eks. arrestforvarere for å utføre transportene. Ulike former for regional koordinering mellom politidistrikter vil også bli utprøvd.

Effektivisering av utenlandstransportene ivaretas av den nye nasjonale registrerings- og effektueringsenheten, jf. omtale av denne foran.

3.5.3 Politireserven

Politireserven består av vernepliktige som har avtjent førstegangstjeneste, og som er overført til politireserven for den resterende pliktjenestetiden. I 2002 gjennomførte 506 mannskaper grunnkurs. I løpet av 2003 vil ca. 300 mannskaper ha gjennomført kurset. I løpet av 2004 tar en sikte på å gjennomføre grunnkurs for ca 200 mannskaper og repetisjonskurs for ca. 200 mannskaper. Politidirektoratet utarbeider forslag til ny politireserveordning, som vil bli lagt fram for Justisdepartementet i 2004.

3.5.4 Internasjonalt politisamarbeid

Det internasjonale politisamarbeidet er i sterk utvikling. Dette berører også Norge, som nå deltar i større grad enn noen gang før. Norsk politi har fortsatt en sterk forankring i Interpol-samarbeidet, som gir verdensomspennende kontakter med politi og rettshåndhevende myndigheter. Interpol står sentralt i en rekke tiltak for å bekjempe alvorlig og samfunnsskadelig kriminalitet, og har et kommunikasjonsnett som er under stadig utbygging og modernisering.

Det nordiske samarbeidet er en ytterligere bærebjelke i det norske engasjement. Det hviler nå på en ny nordisk politisamarbeidsavtale som utdyper og forsterker den felles innsatsen mot internasjonal kriminalitet fra de nordiske land, og samarbeidet gir lokalt politi på begge sider av grensen et godt verktøy i kampen mot lokal grenseoverskridende hverdagskriminalitet. Under norsk ledelse arbeides det videre med å utdype og forsterke regelverket for det nordiske politisamarbeidet ytterligere.

Samarbeidet mellom norske politimyndigheter og EU har utviklet seg raskt og blitt tettere i de senere år. Deltakelse i regelverksutviklingen som pågår innen grensekontrollsam arbeidet i Schengen og den praktiske gjennomføringen av dette, samt deltakelse i utviklingen av en ny generasjon etterlysningssystem (SIS II), prioriteres høyt av norske politimyndigheter. Schengensamarbeidet har vist seg å være et effektivt virkemiddel i oppklaringen av alvorlige kriminelle forhold med internasjonale forbindelser. Den norske samarbeidsavtalen med Europol har gitt gode resultater. Den gir verdifull hjelp i løsningen av kompliserte internasjonale saker. En sambandsmann er plassert i Europol i Haag.

Justisrådstillingen i Washington har en tid vært ubesatt. Departementet vil vurdere å besette stillingen på ny i 2004.

Norsk politi har i dag en økende oppdragsmengde på den internasjonale bistandssiden. Det er innledet et nært samarbeid med politiet i flere av de nye EU-landene hvor Norge bidrar med opplæring og trening. Tilsvarende finner sted overfor serbisk politi og politiet i flere land i Kaukasusområdet. Brorparten av denne virksomheten er finansiert over Utenriksdepartementets budsjetter. Finansieringen i Kaukasus og Moldova omfatter modernisering av interpolsambandet. Innsatsen fra sivilt politi er blitt en viktig del av norske bidrag i fredsbevarende operasjoner og sivil krisehåndtering. Årlig avgis inntil 80 tjenestemenn.

4 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter, kan nyttes under kap. 441, post 01

Bemanningen i politi- og lensmannsetaten (unntatt Oslo politidistrikt, jf. eget kapittel) utgjorde 9 325 årsverk pr. 01.03.2003. Posten dekker alle ordinære driftsutgifter ved Politidirektoratet, KRÅD, politidistriktene unntatt Oslo politidistrikt, Justissektorens kurs- og øvingssenter i Stavern, politireserven og de sentrale politiinstitusjonene (unntatt Politihøgskolen, jf. eget kapittel).

For å opprettholde fleksibiliteten i budsjettet, er det nødvendig at midler bevilget under kap. 440, post 01 kan nyttes under kap. 441, post 01, og motsatt, jf. forslag til vedtak.

Våpen, kjøretøy, verneutstyr, uniformer, IKT m.m. er driftsrelaterte innsatsfaktorer, og budsjetteres også under post 01.

Det foreslås at Justisdepartementet gis en bestillingsfullmakt på 40 mill. kr, jf. forslag til vedtak. Det foreslås videre at Justisdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 440, post 01 tilsvarende merinntekter under kap. 3440, postene 02, 03 og 06, jf. forslag til vedtak.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Posten dekker politi- og lensmannsetatens sideutgifter i forbindelse med asylsaker, herunder utgifter til uttransportering i asylsaker og andre utlendingssaker. Posten er økt på bakgrunn av regnskapstall for foregående år og økt antall uttransporteringer.

Fra 01.01.2004 er etatens arbeid med asyl- og utlendingssaker overført fra Oslo politidistrikt til et nasjonalt organ med ansvar for registrering- og effektivering av uttransportering av asylsøkere og andre utlendingssaker.

Post 22 Søk etter omkomne på havet, i innsjøer og vassdrag, kan overføres

Posten skal dekke utgifter til søk etter omkomne på havet, i innsjøer og vassdrag. Posten skal også dekke noen personellutgifter og eventuelt utgifter til å bedre søkemetodene.

Post 70 Tilskudd

Post 70 dekker tilskudd til politiidrett, Politihistorisk selskap og Politiets pensjonistforbund, samt at den dekker støtte til enkelte kriminalitetsforebyggende tiltak. Midlene kunngjøres ikke særskilt. Tilskuddet som tidligere ble gitt til Norsk rettsmuseum budsjetteres fra og med 2004 under ny post 71.

Post 71 Tilskudd til Norsk rettsmuseum

Posten er ny, og skal dekke tilskudd til Norsk rettsmuseum. I Budsjett-innst. S. nr. 4 (2002-2003) ba justiskomiteen om at bevilgningen til Norsk rettsmuseum ble flyttet til ny tilskuddspost på kap. 400 fra 2004. Etter Justisdepartementets oppfatning er det mest hensiktsmessig å samle tilskuddene under kap. 440, og det er derfor foreslått å opprette en ny post. Tilskuddet til Norsk rettsmuseum foreslås økt fra 1,6 mill. kr i 2003 til 2 mill. kr i 2004.

Kap. 3440 Politidirektoratet – Politi- og lensmannsetaten (jf. kap. 440)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004
01	Gebyrer	177 325	224 700	264 540
02	Refusjoner m.v.	269 926		
03	Salgsinntekter	16 220	7 754	
04	Gebyrer - vaktsselskap	409	207	857
05	Gebyrer - utlendingssaker		36 800	
06	Gebyrer - utlendingssaker			57 200
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	17 933		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	42 112		
18	Refusjon av sykepenger	88 026		
	Sum kap. 3440	611 951	269 461	322 597

1 Innledning

Gebyrene utgjør den største andelen av inntektene på kapitlet, og består hovedsakelig av inntekter fra behandlingsgebyr for pass og våpentillatelse.

2 Postomtale**Post 01 Gebyrer**

Posten dekker inntekter fra behandlingsgebyr for pass, våpentillatelse og lotteritillatelse. Ca. 90 % av inntektene gjelder passgebyr. Budsjettet baserer seg på at det utstedes 250 000 pass til voksne og 135 000 pass til barn. Posten dekker også gebyrer for Oslo politidistrikt. Inntektene er økt som følge av at passgebyret for barn foreslås økt fra 1/4 rettsgebyr til 1/2 rettsgebyr. I tillegg er helårsvirkningen av å øke rettsgebyret fra 700 kr til 740 kr fra 01.07.2003 innarbeidet.

Post 02 Refusjoner

De ulike enhetene i politi- og lensmannsetaten får refundert utgifter de har hatt for politioppdrag utført for organisasjoner, lag, entreprenører og offentlige etater i samsvar med særskilt hjemmel. Refusjonene gjelder i all hovedsak utgifter til overtid og reiser i forbindelse med ledsagelse av tunge og brede transporter, asfaltering, riving, ekstraordinært politioppsyn under konserter og festivaler mv.

Posten omfatter også diverse andre refusjoner, for eksempel husleieinntekter ved fremleie av loka-

ler og Politihøgskolens refusjoner i forbindelse med kjøp av instruktørbistand fra politidistriktene.

Under hensyn til at det ikke er mulig å presentere pålitelige prognoser, budsjetteres det ikke med inntekter på denne posten.

Det foreslås at Justisdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 440, post 01 tilsvarende det inntektsførte beløpet under kap. 3440, post 02, jf. forslag til vedtak.

Post 03 Salgsinntekter

På posten regnskapsføres inntekter fra innbytte og salg av utskiftede kjøretøy m.m., samt inntekter fra salg av spesialutstyr til politidistriktene, fengselsvesenet, tollvesenet mv.

Det foreslås at Justisdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 440, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3440, post 03, jf. forslag til vedtak.

Posten foreslås av praktiske og administrative grunner fra og med 2004 budsjettert med kr 0, og utgiftskapittel 440, post 01 er redusert tilsvarende reduksjonen i inntektsanslaget.

Post 04 Gebyrer – vaktsselskap

Posten omfatter engangsgebyr til dekning av utgifter ved behandling av søknader og gebyr ved feilalarmer der politi- og lensmannsetaten rykker ut. Posten dekker også gebyrer for Oslo politidistrikt.

Bevilgningen på posten er økt på bakgrunn av erfaringstall.

Post 06 Gebyrer – utlendingssaker

I 2003 ble det innført gebyr på søknader om statsborgerskap og oppholds-, arbeids- og bosettingstillatelse. Politiet behandler slike saker, og det fore-

slås at Justisdepartementet gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 440, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3440, post 06, jf. forslag til vedtak. Posten dekker også gebyrer Oslo politidistrikt krever inn. Posten erstatter tidligere kap. 3440, post 05, og er økt i 2004 som følge av økte gebyrsatser.

Kap. 441 Oslo politidistrikt (jf. kap. 3441)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 440, post 01</i>	1 272 997	1 163 572	1 216 133
	Sum kap. 441	1 272 997	1 163 572	1 216 133

1 Innledning

Overordnede prioriteringer og føringer for politi og påtalemyndighet framgår av omtalen under kategori 06.40 og kap. 440, og gjelder også for Oslo politidistrikt.

Ved siden av de tradisjonelle politioppgavene er Oslo politidistrikt gitt ansvaret for landsomfattende oppgaver innen etterretning, livvaktjeneste, narkotika- og antiterrorbekjempelse.

Som hovedstad er Oslo sete for Kongehus, Storting og Regjering. Her er også departementene og hovedtyngden av direktoratene, de politiske sentralorganisasjonene, de kulturelle institusjonene og finansieringsinstitusjonene plassert. Dette reiser spesielle utfordringer for politidistriktets oppgaveutførelse, ikke minst av sikkerhetsmessig art. Oslo politidistrikt har videre et særskilt ansvar for å ivareta kongefamiliens sikkerhet, sikring av ambassader samt sikkerhet under statsbesøk og andre større arrangementer som naturlig legges til landets hovedstad.

2 Hovedutfordringer

Oslo politidistrikt har store utfordringer med hensyn til bekjempelse av organisert grov og alvorlig kriminalitet, herunder grove narkotikaforbrytelser, grove rans- og vinningssaker, menneskehandel og grove økonomiske forbrytelser.

Kvalitet og effektivitet på straffesaksområdet er viktig både i forhold til å forebygge og bekjempe kriminalitet. Gjennom flere år har Oslo politidistrikt arbeidet målbevisst for å redusere antall

restanser samtidig som saksbehandlingstiden skal reduseres og oppklaringsprosenten skal høynes.

Oslo politidistrikt skal fortsatt satse sterkt på å avdekke bæring av kniver og skytevåpen på offentlig sted, og sørge for å være synlig til stede på steder og til tider hvor vold erfaringsmessig oftest skjer. Oslo politidistrikt vil i 2004 ha en særlig utfordring i forhold til å ha et sterkere fokus rettet mot ungdom i faresonen. Det er viktig å rette politiets ressurser inn mot metoder og tiltak som reduserer tilbakefallsprosenten blant ungdommene. Dette er et arbeid som politiet ikke kan klare alene, men som nødvendiggjør et tett og godt samarbeid med andre, særlig Oslo kommune.

Det skal gjøres en betydelig innsats for å hindre rekruttering til tungt belastede narkotikamiljøer. Samarbeidet med kommunale myndigheter for å iverksette nødvendige tiltak vil bli videreført. Politiet skal bistå andre myndigheter slik at de narkomane kan bli i stand til å nyttiggjøre seg individuelt tilpassede opplegg.

Oslo politidistrikt har en kriminalitetsprofil hvor vinningskriminaliteten utgjør ca. 60 % av de anmeldte sakene. Gjennom bl.a. problemorientert politiarbeid forventes det reduksjon i antall anmeldelser. Det må særlig rettes fokus mot personer og grupper som begår vinningskriminalitet i stort omfang, slik at rask og adekvat reaksjon kan fastsettes og kriminalitet forebygges.

Det vil i 2004 være nødvendig å vurdere organiseringen av terror-, vakt- og beredskapstjenestene med det formål å sikre at Oslo politidistrikts ordinære arbeid knyttet til publikums behov og kriminalitetsbekjempelse i minst mulig grad berøres. I lys av de endringer man i 2003 har sett i den inter-

nasjonale sikkerhetspolitiske situasjonen, særlig etter Irak-krigen, har det vært behov for økt sikkerhet ved mange utenlandske ambassader. Dette er også lagt til grunn i budsjettforslaget for 2004.

Oslo politidistrikt har de senere år hatt et koordinerende nasjonalt ansvar for asyl- og utlendingsforvaltningen i etaten. Dette er nå overført til en egen enhet under Politidirektoratet.

3 Tilstandsvurdering og mål

Straffesaksutviklingen ved Oslo politidistrikt har vært positiv. Antall registrerte anmeldelser av forbrytelser og forseelser ved Oslo politidistrikt pr. 01.06.2003 viser en nedgang i forhold til samme periode i fjor, med en reduksjon på 2 937 saker eller 6,9 %.

Oppklaringsprosenten for forbrytelser var stabil fra 2001 til 2002. Det er registrert en reduksjon i oppklaringsprosenten 1. halvår 2003. Når det gjelder oppklaringsprosenten for forseelser viser trenden en forbedring de senere år.

Saksbehandlingstiden for forbrytelser og forseelser viste en klar forbedring fra 2001 til 2002. Saksbehandlingstiden for oppklarte forbrytelser var på 223 dager i 2001, mens den var redusert til 129 dager i 2002. Saksbehandlingstiden for forseelser viste en reduksjon fra 151 dager i 2001 til 78 dager i 2002.

Oslo politidistrikt har i de senere år arbeidet aktivt med å redusere antall restanser. Pr. 4. kvartal 2000 var det registrert 5 140 ikke påtaleavgjorte saker eldre enn 12 måneder. Pr. 01.06.2003 er det registrert 1 198 saker.

Oslo politidistrikt har som hovedmål å prioritere oppgaver knyttet til områdene liv, legeme og helbred. Av dette er blant annet saker knyttet til vold prioritert. 1. halvår 2003 er det registrert en nedgang i antall saker sett i forhold til samme periode i 2002. Oslo politidistrikt har blant annet hatt koordinerte knivaksjoner i problemområder i Oslo sentrum, samt konsekvent brukt varetektsfengsling av personer som pågripes med kniv flere ganger. Saksbehandlingstiden for voldssaker har vist en klar nedgang fra 2001 til 2002. Denne trenden ser ut til å fortsette i 2003.

Når det gjelder vinningskriminaliteten har grove tyverier vist en nedgang mot samme periode i fjor. Størst nedgang er registrert på området grovt tyveri fra villa. Derimot er det en tendens til en økning i antall ranssaker, noe som vil være en av utfordringene for Oslo politidistrikt i 2004. Et av tiltakene for å møte denne utviklingen er å sørge for mer synlig politi i gatene, og målrettet innsats i problemområder.

3.1 Politireformen

Oslo politidistrikt gjennomførte i 2002 et prosjekt med den hensikt å gjennomføre hovedintensjonene i St.meld. nr. 22 Politireform 2000 Et tryggere samfunn. Hovedmålet med prosjektet var å synliggjøre ulike aktiviteter og tiltak innen områdene politioperativ tjeneste, straffesaksbehandling, administrasjon og forvaltning i den hensikt å effektivisere og kvalitetsmessig forbedre oppgaveløsningen.

Som et ledd i Politireformen har Oslo politidistrikt etablert et såkalt «jourkontor» ved samtlige politistasjoner for å få bedre prioritering av sakene og redusere saksbehandlingstiden.

Politireformen har ikke medført geografiske endringer, men distriktet har vurdert den interne organiseringen. Som et resultat av dette, vil det i 2004 bli etablert en større enhet med hovedfunksjon å bekjempe alvorlig organisert kriminalitet.

3.2 Politihelikoptertjenesten

Politihelikoptertjenesten ble etablert høsten 2003 og er lokalisert og organisert under Oslo politidistrikt i tråd med retningslinjene i Innst. S. nr. 155 (2001-2002).

Politihelikopteret skal bidra til å øke tryggheten hos publikum og trygge polititjenestemennenes innsats under deres tjeneste. Politihelikopteret kan nyttes i et bredt spekter av politiets gjøremål, for eksempel ved søk etter savnede, pågripelser, bekjempelse av miljøkriminalitet, demonstrasjoner og overvåking ved statsbesøk.

Kostnadene ved drift av politihelikopter var i St.meld. nr. 51 (2000-2001) anslått til 12 mill. kr pr. år, og politidistriktets budsjett er styrket med dette beløpet i 2004. På grunn av at det ble besluttet å legge basen til Oslo i stedet for til Gardermoen, at pilotene skulle ha politiutdanning og økt krav til utstyr i helikopteret, vil kostnadene bli høyere enn antatt.

3.3 Lokalsaker

Etter å ha vurdert den samfunnsmessige nytten av å bygge en ny stor politistasjon på Grünerløkka opp mot målsetningen om et mer synlig politi i nærmiljøet, er Politidirektoratet kommet til at dette er uhensiktsmessig i forhold til en optimal anvendelse av ressursene. Politidirektoratet har foreslått å utrede muligheten for en mindre politipost sentralt i Grünerløkka-området. Ut fra de betydelig økte utgiftene som et slik bygg vil innebære, støtter Justisdepartementet Politidirektoratets anbefaling. Det vil også bli frigitt arealer i politihuset på

Grønland når Politiets sikkerhetstjeneste flytter i nytt bygg i 2005. En politipost vil bidra til at politiet blir mer synlig i området.

Justissektorens kurs- og øvingscenter i Stavern vil kunne tilby politidistriktene i Østlandsområdet gode skyte- og øvingsfasiliteter. Justisdepartementet og Politidirektoratet mener at Oslo politidistrikt, gjennom optimal planlegging og tilrettelegging, bør nyttiggjøre seg skyte- og øvingsfasilitetene i Stavern foruten andre skyteanlegg i Oslo-området.

4 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bemanningen ved Oslo politidistrikt utgjorde 2 365 årsverk pr. 01.03.2003. Posten dekker alle ordinære driftsutgifter (lønn, varer og tjenester) ved politidistriktet. Det er lagt inn midler til økt sikkerhetsnivå ved utenlandske ambassader mv.

Overføringen av oppgaver fra Oslo politidistrikt til den nye nasjonale registrerings- og effektueringsenheten vil få betydning for Oslo politidistrikts budsjett, da stillingene til de nasjonale oppgavene i dag er budsjettert under kap. 441. Grenseoppgangen mellom Oslo politidistrikt og den nye enheten er imidlertid ikke slutført og det er derfor ikke besluttet hvor mye ressurser som skal overføres fra kap. 441 til kap. 440. Departementet vil komme tilbake til dette i revidert nasjonalbudsjett for 2004.

For fortsatt å opprettholde fleksibiliteten i budsjettet, er det nødvendig at bevilgninger på posten skal kunne nyttes under kap. 440, post 01, jf. forslag til vedtak. Det foreslås at Justisdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 441, post 01 tilsvarende merinntekter under kap. 3441, postene 02, 03 og 05, jf. forslag til vedtak.

Kap. 3441 Oslo politidistrikt (jf. kap. 441)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004
02	Refusjoner	20 323		
03	Salgsinntekter	96	158	164
05	Personalbarnehage	2 596	2 205	2 284
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	801		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	13 733		
18	Refusjon av sykepenger	22 035		
	Sum kap. 3441	59 584	2 363	2 448

1 Postomtale

Post 02 Refusjoner

Posten gjelder hovedsakelig refusjoner av utgifter for politioppdrag som enhetene i politidistriktet har utført for organisasjoner, lag, entreprenører og offentlige etater i samsvar med særskilt hjemmel. Under hensyn til at det ikke er mulig å presentere pålitelige prognoser for refusjonene, budsjetteres det ikke med inntekter på denne posten.

Det foreslås at Justisdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 441, post 01 tilsvarende det inntektsførte beløpet under kap. 3441, post 02, jf. forslag til vedtak.

Post 03 Salgsinntekter

Posten omfatter inntekter fra innbytte og salg av utskiftede kjøretøy m.m. Det foreslås at Justisdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 441, post 01, mot tilsvarende merinntekt under kap. 3441, post 03, jf. forslag til vedtak.

Post 05 Personalbarnehage

Posten omfatter foreldreinnbetaling og statstilskudd til personalbarnehage. Det foreslås at Justisdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 441, post 01, mot tilsvarende

merinntekt under kap. 3441, post 05, jf. forslag til vedtak.

Kap. 442 Politihøgskolen (jf. kap. 3442)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter	164 947	169 932	195 696
	Sum kap. 442	164 947	169 932	195 696

1 Innledning

Politihøgskolen er den sentrale utdanningsinstitusjonen for politi- og lensmannsetaten i Norge, og har som hovedoppgave å drive utdanning, forskning og formidling. Politihøgskolen skal være en høgskole for et reflektert, handlekraftig og trygghetsskapende politi. Politihøgskolen skal være en profesjonsrettet utdanningsinstitusjon på høyt nivå som utvikler og formidler de kunnskaper, ferdigheter og holdninger som politiet må ha for å sikre trygghet, lovlighet og orden.

Den treårige grunnutdanningen skal gi et bredt og godt grunnlag for generalisten i politi- og lensmannsetaten, mens etter- og videreutdannings-tilbud skal gi ansatte muligheter for å ajourføre, videreutvikle og utvide sin kompetanse innenfor politifag, administrasjon og ledelse. For ytterligere å styrke kompetansenivået skal det etableres et masterstudium. Politihøgskolen skal også drive selvstendig forsknings- og utviklingsarbeid samt formidling av relevante forskningsresultater overfor etaten og samfunnet forøvrig.

2 Hovedutfordringer

Kriminalitetsutviklingen, økt terrortrussel og behov for konfliktberedskap både nasjonalt og internasjonalt stiller stadig nye krav til politiet. Politihøgskolens hovedutfordring er å vedlikeholde og utvikle ny kunnskap og kompetanse som bidrar til å sette politiet i stand til å løse de komplekse problemstillingene det står overfor.

Politihøgskolen må systematisk forankre utdanningstilbudene i forhold til etatens behov så vel kvalitativt som kvantitativt. Det er en utfordring å skape bedre og mer systematisk samhandling om kompetanseutvikling mellom de ulike nivåer i etaten, der høgskolen kan utvikle ulike etterutdanningsprogrammer som kan gjennomføres regionalt. I dette arbeidet er det ønskelig og nødvendig

å bygge på og utnytte den spesialkompetansen som i dag finnes i distriktene, særorganene og Politidirektoratet samt å ta i bruk nye læringsverktøy og arbeidsformer innen etaten.

Politihøgskolen må følge opp kvalitetsreformen som gjennomføres i universitets- og høgskolesystemet. Denne stiller krav om nye undervisnings- og læringsformer som skal bidra til at uteksaminerte kandidater kommer ut i samfunnet som dyktige problemløser og nyskapere med gode forutsetninger for å håndtere sine oppgaver. Kvalitet i utdanningen er avhengig av kompetanse og engasjement hos høgskolens tilsatte, og utfordringen for Politihøgskolen vil være å sikre den nødvendige kompetanseheving blant høgskolens ansatte.

Kvalitetsreformen stiller også krav til høgskolen om å dokumentere kvalitet i utdanningen og forsterker kravet om å utvikle og implementere et kvalitetssikringssystem for utdanningstjenestene ved høgskolen.

Høgskolen skal utvikle fagfeltet politivitenskap som skal være et tverrvitenskapelig fagområde, med rom for bidrag fra kvalifiserte aktører med ulike vitenskapelige referanser.

3 Tilstandsvurdering og mål

3.1 Grunnutdanningen

Grunnutdanningen skal gjennomføre omlegging til temaorganisert undervisning, studentaktive arbeidsformer og nye eksamensformer. I tråd med føringer fra høgskolene skal det utvikles nettbasert undervisning, nye kvalitetssystemer og tiltak for kompetanseheving av fagpersonalet.

I budsjettrammen for 2004 er det lagt til grunn at studentopptaket høsten 2004 skal økes med to klasser. Det vil da bli om lag 290 nye studenter høsten 2004. Årsaken til at studentopptaket økes, er at det forventes en større avgang av ansatte i etaten i årene som kommer.

3.2 Etter- og videreutdanning

Politi­høgskolen skal jobbe for å styrke det forplik­ten­de samarbeidet med øvrige aktører innen etaten for å sikre etter- og videreutdanningstilbud i tråd med etatens behov.

3.3 Forskning

Fagmiljøene på Politi­høgskolen er avhengig av inn­sat­sen i forsknings- og utviklingsarbeidet. Det er derfor viktig med en integrering av forskermiljøet i skolens øvrige virke. Forskningsmiljøet må ytterligere styrkes i forbindelse med oppstart av masterstudiet. Forskning i regi av Politi­høgskolen er viktig for hele politietaten. Kunnskapen som frembringes bør benyttes for å styrke politiets virke og effektivitet, men også for å sette politiets oppgaver inn i et bredere samfunnsmessig perspektiv. Forskningen skal rettes mot problemstillinger av betydning for politiet, og det skal legges vekt på nasjonalt og internasjonalt samarbeid mot relevante forskningsmiljøer.

3.4 Justissektorens kurs- og øvings­sen­ter i Stav­ern

Avtalen mellom Justisdepartementet og forsvarsbygg Skifte Eiendom for leie av deler av Fredriksvern verft i Stav­ern ble inngått i mai 2003. Kvaliteten og kapasiteten ved Justissektorens kurs- og øvings­sen­ter (JKØ) er høy, og for å utnytte denne har det vært nødvendig å utvikle Politi­høgskolens eksisterende kurs- og øvingsvirksomhet i Nord-Odal høsten 2004. Avviklingen vil også gi en bedre kapasitetsutnyttelse av Politi­høgskolens avdeling på Sæter gård i Kongsvinger. Politi­høgskolen er til­lagt driftsansvaret for JKØ. Lokalitetene i Stav­ern vil legge til rette for økt samordning av politioperativ ferdighetstrening for Politi­høgskolens studenter og politidistriktene i Østlandsområdet. Innen­dørs og moderne skytebane vil være på plass i

2004. Egne bygninger tilrettelegges for operativ trening. Det tas sikte på å benytte øvingsfelt med 2 km lukket øvingsbane på den tidligere militære flyplassen på Torp og det skal foretas en ombygging i Stav­ern slik at det blir 200 enkeltrom med høy standard.

Videre skal Vestfold sivilforsvarskrets etableres ved JKØ som et ledd i omorganiseringen av Sivilforsvaret, jf. Innst. S. nr. 260 (2002-2003) og omtale under kap. 451.

Hovedadministrasjonen i Utrykningspolitiet (UP) flyttes fra Oslo til Stav­ern. Sammen med Politi­høgskolen vil UP i videreutviklingen av JKØ som et politifaglig utdannings­sen­ter legge til rette for at det etableres et fagmiljø som vil gi bedre mulighet for strategisk planlegging og kompetanse- og metodeutvikling innenfor området trafikksikkerhet.

Justisdepartementet vil i tiden fremover arbeide for å finne ny virksomhet til anlegget i Nord-Odal. Dette arbeidet – samt avvikling og overføring av aktiviteter til JKØ og Sæter gård – vil være avsluttet innen sommeren 2004.

Etter full utbygging i 2005 vil døgnkostnaden ved JKØ ikke være vesentlig forskjellig fra Sæter gård.

4 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bemanningen ved Politi­høgskolen utgjorde pr. 01.03.2003 133 årsverk. Posten dekker lønnsutgifter og andre driftsutgifter ved Politi­høgskolen. Det foreslås at Justisdepartementet gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 442, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3442, post 02, jf. forslag til vedtak.

Budsjettet er økt som følge av at Politi­høgskolen har overtatt det administrative ansvaret for Justissektorens kurs- og øvings­sen­ter i Stav­ern, at det er foreslått to nye klasser og at det er lagt inn midler til investeringsformål ved høgskolen.

Kap. 3442 Politihøgskolen (jf. kap. 442)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004
02	Diverse inntekter	4 240	5 234	5 422
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	124		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	374		
18	Refusjon av sykepenger	1 263		
	Sum kap. 3442	6 001	5 234	5 422

Postomtale**Post 02 Diverse inntekter**

Politihøgskolens inntekter kommer fra kursvirksomhet m.v. ved Justissektorens kurs- og øvings-senter i Stavern, utleie, kantinesalg og salg av

bøker, samt mulige inntekter fra oppdragsvirksomhet. Det foreslås at Justisdepartementet gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 442, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3442, post 02, jf. forslag til vedtak.

Kap. 443 Oppfølging av innsynsloven

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter	5 657	5 467	7 332
70	Erstatninger, <i>overslagsbevilgning</i>	1 770	2 000	2 500
	Sum kap. 443	7 427	7 467	9 832

1 Innledning

Ved behandlingen av St.prp. nr. 67 (1998-99) ble det opprettet et eget midlertidig budsjettkapittel for oppfølging av innsynsloven.

Bevilgningen på kapitlet skal dekke driftsutgifter til et behandlingsorgan med sekretariat og til klagenemnd vedrørende søknader om innsyn og erstatning i medhold av midlertidig lov av 17.09.1999 om begrenset innsyn i overvåkingspolitietts arkiver og registre (innsynsloven), samt til erstatninger som tilkjennes personer med hjemmel i loven.

2 Tilstandsvurdering og mål

Loven trådte i kraft 01.01.2000. Til å behandle søknader om innsyn og erstatning er det oppnevnt et utvalg og en klagenemnd, med til sammen 12 per-

soner. Til å forberede sakene for utvalget og klagenemnda er sekretariatet økt til 10 personer.

Fristen for å søke om innsyn utløp 31.12.2002. Det var tidligere forventet at ca. 4 000 personer ville søke om innsyn. Søkemengden økte imidlertid betydelig mot slutten av 2002. Ved fristen utløp hadde 12 777 personer søkt om innsyn. Det forventes at arbeidet med å ferdigbehandle søknader vil avsluttes medio 2006.

Det er forventet at ca. 1 200 personer vil søke om erstatning.

3 Postomtale**Post 01 Driftsutgifter**

Posten dekker administrative kostnader til behandlingsorgan, sekretariat og klagenemnd. Bevilgningen er økt som følge av økt saksmengde.

Post 70 Erstatninger – overslagsbevilgning

Posten skal dekke tilkjente erstatninger. Budsjettet beløp er et anslag, og foreslås videreført som overslagsbevilgning.

Kap. 445 Den høyere påtalemyndighet (jf. kap. 3445)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter	77 667	82 225	89 885
	Sum kap. 445	77 667	82 225	89 885

1 Innledning

Påtalemyndigheten ledes faglig av riksadvokaten, men er administrativt underlagt Justisdepartementet. Fra 01.01.2004 overtar riksadvokaten det administrative ansvaret for den høyere påtalemyndighet, som foruten Riksadvokatembetet består av 10 regionale statsadvokatembeter med førstestatsadvokat som embetsleder. I tillegg kommer Økokrim som både er et statsadvokatembete og en sentral politienhet. Budsjettmessig hører ØKOKRIM under politiets budsjett (kap. 440), med Politidirektoratet som administrativt overordnet.

2 Hovedutfordringer

Hovedmålet for påtalemyndighetens virksomhet er å bidra til å redusere kriminaliteten i Norge. Riksadvokaten og statsadvokatene skal gjennom sin fagledelse og egen straffesaksbehandling bidra til dette. Hovedutfordringen i 2004 er å fortsette arbeidet med å gjøre straffesaksbehandlingen raskere og mer effektiv, men uten at dette går på bekostning av kvalitet og rettssikkerhet.

3 Tilstandsvurdering og mål**3.1 Oppgaver og bemanning****3.1.1 Riksadvokatembetet**

Riksadvokatembetet har en nøkkelfunksjon i straffesaksbehandlingen. Riksadvokaten avgjør tiltale spørsmålet i de aller alvorligste straffesakene (saker som kan medføre lovens strengeste straff) og er klageinstans for påtalevedtak truffet av statsadvokatene. Riksadvokaten har også ansvaret for den overordnede faglige ledelse av straffesaksbehandlingen ved statsadvokatembetene og i politiet.

Det har gjennom flere år skjedd en gradvis dreining av tyngdepunktet i embetets virksomhet fra enkeltsaksbehandling til overordnet faglig ledelse. Det er lagt større vekt på tydelig angivelse av mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen og på oppfølgingen av denne. Det er etablert et nært samarbeid mellom Politidirektoratet og riksadvokaten. Vektleggingen av fagledelsen gir seg også utslag i at den utadrettede virksomhet er mer omfattende enn tidligere.

Antall straffesaker ved Riksadvokatembetet

	2000	2001	2002
Nye straffesaker i alt	1 861	1 999	1 926
Herav			
– påtalesaker	238	306	330
– klagesaker	410	471	474

Som tabellen viser, har tallet på påtalesaker og klagesaker – som er de mest arbeidskrevende – økt hvert år i treårsperioden. I 2003 ble Riksadvokatembetet styrket med to statsadvokatstillinger og to kontorstillinger.

Fra 01.08.2003 er det opprettet et særskilt statsadvokatembete for saker der norske statsborgere eller andre som er hjemmehørende i Norge, har begått straffbare handlinger i utlandet. Det er først og fremst tenkt på terrorhandling og krigsforbrytelser. I en utrednings- og planleggingsfase er denne statsadvokaten plassert ved Riksadvokatembetet.

3.1.2 Statsadvokatembetene

Statsadvokatene avgjør tiltalespørsmålet og fører selv for retten de alvorligste straffesakene der både hensynet til eventuelle ofre og deres pårørende, bevisførselen og allmennprevensjonen gjør

det særlig viktig å sikre en rask og effektiv behandling, som samtidig ivaretar hensynet til rettssikkerhet. Statsadvokatene har dessuten en sentral funksjon i oppfølgingen av straffesaksbehandlingen i politiet, og er klageinstans for politiets avgjørelser. Departementet understreker betydningen av at statsadvokatene fører tilsyn med straffesaksbehandlingen i politidistriktene og på den måten bidrar til økt effektivitet og rettssikkerhet.

I 2003 er engasjementer tilsvarende 5 årsverk, som ble opprettet i 2002 for å kompensere for merarbeid som følge av særreaksjonsreformen, gjort om til faste statsadvokatstillinger. I tillegg er det gitt rom for engasjementer og hospiteringsordning. Det er også opprettet ½ kontorstilling i 2003. I 2004 vil noen engasjementer som ble opprettet i 2003, bli gjort om til faste stillinger. I tillegg vil det bli opprettet 1 nytt statsadvokatembete ved Oslo statsadvokatembeter.

Straffesaksutviklingen ved statsadvokatembetene

	2000	2001	2002
Antall innkomne straffesaker	16 676	18 857	16 898
Antall rettsdager utført av statsadvokat	2 666	2 757	2 959
Andel aktorater utført av politiaktør	24,0 %	28,1 %	28,7 %

Tabellen viser en nedgang i antall innkomne straffesaker fra 2001 til 2002. Det er for tidlig å si om dette er en varig trend, men det er grunn til å tro at 2001-nivået er representativt, og at årlig sakstall vil ligge på omkring 18 500 saker. Antall rettsdager utført av statsadvokat er økende, selv om politiaktør oppnevnes i større utstrekning. Fra 2001 til 2002 økte antall rettsdager utført av statsadvokat, til tross for at antall aktorater gikk ned. Dette skyldes at aktoraterne har blitt mer langvarige.

Bestemmelsene om frister for når hovedforhandling eller ankeforhandling skal være påbegynt i saker der tiltalte er varetektsfengslet når saken berammes og i saker der den tiltalte var under 18 år da handlingen ble begått, som ble innført høsten 2002, har bidratt til en opphopning av statsadvokatorer i 2003. Antall rettsdager utført av statsadvokat antas å bli omkring 4 000 i 2003. Antall aktorater ventes å bli betydelig også i 2004. Fristreglene innebærer at embetene må organiseres annerledes for å sikre at det er ledig aktorkapasitet når fristsakene skal opp for retten. Samtidig må en sørge for at det er plass til annen straffesaksbe-

handling og fagledelse. Dette kan i praksis medføre at de sakene som ikke er fristbundet, blir irettesført på et senere tidspunkt enn det som ellers kunne vært mulig, jf. for øvrig omtale i St.prp. nr. 65 (2002-2003). I 2004 vil departementet omgjøre de to årsverkene som ble tildelt Oslo statsadvokatembeter som engasjementer i 2003 til faste embeter som følge av den særlig store arbeidsbelastningen ved Oslo statsadvokatembeter. Særreaksjons-sakene må fortsatt gis prioritet, fordi mange av de domfelte utgjør en betydelig sikkerhetsrisiko.

I Ot.prp. nr. 98 (2002-2003) Om lov om endringer i straffeprosessloven er det fremmet forslag om å gi utvidet påtalekompetanse til politijuristene. Dette vil bidra til å korte ned den totale saksbehandlingstiden, og vil i en viss grad avlaste statsadvokatene.

Det er oppnevnt en person ved hvert statsadvokatembete som har ansvar for samordning mellom politiet og påtalemyndighetene i saker om etnisk diskriminering og rasistisk motivert trakassering eller vold. I slike saker skal det være en særlig nær og aktiv påtalemessig ledelse.

3.2 Fagledelse

Gjennom sitt årlige mål- og prioriteringsrundskriv fastsetter riksadvokaten de mål og prioriteringer som skal gjelde for virksomheten ved statsadvokatembetene. I prosessen er det dessuten god dialog mellom riksadvokaten og Justisdepartementet. Både Justisdepartementets tildelingsbrev og riksadvokatens rundskriv for inneværende år fastsetter at statsadvokatene skal delta i beslutningsprosessen når prioriteringer og resultatmål for straffesaksbehandlingen fastsettes for politidistriktene, gi retningslinjer for og følge opp straffesaksbehandlingen i politiet og bidra til å heve kompetansen i politiet. Statsadvokatembetene må innrette virksomheten slik at det blir rom for de viktigste tiltakene i fagledelsen ved siden av straffesaksbehandlingen, jf. punkt 3.1. Det legges særlig vekt på oppfølgingen av saksbehandlingstid – herunder frister for påtaleavgjørelser og hovedforhandlinger – og restanser, og på oppfølgingen av kvaliteten på politiets etterforskning og påtaleavgjørelser. Kvalitetskontrollen skal både omfatte politidistriktenes rutiner for straffesaksbehandlingen (systemkontroll) og et utvalg enkeltsaker (sakskontroll). Statsadvokatene skal også føre tilsyn med at påtalemyndigheten i politiet holder et riktig reaksjonsnivå ved sine påtaleavgjørelser og påstander for domstolene. Bruken av samfunnsstraff og konfliktråd skal følges med oppmerksomhet. Det samme gjelder omfattende eller gjentatt volds- og vinningskriminalitet.

3.3 Straffesaksbehandling

Målene for straffesaksbehandlingen ved Riksadvokatembetet og statsadvokatembetene er høy kvalitet, kort saksbehandlingstid og adekvat reaksjon.

3.3.1 Høy kvalitet

Høy kvalitet i statsadvokatenes egen straffesaksbehandling er et ufravikelig krav. Det sikrer riktige avgjørelser og ivaretar hensynet til rettssikkerhet og en hensynsfull og rettferdig behandling. Kvalitet – så vel i de sakene statsadvokatene selv aktorer som i sakene der de treffer påtalevedtak – er antakelig den viktigste enkeltfaktor som bidrar til at påtalemyndigheten har tillit og anseelse i domstolene og blant allmennheten. For å kunne utføre sitt arbeid er påtalemyndigheten helt avhengig av denne tilliten.

3.3.2 Kort saksbehandlingstid

For saksbehandlingstiden ved statsadvokatembetene har Justisdepartementet og riksadvokaten i fellesskap fastsatt disse mål: Der påtalekompetansen ligger hos statsadvokaten skal påtalevedtaket i 90 % av sakene være truffet senest 30 dager etter at saken kom inn til statsadvokatembetet. Innen samme frist skal saken være oversendt riksadvokaten når påtalekompetansen ligger der. Klager over påtaleavgjørelser truffet av politiet skal i 90 % av sakene være avgjort senest 30 dager etter at saken kom inn til statsadvokatembetet. Riksadvokaten har fastsatt samme mål for straffesaksbehandlingen ved Riksadvokatembetet.

Ved Riksadvokatembetet var gjennomsnittlig saksbehandlingstid i påtalesakene 13 dager i 2002, og 91 % av sakene ble avgjort innen 30 dager. For klagesakene var de tilsvarende tall 32 dager og 68 %.

For påtalesakene hadde åtte (av ti) statsadvokatembeter en gjennomsnittlig saksbehandlingstid på under 30 dager i 2002. For klagesakene var gjennomsnittlig saksbehandlingstid 30 dager eller mindre ved ni av embetene.

3.3.3 Adekvat reaksjon

Den høyere påtalemyndighet skal arbeide for at domstolene idømmer reaksjoner som ivaretar straffens preventive formål og opprettholder den sosiale ro. I mål- og prioriteringsrundskrivene for politiet og statsadvokatembetene for 2003 har riksadvokaten gitt anvisning på kriminalitetstyper hvor reaksjonspraksis skal følges med oppmerksomhet. Det gjelder blant annet drap, trusler og vold mot vitner og andre aktører i straffesaker, alvorlige seksuallovbrudd, ran og internasjonal og organisert kriminalitet. Videre understrekes betydningen av at kriminalitet ikke skal lønne seg. Gjerningspersonene må derfor fratras utbyttet av straffbare handlinger gjennom aktiv bruk av inndragingsreglene.

3.4 IKT

Gode og hensiktsmessige IKT-systemer har stor betydning både for straffesaksbehandlingen og for driften av statsadvokatembetene. Systemene for straffesaksbehandlingen må gi nødvendig styringsinformasjon, sikre enkel gjenfinning av straffesakene og inneholde rutiner og maler som understøtter kravet om høy kvalitet og effektiv straffesaksbehandling. Også de administrative systemer må bidra til høy kvalitet, sikre at nødvendig informasjon er lett tilgjengelig og bidra til å effektivisere og forenkle arbeidet ved statsadvokatembetene. I et samarbeid mellom Justisdepartementet, Politidi-

rektoratet og den høyere påtalemyndighet arbeides det med en løsning for elektronisk saksbehandling i den høyere påtalemyndighet jf. omtale under kap. 440 pkt. 4.3.5.

3.5 Personal- og likestillingspolitikk

Departementet arbeider med å utforme en ny personal- og lønnspolitikk for den høyere påtalemyndighet. Hensynet til et høyt og stabilt kompetansenivå, likestilling, eldre medarbeidere og et godt arbeidsmiljø er sentrale momenter i personalpolitikken.

Departementet vil videreføre arbeidet med å få en mer balansert kjønnsfordeling i den høyere påtalemyndighet. Samtlige embetsledere er menn, og kvinneandelen for øvrige embetsstillinger er 28 %. For kontoransatte er kvinneandelen 98 %. Fordi staben ved de fleste embeter er stabil er det

nødvendig med et langsiktig perspektiv i likestillingsarbeidet.

3.6 Helse, miljø og sikkerhet

Riksadvokatembetet og statsadvokatembetene skal ha et psykisk og fysisk sunt arbeidsmiljø, og HMS-arbeidet skal være en del av den daglige utøvelsen av lederskap. Arbeidsmiljøutvalget for den høyere påtalemyndighet har normalt 4 møter pr. år.

4 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker i hovedsak driftsutgifter for Den høyere påtalemyndighet. Bemanningen utgjorde pr 01.03.03 om lag 114 årsverk. Bevilgningen er økt bl.a. som følge av bemanningsøkning og nye lokaler.

Kap. 3445 Den høyere påtalemyndighet (jf. kap. 445)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	616		
18	Refusjon av sykepenger	1 346		
	Sum kap. 3445	1 962		

Kap. 446 Den militære påtalemyndighet (jf. kap. 3446)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter	4 456	4 548	4 591
	Sum kap. 0446	4 456	4 548	4 591

1 Innledning

Generaladvokaten og krigsadvokatene tilhører påtalemyndigheten, og har ansvar for militære straffesaker. De har i tillegg som oppgave å bistå militære sjefer i kontroll med disiplinærutøvelsen og avgi uttalelser i klagesaker og visse andre disiplinærsaker.

I tillegg til de løpende oppgaver har generaladvokaten ansvaret for å forberede rettergang i krigstid. Embetet har også oppgaver av folkerettslig art innenfor sitt fagområde.

2 utfordringer

Forsvaret er inne i avslutningen av en omstillingsprosess. Denne prosessen får betydning også for organisering og oppgaver innen den militære påtalemyndighet. Generaladvokatembetet følger derfor denne utviklingen med sikte på å tilpasse sin aktivitet til endringene i forsvaret. Omstillingen i forsvaret synes å ha ført til at deler av gjeldende regelverk på den militære påtalemyndighet sitt arbeidsområde bør gjennomgås på nytt. Gene-

raladvokaten vil arbeide for å kartlegge eventuelle endringsbehov og vurdere endringsforslag.

En særlig oppmerksomhet må rettes mot virksomhet knyttet til rådgivning, kontroll og irettføring av saker som springer ut fra norsk militær deltakelse i utlandet, som i de senere år har skjedd i et økende antall operasjonsområder. Det kan her oppstå saker av alvorlig karakter og med folkerettslige implikasjoner. Det er derfor viktig å sikre at den militære påtalemyndighet har den nødvendige kunnskap og kompetanse til å håndtere saksområdet.

For å oppnå en effektiv håndhevelse av disiplinærsaker er det viktig at klager på refselsler ikke medfører unødvendige forsinkelser. Den som er

refset vil også ha fordel av dette. Krigsadvokatene skal gi uttalelser i alle klagesaker.

I straffesaker har det tidligere gått vel ett år fra den straffbare handling er begått til pådømmelse. Departementet legger til grunn at saksbehandlingstiden går vesentlig ned på bakgrunn av at den militære påtalemyndighet nå selv kan ta ut tiltale i fraværssaker, jf. Ot.prp. nr. 66 (2001-2002).

3 Tilstandsvurdering og mål

Generaladvokaten vil også i 2004 legge særlig vekt på uttalelser i disiplinære klagesaker for å bidra til rask behandling av disse.

Mål for gjennomsnittlig saksbehandlingstid:

Uttalelser i disiplinære klagesaker	1 uke
Uttalelser i anmeldelsessaker	4 uker
Uttalelser til kontrollutskrift som blir sendt embetet	2 uker

Mål for saksbehandlingstid for uttalelser i anmeldelsessaker er noe justert. Dette skyldes at de enkelte saker er blitt mer komplekse enn tidligere.

4 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker alle driftsutgifter for generaladvokatembetet, herunder krigsadvokatene for Sør- og Nord-Norge. Bemanningen ved embetet utgjorde 6 årsverk pr. 01.03.2003. I tillegg får embetet bistand av vernepliktige jurister, til sammen 5 årsverk.

Kap. 448 Grensekommisæreren (jf. kap. 3448)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter	3 967	4 492	4 542
	Sum kap. 0448	3 967	4 492	4 542

1 Innledning

Norges grensekommisær for den norsk-russiske grense leder Grensekommisariatet, som har fem faste stillinger. Sjefen for Garnisonen i Sør-Varanger er stedfortredende grensekommisær.

Grensekommisariatet for den norsk-russiske grense har følgende hovedoppgaver:

- Å føre tilsyn med at grenseavtalen, samt andre avtaler mellom Norge og Russland som regule-

rer forholdene på grensen blir overholdt av begge parter

- Å føre forhandlinger med russiske grensemyndigheter for å løse og forebygge eventuelle konflikter
- I samarbeid med politiet og forsvaret forebygge og avgrense omfanget av hendelser som er i strid med inngåtte avtaler.

Stillingen som grensekommissær er en åremålsstilling for tre år, med mulighet for tre års forlengelse.

Garnisonen i Sør-Varanger er av de militære myndigheter pålagt å utføre og støtte Grensekommissariatet i oppgaven med å overholde grenseavtalen. Dette skjer i praksis ved at militært personell har kontinuerlig oppsyn med hele grensestrekningen mellom Norge og Russland. Grensekrenkelsesrapporteres til Grensekommissariatet og politiet.

Det gjennomføres årlig felles forhandlingsmøter og sammenkomster mellom grensekommissærene når partene anmoder om. I tillegg gjennomføres det møter for å håndtere eventuelle konflikter og hendelser på grensen, restaurering av grense-

merker, tilbakeføring av reinsdyr, miljøsamarbeid og inspeksjon og kontroll av kraftverkene.

Nåværende organisering av Grensekommissariatet som egen etat vil bli evaluert i løpet av en toårs periode.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bemanningen ved Grensekommissariatet utgjorde 5 årsverk pr. 01.03.2003. Posten dekker utgifter til lønn og andre driftsutgifter. Posten skal dessuten dekke utgifter til grensemerking mellom Norge og Russland og utgifter i forbindelse med møter med finske og russiske grensemyndigheter

Kap. 3448 Grensekommissæren (jf. kap. 448)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004
18	Refusjon av sykepenger	82		
	Sum kap. 3448	82		

Programkategori 06.50 Redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap

Utgifter under programkategori 06.50 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004	Pst. endr. 03/04
01-23	Driftsutgifter	611 540	643 595	1 074 639	67,0
30-49	Nybygg, anlegg m.v.	58 772	12 144	9 327	-23,2
70-89	Overføringer til private	60 973	63 840	84 989	33,1
	Sum kategori 06.50	731 285	719 579	1 168 955	62,4

Utgifter under programkategori 06.50 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004	Pst. endr. 03/04
450	Sivile vernepliktige (jf. kap. 3450)	237 312	225 751	180 791	-19,9
451	Samfunnssikkerhet og beredskap (jf. kap. 3451)	359 472	333 770	519 952	55,8
455	Redningstjenesten (jf. kap. 3455)	107 009	121 403	432 460	256,2
456	Nødnett - felles radiosamband for nødetatene (jf. kap. 3456)	27 492	38 655	35 752	-7,5
	Sum kategori 06.50	731 285	719 579	1 168 955	62,4

Bevilgningen på kap. 451 er økt som følge av opprettelsen av nytt direktorat for samfunnssikkerhet og beredskap, herunder overføring av Norges Brannskole. Bevilgningen på kap. 455 er økt blant annet som følge av at Justisdepartementet overtar ansvaret for budsjetteringen av den statlige redningshelikoptertjenesten fra og med 2004. Det vises for øvrig til omtale under Arbeids- og administrasjonsdepartementets budsjettproposisjon kapitlene 1510, 1571/4571, 1575 og 1577/4577 og Forsvarsdepartementets budsjettproposisjon kap. 1791.

1 Innledning

Kategorien omfatter i hovedsak de organer, etater og virksomheter som innen Justisdepartementets ansvarsområde skal bidra til reduksjon av samfunnets sårbarhet på samfunnskritiske områder, hvor konsekvensene for liv, helse, miljø og materielle verdier kan bli svært alvorlige. Kategorien omfatter videre den offentlig organiserte virksomhet som utøves for å redde mennesker fra død eller

skade i forbindelse med akutte hendelser. Kategorien inkluderer også prosjekt for vurdering og planlegging av innføring av felles radiosamband for nødetatene; politi, brann og helse, samt forvaltningen av vernepliktige mannskaper som av overbevisningsgrunner er fritatt for militærtjeneste (sivile vernepliktige).

Justisdepartementet har et sektorovergripende samordningsansvar på sentralt nivå innen redning og beredskap. Organiseringen av sam-

funnssikkerhets- og beredskapsarbeidet skal ta utgangspunkt i prinsippene om ansvar, nærhet og likhet. Justisdepartementet har et samordnings- og tilsynsansvar for samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeidet i sivil sektor. Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) ble etablert 01.09.2003. DSB er på vegne av Justisdepartementet fag- og tilsynsorgan på samfunnssikkerhets- og beredskapsområdet og en støtte for Justisdepartementets samordnings- og tilsynsrolle. Justisdepartementet fikk i 2003 også det sektorovergripende samordningsansvaret for forebyggende sikkerhetstjeneste i sivil sektor, jf. sikkerhetsloven, herunder fagansvaret for Nasjonal sikkerhetsmyndighets (NSM) virksomhet i sivil sektor. Justisdepartementet har det administrative samordningsansvaret for redningstjenesten og forestår etatsstyringen av hovedredningssentralene. Innenfor det norske redningsansvarsområdet har de to hovedredningssentralene den øverste operative ledelse. Oppgaven inkluderer optimal samordning av redningstjenestens mange ressurser, for å redde liv og begrense helseskader ved ulykker. De lokale redningssentralene forestår normalt tilsvarende ledelse innen det enkelte politidistrikt. Sysselmannen på Svalbard er lokal redningssentral innen sitt myndighetsdistrikt.

Den sivile verneplikt er opprettet ut fra generelle rettferdighetshensyn, og for å støtte opp om den allmenne verneplikt i landet. De sivile vernepliktige administreres av to statlige administrasjoner under Justisdepartementet; Siviltjenesteadministrasjonen-Dillingøy, og Siviltjenesteadministrasjonen-Hustad.

Hovedmålene for disse arbeidsområdene er:

- redusert sårbarhet i samfunnet.
- en åpen og kvalitetsbevisst forvaltning og rettspleie,

2 Hovedutfordringer

For å sikre en god utnyttelse av justissektorens ressurser er det en hovedutfordring å bidra til maksimal gjennomstrømming av sivile vernepliktige mannskaper, og at de oppdrag som disse mannskapene utfører er mest mulig samfunnsnyttige.

Samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeidet skal bidra til å redusere alvorlige trusler og risikoer og dermed redusere samfunnets sårbarhet. Hovedutfordringen er å hindre tap av liv, helse, miljø, viktige samfunnsfunksjoner og materielle verdier i forbindelse med ulykker, katastrofer og andre uønskede hendelser i fred, krise og krig.

Det er en forutsetning at samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeidet er organisert effektivt og at ressursene blir utnyttet optimalt. Det gjennomføres organisatoriske endringer innenfor fagområdet som skal bidra til dette. I 2004 vil det være en hovedutfordring å få etablert en effektiv organisasjon og drift av det nye direktoratet og Siviltforsvaret. Det er iverksatt en rekke tiltak for å styrke den generelle beredskap for å møte de nye sikkerhetspolitiske utfordringene.

Redningstjenesten står overfor store utfordringer bl.a. vedrørende organiseringen av redningshelikoptertjenesten. Justisdepartementet vil overta det helhetlige ansvaret for den offentlig organiserte redningshelikoptertjenesten fra og med 2004. Justisdepartementet arbeider videre med samlokalisering av Kystradioen som eies av TeleNor og hovedredningssentralene. Det forventes her betydelige operative gevinster. Det arbeides også med å få etablert et nytt felles sambandssystem for nødetatene som vil gjøre det enklere å samarbeide i nødsituasjoner.

Kap. 450 Sivile vernepliktige (jf. kap. 3450)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter	237 312	225 751	180 791
	Sum kap. 450	237 312	225 751	180 791

1 Innledning

Siviltjenesteadministrasjonene står for all praktisk og administrativ kontakt med sivile vernepliktige og alle typer utbetalinger til disse mannskapene.

Administrasjonene er underlagt Justisdepartementet. Under kap. 450 budsjetteres alle driftsutgifter i forbindelse med forvaltningen av den sivile verneplikt, herunder undervisning til voldsforebyggende tiltak. Siviltjenesteadministrasjonen-Dil-

lingøy administrerer mannskapene på Øst- og Sørlandet. Siviltjenesteadministrasjonen-Hustad administrerer mannskapene i resten av landet.

Den sivile verneplikten omfatter vernepliktige som av samvittighetsgrunner ikke kan avtjene militær verneplikt. Sivil verneplikt er en erstatningstjeneste etablert for å støtte opp under den alminnelige vernepliktsordningen i landet. Det vektlegges at tjenestens innhold er mest mulig samfunnsnyttig.

Vernepliktige kan bli fritatt for militærtjeneste og overført til siviltjenesten ved å undertegne en egenerklæring om at han fyller lovens vilkår for fritak. Førsteinstans for behandlingen av søknadene er Vernepliktsverket og i noen tilfeller siviltjenesteadministrasjonene. Justisdepartementet er klageinstans.

2 Hovedutfordringer

Det er en hovedutfordring å gjennomføre tiltak som innenfor de til enhver tid gjeldende bevilgning-

ger, bidrar til maksimal gjennomstrømming av sivile vernepliktige mannskaper.

De vernepliktige utgjør en betydelig arbeidskraftressurs som Justisdepartementet søker å nytte på en mest mulig samfunnsnyttig måte. Stortinget har sluttet seg til følgende målformulering for innholdet i tjenesten, jf. St.meld. nr. 17 (2001-2002) Samfunnssikkerhet Veien til et mindre sårbart samfunn og Innst. S. nr. 260 (2002-2003):

«Siviltjenesten er en del av den alminnelige verneplikten. Den skal være samfunnsnyttig, og vernerelevant i forhold til fredsskapende og konfliktforebyggende arbeid.»

Det er en utfordring for siviltjenesteforvaltningen å finne tilstrekkelig antall oppdrag som tilfredsstiller målsettingen for innholdet i tjenesten.

3 Hovedmål og delmål

Hovedmål	Delmål
En åpen og kvalitetsbevisst justisforvaltning og rettspleie	1. Sikre god utnyttelse av justissektorens ressurser

4 Tilstandsvurdering og mål

4.2 En åpen og kvalitetsbevisst justisforvaltning og rettspleie

4.2.1 Sikre god utnyttelse av justissektorens ressurser

Ordningen med egenerklæring ble innført i 2000. Fra 2000 til 2001 ble antall søknader om fritak for militær verneplikt redusert med 8,8 %. Antallet søknader i 2001 var på 2 155 mens antall søknader i 2002 var 2 222, en økning på 3 %. Foreløpige tall fra Vernepliktsverket per juni 2003 viser en reduksjon på 11,7 % sammenlignet med samme periode i 2002.

Antall søknader om fritak for militærtjeneste er på tross av nedgangen likevel høyere enn det antall mannskap som hvert år kan gjennomføre sivil verneplikt innenfor gjeldende økonomiske rammer.

Siviltjenestens hovedfunksjon er å tjene som erstatningstjeneste i forhold til den militære verneplikt. Denne funksjonen kan best fylles dersom tjenestemønsteret i siviltjenesten, med hensyn til mannskapenes alder og antall, er utformet i noenlunde samsvar med tjenestemønsteret i Forsvaret. Rettferdshensyn og samfunnsøkonomiske hensyn tilsier også at tjenestemønsteret innenfor disse to formene for verneplikt bør være utformet slik at de blir tilnærmet like.

Departementet la derfor om innkallingsrutinene fra 01.01.2003. De sivile vernepliktige kan nå påregne å bli innkalt til sivil verneplikt på linje med vernepliktige i Forsvaret, dvs. at årets kull innkalles først, jf. St. prp. nr. 1 (2002-2003) for Justisdepartementet. På samme måte som i Forsvaret fordeles mannskap som ikke kalles inn etter denne ordningen til en innkallingsreserve hvor vedkommende maksimalt står til disposisjon for siviltjenesten i 2 år, og deretter for Siviltjenesten, jf. St.prp. nr. 45 (2000-2001) Omleggingen av forsvaret i perioden 2002-2005. Departementet forventer at omleggingen skaper større forutsigbarhet for mannskapene hva angår innkallingstidspunkt til siviltjenesten.

For å øke gjennomstrømmingen av mannskaper, reduseres tjenestetiden med en måned, fra 14 til 13 måneder, og godtgjørelsen for bruk av sivile vernepliktige økes fra dagens sats på kr 130,- til kr 150,-. Økningen kan medføre frafall av enkelte oppdragsgivere. Det legges til grunn at det i dag er tilstrekkelig mange oppdragsgivere.

Det er ved siviltjenesteforvaltningen i 2004 lagt opp til en produksjon på om lag 1 490 mannskapsårverk.

Departementet arbeider kontinuerlig med å effektivisere forvaltningen for øvrig. Ordningen

med inntil seks ukers førtidsdimittering av mannskaper som har fått arbeid eller opptaksplass for videregående utdanning opprettholdes på samme måte som i Forsvaret. Likeså videreføres forvaltningens anledning til å avkorte siviltjenesten med inntil 4 uker for mannskaper med 13 måneders tjeneste, jf. forslag til vedtak. Ordningen tilsvarer Forsvarets anledning til å førtidsdimittere.

Innenfor de godkjente tjenestesektorer har først og fremst mannskapsavgivelse til samfunnssektorer som har et særlig stort behov for arbeidskraftressurser blitt prioritert. I 2003 har helse- og sosialsektoren, herunder eldreomsorg, og voldsforebyggende arbeid blant unge blitt prioritert. Det voldsforebyggende arbeidet innen VOKT, ByPass og Kameratstøtte består av sivile vernepliktige som arbeider for å forebygge vold og rasisme i skolen, på ungdomsklubber og ved institusjoner for kultur og idrett. Det er også etablert nettverkspatruljer som ferdes på offentlige steder der ungdom samles.

På bakgrunn av reduksjonen i antall mannskaper vil Justisdepartementet i større grad prioritere de frivillige organisasjonene, i tillegg til voldsforebyggende arbeid. Disse utfører et svært viktig samfunnsnyttig arbeid og vil ofte være mer sårbare enn andre tjenestesteder for reduksjon i antall sivile vernepliktige.

Undervisningstilbudet i siviltjenesteforvaltningen

Høsten 2003 ble det ved siviltjenesteadministrasjonen-Hustad utviklet et tjenesteforberedende undervisningsopplegg for mannskaper som skal gjøre volds- og konfliktforebyggende tjeneste. Ordningen kan sammenlignes med undervisningen for volds- og konfliktforebyggende tjenesteform ved siviltjenesteadministrasjonen-Dillingøy. Hensikten med det voldsforebyggende arbeidet er å bidra til å forebygge og avdekke mobbing, vold og konflikter i skole og ungdomsmiljøer. Mannskapene utfører derfor oppdrag i skole og oppvekstsektoren. En del oppdrag er også knyttet til ungdomsprosjekter, humanitære organisasjoner, herunder rusinstitusjoner mv.

5 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Om lag 80% av bevilgningen på posten går til mannskapsrelaterte utgifter som dagpenger, dimisjonsgodtgjøring, forsørgertillegg, botillegg, bekledning, kost og andre stønader. Posten dekker driftsutgiftene ved siviltjenesteadministrasjonene, vedlikehold av leirene og tjenesteboligene. I tillegg dekkes løpende utskifting av kjøretøy/utstyr samt andre investeringer over denne posten. Bemanningen ved siviltjenesteadministrasjonene utgjorde 65,8 årsverk pr. 01.03.2003.

Kap. 3450 Sivile vernepliktige, driftsinntekter (jf. kap. 450)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004
01	Inntekter av arbeid	58 500	56 776	47 576
02	Andre inntekter	555	388	402
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	138		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	42		
17	Refusjon lærlinger	21		
18	Refusjon av sykepenger	1 057		
	Sum kap. 3450	60 313	57 164	47 978

1 Postomtale

Post 01 Inntekter av arbeid

Oppdragsgivere må betale for bruk av sivile vernepliktige mannskaper. Godtgjørelsen har i 2003 vært kr 130,- pr. dag. Godtgjørelsen økes med 20 kr til kr 150,- pr. dag. Departementet kan regulere satsen i løpet av året, og også fastsette vilkår som avviker fra de vanlige for særlige oppdrag og tjenester. Inntektene av arbeidet blir stilt til disposisjon for FNs internasjonale barnefond (UNICEF), jf. Utenriksdepartementets St.prp. nr. 1 (2003-2004). Forsøksprosjektene i det voldsforebyggende arbeidet fordret ingen eller redusert sats i

startfasen. Det voldsforebyggende arbeid har gitt gode erfaringer og er nå innført i administrasjonens ordinære oppdragsgiverportefølje som en av de prioriterte tjenesteformer. Det tas sikte på gradvis harmonisering av satsene innenfor de prioriterte tjenesteformer, jf. også punkt 4.2.1.

Post 02 Andre inntekter

Posten omfatter blant annet forpaktningssavgift og inntekter fra skogsdriften ved Dillingøy leir. Her føres også leieinntekter for utleie av fast eiendom og bøter som pålegges mannskapene.

Kap. 451 Samfunnssikkerhet og beredskap (jf. kap. 3451)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter	305 046	333 430	493 724
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>			2 025
22	Flyttekostnader, <i>kan overføres</i>			19 500
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	54 088		
70	Overføringer til private	338	340	4 703
	Sum kap. 451	359 472	333 770	519 952

1 Innledning

Samfunnssikkerhet og beredskap er en sentral del av Justisdepartementets oppgaveportefølje. Arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap tar utgangspunkt i de mål, oppgaver og prioriteringer som er gitt i St.meld. nr. 17 (2001-2002) Samfunnssikkerhet Veien til et mindre sårbart samfunn, jf. Innst. S. nr. 9 (2002-2003). Det enkelte fagdepartement har ansvaret for samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeidet i sin sektor, herunder oppfølgingen av St.meld. nr. 17 (2001-2002). Kap. 451 omfatter Justisdepartementets samordnings- og tilsynsrolle på samfunnssikkerhets- og beredskapsområdet og de oppgaver som er tillagt Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) samt Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM). I St.meld. nr. 17 (2002-2003) Om statlige tilsyn, jf. Innst. S. nr. 222 (2002-2003) ble det nye Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap nærmere beskrevet, herunder lokaliseringen av direktoratet.

1.1 Justisdepartementet

Justisdepartementets ansvar for samfunnets sivile sikkerhet er tydeliggjort og styrket. Dette er kommet til uttrykk gjennom Justisdepartementets samordnings- og tilsynsansvar. Etableringen av DSB og forankringen av Justisdepartementets fagansvar for forebyggende sikkerhetstjeneste i sivil sektor og NSM har vært et bidrag til denne styrkingen. Justisdepartementets samordnings- og tilsynsansvar tar utgangspunkt i kgl. res. av 16.09.1994; retningslinjer for Justisdepartementets funksjon som samordningsdepartement på beredskapssektoren og for Rådet for sivilt beredskap, kgl. res. av 03.11.2000; om internkontroll og systemrettet tilsyn med det sivile beredskapsarbeidet i departementene og kgl. res. av 27.06.2003; om fordeling av ansvar for forebyggende sikkerhetstjeneste og Nasjonal sikkerhetsmyndighet. Justisdepartementets samordningsfunksjon innebærer ansvar for å utarbeide overordnede retningslinjer,

koordinere og fremme proposisjoner og meldinger til Stortinget, tilrettelegge rammebetingelser, ta initiativ, være pådriver, avklare ansvarsforhold i gråsoner og treffe prinsipielle avgjørelser på samfunnssikkerhets- og beredskapsområdet.

Justisdepartementets tilsynsansvar innebærer ansvar for å sikre tilfredsstillende beredskapsarbeid under det enkelte departements ansvarsområde. Iht. kgl. res. 03.11.2000, skal departementene ha innført internkontroll for beredskapsarbeidet rettet mot kriser og katastrofer i fred, sikkerhetspolitiske kriser og krig. Videre skal det avgis to-årige rapporter til Justisdepartementet. Justisdepartementet kan etter kontakt med berørte departementer, bestemme at systemrettet tilsyn skal gjennomføres. Justisdepartementet skal gi statusrapport til regjeringen, herunder redegjøre for helheten i beredskapsarbeidet samt peke på hvor det er behov for forbedringer.

1.2 Rådet for sivilt beredskap

Rådet for sivilt beredskap skal støtte Justisdepartementet med å samordne den sivile beredskapen gjennom å avgi uttalelser til departementet om saker som forelegges rådet. Rådet er interdepartementalt og ledes av Justisdepartementet. Rådets funksjon og sammensetning vil bli vurdert.

1.3 Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB)

DSB ble etablert 01.09.2003, og utgår fra tidligere Direktoratet for sivilt beredskap og Direktoratet for brann- og elsikkerhet.

DSB er på vegne av Justisdepartementet fag- og tilsynsorgan på samfunnssikkerhets- og beredskapsområdet og en støtte for Justisdepartementets tilsyns- og samordningsrolle. Etableringen av direktoratet gir en felles myndighetslinje fra sentralt til lokalt nivå innen brann, redning og generell beredskap og gir et felles fagmiljø innenfor forebygging og beredskap for hendelser på sentralt, regionalt og lokalt nivå. Direktoratet har ansvar som faller inn under lov om vern mot brann, eksplosjon og ulykker med farlig stoff og om brannvesenets redningsoppgaver, lov om tilsyn med elektriske anlegg og elektrisk utstyr, lov om kontroll med produkter og forbrukertjenester og lov om Sivilforsvaret. Direktoratet har det faglige og administrative ansvaret for Sentralskolen for sivilt beredskap, Sivilforsvarets skole Starum, Sivilforsvarets skole Trondheim, Sivilforsvarets skole Jæren og Norges Brannskole (Tjeldsund).

DSB er nasjonal fagmyndighet innen brann- og eksplosjonsvern og elsikkerhet, og fører tilsyn med det kommunale brannvesen.

1.4 Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM)

NSM ble etablert som direktorat administrativt underlagt Forsvarsdepartementet 01.01.2003. Forebyggende sikkerhet er i henhold til lov av 20. mars 1998 om forebyggende sikkerhetstjeneste (sikkerhetsloven), et virksomhetsansvar. NSM skal på vegne av Justisdepartementet og Forsvarsdepartementet ivareta et overordnet og sektorerogvergripende ansvar for forebyggende sikkerhetstjeneste i henhold til sikkerhetsloven. Justisdepartementet har det overordnede sektorovergripende ansvaret for forebyggende sikkerhet i sivil sektor, herunder NSMs utførelse av oppgaver rettet mot sivil sektor. I militær sektor, har Forsvarsdepartementet et tilsvarende ansvar. Forsvarsdepartementet skal være etatsstyrende departement for NSM. NSM skal rapportere direkte til Justisdepartementet om enkelthendelser og sikkerhetsinspeksjoner i sivil sektor. Den forebyggende sikkerhetstjeneste omfatter i Norge alle tiltak for å sikre skjermingsverdig informasjon og objekter mot sikkerhetstruende virksomhet. Dette omfatter så vel den offentlige forvaltning som de deler av privat sektor som gjennom sin virksomhet må håndtere sikkerhetsgradert informasjon. NSM er også sertifiseringsmyndighet for sikkerhet i IT-produkter og IT-systemer.

1.5 Fylkesmannen

På samfunnssikkerhets- og beredskapsområdet er Fylkesmannen faglig underlagt Justisdepartementet og Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap. Fylkesmannen samordner og fører tilsyn med alt beredskapsarbeid i fylket, jf. kgl. res av 21.09.1979, instruks for fylkesmannens beredskapsarbeid. Fylkesmannen skal være pådriver og veileder overfor kommunene innen samfunnssikkerhet og beredskap, og søke å styrke det interkommunale samarbeidet. Fylkesmannen skal påse, og aktivt påvirke, at kommunene og fylkeskommunene gjennomfører nødvendige tiltak for sikre sine innbyggere mot aktuelle risikoer og farer. Fylkesmannen har et regionalt samordningsansvar under kriser og katastrofer i fred, jf. kgl. res. av 12.12.1997; retningslinjer for regionalt samordningsansvar ved kriser og katastrofer i fred, samt et særskilt ansvar for planmessig koordinering i tilfelle atomulykke, jf. kgl. res av 26.06.1998.

1.6 Næringslivets sikkerhetsorganisasjon (NSO)

I henhold til lov 17. juli 1953 nr. 9 om Sivilforsvaret, er næringslivet pålagt å ha egenbeskyttelse (industriVERN). Om lag 1 200 bedrifter er pålagt å organisere egenbeskyttelsestiltak. Egenbeskyttelsen utgjør en betydelig ressurs i bedriftenes daglige sikkerhetsarbeid og i sine lokalsamfunn. Sivilforsvaret samarbeider med NSO for å ivareta næringslivets egenbeskyttelse. NSO er også rådgivende organ for ulike sikringstiltak mot kriminalitet.

1.7 De lokale eltilsyn (DLE)

De fleste elektrisitetsverk/nettselskaper er med hjemmel i lov av 24. mai 1929 om tilsyn med elektriske anlegg og elektrisk utstyr, pålagt å føre tilsyn innenfor sitt forsyningsområde. Tilsynet utføres av lokale eltilsyn ved elektrisitetsverket/nettselskapet og de er derfor en del av det offentlige tilsynsapparatet for elsikkerhet. Tilsynet utøves under DSBs kontroll. Den fremtidige organiseringen av DLE er til vurdering.

2 Hovedutfordringer

2.1. Samfunnssikkerhet og beredskap

Samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeidet skal bidra til å redusere alvorlige trusler og risikoer og dermed redusere samfunnets sårbarhet. Hovedutfordringen er å hindre tap av liv, helse, miljø, viktige samfunnsfunksjoner og materielle verdier i forbindelse med ulykker, katastrofer og andre uønskede hendelser i fred, krise og krig, samt kompromittering av skjermingsverdig informasjon. Mynighetene vil fortsette arbeidet med å fornye, styrke og samle samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeidet for å få til en mer effektiv ressursutnyttelse og en bedre synliggjøring av mål og resultater. Sentralt i dette arbeidet vil være kartlegging av trusler, risikoer og sårbarhet i samfunnet, slik at det kan iverksettes forebyggende tiltak som kan forhindre at uønskede hendelser inntreffer, og om nødvendig håndteres på en tilfredsstillende måte. Det er viktig å ta høyde for situasjoner som er lite sannsynlige, men som har store samfunnsmessige konsekvenser.

2.1.1 Globale utfordringer

Det internasjonale trussel- og risikobilde er bredere og mer diffust enn tidligere og kjennetegnes av glidende overganger mellom det nasjonale og det internasjonale og mellom fred, krise og krig. Norge kan i økende grad, direkte eller indirekte,

bli trukket inn i konflikter i den lavere delen av kriespekteret. Den teknologiske, økonomiske og sosiale utviklingen har ført til en mer integrert verden, hvor nasjonale skillelinjer viskes ut og felles interesser på tvers av grensene blir stadig viktigere. Dette gjelder også innenfor samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeidet. Sentrale utfordringer i den globaliserte verden er kampen mot internasjonal terrorisme, forebyggende sikkerhets- og beredskapsarbeid innenfor viktige samfunnssektorer, overvåkning, forebygging og bekjemping av smittsomme sykdommer, matvaresikkerhet og klimaendringer.

Det tidligere Direktoratet for brann- og elsikkerhet og det tidligere Direktoratet for sivilt beredskap har deltatt i en rekke internasjonale fora og samarbeidsorganer, først og fremst innenfor NATO, FN, EU/EØS og OECD. DSB skal ivareta sine engasjement og forpliktelser knyttet til det internasjonale arbeidet. Det vil være en utfordring for direktoratet å koordinere dette arbeidet og på denne måten hente ut synergieffekter.

NSM representerer Norge i en rekke internasjonale fora av betydning for det internasjonale forebyggende sikkerhetsarbeidet. NATO står i en særstilling i denne sammenheng, men også deltakelse i sivile organer som OECD og den europeiske romfartsorganisasjonen ESA har etter vært blitt viktig. NSM inngår sikkerhetsavtaler med andre land innen området forebyggende sikkerhet, og gir dessuten bilateral støtte når det gjelder oppbygging av strukturer, prosesser og rutiner for ivaretagelse av forebyggende sikkerhet. Slik støtte har vært gitt til nye NATO-land og utvalgte søkerland.

2.1.2 Nasjonale utfordringer

Etter 11.09.2001 er det iverksatt en rekke tiltak for å styrke den generelle beredskap for å møte de nye sikkerhetspolitiske utfordringene, herunder terrorisme og sabotasje. Det er en utfordring å ha en samlet krisehåndteringsevne som gjør samfunnet i stand til å møte de alvorligste ulykker og katastrofer. I denne sammenheng må nød- og beredskapsstatene sikres nødvendig kompetanse og utstyr. Det må være sammenheng mellom det nasjonale sikkerhets- og beredskapsarbeidet og det arbeidet som skjer på regionalt og lokalt nivå innenfor nød- og beredskapsstatene. Det vil være en hovedutfordring i 2004 å få etablert en hensiktsmessig organisasjon og drift av det nye Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap. Herunder må det vurderes hvordan direktoratet skal arbeide opp mot andre virksomheter med beredskapsansvar og hvilke virkemidler direktoratet skal kunne ta i

bruk i sitt arbeid. Det vil i 2004 være en utfordring å få på plass den nye organisasjonen i Sivilforsvaret samtidig som aktivitetsnivået opprettholdes. Det er videre viktig at den løpende utvikling av de kommunale brannvesen fortsetter slik at deres forebyggende og beredskapsmessige oppgaver kan gjennomføres på en effektiv og sikker måte. I tillegg vil arbeidet med synergieffekter mellom kommunalt brannvern og Sivilforsvaret vektlegges i 2004.

Sårbarhetsreducerende tiltak vil bli tillagt økt vekt. Samfunnet er blitt mer sårbart som følge av den økte avhengighet av at samfunnskritiske funksjoner er tilgjengelig (kraft, telekommunikasjon, mv.). Samtidig er flere av disse samfunnskritiske funksjonene blitt gjensidig avhengige av hverandre, noe som øker skadepotensialet ved brudd eller stans i en av funksjonene. Teknologiske nyvinninger og avhengighet av elektroniske kommunikasjonsnettverk og -tjenester har skapt nye trusler og nye sårbarheter. Stadig økende effektivitets- og avkastningskrav, samt raske endringer i organisasjon og eierstrukturer, kan innebære at sikkerhet og beredskap blir vektlagt mindre. Det er viktig at det foreligger et systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i alle virksomheter. Innføringen av krav om internkontroll har hatt en klar positiv effekt, men det er fortsatt behov for å fokusere på internkontroll som et verktøy for å sikre

god sikkerhetsstandard i virksomhetene. Myndighetenes tilsyn med næringslivet skal påse dette.

Antallet eldre i samfunnet øker. Større andel av eldre bor i egne selvstendige boenheter både i og utenfor institusjoner, og dette antas å øke de kommende år. Dette påvirker risikoen for å omkomme i brann.

Med store gassforekomster i Nordsjøen er gass blitt en mer interessant energibærer i Norge. Det forventes at forbruket av brannfarlig gass vil øke betydelig både i industrien og til boligformål. Gjeldende rammebetingelser for energisektoren stiller store krav til effektivisering og rasjonalisering. Dette har gått på bekostning av drift og vedlikehold av anleggene. DLE har også blitt berørt av disse endringene gjennom økonomiske innstramminger og redusert bemanning. Mange DLE tilføres derfor utilstrekkelige ressurser til å oppfylle de rammene som settes for tilsynsaktiviteten til tross for at nettselskapene plikter å avsette de ressursene som myndighetspålagte oppgaver krever. Det er derfor viktig for myndighetene å ha tilstrekkelige hjemler for å gi styringssignalene god gjennomslagskraft.

Samfunnet preges også av økende forbruk, og av at markedet fylles kontinuerlig av betydelige mengder nye produkter og tjenester. Overvåkning av markedet er derfor både viktig og utfordrende for å ivareta god forbrukersikkerhet.

3 Hovedmål og delmål

Hovedmål	Delmål
1. En åpen og kvalitetsbevisst justisforvaltning og rettspleie	1. Sikre god utnyttelse av justissektorens ressurser
1. Redusert sårbarhet i samfunnet	1. Bedre samfunnets evne til å forebygge kriser og ulykker, samt alvorlig svikt i samfunnskritiske funksjoner 2. Bedre samfunnets evne til å håndtere hendelser, kriser og katastrofer, samt trusler mot rikets sikkerhet og selvstendighet og andre vitale nasjonale sikkerhetsinteresser

Det vises for øvrig til redegjørelsen for de nasjonale målsetningene innen samfunnssikkerhets- og beredskapsområdet i St.meld. nr. 17 (2001-2002) Samfunnssikkerhet og St.meld. nr. 41 (2000-2001) brann- og eksplosjonsvern.

4 Tilstandsvurdering og mål

Justisdepartementet har anmodet berørte departementer om å utarbeide planer for sentrale oppfølgingspunkter basert på tiltak i St.meld. nr. 17 (2001-2002) om samfunnssikkerhet, jf. Innst. S. nr. 9 (2002-2003). Rapporteringene fra de ansvarlige departementene viser at en rekke tiltak er igang-

satt og flere tiltak er allerede gjennomført. Det vises for øvrig til de aktuelle fagdepartementenes budsjettproposisjoner. Stortinget vil holdes orientert om oppfølgingen av St.meld. nr. 17 (2001-2002), jf. Innst. S. nr. 9 (2002-2003), i de proposisjoner og meldinger som omfatter fagområdet, bl.a. Forsvarsdepartementets langtidsproposisjoner. I

denne proposisjonen er det redegjort for de oppfølgingstiltak som prioriteres innenfor Justisdepartementets ansvarsområde i 2003 og 2004.

Oppfølgingstiltak som er prioritert i 2003

- Utviklingen av Justisdepartementets tilsyns- og samordningsrolle
- Etableringen av Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap
- Omorganiseringen av Sivilforsvaret
- Vurdering av den totale skolesituasjonen i det sivile beredskap
- Etableringen av Nasjonal sikkerhetsmyndighet med faglig rapporteringslinje til Justisdepartementet i sivil sektor
- Etableringen av et fast sekretariat for koordinerings- og rådgivningsutvalget for etterretnings- og sikkerhetstjenestene
- Utarbeidelsen av en nasjonal strategi for informasjonssikkerhet
- Videreføring av Varslingssystem for digital infrastruktur (VDI)
- Forskningsprosjekt innen sårbarhet i vannforsyningen
- Ny instruks for Forsvarets bistand til politiet i fred
- Scenarier i forbindelse med terror- og sabotasje-situasjoner offshore. Ansvarsforholdene mellom politiet og Forsvaret i ekstraordinære situasjoner er utredet
- Økt bruk av deteksjonsutstyr for påvisning av ABC-midler
- Arbeidet med samordning i forhold til skredberedskapen er igangsatt.

Oppfølgingstiltak som vil bli prioritert i 2004

Utover de tiltak som initieres i 2003 og som videreføres til 2004, vil Justisdepartementet prioritere en oppfølging av følgende tiltak i 2004:

- Revisjon av Sivilforsvarsloven
- Drøfte samarbeidet mellom Forsvaret og det sivile beredskap og legge dette frem for Stortinget i egnet form
- Sikre klare ansvarsforhold og kommandolinjer ved sentral krisehåndtering
- Gjennomgå beredskapslovgivningen og vurdere behovet for klargjøring av kommandolinjer
- Revisjon av Fylkesmannens beredskapsinstruks
- Vurdere etableringen av et kompetansesenter for totalforsvaret
- Gjennomføringen av tiltak i den nasjonale strategien for informasjonssikkerhet

- Vurdere brannsikring av trehusbebyggelsen på Røros.

Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget med særskilte orienteringer om samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeidet innenfor områdene som Stortinget har bedt om tilbakemelding på i Innst. S. nr. 9 (2002-2003), bl.a. IKT-sikkerhet, bruk av massedeleggesmidler, klimaskader mv. Regjeringen vil regelmessig gi overordnede og generelle orienteringer om samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeidet i de årlige budsjettproposisjoner til Stortinget.

4.1 En åpen og kvalitetsbevisst justisforvaltning og rettspleie

4.1.1 Sikre god utnyttelse av justissektorens ressurser Utvikling av Justisdepartementets tilsynsvirksomhet

Justisdepartementet har i kraft av kgl. res. 03.11.2000 ført systemrettet tilsyn med sikkerhets- og beredskapsarbeidet i Landbruksdepartementet. Erfaringene fra tilsynet er positive. En nærmere tilstandsvurdering og redegjørelse for Stortinget av sikkerhets- og beredskapsarbeidet i departementene vil først kunne foretas når det er foretatt tilsyn med flere departementer. Det er planlagt 3 tilsyn i perioden 2003 og 2004. Det vil bli søkt å samordne disse tilsynene med NSMs varslede tilsyn med departementenes forebyggende sikkerhetsarbeid.

Organiseringen av sentral krisehåndtering

I henhold til de gjeldende prinsipper for organiseringen av krisehåndtering, er det enkelte departement ansvarlig for å håndtere en krisesituasjon som berører eget fagområde og sørge for samordning med andre departementer for å sikre nødvendig krisehåndtering. Ledelsen og organiseringen av den sentrale krisehåndteringen må tilpasses den aktuelle situasjon. Ved usikkerhet om hvilket departement som er ansvarlig for å samordne, avklarer Justisdepartementet dette med de aktuelle departementer. Ved uenighet om ansvarsforhold legges saken frem for regjeringen. Inntil regjeringen har behandlet saken, tar Justisdepartementet de nødvendige initiativ for å sikre en effektiv samordning av sivil krisehåndtering på sentralt nivå. Regjeringen vurderer på bakgrunn av de aktuelle krisesituasjoner hvordan samordningen mellom departementene best kan ivaretas, slik at det sikres at ansvarsforholdene og kommandolinjene til enhver tid er så tydelige som mulig, jf. Innst. S. nr. 9 (2002-2003).

Helhetlig tilnærming til sikkerhetsarbeidet på tvers av sivil og militær sektor

Justisdepartementet har ansvar for NSMs oppgaver rettet mot sivil forvaltning, sentralt og lokalt og i forhold til industri og næringsliv. Gode rapporteringslinjer mellom NSM og Justisdepartementet og Forsvarsdepartementet gir en mer helhetlig tilnærming til sikkerhetsarbeidet på tvers av militær og sivil sektor.

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB)

DSB vil i en overgangsperiode være lokalisert på to steder, Oslo og Tønsberg. Direktoratet skal etableres i nytt bygg i Tønsberg ultimo 2004. Overgangsperioden vil være preget av krevende omstillings- og endringsprosesser. I denne perioden vil det bli søkt å opprettholde de operative beredskapsoppgavene.

Justisdepartementet har følgende strategiske mål for virksomheten til DSB:

- Direktoratet skal fornye, styrke og samle sikkerhets- og beredskapsarbeidet. Effektiv ressursutnyttelse og synliggjøring av mål og resultater skal stå sentralt i arbeidet. Både forebyggende og operative oppgaver skal vektlegges og det skal sørges for at det oppnås en god sammenheng mellom disse
- Direktoratet skal ha særlig oppmerksomhet på storulykker og andre ekstraordinære situasjoner, dvs. både utilsiktede hendelser og bevisste handlinger. Herunder hendelser med potensial for tap av mange liv, tap av uerstattelige nasjonale kulturverdier, naturkatastrofer, store industriulykker, teknisk sammenbrudd i kritisk infrastruktur, konsekvenser av sabotasje og terrorisme og krigshandlinger
- Direktoratet skal ha særlig oppmerksomhet mot samfunnskritiske funksjoner og ha et tverrsektorielt perspektiv på store ulykker og ekstraordinære situasjoner
- Direktoratet skal redusere risikoen i private og offentlige virksomheter ved at disse gjennomfører et godt og systematisk sikkerhets- og beredskapsarbeid med grunnlag i internkontrollprinsippene
- Direktoratet skal begrense de samfunnsmessige konsekvenser av ulykker, kriser og katastrofer, ved å legge grunnlaget for et godt forebyggende arbeid, gode beredskapsforberedelser og evne til effektiv krisehåndtering innenfor offentlig forvaltning og samfunnskritisk virksomhet

- Direktoratet skal tilrettelegge for effektive kommunale og interkommunale brannvesen, lede og utvikle Sivildforsvaret som statlig forsterkningsressurs, og ta initiativ til samhandling og samtrenning innenfor redningstjenesten. Gjennom etatsstyringen av Sivildforsvaret skal direktoratet legge grunnlag for at Sivildforsvarets forsterkningsressurser videreutvikles i relasjon til øvrige regionale og lokale nød- og beredskapsressurser
- Direktoratet skal redusere risikoen ved elektriske anlegg og utstyr, ved produkter og forbrukertjenester og ved objekter, utstyr og virksomheter mv. som omfattes av brann- og eksplosjonsvernlovgivningen til et så lavt nivå som man med rimelighet kan oppnå
- Direktoratet skal legge grunnlaget for en positiv utvikling av skadebildet gjennom å utvikle og ivareta et funksjonelt og tidsmessig lov- og forskriftsverk
- Direktoratet skal ivareta norske interesser i internasjonale organisasjoner og kunne yte bistand i utlandet.

Ny organisering av Sivildforsvaret

Sivildforsvaret er organisert regionalt og er underlagt DSB. Sivildforsvaret skal videreføres og videreutvikles med utgangspunkt i dagens oppgaveportefølje. Justisdepartementet arbeider med forslag til endring i lov av 17. juli 1953 nr. 9 om Sivildforsvaret. Som et ledd i Regjeringens moderniserings- og effektiviseringsarbeid er Sivildforsvarets kretsstruktur omorganisert fra 40 til 20 kretser. Antall årsverk skal reduseres med 35 i forbindelse med sammenslåingen av kretser. Nye enheter etableres 01.01.2004. Det vises for øvrig til omtale i St.prp. nr. 65 (2002-2003) Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet medregnet folketrygden 2003, jf. Innst. S. nr. 260 (2002-2003).

Endringer i skolevirksomheten

DSB har det faglige og administrative ansvaret for Sentralskolen for sivilt beredskap, Sivildforsvarets skole Starum, Sivildforsvarets skole Trondheim, Sivildforsvarets skole Jæren og Norges brannskole. Fra 01.01.2004 vil de regionale sivildforsvarsskolene være samlokalisert med henholdsvis sivildforsvarskretsene i Oppland, Sør-Trøndelag og Rogaland. Som en oppfølging av Innst. S. nr. 9 (2002-2003), romertallsvedtak II, har Justisdepartementet i 2003 foretatt en vurdering av den totale skolevirksomheten innen det sivile beredskap. Det er lagt vekt på økonomiske vurderinger, med tanke på effektivisering. Den totale styrke i Sivildforsvaret

som skal læres opp og øves i fredstid er satt til om lag 12 000 personer. Gjennomgangen viser at det er et gap mellom behovet for styrkeproduksjon og faktisk produksjon. Gjennomgangen viser et betydelig etterslep i styrke- og mannskapsproduksjonen på opplæringsiden.

I 2002 ble det gjennomført 14 226 elevdager knyttet til brannvern ved Norges brannskole. I tillegg gjennomfører skolen kurs tilsvarende 6 405 elevdager regionalt.

Av en total teoretisk kapasitet på 45 640 elevdager benyttes bare 30 255 elevdager til å dekke primæransvarsområdene innenfor brannvern og Siviltforsvar. Det er særlig ved Siviltforsvarets regionale skoler at kursgjennomføringen knyttet til primæransvarsområdet er lav, ca. 50%. Det er påvist et effektiviseringspotensial ved Siviltforsvarets regionale skoler.

Justisdepartementets visjon for skolevirksomheten er at den skal være landets ledende kompetanse- og ressurscenter innenfor kriseplanlegging, krisehåndtering, brannvern, redning og Siviltforsvar.

Justisdepartementet vil realisere det påviste effektiviseringspotensialet som ledd i samordningen mellom sivilforsvarskrets og skole. Departementet vil øke måloppnåelsen ved å bruke de frigjorte midlene til økt opplæringsaktivitet innenfor primæransvarsområdene. De midler som Norges brannskole bruker i dag til å kjøpe kursplasser for personell i kommunale brannvesen ved andre opplæringssentra, vil bli vurdert anvendt til finansiering av opplæring av brannmenn ved Siviltforsvarets skoler.

For å oppnå bedre samordning mellom de kommunale brannvesen og Siviltforsvaret skal Norges brannskole i den grad det er mulig benytte Siviltforsvarets skoler til utdanningen av personell i brannvesenet, samtidig som det tilrettelegges for gjennomføring av sivilforsvarskurs på Norges brannskole. I den grad man finner det hensiktsmessig bør også Sentralskolen kunne benyttes til opplæring av brannmannskaper og sivilforsvarsmannskaper. Skolene skal i større grad utnytte sine individuelle fortrinn ved innrettingen av både kjerneoppgaver og ekstern kursgjennomføring. Det vil bli igangsatt et pilotprosjekt ved Siviltforsvarets skole Trondheim med det formål å bidra til økt kostnadseffektivitet. Den kompetansegivende aktiviteten i DSB skal samordnes med virksomheten ved Sentralskolen for sivilt beredskap. Fagspekteret ved Sentralskolen for sivilt beredskap vil, i den grad det er behov for det, utvides slik at også fagområder innenfor det tidligere Direktoratet for brann- og elsikkerhet inngår som en del av kursporteføljen. Sentralskolen skal gjennom samarbeidspart-

ner bidra til kvalitetsheving innenfor samfunnsikkerhets- og beredskapsarbeidet. Opplæringsaktiviteten innen totalforsvar og sivil-militært samarbeid skal videreutvikles og styrkes, slik at kurstilbudet også omfatter øvrig samfunnsikkerhets- og beredskapsarbeid i tillegg til det tradisjonelle totalforsvarskonseptet, herunder IT-angrep, store branner, etc (samfunnets totalberedskap).

Alle skolene vil ha samme tilknytningsform til DSB. Det tas sikte på å endre navnene på skolene slik at de står i samsvar med den nye organiseringen av virksomheten.

Realisere synergieffekter gjennom koordinering av tilsynsvirksomheten

I St.meld. nr. 17 (2002-2003) Om statlige tilsyn, jf. Innst. S. nr. 222 (2002-2003), fremgår at DSB skal koordinere tilsynet med virksomheter med potensial for store ulykker, herunder storulykkesforskriften. DSB skal koordinere samtlige tilsyns tilsyn med definerte industrivirksomheter med potensial for store ulykker. Det er et mål å etablere et tilsynsregime innen samfunnsikkerhet og beredskap som er koordinert og effektivt. Det vil bli søkt å øke koordineringen mellom DSBs brann-tilsyn og fylkesmennenes beredskapstilsyn, jf. også St.meld. nr. 17 (2002-2003) Samfunnsikkerhet og det regjeringsutnevnte utvalg for gjennomgang av statlige tilsyn med kommunesektoren.

4.2 Redusert sårbarhet i samfunnet

4.2.1 Bedre samfunnets evne til å forebygge kriser og ulykker, samt alvorlig svikt i samfunnskritiske funksjoner

Redusere risikoen for dødsfall og skader som følge av brann og eksplosjoner, eller slike ulykker forbundet med elektrisitet

Rapporterte tall for 2002 viser at 76 personer omkom ved ulykker innen det tidligere Direktoratet for brann- og elsikkerhets forvaltingsområde. 64 mistet livet i branner, fem ved sportsdykking, tre i forbindelse med elektrisitet, to ved bruk av elektromedisinsk utstyr, én i en ulykke med ammoniakkgass og én i forbindelse med sprengningsarbeid. Antall omkomne som følge av brann er redusert med ca. 10% i løpet av 90-tallet. Antall boligbranner har også gått ned i samme periode. Av antall omkomne i branner omkommer 85-90% i boligbranner. Totalt ble det i 2002 utbetalt i underkant av 3,7 mrd. kr i brannerstatninger. Dette er en nedgang på drøyt 460 mill. kr sett i forhold til året før.

Tre mennesker omkom som følge av strømgjennomgang eller lysbuer, mot ingen året før. Det

ble rapportert om flere ulykker med elektrisitet i 2002 (61) enn året før (31), men antallet er tilnærmet likt gjennomsnittet for perioden 1996 til 2000.

Det tas sikte på å styrke og effektivisere tilsynet med el-anlegg og det vil bli vurdert tiltak i forbindelse med omstillingsprosessen i DLE. Gjennom økt fokus på markedskontroll og informasjon til allmennheten skal oppmerksomheten på el-produkter og brannsikkerheten i boliger styrkes og nødvendige tiltak skal iverksettes. Brannsikkerheten for eldre og omsorgstrengende skal styrkes ved å gjennomføre planlagte tiltak rettet mot omsorgsboliger.

Ved å gjennomføre kampanjer rettet mot allmennheten skal innsikt og forståelse for betydningen av enkeltmenneskers rolle i sikkerhetsarbeidet økes. Unges adferd og holdninger skal søkes påvirket ved å videreutvikle og markedsføre undervisningsoppleggene for skoler.

Det er en målsetting at sikkerheten i norsk industri og næringsliv skal økes ved å fokusere på sammenhengen mellom god styring av HMS-arbeidet og virksomhetenes øvrige kvalitetsarbeid. Det skal sikres at tilstrekkelig HMS-arbeid gjennomføres i virksomhetene ved å utføre en systematisk gjennomgang av utvalgte bransjer. Utviklingen som går ut på mer bruk av gass både i næringsliv og i husholdningen skal følges opp og det skal fortsatt sikres en god sikkerhet innenfor området trykkpåkjent utstyr og ved bruk av eksplosiver.

Øke sikkerheten og beredskapen i forhold til transport av farlig gods

I løpet av høsten 2002 er det samlet inn data fra over 1 100 industribedrifter som et ledd i kartleggingen av transport av farlig gods på norske veger og jernbaner. Resultatet av undersøkelsen blir klart høsten 2003 og vil være et viktig grunnlagsmateriale for utviklingen av det løpende sikkerhets- og beredskapsarbeidet på området. Regjeringen ønsker på denne måten å øke sikkerheten og beredskapen i forhold til transport av farlig gods.

Øke kompetansen om risiko, sårbarhet og kosteffektive beredskapsløsninger gjennom forsknings- og utredningsaktiviteter

Nasjonale trussel- og risikovurderinger skal danne et grunnlag for samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeidet. Samtidig utgjør forsknings- og utredningsarbeider viktige premisser i samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeidet. Det er derfor et mål at trussel- og risikovurderinger og forsknings- og utredningsarbeidet sees i sammenheng

og vurderes opp mot hverandre. Det vises for øvrig til omtale under pkt. 4.2.2.

I samarbeid med berørte myndigheter vil det fortløpende bli initiert forskningsprogrammer, analyser og utredninger innen utvalgte, spesielt viktige og krevende områder. Eksempler på slike områder er IKT-sikkerhet og sårbarhet, sårbarheten i vannforsyning og bruk av masseødeleggelsesmidler. Det vil bli vurdert igangsatt et strategisk forskningsprogram innen samfunnssikkerhet og totalforsvar.

Branner og eksplosjoner medfører store kostnader for samfunnet både i form av tap og med hensyn til skadeforebyggende og reparerende tiltak. Det arbeides kontinuerlig med forskningsprosjekter for å utvikle mer effektive tiltak på området. Spesielt vil det rettes fokus på mer kunnskap om økt bruk av passive brannverntiltak i objekter med potensialet for mange omkomne. Statistisk materiale viser økt risiko for brann hos utsatte grupper i samfunnet. Forskning om økt sikkerhet for bl.a. hjemmeboende pleie- og omsorgstrengende vil prioriteres. Et viktig forskningsprosjekt med aktiv norsk deltagelse er EUs store satsningsprosjekt rettet mot bedre sikkerhet i eksisterende vei- og jernbanetunneler. Prosjektet videreføres og er planlagt avsluttet i 2006.

Videreutvikle og styrke fylkesmennenes og kommunenes beredskapsforebyggende arbeid

Det er fortsatt behov for å styrke samfunnssikkerhetsarbeidet i kommunene gjennom et mer kontinuerlig og systematisk arbeid med risiko- og sårbarhetsanalyser, plan for kriseledelse og øvelser. Kommuneundersøkelsene og fylkesmennenes tilsyn viser at kommunene i for liten grad integrerer risiko- og sårbarhetsanalyser som en naturlig del av øvrige styrings- og beslutningsverktøy. Kommunene bør også oppfordres til å definere et akseptabelt risikonivå, og sette seg mål og foreslå tiltak for kommunens arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap. Planlegging av brannvernberedskap må integreres med kommunenes øvrige beredskaps- og sikkerhetsarbeid.

Arbeidet med å utarbeide lovforslag om kommunal beredskapsplikt vil bli igangsatt i 2004, jf. Innst. S. nr. 9 (2002-2003) hvor Stortinget har sluttet seg til dette. I denne forbindelse vil grensesnittet og samordningsmuligheter med andre allerede etablerte sektorlover på området bli vurdert. Plan- og bygningsloven er under revisjon. Det er en utfordring å redusere faren for tap av liv, helse, miljø og materielle verdier gjennom integrering av samfunnssikkerhet og beredskap i planlegging etter plan- og bygningsloven, jf. NOU 2003: 14

«Bedre kommunal og regional planlegging etter plan- og bygningsloven II.»

Justisdepartementet ønsker at fylkesmennene mer aktivt går i dialog med kommunene ved oppstart av kommuneplanprosessene, gir klarere informasjon om kravet knyttet til risiko- og sårbarhetsanalyser og etterspør funnene fra analysene når de får planene til behandling, og eventuelt retter/varsler innsigelse når analyser ikke er gjennomført, eller at funnene ikke er fulgt opp. Det er også behov for økt standardisering av fylkesmenenes beredskapstilsyn.

Det har vært en langsiktig satsning innenfor de kommunale og interkommunale brannvesener der det har vært rettet særlig oppmerksomhet mot det forebyggende arbeidet og mot utvikling av kompetanse og en effektiv ressursutnyttelse. For 2002 var de samlede netto kostnader for drift av brannvesen 1,87 mrd. kr. I 2002 var det 3 450 heltidsstillinger og 9 535 deltidstillinger i brannvesenet. Utviklingen går i retning av flere heltidstilsatte.

Det har over noe tid pågått en omstilling i de kommunale brannvesener med større oppmerksomhet rettet mot interkommunalt samarbeid og interessen i kommunene for å samarbeide på brannvernområdet er sterkt økende. Det vil bli arbeidet for at det interkommunale samarbeidet kan utvides til også å omfatte generell beredskap og samfunnsikkerhet. Justisdepartementet er oppmerksom på at opplæringen av kommunenes brannvesen, herunder deltidspersonell bør styrkes. Justisdepartementet mener at den foreslåtte integreringen av skolevirksomheten innen det sivile beredskap vil bidra til denne styrkingen.

Styrke oppfølgingen av objekter med potensial for store ulykker

DSB har koordineringsfunksjonen etter forskrift 08.10.1999 nr. 1082 om tiltak for å avverge og begrense skadevirkningene av storulykker i virksomheter der farlige kjemikalier forekommer (storulykkedeforskriften). På 90-tallet var det få branner som kan karakteriseres som storulykker. God styring av HMS-arbeidet og godt fungerende sikkerhetsstyringssystemer i disse virksomhetene har, sammen med tilsynsmyndighetenes fokus på de sikkerhetsmessige forholdene, bidratt til en positiv utvikling. Potensialet for store ulykker er likevel til stede, og samfunnet utviser en lav aksept for store ulykker. Innsats rettet mot potensialet for store ulykker må fortsatt ha prioritet. DSB skal derfor styrke og videreutvikle koordineringsfunksjonen og tilsynet i arbeidet med oppfølgingen av Storulykkedeforskriften, og fokusere på andre

industrivirksomheter og objekter der det er fare for store ulykker.

Sikre pålitelig distribusjon av elektrisk kraft

Elektrisitet er i stadig økende grad vitalt for sikkerheten i samfunnet, jf. St. meld. nr. 17 (2001-2002). Innen en rekke sektorer vil svikt i strømforsyning kunne medføre fare for liv og helse. Utviklingen viser at deregulering av kraftforsyningen med strammere økonomiske rammer får innvirkning på vedlikehold av eksisterende elanlegg, og kvaliteten på nye og ombygde innretninger og installasjoner har blitt dårligere. Utviklingen vil bli fulgt nøye og det vil gjennom tilsyn arbeides for at nødvendig vedlikehold og reinvesteringer i elanlegg og infrastruktur blir gjennomført.

Bidra til økt forbrukersikkerhet

Samfunnet preges av et stadig økende forbruk og markedet fylles av store mengder nye produkter og tjenester. Omsetningskanalene er i ferd med å endre seg gjennom for eksempel internetthandel og mer direkteimport. Det er et mål at produsenter og importører av potensielt farlige produkter, samt tilbydere av forbrukertjenester, tar ansvar for sikkerheten både i utvikling og omsetning av produkter og forbrukertjenester. Det er også et mål at kun sikre produkter markedsføres gjennom styrking av markedsovervåkingen og gjennomføring av andre forebyggende tiltak overfor produsenter, importører og detaljister. Informasjons- og opplysnings tiltak om farlige produkter og tjenester som allmennheten forstår, aksepterer og gjør noe med, er viktige tiltak for å øke forbrukersikkerheten.

Legge grunnlaget for en effektiv sikring av uerstattelige nasjonale kulturverdier

Det er i samarbeid med Riksantikvaren besluttet hvilke typer objekter som faller inn under begrepet uerstattelige nasjonale kulturverdier (jf. nasjonale målsetninger innen brann- og eksplosjonsvernområdet i St.meld. nr. 41 (2000-2001)). Dette betyr at samtlige fredete bygninger samt et sted mellom 100 og 150 tette trehusmiljøer vil bli omfattet, til sammen ca. 6 000 objekter. Arbeidet rettet mot brann i tette trehusmiljøer prioriteres. SINTEF har startet opp et prosjekt finansiert av Arbeids- og administrasjonsdepartementet med målsetting innen utgangen av 2003 å fremskaffe nødvendig kunnskap om brannsikring av tett trehusbebyggelse med fokus på Røros. Erfaringsmaterialet fra dette prosjektet vil danne grunnlag for vurdering av tiltak også i andre tilsvarende trehusmiljøer.

4.2.2 Bedre samfunnets evne til å håndtere hendelser, kriser og katastrofer samt trusler mot rikets sikkerhet og selvstendighet og andre vitale nasjonale sikkerhetsinteresser

Videreutvikle og styrke den nasjonale sikkerheten og beredskapen

Regjeringen har i tråd med St.meld. nr. 17 (2001-2002), jf. Innst. S. nr. 9 (2002-2003) etablert et fast sekretariat for Koordinerings- og rådgivningsutvalget for etterretnings- og sikkerhetstjenestene. Dette skal styrke samfunnets evne til å fange opp endringer i trussel- og risikobildet og evne til å iverksette tiltak for å møte nye utfordringer, særlig innenfor samfunnskritiske funksjoner. Ledelsen av utvalget ruller mellom Justisdepartementet, Forsvarsdepartementet og Utenriksdepartementet. Regjeringen vil søke å ha åpenhet om trusselbildet. Det vises for øvrig til omtale under pkt. 4.2.3, samt omtale under kategori 06.40 Politi og påtalemyndighet.

NSM har som overordnet mål å sikre vitale objekter og informasjon i samfunnet mot sikkerhetstruende virksomhet gjennom å utvikle, motivere for, og godkjenne og kontrollere forebyggende tiltak. NSM er tillagt ansvaret for Varslingsystem for digital infrastruktur (VDI), som er basert på samarbeid mellom offentlige og private aktører og som skal kartlegge trusler og sårbarheter mot samfunnskritisk digital infrastruktur. Det er viktig å etablere gode samarbeidsformer mellom VDI og Senter for informasjonssikring og politiets (ØKOKRIMs) datakrimsenter.

Det vil bli rettet større oppmerksomhet enn før på sårbarhetsreducerende tiltak mot spionasje, sabotasje og terrorhandlinger på sentralt, regionalt og lokalt forvaltningsnivå. Ansvarlige myndigheter må også til enhver tid sikres informasjon om den nasjonale sikkerhetstilstanden som grunnlag for beredskapsarbeidet.

Justisdepartementet vil gjennom NSM ha en sentral rolle i å samordne og føre tilsyn med informasjonssikkerhet iht. sikkerhetsloven. Departementet vil i dette arbeidet ta utgangspunkt i den nasjonale strategien for informasjonssikkerhet som ble lagt frem i juni 2003. Strategien ble utarbeidet for å sikre en helhetlig tilnærming til arbeidet med å få styrket den nasjonale informasjonssikkerheten. Strategien har fire hovedmål:

- Samfunnskritisk infrastruktur for elektronisk informasjonsutveksling skal være robust og sikker
- Det skal bygges en sikkerhetskultur med henblikk på å få bevisstgjort alle aktører
- Det skal utvikles en allment tilgjengelig samfunnsinfrastruktur for elektronisk signatur,

autentisering og sikker overføring av sensitiv informasjon

- Koordineringen mellom de myndigheter som arbeider med informasjonssikkerhet skal styrkes.

Strategien bygger på OECDs Retningslinjer for sikkerhet i informasjonssystemer og nettverk. I strategien foreslås det bl.a. tiltak som skal føre til at samfunnskritisk infrastruktur for elektronisk informasjonsutveksling blir robust og sikker i forhold til de trusler den utsettes for. Det vises for øvrig til omtale i Nærings- og handelsdepartementets budsjettproposisjon.

DSB skal på vegne av Justisdepartementet delta i utviklingen av et nytt krisehåndteringssystem innen NATO og direktoratet skal lede arbeidet med å implementere NATO-systemet i nasjonale beredskapsplaner. Direktoratet skal samtidig videreutvikle de øvrige beredskapsplaner i offentlige etater og virksomheter gjennom opplæring, veiledning og tilsyn. Direktoratet skal koordinere sivil deltakelse i den årlige NATO-øvelsen Crisis Management Exercise 2004 (CMX 2004), som øver og tester ut beslutningsprosesser og overordnede planer i det nasjonale beredskapssystemet. Regjeringen har besluttet å utarbeide et nytt nasjonalt beredskapssystem basert på NATOs nye krisehåndteringssystem. Det er etablert et prosjekt under felles ledelse av Forsvarsdepartementet og Justisdepartementet med sikte på å utvikle et nytt planverk til bruk ved NATOs krisehåndteringsøvelse CMX 2004 i mars 2004.

Det er et mål at samfunnet skal ha tilstrekkelige beredskapsplaner og operative rednings- og beredskapsressurser til å kunne håndtere enhver krise som måtte oppstå. DSB skal bidra til samordningen av redningsressursene, herunder samordningen mellom brannvesenet, politiet, helsevesenet og Sivilforsvaret. Samvirket mellom de samlede nød- og redningsressursene skal være særlig rettet mot at de materielle og faglige ressursene blir utnyttet optimalt.

DSB skal i samråd med Justisdepartementet utvikle den nasjonale kriseberedskapen gjennom å støtte opp under eller gjennomføre egne øvelser for departementer og andre sentrale beredskapsmyndigheter.

Videreutvikle fylkesmennenes og kommunenes krisehåndteringsevne

Fylkesmennene skal videreutvikle sine øvelser i kommunene med fokus på ledelse, varslingsrutiner, ansvar og roller, ekstern og intern informasjonshåndtering.

Erfaring tilsier at en nær kobling mellom næringslivets forebyggende og skadebegrensende arbeid og den offentlige beredskap er avgjørende for å kunne oppnå optimal sikkerhet i samfunnet. Kommunene har i for liten grad kunnskap om de ressursene som er tilgjengelige i regionen ved en krise. DSB skal gjennom fylkesmennene bidra aktivt til bevisstgjøring i kommunene om deres rolle ved større hendelser og kriser i fred, og synliggjøre viktigheten av å ha kunnskap om og oversikt over offentlige og private lokale rednings- og beredskapsressurser.

Videreutvikle Sivilforsvaret som statlig forsterkningsressurs

Sivilforsvaret er en nasjonal forsterkningsressurs ved større ulykker og katastrofer, for eksempel ved bekjemping av branner, flom, ras og oljeutslipp etter skipsforlis samt ved ulykker med radioaktivt nedfall og ved større kjemikalieuhell. Sivilforsvaret har også etablert internasjonale støttegrupper for humanitær bistand i utlandet. Sivilforsvarets oppgaver i krig er av forebyggende og skadebøtende karakter, bl.a. i form av tilfluktsrom, varsling, krigsutflytting, evakuering, informasjon og innsatsstyrker.

Sivilforsvaret har i fredstid en oppsetning på ca 12 000 personer. Om lag 2 800 mannskaper er organisert i 119 vernepliktsbaserte fredsinnsettingsgrupper (FIG) som er lokalisert over hele landet. FIGene er selvstendige enheter som er opplært og øvet i sanitets-, brann-, rednings og sambandstjeneste, samt trafikkdirigering. Det er i tillegg etablert 123 patruljer for måling av radioaktivitet. Patruljene består av ca. 490 personer inklusiv reserver. Fylkesmannen, politi/lensmann, brannsjef og kommunelege kan rekvirere FIGene direkte ved ulykker og katastrofer. Om lag 8 500 mannskaper er organisert i 87 innsatsgrupper med støttegrupper (dvs. orden/sambandspersonell og forpleining). I tillegg er det etter 11.09.2001 opprettet 16 renseenheter med en total bemanning på ca 380 personer. Sivilforsvarets fredstidsstyrke skal øves årlig. Sivilforsvarets varslingsanlegg er oppgradert i perioden 2001-2003 ved en generell utskifting av eldre anlegg og en modernisering av det overordnede styringssystemet. Det er ikke behov for å gjenoppta byggingen av tilfluktsrom. Eksisterende tilfluktsrom skal vedlikeholdes.

Et aktivt Sivilforsvar samt krav til tilfredsstillende materiellforvaltning, har gjort at direktoratet har prioritert arbeidet med å etablere vedlikeholdssystemer i form av materiellberedskapskontroll (MBK) som blant annet skal sikre at materiellet er klargjort til innsats.

5 Postomtale

Bevilgningen på kapittelet er økt som følge av rammeoverføringer fra Arbeids- og administrasjonsdepartementet. Det vises til omtale under programkategori 19.10 Arbeidsmiljø og sikkerhet, kap. 1571/4571 Direktoratet for brann- og elsikkerhet, kap. 1577/4577 Norges brannskole og kap. 1575/4575 Forskning og utredning i budsjettproposisjonen til Arbeids- og administrasjonsdepartementet. Videre vises til omtale under programkategori 01.10 Fylkesmennene, kap. 1510/4510 Fylkesmannsembetene. Bevilgningen på kapittelet er videre økt for å dekke flyttekostnader knyttet til Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap.

Post 01 Driftsutgifter

Bemanningen i det tidligere Direktoratet for sivilt beredskap med underliggende enheter pr. 01.03.2003 utgjorde 428,3 årsverk. Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap ble etablert 01.09.2003 og utgår fra det tidligere Direktoratet for sivilt beredskap og Direktoratet for brann- og elsikkerhet med underliggende enheter. Bemanningen i det tidligere Direktoratet for brann- og elsikkerhet med underliggende enheter pr. 01.03.2003 utgjorde 200 årsverk, inkludert 40 årsverk ved Norges Brannskole. Det vil bli overført 10 stillinger fra landsdelsberedskapsfylkesmannsembetene til Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap i forbindelse med omorganiseringen av Sivilforsvaret. Posten dekker alle ordinære driftsutgifter som lønn og varer og tjenester ved direktoratet med underliggende driftsenheter, herunder Sivilforsvaret, DSBs regionkontorer og skolevirksomheten. Nyanskaffelser, transportmidler, opplæringsmateriell, sivilforsvarsmateriell, materiell til fredsinnsettingsgruppene, sambandsutstyr, bygningsmessig moderniseringer, IKT, m.m., betraktes som driftsrelaterte innsatsfaktorer og dekkes under post 01. Til drift av redningsinnsats til sjøs er det avsatt 500 000 kr.

Det foreslås å øke bevilgningen på posten med 1 mill. kr til forskning innenfor samfunnssikkerhet og beredskap.

Det foreslås at Justisdepartementet gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 451, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3451, post 03 og post 06, jf. forslag til vedtak. Det foreslås videre at posten kan overskrides med inntil 75 % av inntektene under kap. 3451, post 40, jf. forslag til vedtak.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Direktoratet administrerer skogbrannhelikopterberedskapen i Norge. Posten dekker kostnadene knyttet opp til flytimer. Faste utgifter er innarbeidet under post 01. Videre dekker posten tilskudd til SINTEF/Norges Brannlaboratorium. Det foreslås at stikkordet kan overføres knyttes til bevilgningen på posten.

Post 22 Flyttekostnader, kan overføres

Bevilgningen på posten skal dekke kostnader i forbindelse med flytting av Direktoratet for samfunnsikkerhet og beredskap til Tønsberg. Flyttingen vil skje ultimo 2004. Det foreslås at stikkordet kan overføres knyttes til bevilgningen på posten.

Post 70 Overføring til private

Posten skal dekke tilskudd til Norges sivilforsvarsforbund, seniorgruppen for sivilt beredskap, samt dekning av samøvelser for Sivilforsvaret og de frivillige organisasjoner som en del av den integrerte rednings- og beredskapsfunksjonen i fredstid.

Posten skal i tillegg dekke tilskudd til Norsk Brannvern Forenings (NBF) landsdekkende informasjonskampanjer rettet mot brann i bolig. NBF er en landsforening med forebyggende brannvern som sin viktigste arbeidsoppgave. Foreningen er delvis selvfinansiert.

Videre dekker posten tilskudd til Norsk Elektroteknisk Komité (NEK).

Kap. 3451 Samfunnsikkerhet og beredskap (jf. kap. 451)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004
01	Gebyrer			96 878
03	Diverse inntekter	24 819	20 104	29 494
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	1 237		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	1 075		
18	Refusjon av sykepenger	5 173		
	Sum kap. 3451	32 304	20 104	126 372

1 Postomtale**Post 01 Gebyrer**

DSB krever avgift til dekning av utgifter for tilsyn rettet mot risikofylt virksomhet. Avgift kreves for førsteleddsomsetning av petroleumsprodukter og løsningsmidler, for ilandføring av petroleumsprodukter i rørledning fra sjøområder, for utstrakt kontroll med bedrifter i anleggsfase, samt tilvirkning og førsteleddsomsetning av sprengstoff og krutt. Inntektene er avhengig av foregående års omsetnings- og/eller produksjonsnivå. Det kreves også inn avgift for tilsyn med elektriske anlegg på land, i skip og på flyttbare offshoreinstallasjoner samt for elektromedisinsk utstyr i somatiske sykehus. Etatens virksomhet rettet mot produktsikkerhet, forbrukertjenester og oppfølging av landets forebyggende og beredskapsmessige brann- og

redningsinnsats, samt samfunnsinformasjon på brannvernområdet er ikke avgiftsbelagt.

Post 03 Diverse inntekter

Posten består av refunderte driftskostnader i forbindelse med utleie av Sivilforsvarets anlegg, refusjoner fra andre statsinstitusjoner og refusjon av for mye innbetalt strøm m.m. Inntektene omfatter også salg og bortleie av kursplasser, læremateriell m.m. ved skolene. Bevilgningsforslaget under posten er foreslått økt på bakgrunn av erfaringstall og i forbindelse med salg av en av Sivilforsvarets boliger i 2004.

Det foreslås at departementet også i 2004 gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 451, post 01, mot tilsvarende merinntekter under denne posten, jf. forslag til vedtak.

Post 06 Refusjoner

Posten består av inntekter fra direktoratets egen kurs- og seminarvirksomhet, tilskudd fra andre, mv. Det budsjetteres ikke med noe beløp under denne posten. Det foreslås i stedet at departementet gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 451, post 01, mot tilsvarende merinntekt under denne posten, jf. forslag til vedtak.

Post 40 Salg av eiendom

I forbindelse med omorganiseringer i Sivilforsvarets ytre etat er det forsøkt å avhende flere sivilforsvarsanlegg. Anleggenes art bidrar generelt til begrenset etterspørsel og på grunn av usikker omsetning foreslås ingen bevilgning på posten. Etter at anleggene er taksert, vil de bli søkt avhendet i markedet til høyest mulig pris. Erfaringene

viser imidlertid at det er vanskelig å avhende gamle sivilforsvarsanlegg mot vederlag i det åpne markedet. Det foreslås derfor at Justisdepartementet får fullmakt i 2004 til å overdra vederlagsfritt sivilforsvarsanlegg som det ikke lenger vurderes å være behov for, på de vilkår som er beskrevet, jf. forslag til vedtak.

I forbindelse med avhending og stengning av sivilforsvarsanlegg, foreslås videre at Justisdepartementet får fullmakt i 2004 til å overskride bevilgningen under kap. 451, post 01, med inntil 75 % av inntektene under denne posten, jf. forslag til vedtak. Ved eventuelt salg i 2004 ønsker departementet å nettobudsjettere salgsmkostnadene ved salg av fast eiendom. Det foreslås at departementet i 2004 får fullmakt til å trekke salgsmkostnader ved salg av faste eiendommer fra salgsminntekter før det overskytende inntektsføres under kap. 3451, post 40, jf. forslag til vedtak.

Kap. 455 Redningstjenesten (jf. kap. 3455)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter	37 409	45 395	342 389
21	Spesielle driftsutgifter	5 981	5 444	5 640
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	2 984	7 064	4 145
71	Tilskudd til frivillige organisasjoner i redningstjenesten	4 635	5 316	5 507
72	Tilskudd til nød- og sikkerhetstjenester	56 000	58 184	74 779
	Sum kap. 455	107 009	121 403	432 460

1 Innledning

Med redningstjeneste forstås den offentlig organiserte virksomhet som utøves i forbindelse med øyeblikkelig innsats for å redde mennesker fra død eller skade som følge av akutte ulykkes- eller faresituasjoner.

Justisdepartementet har det administrative samordningsansvaret for redningstjenesten og forestår etatstyringen av hovedredningssentralene.

Hovedredningssentralene/ Lokale redningssentraler

Innenfor det norske redningsansvarsområdet har de to hovedredningssentralene, én på Sola og én i

Bodø, den øverste operative ledelse. Oppgaven inkluderer optimal samordning av redningstjenestens mange ressurser for å redde liv og begrense helseskader ved ulykker. De lokale redningssentralene forestår normalt tilsvarende ledelse innen det enkelte politidistrikt. Sysselmannen på Svalbard er lokal redningssentral innen sitt myndighetsdistrikt.

Redningsressursene

Da redningstjenesten skulle organiseres i slutten av 1960-årene, ble det gjort en grundig vurdering av hvilke behov som forelå i Norge og hvordan andre land hadde organisert sin tjeneste. Man valgte å ta utgangspunkt i en historisk forankret dugnadsånd.

Den grunnleggende idé er at alle ressurser i vårt land, statlige, fylkeskommunale, kommunale, private og frivillige som er egnet for akuttinnsats for å redde liv, skal kunne mobiliseres for innsats i den offentlig koordinerte og organiserte redningstjenesten. Redningstjenesten er således organisert som et samvirke mellom en rekke offentlige etater, frivillige organisasjoner og private selskaper.

De offentlige etatene som har ressurser egnet for redningsformål, plikter å delta i redningstjenesten. De utgifter som påløper til personell, materiell, planlegging, øvelser mv. dekker de enkelte etater over eget budsjett. Dette prinsippet bygger på en tilråding gitt i St.meld. nr. 86 (1961-62), jf. Innst. S. nr. 170 (1962-1963).

Kjernen i redningstjenesten til lands utgjøres av de tre nødetatene politi, brann og helse. Sammen med frivillige organisasjoner og Sivilforsvaret står disse for innsatsen på skadestedet. Også egenbeskyttelsen (industrivernet) har en viktig funksjon.

De frivillige redningsorganisasjonene utgjør en meget viktig del av redningsapparatet. De har lang og god tradisjon her i landet, og deres medvirkning i denne samfunnsviktige tjeneste er av avgjørende betydning. En stor og betydningsfull innsats utføres hvert år. De frivillige nedlegger betydelig innsats for å skaffe økonomiske midler til sin virksomhet. Hovedredningssentralene og de lokale redningssentralene gir uttrykk for at samarbeidet er godt og at oppdragene utføres på en tilfredsstillende måte.

De frivillige redningsorganisasjonene kan stille spesialtrent personell innen samband, søk/redning i bratt lende og grotter, strandsøk, søk med hund og småfly. De frivillige skal derfor være de primære mannskaper som skal benyttes ved slike redningsaksjoner.

Til sjøs skjer den konkrete innsats med redningshelikoptre, kystvakt- og marinefartøyer, redningsselskapets fartøyer og andre offentlige og private sjøfarende. Etter sjøloven og internasjonale avtaler har alle fartøyer plikt til å bistå fartøyer i havsnød.

2 Hovedutfordringer

Hovedutfordringen for redningstjenesten er å samordne og utnytte tilgjengelige ressurser for i størst mulig utstrekning å redde liv og begrense helse-skade ved ulykker. Justisdepartementet ønsker å videreføre dagens organisering og ser det som en hovedutfordring å videreutvikle og effektivisere redningstjenesten under samvirkekonseptet. Utviklingen medfører at redningstjenestens operative funksjoner har behov for bl.a. effektivt data- og kommunikasjonsutstyr. Det er viktig at alle offentlige virksomheter uavhengig av sin tilknytningsform fortsatt bidrar kostnadsfritt i henhold til samvirkeprinsippet med sine ressurser, herunder teknisk utstyr og diverse data slik at de er med på kontinuerlig å videreutvikle redningstjenesten.

3 Hovedmål og delmål

Hovedmål	Delmål
1. En åpen og kvalitetsbevisst forvaltning og rettspleie	1. Sikre effektiv organisering og god kvalitet i redningstjenesten
1. Redusert sårbarhet i samfunnet	1. Sikre samfunnets evne til å håndtere hendelser, ulykker, kriser og katastrofer, samt trusler mot rikets sikkerhet og selvstendighet og andre vitale nasjonale sikkerhetsinteresser

4 Tilstandsvurdering og mål

4.1 En åpen og kvalitetsbevisst justisforvaltning og rettspleie

4.1.1 Sikre effektiv organisering og god kvalitet i redningstjenesten

Hovedredningssentralene

Hovedredningssentralene registrerte til sammen 4 807 hendelser i 2002. Dette er på samme nivå som i 2001 (4 818). Det har imidlertid vært en viss nedgang i antall hendelser knyttet til alarmerings-systemer til sjøs ved Hovedredningssentralen Nord-Norge og en viss økning i antall sjøredningsaksjoner ved Hovedredningssentralen Sør-Norge.

Redningshelikoptertjenesten

Redningshelikoptertjenesten ivaretas i dag i hovedsak av Luftforsvarets skvadron 330. I tillegg fungerer Sysselmannens helikopter nr. 1 som redningshelikopter i Svalbard-regionen.

I tråd med Innst. S. nr. 156 (2001-2002) Om redningshelikoptertjenesten i fremtiden, skal det etableres en ny sivil base i Florø. Hovedoppgaven til redningshelikoptrene er å utføre søks- og redningsoppgaver så hurtig og sikkert som mulig i forbindelse med hendelser til sjøs og til lands, spesielt ved fare for tap av liv. I tillegg utfører redningshelikoptrene en betydelig del av luftambulanseoppdragene. Søks-, rednings- og luftambulanseoppdrag innenfor norsk redningsansvarsområde utføres etter oppdrag fra hovedredningssentralene.

Redningshelikoptertjenesten operert av Luftforsvaret videreføres med tolv Sea King helikoptre fordelt på basene Banak, Bodø, Ørland, Sola og Rygge. Sysselmannens gjeldende kontrakt med Airlift AS utløper 01.04.2004, og Sysselmannen inngikk 06.06.2003 ny kontrakt med samme operatør om leie av helikoptertjenester. Kontrakten gjelder leie av et Super Puma AS L1 AWSAR helikopter og et Dauphin N2 helikopter, begge med avansert redningsutstyr. Den nye løsningen gir en helikoptersammensetning som vil styrke den totale redningshelikoptertjenesten drevet fra basen i Longyearbyen.

Det legges stor vekt på å tilby en kvalitativt meget god redningshelikopterberedskap, og Justisdepartementet har igangsatt flere tiltak for at de forbedringer som Stortinget sluttet seg til i Innst. S. nr. 156 (2001-2002) skal kunne gjennomføres.

Regjeringen vil legge følgende plan for gjennomføring av de ulike aktuelle tiltak til grunn:

- Justisdepartementet overtar budsjettansvaret for den offentlig organiserte redningshelikoptertjenesten fra og med 2004. Dette innebærer at fag- og budsjettansvar samles i Justisdeparte-

mentet og at redningshelikoptertjeneste vil bli kjøpt fra Forsvaret. Samtidig vil Helsedepartementet fra og med 2004 refundere Justisdepartementets kostnader ved uttak av flytimer til bruk i luftambulansetjenesten etter avtale om kostnadsfordeling.

- Justisdepartementet vil i 2004 styrke redningshelikoptertjenesten ved at helikopter nr. 2 på Svalbard oppgraderes til et helikopter med mer avansert redningsutstyr og bedre kapasitet enn dagens. Videre vil redningshelikopterbasen på Sola settes opp med døgnkontinuerlig tilstedevakt (15 minutters reaksjonstid) med sikte på etablering fra 01.01.2004, avhengig av at dette er praktisk mulig. Tilstedevakt på de resterende baser på fastlandet samt etableringen av en ny redningshelikopterbase i Florø vil Justisdepartementet komme tilbake til i forbindelse med budsjettforslaget for 2005, avhengig av at dette er praktisk mulig.

Om anskaffelse av nye redningshelikoptre

Helikopterfaglig Forum (HF), som ble oppnevnt på bakgrunn av Innst. S. nr. 156 (2001-2002), har vurdert behovet for kapasitet i den fremtidige redningshelikoptertjenesten. HF har lagt til grunn en tilpasset og spisset kravspesifikasjon for sin gjennomgang og vurdering av ulike aktuelle typer helikoptre. HF var bredt sammensatt, med representanter fra Justisdepartementet, Forsvarsdepartementet og Helsedepartementet og representanter for store brukerorganisasjoner, LO- og NHO-systemet og de operative ledd i redningstjenesten.

HF leverte en enstemmig innstilling til Justisdepartementet 13.06.2003. Gjennomgangen viser at de tre typene helikoptre som er vurdert (NH90 Enhetshelikopter i Forsvaret, S92 og EH101), i den variant de er presentert for HF, har nær sammenlignbare kapasiteter og egenskaper. Videre viser gjennomgangen at Forsvaret også kan benytte andre typer helikoptre i redningstjenesten enn NH90. Basert på den anbefalte kravspesifikasjon er det HF's anbefaling å bringe kjøpet av nye redningshelikoptre frem gjennom en egen anskaffelsesprosess, hvor samtlige av de tre aktuelle typer helikoptre som er vurdert, kan nyttes som fremtidig redningshelikopter.

Regjeringen vil legge til grunn kravspesifikasjonen anbefalt av Helikopterfaglig Forum i det videre arbeidet med fremtidig anskaffelse av redningshelikoptre operert av Forsvaret. Det foreligger en opsjonsavtale på NH90 som utløper 01.03.2004. Regjeringen vurderer om denne opsjonen skal reforhandles, eller om det skal iverksettes en ny anskaffelsesprosess i markedet. I denne for-

bindelse vil forholdet til regelverket for offentlige anskaffelser også bli vurdert. Regjeringen vil komme tilbake til omtale av saken for Stortinget høsten 2003.

Samordning og samlokalisering av nød- og sikkerhetstjenesten (kystradioen) og hovedredningsentralene

I St.meld.nr. 63 (1991-92) Om brannulykken på passasjerferjen Scandinavian Star meddelte Justisdepartementet at det ville følge opp saken vedrørende det daværende Teledirektoratets forslag om integrering av kystradiotjenesten og hovedredningsentralene. Samlokaliseringen er nå i ferd med å bli en realitet idet ny felles bygning til Rogaland Radio (Kystradioen) og Hovedredningssentralen Sør-Norge er innflyttingsklar høsten 2003. Det er store operative gevinster i en slik samordning og samlokalisering. Tilsvarende prosess er igangsatt for Hovedredningssentralen Nord-Norge og Bodø Radio (Kystradioen) med stipulert innflytting primo 2005.

De siste 35 årene har Televerket/Telenor avbemannet og automatisert 25 kystradiostasjoner, siste gang i 1991. Dette har fungert bra. Etter at mobiltelefonen kom, er det så å si bare nød- og sikkerhetsrelatert trafikk igjen på VHF-nettet. Kystradiostasjonenes videreformidling av ordinære samtaler er i all hovedsak opphørt, og dagens funksjon består i å fange opp nødansrop.

Den tekniske automatiseringen (DOC) av kystradiostasjonene var fullt etablert januar 2003. DOC-systemet er testet ut, og Telenor opplyser at det svarer til forventningene. Allerede sommeren 2003 var flere kystradiostasjoner tidvis ubemannet, og informasjonen ble videreformidlet til nabostasjonene. Stortinget har tidligere påpekt at dette automatiseringssystemet må testes ut minst et halvt år før automatisering og avbemanning startes. Justisdepartementet vil i løpet av 2003 sette i gang denne prosessen. Automatiseringen vil medføre en mer rasjonell drift, samtidig som sikkerheten til sjøs bedres. Færre kystradioenheter bidrar til sterkere fagmiljøer, større mengdetrening og derav økt kompetanse. Dette sammen med samlokaliseringen av HRS/Kystradioen vil gi en tyngre redningstjeneste og økte synergieffekter. De moderne kartsystemene på kystradiostasjonene bidrar til en sikker lokalisering av nødstedte. Avbemanningen vil omfatte 3 kystradiostasjoner. Stasjonene Tjøme, Rogaland, Florø, Bodø, Vardø og Svalbard vil fortsatt være bemannet, mens stasjonene ved Farsund, Ørlandet og Bergen vil bli automatisert. Prosessen vil starte i løpet av 2004.

Justisdepartementet vurderer å pålegge fritidsbåter av en viss størrelse å ha VHF-radio. Bakgrunnen er hensynene til nød og sikkerhet på grunn av økning i trafikken blant denne gruppen båter. VHF-radio benyttes for kommunikasjon fra båt til båt og fra båt til kystradiostasjon. VHF er et sikkert og godt nødsamband som har vært benyttet til sjøs i flere tiår. Nødsambandet er det eneste tilfredsstillende nød- og sikkerhetskommunikasjonsnett som er aktuelt for de fleste fritidsbåter. VHF har viktige nødkanaler, herunder kanal 16, hvor det er lytteplikt for alle som har VHF om bord. I en nødsituasjon kan man derfor få hurtig hjelp av andre båter. Hovedredningssentralene har i flere år vært bekymret for ulykkesrisikoen i fritidsflåten, som ofte benytter seg av mobiltelefon. Mobiltelefoner er ikke sikker nødtelefon til sjøs. Det vil bli nedsatt en arbeidsgruppe som vil kartlegge hvilke fritidsbåter som skal omfattes av påbudet.

4.2 Redusert sårbarhet i samfunnet

4.2.1 Sikre samfunnets evne til å håndtere hendelser, ulykker, kriser og katastrofer, samt trusler mot rikets sikkerhet og selvstendighet og andre vitale nasjonale sikkerhetsinteresser

Samordning av nødetatene brann, politi og helse

Som ansvarlig for samordning mellom nødetatene brann, politi og helse har Justisdepartementet i samarbeid med berørte departementer igangsatt en utredning om bl.a. dagens organisering av nødmeldtjenesten, overgang til ett nødnummer og tiltak for å bedre sikkerheten for nødkommunikasjonsformidling i telenettet. Utredningen fullføres av Justisdepartementet.

Internasjonalt samarbeid

Den norske redningstjeneste deltar i et omfattende internasjonalt samarbeid. Norge er blant annet part i en rekke internasjonale overenskomster og bi- og multilaterale avtaler, herunder det nordiske redningstjenestesamarbeidet NORDRED.

I 2001 ble norske og russiske myndigheter enige om å opprette en arbeidsgruppe for å bedre varslingsrutinene ved ulykker og hendelser mellom landene. En slik arbeidsgruppe har vært i aktivitet i 2003, og det tas sikte på at et resultat av arbeidet presenteres i 2004-2005.

Norge overtok høsten 2003 formannskapet for Barentssamarbeidet frem til 2005. Under markeringen av tiårsjubileet for dette samarbeidet påtok Norge seg å avholde en rednings- og beredskapsøvelse i 2005. Videre er det igangsatt et redningstjenestesamarbeid mellom de berørte land for å

komme med anbefalinger vedrørende fremtidig samarbeid.

COSPAS-SARSAT

COSPAS-SARSAT er et internasjonalt satellittsystem. Systemet opererer med satellitter som oppfanger signaler fra nødpeilesendere og posisjonsbestemmer disse. Hovedredningssentralen Nord-Norge har ansvaret for videresendelse av nedleste nødmeldinger til de nordiske land og Baltikum. Utstyret for å lese ned signalene er oppgradert i 2002 og plassert ved Kongsberg Satellite Services stasjon i Longyearbyen, Svalbard.

Dagens system har et forbedringspotensiale som reduserer tidsintervallet fra nødsignalløsning til nødsignalloppfangning til det minimale. Teknologien som muliggjør dette, er under anskaffelse. Forsinkelser på satellittsiden har gjort at dette har tatt lengre tid enn planlagt. Installering, tilpasninger og testing vil etter planen være fullført i begynnelsen av 2004. Tiltaket vil kunne være av betydning for resultatet av redningsaksjoner hvor det står om livet. I den langsiktige utvikling og forbedring av satellittbasert nødvarsling planlegges det tatt i bruk nye og mer effektive satellittsystemer. I 2004 vil man aktivt delta i det internasjonale arbeidet med planleggingen av denne utviklingen, bl.a. for å sikre at det tas hensyn til behovene innen norsk redningstjeneste.

5 Postomtale

Posten skal dekke lønns- og driftsutgifter ved hovedredningssentralene. Bemanningen ved hovedredningssentralene utgjorde 35 årsverk pr. 01.03.2003, 18 ved Hovedredningssentralen Sør-Norge og 17 ved Hovedredningssentralen Nord-Norge. Posten dekker også utgifter til drift av nedleserstasjonen i Tromsø for det internasjonale satellittbaserte nødpeilesystemet COSPAS-SARSAT og andre utgifter i denne forbindelse.

Posten er økt betydelig blant annet som følge av at Justisdepartementet overtar ansvaret for budsjetteringen av den statlige redningshelikoptertjenesten fra og med 2004. Utgiftene til utdanning av personell tilknyttet dagens tjeneste dekkes av bevilgninger over forsvarsbudsjettet.

Det foreslås at Justisdepartementet gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 455, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3455, post 01, jf. forslag til vedtak.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Posten omfatter utgifter til å engasjere private selskaper, for eksempel helikopterselskaper, og frivillige redningsorganisasjoner i det enkelte redningstilfelle, refusjon til frivillige hjelpere for innsats i redningstjenesten, forbruk og erstatning av tapt materiell m.m. Forbruket på posten er vanskelig å anslå, da utgiftene varierer med antall og omfang av redningsaksjoner.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Posten omfatter diverse investeringer til hovedredningssentralene. Det er i løpet av de siste årene bl.a. investert i nye telefonsentraler, logg-, database- og kartsystem samt forskjellig spesialutstyr. Investeringene er en forutsetning for å ivareta de nasjonale og internasjonale forpliktelsene i redningstjenesten.

Post 71 Tilskudd til frivillige organisasjoner i redningstjenesten

Posten dekker tilskudd til frivillige organisasjoner. Målsettingen er å inspirere disse til innsats på det redningsfaglige område gjennom tilskudd til kurs og kompetanseutvikling, utstyr, drift av organisasjonene m.v. Midlene vil hovedsakelig bli gitt til hovedorganisasjoner. Hovedorganisasjonene vil være ansvarlig for fordelingen til de lokale lag og foreninger innen egen organisasjon som har betydning for redningstjenesten.

Post 72 Tilskudd til nød- og sikkerhetstjenesten

Posten skal bl.a. dekke tilskudd til Telenor for den samfunnspålagte tjenesten de utfører i forbindelse med Kystradioens nød- og sikkerhetstjeneste. Posten er økt som følge av at kystradiotjenester er blitt merverdiavgiftspliktige.

Kap. 3455 Redningstjenesten (jf. kap. 455)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004
01	Refusjoner			18 350
18	Refusjon av sykepenger	103		
	Sum kap. 3455	103		18 350

Postomtale**Post 01 Refusjoner**

Som følge av at Justisdepartementet overtar budsjettansvaret for redningshelikoptertjenesten fra og med 2004, jf. omtale under kap. 455, vil Helsede-

partementet fra det tidspunkt kjøpe ambulansetimer fra Justisdepartementet og ikke lenger fra Forsvarsdepartementet. Refusjonen vil bli ført på kap 3455, ny post 01 Refusjoner. Det foreslås at det gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 455, post 01, mot tilsvarende merinntekt under denne posten.

Kap. 456 Nødnett - felles radiosamband for nødetatene (jf. kap. 3456)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter	25 792	33 575	30 570
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	1 700	5 080	5 182
	Sum kap. 456	27 492	38 655	35 752

1 Innledning

Nødetatene – politiet, brannvesenet og helsevesenet – har i dag separate analoge radiosamband. Politiet og helsevesenet har hver sin landsdekkende infrastruktur, mens det er over 200 små lokale systemer i de kommunale brannvesen. Også andre etater med beredskapsansvar har egne løsninger. Resultatet er begrenset mulighet for kommunikasjon mellom etater og mellom ulike geografiske områder innen hver etat. Det er enkelt å avlytte kommunikasjonen med rimelig utstyr som nå har blitt lovlig. Kriminalitetsbekjempende arbeid vanskeliggjøres og personvernet er truet. Datakommunikasjon er ikke mulig. Generasjons-skiftet i teknologien fra analogt til digitalt vil om få år gjøre det svært vanskelig å vedlikeholde eksisterende sambandssystemer. I St.meld. nr. 17 (2001-

2002), jf. Innstilling S. nr. 9 (2002-2003) ble det konstatert at disse systemene ikke tilfredsstillende de funksjonelle krav som må stilles til framtidig nød-samband.

Et felles digitalt radiosamband vil styrke samarbeidet mellom nødetatene. Sambandet kan ikke avlyttes og talekvaliteten blir bedre pga. systemenes evne til å blokkere bakgrunnsstøy. Faren for misforståelser og tidstap reduseres, og det blir lettere å dokumentere hendelsesforløp. Dette vil redusere risiko for tapte liv, helseskader og brannskader og gjøre politiets arbeid mer effektivt. Bruk av tekstmeldinger og overføring av bilder, posisjoner eller kartutsnitt vil ytterligere bidra til effektivisering av tjenestene. Samfunnets sårbarhet reduseres gjennom bedre koordinering i krisesituasjoner. Det er derfor en målsetting å få alle involverte parter samlet i et felles kommunikasjonssystem.

Boks 2.1 Nødnett – behov og forhold til teknologivalg

Nødetatene har ca. 36 000 brukere som kan pålegges å bruke det nye nødnettet. Dette er for lite til at kommersielle selskaper finner det interessant å etablere spesialtilpassede nett for nødetatene alene på egen regning og risiko. I alle land der nye, digitale nødnett er etablert har staten engasjert seg tungt.

Innenfor andre organisasjoner med beredskapsoppgaver er det i underkant av 40 000 brukere av samme type samband (sivilforsvaret, forsvaret, e-forsyningen m.v.). Videre finnes det et større antall andre brukere som kan finne det fordelaktig å gå over til nødsambandet, dersom tilbudet foreligger. Skal denne typen brukere inkluderes, må nødnettet kunne tilby sine tjenester til allmennheten. Denne muligheten vil bli avklart i søknaden om tildeling av frekvens for det nye nettet. Når søknaden følger prosedyrereglene i den nye loven om elektronisk kommunikasjon, vil det fra Post- og teleilsynets side ikke bli stilt vilkår som hindrer tilbud av tjenester til allmennheten. Blant tilleggsbrukerne vil brukere med beredskapsoppgaver bli prioritert.

De viktigste kravene nødetatene stiller er: Rask oppkoblingstid, stabilt og avlyttingssikkert samband, god radiodekning på landsbasis, kommunikasjon mellom forhåndsdefinerte grupper, dataoverføring og muligheter for rask innkalling av ekstra mannskap (utalarmering). Det er også viktig at systemet er operativt lokalt selv om strømbrydd rammer sentrale enheter.

Egne radiosystemer er utviklet med sikte på å tilfredsstille nødetatenes krav. Den europeiske standardiseringsorganisasjonen ETSI har utarbeidet en leverandøruavhengig standard for nødnett kalt TETRA (TErrestrial Trunked RAdio). Så langt har alle anskaffelser i Schengen-land vært basert på TETRA-standarden eller TETRAPOL, et system som opprinnelig ble utviklet for det franske politiet.

Dagens mobiltelefonnett tilfredsstiller ikke nødetatenes sambandsbehov. I den senere tid har det spesielt i Tyskland vært hevdet at egnede kommunikasjonsløsninger for nødetater også kan realiseres ved påbygninger på eksisterende GSM eller UMTS mobiltelefonsystemer. CDMA-450 systemet, som kan være en kandidat til å erstatte NMT-450 mobiltelefonsystemet som avvikles i Norge fra 2004/2005, hevdes også å være et alternativ.

For å sikre beste og billigste løsning vil en eventuell markedshenvendelse i Norge være teknologinøytral. Full teknologinøytralitet innebærer å åpne for at leverandører som vil tilby nødetatene tjenester i bestående nett eller planlagte kommersielle nett også kan konkurrere. Påstander om at store besparelser kan oppnås ved å basere de nye tjenestene på eksisterende eller nye nett under planlegging kan dermed bli uttestet i markedet.

Nytt nødnett er etablert i Finland og ble våren 2003 vedtatt bygget også i Sverige. Schengen-samarbeidet forplikter Norge til å etablere radiokommunikasjon med nabolandene til bruk i nød- og beredskapsarbeidet. Med etablering av et norsk nødnett legges muligheten til rette for god nød-kommunikasjon også over grensene.

2 Hovedutfordringer

Realisering av et landsdekkende nytt nødnett utgjør en stor organisatorisk utfordring. Store etater som har egne sambandssystemer skal utvikle disse og samle seg om et felles, nasjonalt radiosamband. Brukerne må være godt forberedt til å ta et nytt system i bruk.

Overgangsfasen med gammelt og nytt system i samtidig bruk i etatenes operative enheter krever stor ryddighet da tilgang til samband i en gitt situasjon kan skille mellom liv og død. Pilotsystemet i Trondheimsområdet, som ble avviklet i juni 2003, har både avdekket behov for tilpasning av rutiner på kritiske områder og understreket behovet for grundig uttesting av overgangsløsninger. Eventu-

ell trinnvis utbygging setter ytterligere krav til stabile, robuste løsninger i overgangsfasen.

Praktisk gjennomføring av en teknologinøytral markedshenvendelse er svært krevende, både med hensyn til utarbeidelse av spesifisering og evaluering av tilbud som kommer inn.

Tilpasning av utstyr på 110, 112 og 113-sentraler og innføring av betjeningsutstyr på ca. 1 000 legevaktsentraler og lensmannskontorer er omfattende og innebærer direkte inngripen i et operativt miljø i døgkontinuerlig drift.

Ved bygging av nettet er det en utfordring å oppnå synergieffekter med det nye sikkerhetsnettet på jernbanen (GSM-R) der byggingen er igangsatt.

3 Hovedmål og delmål

Hovedmål	Delmål
Redusert sårbarhet i samfunnet	Sikre samfunnets evne til å håndtere hendelser, ulykker, kriser og katastrofer, samt trusler mot rikets sikkerhet og selvstendighet og andre vitale nasjonale sikkerhetsinteresser.

4 Tilstandsvurdering og mål

Pilotprosjektet i Trondheimsområdet er avsluttet og nødetatene bruker sine gamle, analoge radiosystemer igjen. Brukeretatene uttrykker stor tilfredshet med funksjonaliteten i det digitale systemet som ble testet. Det er enighet om at pilotprosjekt har bidratt til at etatene står bedre rustet til å ta et nytt system i bruk. Usikkerhet knyttet til en utbygging er sterkt redusert.

I St.meld. nr. 17 (2001-2002) Samfunnssikkerhet Veien til et mindre sårbart samfunn ble det orientert om planleggingen av nytt digitalt radiosamband for nødetatene der forberedelse til anbuds-konkurranse sto sentralt. Om videre oppfølging overfor Stortinget sa Regjeringen at den ville vurdere en eventuell utbygging i forbindelse med de årlige budsjettforslagene.

Utbygging og innføring av et eget system for hele landet er kostnadsberegnet til omlag 3,6 mrd. kr regnet i 2003-priser.

Anbudsunderlaget med sikte på statlig eierskap til nettet var tenkt ferdigstilt våren 2003, jf. St.prp. nr. 1 (2002-2003). Arbeidet er utvidet i omfang pga. behov for å vurdere alternative utbyggingsformer,

herunder trinnvis utbygging og realisering ved tjenestekjøp. Justisdepartementet arbeider videre med spørsmålet om hvordan et nytt nødnett kan realiseres, og vil komme tilbake til saken så snart nødvendige avklaringer foreligger.

5 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten i 2004 skal dekke utgifter i det videre arbeidet for den sentrale prosjektorganisasjonen, blant annet med å ferdigstille anbudsgrunnlag. Beløpet skal også dekke nødetatenes merutgifter forbundet med medvirkning i prosjektarbeidet.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen på posten skal dekke utgifter forbundet med fastlegging av etatenes utstyrsbehov på kommunikasjonsentralene, kjøp av kartdatabaser, kartunderlag og dekningsberegninger.

Programkategori 06.60 Andre virksomheter

Utgifter under programkategori 06.60 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004	Pst. endr. 03/04
01-23	Driftsutgifter	502 322	546 929	577 207	5,5
	Sum kategori 06.60	502 322	546 929	577 207	5,5

Utgifter under programkategori 06.60 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004	Pst. endr. 03/04
0460	De særskilte etterforskningsorganene	10 082	6 739	6 767	0,4
0461	Særskilte ulykkeskommisjoner	2 652			
0466	Særskilte straffesaksutgifter m.m.	486 238	535 500	560 000	4,6
0467	Norsk Lovtidend	3 350	2 390	3 440	43,9
0468	Kommisjonen for begjæring om gjenopptakelse av straffesaker (jf. kap. 3468)		2 300	7 000	204,3
	Sum kategori 06.60	502 322	546 929	577 207	5,5

1 Innledning

Kategorien omfatter i 2004 De særskilte etterforskningsorganene (SEFO), Særskilte ulykkeskommisjoner, Særskilte straffesaksutgifter m.m.,

Norsk Lovtidend, Den rettsmedisinske kommisjon og Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker. Dette er ordninger som skal bidra til å sikre rettssikkerhet for individer og grupper ved straffefølgning.

2 Hovedmål og delmål

Hovedmål	Delmål
Sikre rettssikkerhet for individer og grupper	1. Sikre rettssikkerheten ved straffefølgning 2. Forsvarlig og effektiv saksavvikling i domstolene

Kap. 460 De særskilte etterforskningsorganene

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter	10 082	6 739	6 767
	Sum kap. 460	10 082	6 739	6 767

1 Innledning

Politiet har i kraft av sine oppgaver en rekke maktmidler. Uten en tilstrekkelig sikring av bruken av disse, vil retten til bruk av makt kunne bli en trussel mot rettssikkerhet og demokrati. De fleste vestlige stater har i dag egne rutiner for etterforskning av ansatte i politietaten. I Norge ble De særskilte etterforskningsorganene (SEFO) etablert i 1988 gjennom endringer i straffeprosessloven. SEFO skal lede etterforskningen av om en ansatt i politiet eller påtalemyndigheten har begått en straffbar handling i tjenesten.

Det er etablert 12 SEFO-organer. Disse har ved etterforskning den myndighet og de oppgaver som ellers tilligger politimesteren. Ni statsadvokatdistrikter har ett etterforskningsorgan hver, mens Oslo statsadvokatdistrikt pga. stor saksmengde har tre etterforskningsorganer. Hvert organ har tre medlemmer; en leder som fyller vilkårene for å være høyesterettsdommer, en advokat med erfaring fra straffesaker og en person med erfaring fra etterforskning. Hvert organ har et varaorgan bestående av tre varamedlemmer.

Antallet anmeldelser til SEFO har vært relativt stabilt de seneste årene. Antall registrerte anmel-

delser til SEFO ble redusert fra 591 i 2001 til 536 i 2002. Det er imidlertid en tendens til at antallet store, ressurskrevende saker øker. Belastningen på etterforskningsorganene har derfor økt over tid. Særlig gjelder dette for organene i Oslo statsadvokatdistrikt. Av anmeldelsene i 2002 gjaldt 197 anmeldelser Oslo statsadvokatdistrikt. Justisdepartementet opprettet derfor i 2002 et tredje etterforskningsorgan i Oslo statsadvokatdistrikt for å sikre at effektiviteten og kvaliteten i etterforskningen blir ivaretatt og hindre restanseoppbygging.

Regjeringen har fremmet forslag om ny organisering av et eget etterforskningsorgan for politiet og påtalemyndigheten, jf. Ot. prp. nr. 96 (2002-2003) Om lov om endringer i straffeprosessloven (ny organisering av et eget etterforskningsorgan for politiet og påtalemyndigheten).

2 Postomtale**Post 01 Driftsutgifter**

Bevilgningen på posten går til dekning av godtgjørelser til medlemmene av etterforskningsorganene, driftsutgifter og utgifter til kurs og opplæring.

Kap. 461 Særskilte ulykkeskommisjoner

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	2 652		
	Sum kap. 461	2 652		

1 Innledning

Justisdepartementet oppnevnte 08.05.2002 en særskilt undersøkelseskommisjon etter fiskefartøyet Utvik Seniors forlis 17.02.1978. Undersøkelseskommisjonen foretar en ny granskning av forliset av Utvik Senior for å bringe på det rene de faktiske

omstendigheter omkring ulykken og årsaken til den. Det ble bevilget 8,5 mill. kr i 2002 for å dekke de forventede utgiftene i tilknytning til kommisjonens arbeid, jf. St. prp. nr. 28 (2002-2003) Om endringer på statsbudsjettet for 2003 under diverse kapitler administrert av Justis- og politidepartementet og Innst. S. nr. 59 (2002-2003).

Kommisjonen fikk i oppdrag å levere sin rapport innen 01.10.2003, men har senere fått utsettelse til april 2004.

Det påløper fortsatt utgifter til oppbevaring av vraket av MS Sleipner fordi straffesaken ikke er rettskraftig avgjort. Så snart avgjørelsen er rettskraftig vil vraket av MS Sleipner bli hugget opp.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningen på posten går til dekning av godtgjørelse til medlemmene av kommisjonen og lønn til sekretær. Bevilgningen dekker også driftsutgifter og utgifter til kommisjonens undersøkelser, herunder heving av vrakdel, tekniske undersøkelser, innhenting av sakkyndig uttalelser, vitneavhør, reiseutgifter m.v.

Kap. 466 Særskilte straffesaksutgifter m.m.

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter	486 238	535 500	560 000
	Sum kap. 466	486 238	535 500	560 000

1 Innledning

Advokatutgifter m.m.

Bevilgningen dekker hovedsakelig utgifter til juridisk bistand (fri rettshjelp) til privatpersoner som er siktet eller tiltalt i straffesaker og til fornærmede som får oppnevnt bistandsadvokat i straffesaker etter reglene i straffeprosesslovens kapittel 9 og 9 a. Først og fremst er det privatpersonens advokatutgifter som dekkes, men også kostnader ved bruk av sakkyndige og tolk i straffesaker dekkes under dette kapitlet.

De totale utgiftene på kapitlet avhenger av antall straffesaker, omfanget av sakene og størrelsen på den offentlige salærsatsen.

Salærsatsen har økt betydelig de siste årene som følge av indeksregulering og den opptrapingsplanen som Justisdepartementet og Den Norske Advokatforening ble enige om i 1999. Planen er nå fullført, og satsen er pr. 01.01.2003 kr 755,- pr. time (ekskl. mva). Justisdepartementet og Den Norske Advokatforening holder årlige drøftinger om salærsatsen. Det skulle ikke være grunnlag for ytterligere økning av realnivået på salærsatsen.

Boks 2.2 Rettsmedisin

Rettsmedisin er medisinsk kunnskap anvendt i rettslig sammenheng. Når politiet eller retten får sakkyndig bistand fra det medisinske eller et beslektet biologisk fagområde, utøves rettsmedisin. Rettsmedisinsk sakkyndigvirksomhet kan finne sted innen alle medisinske spesialiteter og fagområder, og den er primært regulert i straffeprosessloven.

Den rettsmedisinske kommisjon

Som et ledd i oppfølgingen av NOU 2001:12 Rettsmedisinsk sakkyndighet i straffesaker, ble det vedtatt ny forskrift for Den rettsmedisinske kommisjon 14.03.2003. Den trådte i kraft samme dato. Forskriften gjelder ny organisering av Den rettsmedisinske kommisjon og presiserer kommisjonens og sekretariatets arbeidsoppgaver.

Den rettsmedisinske kommisjon er opprettet i medhold av straffeprosessloven § 146 som et veiledende organ for rettsmedisinske spørsmål i straffesaker. Kommisjonen er fra 01.04.2003 delt i tre avdelinger mot tidligere to. Det er etablert to grupper innenfor det fagfeltet som tidligere sorterte under alminnelig gruppe, da fagfeltet omfattet svært ulike områder og sakene stadig ble mer kompliserte. Gruppene er i dag alminnelig gruppe, laboratoriemedisinsk gruppe og psykiatrisk

gruppe. Psykiatrisk gruppe kontrollerer rettspsykiatriske erklæringer. Den laboratoriemedisinske gruppen kontrollerer erklæringer i påvirkningssaker og tekniske spor, for eksempel DNA, mens den alminnelige gruppen kontrollerer de øvrige erklæringene, bl.a. obduksjonsrapporter og innberetninger i volds- og overgrepssaker.

Mengden saker som kommer til Den rettsmedisinske kommisjon er generelt økende. I 2002 mottok alminnelige gruppe noe over 4500 saker. Dette er omtrent det samme som i 2001. Psykiatrisk gruppe mottok 559 erklæringer i 2002 – en økning på 86 saker fra 2001. Det er nå innført et datasystem som vil gjøre det enklere å følge saksgangen og lette det administrative arbeidet med sakene.

Som en videre oppfølging av NOU 2001:12 Rettsmedisinsk sakkyndighet i straffesaker er det nå utviklet en opplæringsmodell for sakkyndige. Opplæring av sakkyndige i ulike tema vedrørende straffelov, straffeprosess, og etiske aspekter i rollen som sakkyndig anses som sentralt. Man søker gjennom dette å styrke kommunikasjonen mellom

rettens aktører og de sakkyndige. Opplæringsprogrammet vil starte opp i 2004.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker salær og reise- og kostgodtgjørelse til forsvarere, bistandsadvokater, tolker og sakkyndige som er oppnevnt av retten i den enkelte sak. Den dekker også tapt arbeidsfortjeneste til ikke-salærberettigede tolker og sakkyndige i straffesaker. Mer enn 90% av bevilgningen går til dekning av denne type utgifter. Bevilgningen dekker dessuten salær og reise- og oppholdsutgifter til aktor i militære straffesaker og enkelte utgifter i sivile saker og utgifter i Justisdepartementet til oversettelse i rettsanmodnings- og utleveringsaker.

Bevilgningen dekker også utgifter til Den rettsmedisinske kommisjon og kommisjonens sekretariat. For kommisjonen dekkes driftsutgifter og utgifter til kurs og opplæring av kommisjonens medlemmer.

Kap. 467 Norsk Lovtidend

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter	3 350	2 390	3 440
	Sum kap. 467	3 350	2 390	3 440

1 Innledning

Norsk Lovtidend inneholder kunngjøringer av lover, forskrifter og en del andre vedtak etter lov av 1993. Gjennomføring av EØS-regelverk og nasjonal regeltilpasning og –forenkling, har medført sterkt økende regelverksproduksjon de siste årene. Presset på å få ut kunngjøringene raskt og korrekt har derfor økt, og kunngjøring skjer derfor elektronisk på Lovdatas hjemmesider. Norsk Lovtidend utgis i dag både i papirutgave og elektronisk, med unntak av registrene som bare foreligger i papirutgave. Arbeidet med å legge om registrene fra papirbasert til elektronisk form vil ta ytterligere noe tid.

Det er ingen direkte sammenheng mellom omfanget av regelverksproduksjonen og den samlede mengden gjeldende regelverk siden gamle lover og forskrifter ofte oppheves når nye vedtas.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen skal nyttes til bearbeiding av manuskripter (sats, korrektur, registre) og arbeidet med den elektroniske utgaven av Norsk Lovtidend. Bevilgningen på posten er økt noe på bakgrunn av erfaringstall.

Kap. 468 Kommissjonen for begjæring om gjenopptakelse av straffesaker (jf. kap. 3468)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter		2 300	7 000
	Sum kap. 468		2 300	7 000

1 Innledning

Tidligere var det den domstolen som hadde avsagt dom som avgjorde om saken skulle tillates gjenopptatt.

Kommissjonen for gjenopptakelse av straffesaker ble opprettet 01.09.2003, jf. Ot. prp. nr. 70 (2000-2001) Om lov om endringer i straffeprosessloven mv. (gjenopptakelse) og Innst. O. nr. 11 (2000-2001). Den nye kommissjonen skal selv ha ansvaret for å klarlegge sakens faktiske og rettslige sider, og avgjør om begjæringen skal tas til følge. Dersom begjæringen tas til følge, skal saken behandles på nytt av en annen domstol enn den domstolen som avsa den angrepne dommen. Kommisjonsleder er utnevnt og medlemmene opp-

nevnt. Ved oppnevningen har departementet vært opptatt av medlemmenes erfaring og høye fagkunnskap. Kommissjonen består av en leder og fire medlemmer, hvor lederen er heltidsansatt. Det skal også etableres et sekretariat på 3-4 personer. Reglene om gjenopptakelse trer i kraft 01.01.2004.

2 Postomtale**Post 01 Driftsutgifter**

Bevilgningen på posten skal dekke driftsutgifter til kommissjonen som lønn og godtgjørelser, drift og administrasjon av kontoret. Bevilgningen på posten er foreslått økt for å dekke helårsdriften av kommissjonens arbeid.

Programkategori 06.70 Fri rettshjelp, erstatninger, konfliktråd m.m.

Utgifter under programkategori 06.70 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004	Pst. endr. 03/04
01-23	Driftsutgifter	52 459	60 529	144 517	138,8
60-69	Overføringer til kommuner	29 379	30 667		-100,0
70-89	Overføringer til private	723 688	709 717	781 043	10,0
	Sum kategori 06.70	805 526	800 913	925 560	15,6

Utgifter under programkategori 06.70 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004	Pst. endr. 03/04
470	Fri rettshjelp (jf. kap. 3470)	535 850	593 596	637 222	7,3
471	Statens erstatningsansvar	160 447	123 069	150 040	21,9
472	Kontoret for voldsoffererstatning (jf. kap. 3472)			11 882	
474	Konfliktråd	32 379	34 147	35 820	4,9
475	Bobehandling	41 092	50 101	90 596	80,8
477	Erstatning til nordmenn som satt i japansk fangenskap under 2. verdenskrig	35 758			
	Sum kategori 06.70	805 526	800 913	925 560	15,6

1 Innledning

Kategorien omfatter i 2004 fri rettshjelp, statens erstatningsansvar, voldsoffererstatning, konfliktråd og bobehandling. Dette er ordninger som i bred forstand søker å sikre enkeltindividets rettigheter.

Ordnningen med fri rettshjelp er et hjelpetiltak for den del av befolkningen som har minst mulighet for selv å betale for juridisk bistand. Regjeringen ønsker ikke at noen skal lide rettstap på grunn

av sosiale forskjeller eller manglende økonomisk evne.

Statens utgifter i forbindelse med de alminnelige erstatningsregler inngår i denne kategorien. Den sivile erstatningsretten gir et helhetlig system for oppgjør med fortidige hendelser gjennom å gi skadelidte krav på erstatning der det er grunnlag for å holde skadevolderen ansvarlig. Utenfor rammen av dette systemet er det etablert enkelte særlige kompensasjonsordninger, blant annet erstat-

ning til voldsofre og Stortingets billighetserstatningsordning.

Statens ansvar for utgifter til konkursbehandling inngår også i kategorien, og er et virkemiddel blant annet i arbeidet mot økonomisk kriminalitet.

Fylkesmannsembetene utfører flere oppgaver innenfor kategori 06.70. Fylkesmannen behandler en del saker i første instans. Justisdepartementet behandler en rekke av disse sakene i annen instans. Fylkesmannen har bl.a. oppgaver etter rettshjelpsloven, se nærmere omtale under kap. 470. Fylkesmannens oppgaver etter lov om personnavn av 7. juni 2002 nr. 19 (navneloven), ble endret til ren klagebehandling. Fylkesmannen har også en tilsynsfunksjon og et veiledningsansvar overfor overformynderiene, og er klageinstans for de vedtak som fattes av overformynderiene etter vergemålsloven.

Justisdepartementet er klageinstans der fylkesmannen behandler vergemålssaker i første instans. Departementet nedsatte i april 2001 et utvalg som skal vurdere lovgivningen om umyndiggjøring og vergemål. Utvalget skal avgi sin rapport innen 31.12.2003.

Et gjennomgripende trekk ved kategorien er at fylkesmannen ivaretar en viktig rettssikkerhetsfunksjon på disse områdene. Det er viktig å legge

forholdene til rette for at embetene best mulig kan ivareta denne viktige funksjonen.

Ved konfliktrådsbehandling må partene selv delta aktivt og bli bevisst konsekvensene av sine handlinger. Konfliktrådene tilbyr megling i både sivile saker og straffesaker. Etter departementets syn er konfliktrådsbehandling et godt alternativ til ordinær strafferettslig behandling, og må anses som en naturlig del av straffesakskjeden. Ordningen har tidligere ligget til kommunene, men vil fra 01.01.2004 bli gjort statlig, jf. Ot.prp. nr. 60 (2002-2003) Om lov om endring i lov av 15.03.1991 nr. 3 om megling i konfliktråd (statlig overtagelse av konfliktrådene) og Innst. O. nr. 104 (2002-2003).

Stortinget fattet 16.12.2002 et anmodningsvedtak (vedtak 189) hvor regjeringen ble bedt om å utrede alternative erstatningsordninger om en kompensasjon til de krigsbarn som ble påført særlige lidelser, tap og urimeligheter som følge av at de var krigsbarn. Stortinget ba Regjeringen om å legge fram forslag til erstatningsoppgjør så raskt som mulig og fortrinnsvis i løpet av 2003. Justisdepartementet utreder slike alternative erstatningsordninger i samarbeid med Sosialdepartementet. Regjeringen tar sikte på å fremlegge saken for Stortinget i løpet av første halvår 2004.

Hovedmål	Delmål
Sikre rettssikkerhet for individer og grupper	<ol style="list-style-type: none"> 1. Styrke kriminalitetsofrenes stilling 2. Sikre rettssikkerheten ved straffeforfølgning 3. Forsvarlig og effektiv saksavvikling i domstolene 4. Sikre hjelpe- og støtteordninger for enkeltindivider
God og effektiv konfliktløsning og –forebygging	<ol style="list-style-type: none"> 1. Styrke og utvikle alternative konfliktløsningsordninger
Redusert kriminalitet	<ol style="list-style-type: none"> 1. Styrke det kriminalitetsforebyggende arbeidet

Kap. 470 Fri rettshjelp (jf. kap. 3470)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter	5 690	6 219	6 219
70	Fri sakførsel	272 385	342 212	358 512
71	Fritt rettsråd	240 320	226 834	253 500
72	Tilskudd til spesielle rettshjelpiltak	17 455	18 331	18 991
	Sum kap. 470	535 850	593 596	637 222

1 Innledning

Fri rettshjelp i sivile saker gis i de fleste saker til personer som har inntekt og formue under visse inntekt- og formuegrenser, men i enkelte saker gis fri rettshjelp uavhengig av vedkommendes økonomiske situasjon. Fri rettshjelp i straffesaker gis som hovedregel ved at siktede eller tiltalte får oppnevnt forsvarer på det offentliges bekostning etter straffeprosesslovens kap. 9 eller ved at fornærmede får oppnevnt advokat etter straffeprosesslovens kap 9a. Utgiftene dekkes da under kap. 466 Særskilte straffesaksutgifter.

Foruten å dekke den enkeltes advokatutgifter omfatter bevilgningen til fri rettshjelp også tilskudd til særskilte rettshjelpstiltak som Fri rettshjelpskontoret i Oslo, Rettshjelpkontoret i Indre Finnmark, studentrettshjelpiltakene m.v. Dette er imidlertid bare en del av det samlede offentlige rettshjelpstilbudet. Forbrukerkontorene, pasientombudene, Senter mot etnisk diskriminering m.v. yter omfattende juridisk bistand til et stort antall enkeltpersoner. Offentlige servicekontorer er opprettet i et stort antall kommuner og yter betydelig juridisk veiledning. Medio 2002 satte Justisdepartementet i samarbeid med Arbeids- og administrasjonsdepartementet og Statskonsult i gang et prøveprosjekt med rettshjelp knyttet til 5 offentlige servicekontorer i Akershus og Hedmark. I tillegg til servicekontorenes vanlige veiledningsfunksjoner skal publikum uavhengig av inntekt og uten særskilt søknad kunne få råd – fortrinnsvis av advokater – om ethvert juridisk spørsmål som privatpersoner kan ha, også av privatrettslig art, for eksempel familiesaker. Populært er dette kalt «advokathjelp over disk». Prøveprosjektet er finansiert av prosjektmidler fra Statskonsult og Justisdepartementet. Justisdepartementet tar sikte på at ordningen blir evaluert i løpet av høsten 2003.

Boks 2.3 Fri rettshjelp

Fri rettshjelp er en sosial støtteordning med formål å sikre nødvendig juridisk bistand til privatpersoner som ikke selv har økonomiske forutsetninger for å kunne ivareta et rettshjelpsbehov av stor personlig og velferdsmessig betydning. Hel eller delvis fri rettshjelp etter lov om fri rettshjelp gis i hovedsak enten som fritt rettsråd eller fri sakførsel.

2 Hovedutfordringer

Flere forskningsprosjekter viser at det eksisterer et udekket rettshjelpsbehov i befolkningen, jf. St.meld. nr. 25 (1999-2000) Om fri rettshjelp. Spesielt foruroligende er det at det udekkede rettshjelpsbehovet øker når de sosiale og økonomiske ressursene avtar. Det er en utfordring å styre ressursene mot de som trenger det mest. Etterspørselen er størst hos dem med lavere inntekt.

3 Tilstandsvurdering

Fylkesmannen behandler søknader om fri rettshjelp i første instans. I særlige tilfeller innvilger domstolene og enkelte forvaltningsorganer fri sakførsel, bl.a. fylkesnemndene for sosiale saker. Avhengig av sakstypen vil advokater kunne innvilge et begrenset antall timer fritt rettsråd. Justisdepartementet er klageinstans i saker som behandles etter rettshjelpsloven. Utgiftene ved ordningen går i det vesentlige til å dekke salær til advokater. Utgiftene er vanskelige å beregne, fordi de er regelbundet og avhenger av i hvilken grad publikum benytter seg av rettshjelpsordningen.

Stortinget vedtok 19.06.2002 å endre rettshjelploven slik at egenandelene skal opphøre. Samtidig vedtok Stortinget å heve inntektsgrensene for å få fri rettshjelp til 230 000 kr. Endringene ble satt i verk 01.09.2003. Stortinget vedtok 19.06.2002 også et anmodningsvedtak (vedtak nr. 468) hvor Regjeringen ble bedt om å utrede om inntektsgrensene for å motta fri rettshjelp i barnefordelingssaker bør være høyere enn den ordinære inntektsgrensen, og hvilke konsekvenser en høyere inntektsgrense for denne sakstypen vil kunne innebære. Justisdepartementet utreder dette i samarbeid med Barne- og familiedepartementet og vil presentere utfallet av vurderingen i forbindelse med en senere Ot.prp. om forenklinger i lov om fri rettshjelp. Departementet tar sikte på å fremme proposisjonen første halvår 2004.

Med virkning fra 01.01.2003 ble stykkprisbetalingen i asylsaker i første instans redusert fra fem ganger til tre ganger salærsatsen pr. sak, samtidig som Kommunal- og regionaldepartementet innførte en midlertidig advokatvaktordning. Kommunal- og regionaldepartementet har i første halvår 2003 fått gjennomført en evaluering av advokatordningen for asylsøkere. Kommunal- og regionaldepartementet vurderer nå i samarbeid med Justisdepartementet om advokatordningen for rettshjelp i forbindelse med søknad om asyl skal legges om.

Justisdepartementet er i dialog med studentrettshjelpiltakene for å kartlegge behov for eventuelle ordninger overfor Statens lånekasse for utdanning, slik at studenter som arbeider innenfor studentrettshjelpiltakene ikke påføres unødig belastning.

3.1 Rettshjelp til funksjonshemmede

Prøveprosjektet om rettshjelp til funksjonshemmede ble avsluttet 31.12.2002. Evalueringsrapporten viser at tilbudene dekker et behov. Sosialdepartementet har fra og med 2003 økt det årlige driftstilskuddet til Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon (FFO) med 1 mill. kr. Tilskuddet skal blant annet gå til medlemsservice og muliggjøre, dersom FFO ønsker det, fortsatt drift av senteret.

3.2 Rettshjelpkontoret Indre Finnmark

Som det fremgår av St. prp. nr. 1 (2002-2003) er det rapportert om at antall henvendelser til kontoret er blitt kraftig redusert etter at Stortinget i Innst. S. nr. 181 (1999-2000), jf. St.meld. nr. 25 (1999-2000) om fri rettshjelp, sa at Rettshjelpskontoret i Indre Finnmark, for å få statlig støtte, ikke lenger skal gi gratis rettshjelp til alle, men følge retningslinjene for fri rettshjelp. Etter initiativ fra

Sametinget hadde Justisdepartementet i 2002 en dialog med Sametinget om hvorvidt budsjettmidlene til Rettshjelpskontoret i Indre Finnmark for fremtiden skal fordeles via Sametinget, slik at Sametinget får innflytelse med hensyn til bruken av midlene. Dialogen med Sametinget og rettshjelpkontoret er foreløpig endt med at Justisdepartementet har gitt nye retningslinjer for driften av Rettshjelpskontoret i Indre Finnmark. Dette er retningslinjer som både er tilpasset rettshjelplovens regler og samtidig søker å ivareta de særskilte behov som gjør seg gjeldende hos den samisktalende befolkningen og behovet for ubyråkratiske rutiner for behandling av søknader om fri rettshjelp. Etter dette forstår Justisdepartementet det slik at Sametinget ikke ser grunn til å gå videre med forslaget om at midlene skal fordeles via Sametinget.

3.3 Advokatkonkurranssutvalget

Advokatkonkurranssutvalget ble nedsatt sommeren 2001. Utvalget gjennomgikk konkurransesituasjonen i advokatmarkedet og foreslo tiltak som kan gjøre juridiske tjenester enklere og rimeligere og lettere tilgjengelig for folk flest. Utvalget avga sin innstilling høsten 2002. Innstillingen har vært på høring og departementet arbeider med oppfølgingen.

I september 2003 avholdt departementet en større konferanse om advokatetikk og advokatroller. Målgruppen for konferansen var aktører i samsfunnsdebatten, i justis- og politisektoren og andre interesserte. Formålet var å sette fokus på advokatstandens etikk i lys av Maktutredningen, de strukturelle endringene mot større advokatthus samt den enkeltes rolleutøvelse.

4 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten skal dekke utgifter til sakkyndige og meddommere m.m. i saker der det er gitt fri sakførsel. På grunn av ordningens karakter er utgiftene vanskelig å anslå.

Post 70 Fri sakførsel

Bevilgningen på posten skal gå til dekning av utgifter til advokater i saker hvor det er innvilget fri sakførsel. Fri sakførsel gis i saker for domstolene og for særskilte forvaltningsorganer, som fylkesnemndene for sosiale tjenester og fylkesnemndene for barnevernstjenester, kontrollkommisjonene for de psykiatriske sykehusene m.m. Bevilgningen på posten er foreslått økt på grunnlag av erfaringstall, samtidig som virkningen av økte inntektsgrensener

og bortfall av egenandeler fra 01.09.2003 er lagt inn med helårsvirkning. I tillegg er bevilgningen økt med om lag 1 mill. kr som følge av at ansvaret fylkesmennene har hatt i barnefordelingssaker overføres til staten, jf. Ot. prp. nr. 29 (2002-2003) og Innst. O. nr. 96 (2002-2003).

Post 71 Fritt rettsråd

Bevilgningen på posten skal gå til dekning av utgifter til advokater og rettsgjeldere i saker hvor det er innvilget fritt rettsråd. Fritt rettsråd er juridisk bistand utenfor rettergang, som råd og veiledning fra advokat, bistand til å sette opp dokumenter (ektepakter, søknader, klager m.v.), bistand ved forhandlinger og lignende. Bevilgningen på posten er foreslått økt for å dekke helårsvirkningen av økte inntektsgrenser og bortfall av egenandeler som ble gjennomført fra og med 01.09.2003. I tillegg er bevilgningen økt med om lag 1 mill. kr som følge av at ansvaret fylkesmennene har hatt i bar-

nefordelingssaker overføres til staten, jf. Ot.prp. nr. 29 (2002-2003) og Innst. O. nr. 96 (2002-2003).

Post 72 Tilskudd til spesielle rettshjelptiltak

Bevilgningen på posten dekker tilskudd til retts- hjelpsvirksomhet i regi av jusstudenter i Oslo (Juridisk Rådgivning for Kvinner og Juss-Buss), Bergen (Jussformidlingen), Trondheim (Jushjelpa i Midt-Norge) og Tromsø (Jusshjelpa i Nord-Norge). Videre dekker bevilgningen tilskudd bl.a. til Oslo kommune Fri Rettshjelp og Rettshjelpkontoret i Indre Finnmark.

Norsk organisasjon for asylsøkere (NOAS) og Organisasjon mot offentlig diskriminering (OMOD) fikk tilskudd for 2003 til rettshjelp-tiltak for hhv. asylsøkere og diskriminerte. Vestre Aker menighet fikk tilskudd til juridisk rådgivning for alderspensjonister.

I 2003 ble det også bevilget penger til å videreføre et prøveprosjekt med juridisk bistand i offentlige servicekontorer.

Kap. 3470 Fri rettshjelp (jf. kap. 470)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004
01	Egenandeler m.m.	14 292	13 122	4 994
	Sum kap. 3470	14 292	13 122	4 994

1 Postomtale

Post 01 Egenandeler m.m.

Bevilgningen på posten er redusert betydelig som følge av at egenandelsordningen bortfalt fra

01.09.2003. Budsjettforslaget for 2004 er basert på inntekter fra egenandeler som ventes å være utlignet, men ikke innbetalt, før reformen ble gjennomført.

Kap. 471 Statens erstatningsansvar

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter	1 080	729	
70	Erstatning til voldsofre, <i>overslagsbevilgning</i>	54 126	60 000	62 160
71	Erstatningsansvar m.m., <i>overslagsbevilgning</i>	105 241	62 340	74 880
72	Erstatning for uberettiget straffeforfølging, <i>overslagsbevilgning</i>			13 000
	Sum kap. 471	160 447	123 069	150 040

1 Innledning

Bevilgningen på kapitlet dekker statens utbetalinger etter alminnelige erstatningsregler og voldsoffererstatningsloven.

Statens erstatningsansvar

Utbetalinger som følge av at staten er erstatningsansvarlig etter de alminnelige erstatningsregler eller har inngått forlik uten å erkjenne ansvar føres på dette kapitlet. Unntatt er utbetalinger som følge av statens ansvar i kontraktsforhold og ansvar ifm. Statens forretningsdrift.

Erstatning til voldsofre

Som et ledd i arbeidet med å styrke kriminalitetsofrenes stilling, ble det med virkning fra 01.07.2001 vedtatt lov om voldsoffererstatning. Loven gir voldsofre rettskrav på voldsoffererstatning fra staten, og maksimumsbeløpet som kan tilkjennes etter ordningen ble øket fra 0,2 mill. kr til 20 ganger folketrygdens grunnbeløp (1 G er pt. kr 56 861). Regresskrav mot gjerningsmannen skal gjøres gjeldende der det foreligger fellende dom, forelegg eller påtaleunntatelse. Voldsoffererstatningsloven gjelder ved personskader som har skjedd etter lovens ikrafttredelse.

2 Hovedmål

Etter voldsoffererstatningsloven er det et vilkår for å få erstatning, at en har «lidd personskade som følge av en forsettlig legemskrenking eller annen straffbar handling som har preg av vold eller tvang». Det er også et vilkår at det foreligger klar sannsynlighetsovervekt for at søker har vært utsatt for en slik handling, og at den straffbare handlingen som hovedregel er anmeldt til politiet uten unødig opphold. Disse kravene er en videreføring av den tidligere forskriften om voldsoffererstatning, jf. Ot.prp. nr. 4 (2000-2001) Om lov om erstatning fra staten for personskade voldt ved straffbar handling m.m. (voldsoffererstatningsloven).

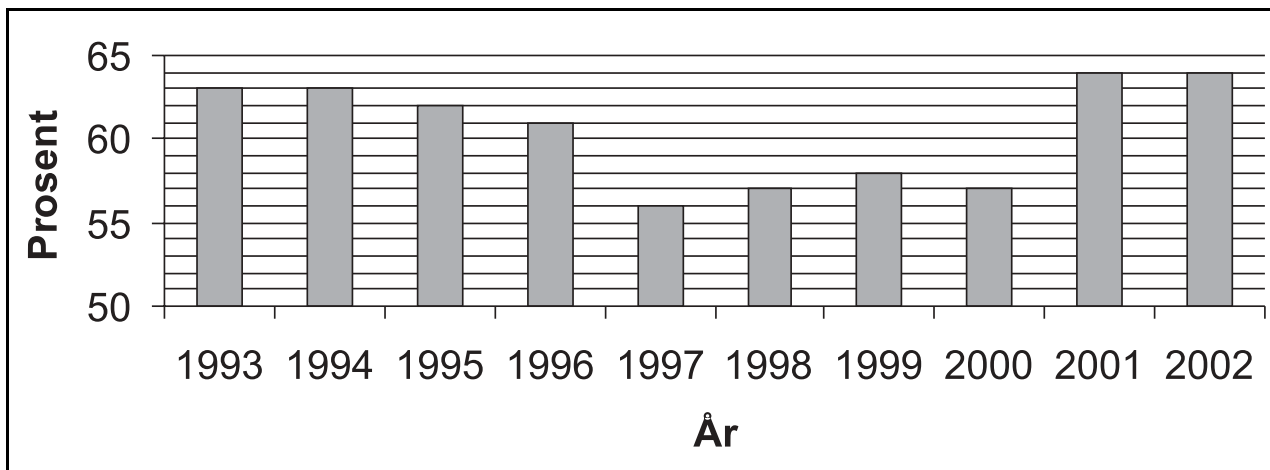
Boks 2.4 Voldsoffererstatning

Hovedmålet med en statlig voldsoffererstatning er at voldsofre ikke skal bli økonomisk skadelidende etter et voldsovergrep.

Gjennom ratifikasjon av Den europeiske konvensjon 24.11.1983 om erstatning til voldsofre, har Norge forpliktet seg til å ha en statlig voldsoffererstatningsordning. Siden 1976 har vi hatt en billighetsordning med erstatning til voldsofre hjemlet i forskrift. Ved innføring av en egen lov om voldsoffererstatning er det lovfestet at den som har fått en personskade etter en straffbar handling som bærer preg av vold eller tvang, har et rettskrav på erstatning fra staten.

Samfunnet har både et ansvar for å søke å sikre individet mot voldsovergrep og et ansvar for å bidra til å reparere skaden der overgrep har funnet sted. Voldsutøveren er ansvarlig for sine handlinger og skal gjøre opp for seg overfor skadelidte, også økonomisk. Det er imidlertid også et samfunnsansvar å hjelpe dem som blir utsatt for en voldsforbrytelse. Voldsutøvere har erfaringsmessig dårlig betalingssevne og ikke sjelden forblir gjerningsmannen ukjent. Voldsofre vil bli hjulpet et stykke på vei gjennom generelle støtteordninger som f. eks. sykepengene fra arbeidsgiver, sosiale trygde- og støtteordninger og forsikringer. Ofte vil det imidlertid gjenstå et udekket tap, og det er dette ordningen med voldsoffererstatning fra staten tar sikte på å dekke.

Det er besluttet å sentralisere behandlingen av voldsoffersøknader i første instans, jf. Ot.prp. nr. 51 (2002-2003) Om lov om endringer i straffelova mv. (Styrka innsats mot tvangsekteskap mv.). Kontoret for voldsoffererstatning ble opprettet 01.09.2003 og er lokalisert i Vardø. Kontoret vil bl.a. sikre effektiv saksbehandling og likebehandling av søknadene, og det er derfor et hovedmål å få overført behandlingen av disse sakene fra fylkesmannsembetene til Vardø på en god måte, og å etablere et fagmiljø med høy kompetanse. Fylkesmennene vil behandle ferdig søknader som bl.a. har kommet inn før ikrafttredelsen av loven. Dette betyr at i en periode vil både fylkesmennene og Kontoret for voldsoffererstatning behandle søknader om voldsoffererstatning.

Figur 2.1 Fylkesmennene. Prosent innvilgelser av søknader om voldsoffererstatning

3 Tilstandvurdering

Det vil ta lang tid før hevingen av det maksimale erstatningsbeløpet gjennom loven får full effekt.

Justisdepartementet har i 2003 evaluert voldsoffererstatningsloven. I tillegg til skriftlige innspill har departementet avholdt et åpent høringssmøte.

Fordi voldsoffererstatningsloven fullt ut bare kommer til anvendelse i tilfeller der den straffbare handlingen er begått etter 01.07.2001, er det til nå behandlet relativt få saker etter loven i forhold til den tidligere forskriften. Da er det heller ikke mulig å få tilfredsstillende statistikk som klart kan belyse hvordan voldsoffererstatningsloven fungerer i forhold til den tidligere forskriften. Hovedtyngden av saker der den straffbare voldshandlingen er begått etter lovens ikrafttredelse, er sannsynligvis til behandling i rettsapparatet og ikke avgjort av voldsoffermyndighetene ennå. Som vist i fig. 2.1 er det imidlertid klart at antall innvilgelser av søknader om voldsoffererstatning ikke har gått ned etter at voldsoffererstatningsloven ble satt i kraft.

Justisdepartementet tar sikte på en ny evaluering av loven tidlig i 2005, når flere saker har blitt behandlet etter loven og når man nærmere kan vurdere effekten av sentraliseringen av førsteinstansbehandlingen til Kontoret for voldsoffererstatning i Vardø.

I forbindelse med evalueringen av voldsoffererstatningsloven, vil departementet vurdere en begrenset form for voldsofferfond. I denne forbindelse vil departementet også se nærmere på forvaltningssamarbeidet mellom voldsoffermyndighetene, trygdemyndighetene, helsevesenet osv.

Av handlingene som danner grunnlag for voldsoffererstatning i 2002, var 41 tilfeller drap, 108 tilfeller seksuelle overgrep mot voksne, 255 tilfeller seksuelle overgrep mot barn og 654 tilfeller

legemsbeskadigelser. 445 kvinner og 464 menn over 16 år fikk innvilget erstatning. I sakene der erstatning ble innvilget, var 1161 menn og 45 kvinner oppgitt som skadevoldere. I 644 av sakene var oppgitt skadevolder nær familie eller annen omsorgsperson, eller en bekjent av skadelidte.

4 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten foreslås overført til nytt kap. 472 Kontoret for voldsoffererstatning, jf. omtale under kap. 472.

Post 70 Erstatning til voldsofre, overslagsbevilgning

Bevilgningen på posten dekker erstatningsbeløp i saker etter voldsofferloven. Det er ennå tidlig å se tendensene i utbetalingsnivået etter ny lov. Sakene etter loven vil i større grad komme til behandling de nærmeste år fordi loven fullt ut kommer til anvendelse i forhold til straffbare handlinger begått etter 01.07.2001. Flere har søkt om voldsoffererstatning i 2002 enn i 2001, noe som bl.a. kan forklares ved den fokus ordningen har hatt siden ikrafttredelsen av voldsoffererstatningsloven. Erstatningsnemnda har behandlet flere saker i 2002 enn i 2001. Bevilgningen på posten er regelstyrt, og bevilgningsforslaget er et overslag.

Post 71, Erstatningsansvar m.m., overslagsbevilgning

Bevilgningen på posten dekker utbetalinger som følge av statens erstatningsansvar på grunnlag av alminnelige erstatningsregler, med unntak av ansvar i kontraktsforhold og ansvar i forbindelse

med statens forretningsdrift. Bevilgningen på posten er regelstyrt, og bevilgningsforslaget er et overslag. Bevilgningen på posten foreslås økt på bakgrunn av erfaringstall.

Bevilgningen til erstatning og oppreisning etter uberettiget straffeforfølgning, 8 mill. kr er overført til ny post 72.

Post 72, Erstatning etter uberettiget straffeforfølgning, overslagsbevilgning

Det er vedtatt endrede regler om erstatning etter straffeforfølgning. Erstatning etter uberettiget straffefølgning tilkjennes siktede som frifinnes, får sin sak henlagt eller har vært pågrepet eller fengslet i strid med sentrale menneskerettskonvensjoner. De nye reglene trer i kraft i løpet av siste kvartal 2003. Bevilgningen på posten er regelstyrt og bevilgningsforslaget er et overslag.

Kap. 472 Kontoret for voldsoffererstatning (jf. kap. 3472)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter			11 882
	Sum kap. 472			11 882

1 Innledning

Det er besluttet å sentralisere behandlingen av voldsoffersøknader i første instans, jf. Ot.prp. nr. 51 (2002-2003). Behandlingen av disse sakene er derfor flyttet fra fylkesmannsembetene til en egen virksomhet under Justisdepartementet. Kontoret for voldsoffererstatning ble opprettet 01.09.2003 og er lokalisert i Vardø.

Som en prøveordning vil sekretariatene for Erstatningsnemnda for voldsofre og Billighetserstatningsutvalget flyttes ut av departementet og etableres som egen virksomhet fra 01.01.2004. To stillinger som ble opprettet høsten 2003 i forbindelse med erstatning etter uberettiget straffeforfølgning vil også inngå i virksomheten.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker lønns- og driftsutgifter til ansatte ved Kontoret for voldsoffererstatning i Vardø. Fra 01.01.2004 vil 14 stillinger være knyttet til kontoret. Det er i denne forbindelse overført midler fra Arbeids- og administrasjonsdepartementets kap. 1510 Fylkesmennene.

I tillegg dekker bevilgningen godtgjørelser, reise- og kursutgifter til medlemmer av Billighetserstatningsutvalget og Erstatningsnemnda for voldsofre. Det er i den forbindelse overført midler fra kap. 471, post 01 og Justisdepartementets kap. 400, post 01. I bevilgningen inngår også midler til to stillinger i forbindelse med erstatning etter uberettiget straffeforfølgning.

Kap. 474 Konfliktråd

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter	3 000	3 480	35 820
60	Overføringer til kommunene, <i>kan overføres</i>	29 379	30 667	
	Sum kap. 474	32 379	34 147	35 820

1 Innledning

Konfliktrådene tilbyr meglings mellom parter i konflikt. Megling i konfliktråd er en del av rettspleien, men representerer et alternativ til den tradisjonelle strafferettspleie og sivile rettspleie. I en meglings-situasjon kan partene selv ta ansvar for og bidra aktivt til en løsning som ivaretar begge parter i en konflikt.

Staten har økonomisk og overordnet faglig ansvar for konfliktrådsordningen. Fylkesmennene fører inntil 31.12.2003 tilsyn og fordeler midler til virksomheten. Med virkning fra 01.01.2004 gjøres konfliktrådsordningen om til en statlig virksomhet.

Konfliktrådene legges inn som en etat under Justisdepartementet.

Antall konfliktråd reduseres fra 36 til 22. Det skal etableres et sentralt sekretariat som får ansvaret for drift og utviklingsoppgaver.

2 Hovedutfordringer

Det er knyttet spesielle utfordringer til omorganiseringsperioden konfliktrådene står overfor. Departementet og det nye sekretariatet for konfliktrådene vil sammen arbeide for at den nye organisasjonen blir en robust institusjon i rettspleien, en fortsatt solid støttespiller for politi, kriminalomsorg og domstoler, og ikke minst en viktig institusjon i landets lokalsamfunn.

I Innst. O. nr 104 (2002-2003) heter det «Komiteen ønsker økt bruk av meglings i konfliktråd. Komiteen ber derfor Regjeringen komme tilbake til Stortinget med et forslag for økt bruk av konfliktråd.» Justisdepartementet har som mål også i 2004 å få økt antallet straffesaker som overføres fra påtalemyndigheten til konfliktråd. Departementet vil, i samarbeid med det nye sekretariatet for konfliktrådene og de aktuelle ledd i straffesakskjeden, fortsette det målrettede arbeidet med å øke antallet straffesaker som overføres til konfliktråd. Det må arbeides aktivt for å få økt antallet betingede

dommer med meglings som særvilkår og antallet meglings som innhold i samfunnsstraffen. Departementet vil tilstrebe at konfliktråd, påtalemyndighet, friomsorg og kriminalomsorgsregionene samarbeider systematisk på alle nivåer. I tillegg ønsker departementet å fokusere på informasjon til publikum om at konfliktrådene tilbyr meglings i sivile saker som for eksempel nabokonflikter. Dersom flere slike saker kanaliseres til konfliktrådene, vil dette kunne avlaste domstolsapparatet og samtidig ha en kriminalitetsforebyggende effekt ved at meglings kan forhindre at konfliktene eskalerer og ender i lovbrudd.

I tillegg til økt bruk av konfliktråd, bemerker Justiskomiteen i Innst. O. nr 104 (2002-2003) at anvendelsesområdet for konfliktrådsmeglings bør utvides: «Komiteen ber derfor Regjeringen komme tilbake til Stortinget med et forslag for økt bruk av konfliktråd, og at anvendelsesområdet for konfliktrådene utvides.» Utvidet anvendelsesområde må sees i sammenheng med satsingen på økt sakstilfang. Statistikken for 2003 og halvårsstatistikken for 2004 vil bli retningsgivende for om det er hensiktsmessig å utvide anvendelsesområdet for konfliktrådsmeglings allerede i 2004.

Stortinget har i Innst. O. nr. 104 (2002-2003) bedt om en vurdering av hvorvidt det er mulig å gjøre bruk av konfliktråd obligatorisk i visse typer saker. Megling i konfliktrådet er basert på frivillighet for alle berørte parter. Dette er et grunnleggende prinsipp som er nedfelt i konfliktrådsloven og som Europarådet har lagt til grunn i sin anbefaling fra 1999 om meglings i straffesaker. Det samme prinsippet slås fast i en anbefaling fra FNs ECO-SOC fra 2002, samt i en ny svensk lov om meglings i straffesaker som trådte i kraft i 2002. Regjeringen vil, for å unngå at unge lovbrøyttere ender til soning i fengselsinstitusjon, vurdere en obligatorisk ordning i visse typer saker opp mot andre tiltak og løsninger for de unge lovbrøytterne som ikke samtykker til meglings.

Boks 2.5 Konfliktrådsordningen

Konfliktrådsordningen reguleres av lov om megling i konfliktråd av 15. mars 1991 nr. 3, Straffeprosesslovens § 71a regulerer politiets mulighet til å overføre straffesaker til konfliktrådet.

Konfliktrådene tilbyr megling i

- straffesaker
- saker som gjelder ellers straffbare handlinger med gjerningsperson under 15 år (behandles som sivile saker)
- rene sivile saker, for eksempel nabo tvister og familietvister.

Konfliktrådene er små og sårbare. Det er derfor ønskelig å samle kompetanse og fagmiljøer, for ved dette å sikre en effektiv utnyttelse av ressursene både administrativt og faglig. Den nye organiseringen tar sikte på å ivareta disse behovene ved bruk av flere virkemidler.

Fra og med 01.01.2004 vil det være 22 konfliktråd i Norge, i hovedsak inndelt etter politidistriktene. I Oslo og Akershus er konfliktrådene slått sammen, og er samlokalisert med det sentrale sekretariatet for konfliktrådene. Det finnes totalt ca. 800 lokalt oppnevnte legmeglere. Konfliktråds-megling er et gratis tilbud som er tilgjengelig i alle kommuner.

I meglingsmøtet forsøker partene ved dialog og ved hjelp av meglere å løse konflikten og inngå en avtale. Megling arrangeres vanligvis mellom to personer, men det er også mulig å involvere partenes nettverk (familier, venner, nabo, etc.) i meglingsmøtet slik at alle praktiske og følelsesmessige følger av konflikten blir belyst og nettverket kan samarbeide med partene om en varig løsning. Metoder for slik nettverksmegling er under utprøving.

Avtalen kan omhandle økonomisk oppgjør eller arbeid. En avtale kan også gi uttrykk for en forsoning uten nærmere ytelser; avtalen fastslår da at partene har diskutert problemet og løst konflikten i minnelighet. Erfaringen viser at konkrete og detaljerte avtaler er de som i størst grad blir fruktbare for partene.

I straffesaker kan megling benyttes som alternativ til straff eller som supplement til straff. Megling kan settes som særvilkår ved betinget dom eller inkluderes som tiltak i samfunnsstraffen. Stortinget har vedtatt en lovendring i straffelovens § 53 nr. 3, som presiserer adgangen til å benytte konfliktråds-megling som særvilkår ved betinget dom.

3 Hovedmål og delmål

- Legge til rette for og søke gode samarbeidsrelasjoner internt i ny konfliktrådsorganisasjon, og mellom de 22 statlige konfliktrådene og saksleverandørene i politidistriktene, kriminalomsorgen og lokalsamfunnet
- Øke antallet saker i konfliktrådene, herunder straffesaker, saker med gjerningspersoner under 15 år og rene sivile saker
- Rask saksbehandling; som hovedregel bør det ikke gå mer enn tre uker fra saken oversendes konfliktrådet før saken er avsluttet, uten at det forringer kvaliteten
- Videreutvikle meglingsmetodene for å kunne tilby et differensiert tilbud med høy kvalitet
- Økt bruk av konfliktråds-megling som del av samfunnsstraffen og som særvilkår ved betinget dom.

4 Tilstandsvurdering

I 2002 mottok konfliktrådene totalt 5 154 saker. Dette er en nedgang på 980 saker sammenlignet med 2001. Sammenligner vi med 1999 da konfliktrådene hadde sitt høyeste sakstall, er nedgangen 1 489 saker. Saksbehandlingstiden var i 2002 36 dager mot 35 i 2001. Av de mottatte sakene i 2002 og ikke sluttførte sakene fra 2001 gikk 4 207 til megling, mens 1 202 ikke førte til megling. Departementet har siden høsten 2002 målrettet arbeidet for at politiet skal overføre flere saker til megling i konfliktråd. Sammenliknet med første halvår 2002, er det en markant økning i antall saker mottatt ved konfliktrådene første halvår 2003. Foreløpige tall viser 47 % økning i antall straffesaker og 12 % i sivile saker. Blant flere tiltak for å øke sakstilfanget nevnes departementets spesialutgave (høst 2002) av konfliktrådenes tidsskrift «Opp og avgjort» som rettet seg mot politiet og påtalemyndigheten. I januar 2003 arrangerte departementet et seminar som henvendte seg til konfliktrådenes største saksleverandører, politi, påtalemyndighet og kriminal-

omsorg. Riksadvokaten ga på seminaret uttrykk for at alle ledd i påtalemyndigheten skal bidra til hyppig bruk av konfliktråd. Seminaret bekreftet også at det fortsatt er stor variasjon i bruken av konfliktråd mellom politidistriktene.

På lokalt plan har det vært arbeidet med å etablere og utvikle gode samarbeidsprosedyrer mellom politi og konfliktråd, og mellom kriminalomsorg og konfliktråd. Gode rutiner og informasjon for å lette arbeidet med samtykkeinnhenting for politiet, utarbeidelse av eksempelsamling med konfliktrådssaker og dialog med Politihøgskolen med hensyn til hvordan konfliktråd ivaretas i opplæringen, er tiltak departementet arbeider med. Arbeidet vil bli videreført også i 2004, da fordelt mellom det nye sekretariatet for konfliktrådene og departementet.

01.01.2003 iverksatte departementet et treårig prøveprosjekt der 71 lensmenn er delegert påtalekompetanse til å overføre nærmere definerte straffesaker til konfliktrådsmedling. Gjennom en enklere saksgang forventer departementet at prosjektet vil bidra til at saker overføres både raskere og i større antall. Sammen med det 3-årige prosjektet «Megling i lokalsamfunnet» som er under forberedelse, skal prosjektet med delegert påtalekompetanse evalueres av Politihøgskolens forskningsavdeling. Prosjektet «Megling i lokalsamfunnet» er lokalisert i Nord-Trøndelag, og

planlagt oppstart er høsten 2003. Lensmannen og konfliktrådet skal i tett samarbeid etablere lensmannskontoret som «markeds plass» for konfliktløsning i lokalsamfunnet. Prosjektet antas å skape synergieffekter til prosjektet med delegert påtalekompetanse.

Justisdepartementet finansierer prøveprosjektet «Megling som supplement i alvorlige voldssaker i Hordaland». Prosjektet avsluttes som planlagt 01.01.2004 etter tre års drift. Prosjektet evalueres både internt og eksternt, og rapportene skal foreligge før prosjektet avsluttes.

5 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningsforslaget på posten er økt fordi bevilgningen på tidligere post 60 Overføring til kommunene er overført til posten som følge av at ordningen gjøres om til en statlig virksomhet fra 01.01.2004. Bevilgningen skal gå til drift av 22 konfliktråd, herunder lønn til ansatte, honorar til meglere, husleie, reiseutgifter osv.

Post 60 Overføring til kommunene, kan overføres

Bevilgningen på posten foreslås overført til post 01 Driftsutgifter, jf. omtale under post 01.

Kap. 475 Bobehandling

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter	37 762	44 437	84 028
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	3 330	5 664	6 568
	Sum kap. 475	41 092	50 101	90 596

1 Innledning

Bevilgningen på kapitlet dekker statens ansvar for utgifter til konkursbehandling i tilfeller hvor boet eller den som begjærer konkurs (rekvirenten) ikke dekker utgiftene. I tillegg til dette dekker bevilgningen utgifter til Justisdepartementets særskilte garantiordning til granskning av konkursboer der det mangler midler og det foreligger mistanke om økonomisk kriminalitet. Videre dekker bevilgningen utgifter til Konkursrådet.

Et betydelig antall av konkursboene blir innstilt fordi det ikke er penger til å drive videre bobehand-

ling. Dette reduserer mulighetene for å avdekke økonomisk kriminalitet og å spore opp midler som kan komme kreditorene til gode. En bedring av mulighetene for å spore opp midler og avdekke økonomisk kriminalitet blir både et spørsmål om å tilføre boene tilstrekkelig med midler og å sikre en mest mulig effektiv bruk av midlene i boene.

Justisdepartementet vurderer endringer i konkurslovgivningen for å sikre tilstrekkelig med midler til bobehandlingen. Konkursrådet har som oppfølging av et samarbeid med Brønnøysundregistrene foreslått overfor Justisdepartementet en

rekke tiltak for å effektivisere bobehandlingen gjennom økt bruk av elektronisk kommunikasjon. Departementet har hatt forslagene ute på høring og arbeider videre med disse. Fristen for økning av aksjekapitalen i henhold til de nye aksjelovene går ut 31.12.2003. For 2004 forventes derfor antallet tvangsavviklingsboer etter aksjelovene å øke.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker statens regelstyrte utgifter i forbindelse med behandlingen av saker om tvangsoppløsning av aksjeselskaper og saker om konkurs i henhold til konkursloven § 73. Det forventes en økning i antall tvangsavviklinger som følge av at fristen for at aksjeselskaper må forhøye aksjekapitalen til 0,1 mill. kr utløper 31.12.2003. På denne bakgrunn er bevilgningen på posten foreslått økt med 35 mill. kr.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningen på posten skal dekke utgifter til granskning av konkurs- og tvangsavviklingsboer etter Justisdepartementets særskilte garantiordning, og utgifter til drift av Konkursrådet.

Det blir innvilget garantitilsagn fra garantiordningen i mellom 100 - 120 saker i året. Det foreslås

at Justisdepartementet under ordningen med utgifter til fortsatt bobehandling i 2004 får fullmakt til å kunne pådra seg forpliktelser utover gitt bevilgning under kap. 475, post 21 med inntil 10 mill. kr, men slik at totalrammen for nye tilsagn og gammelt ansvar ikke overstiger 33 mill. kr, jf. forslag til vedtak. Videre foreslås det at Justisdepartementet i 2004 får fullmakt til å nettoføre som utgiftsreduksjon under kap. 475, post 21 tilbakebetalte inntekter under ordningen med utgifter til bobehandling, jf. forslag til vedtak. Slik tilbakebetaling skjer i de tilfeller hvor boet likevel får inn penger etter at skifte retten har betalt ut garantibeløp til bobestyrer.

Bevilgningen vil også gå til videreføring av et prøveprosjekt som tar sikte på å tilrettelegge for økt samarbeid mellom bobestyrer og politi etter bestemmelsen i konkursloven § 122 a. Prøveprosjektet har pågått siden 2002. Det antas at en bevilgning på 1 mill. kr vil være tilstrekkelig. Prosjektperioden forlenges foreløpig med ett år.

Videre dekker bevilgningen godtgjørelser til medlemmene av Konkursrådet og Konkursrådets utgifter til administrasjon, varer og tjenester.

Det foreslås at Justisdepartementet får fullmakt til å nettoføre som utgiftsreduksjon under kap. 475, post 21 inntektene ved avholdelse av kurs og konferanser i regi av Konkursrådet samt inntekter fra rådets øvrige virksomhet, jf. forslag til vedtak.

Kap. 477 Erstatning til nordmenn som satt i japansk fangenskap under 2. verdenskrig

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	1 597		
70	Erkjentlighetsbeløp, <i>kan overføres, overslagsbevilgning</i>	34 161		
	Sum kap. 477	35 758		

Ved behandlingen av Innst. S. nr. 255 (2000-2001) om erstatning til norske statsborgere som satt i japansk fangenskap under 2. verdenskrig vedtok Stortinget en ex-gratia utbetaling på 100 000 kr pr. person til de gjenlevende nordmenn som satt i japansk fangenskap. Dersom vedkommende var død, skulle ektefelle og barn være berettiget til å tre inn i avdødes krav.

Ordnningen ble iverksatt i 2001, og søknadsfristen var opprinnelig 01.12.2001. Da det viste seg at ikke alle de berettigede var gjort kjent med ordnin-

gen, blant annet fordi de var bosatt i utlandet, besluttet Justisdepartementet å kunngjøre erstatningsordningen på ny og forlenge søknadsfristen til 01.07.2002.

Departementet har til sammen mottatt 685 søknader, dels fra personer som selv har sittet i japansk fangenskap og dels fra arvinger. Om lag 20 søknader er avslått. Det er til sammen utbetalt 44,7 mill. kr i erstatninger. Ni klager over avslag på søknader om erstatning er avgjort ved kgl. resolusjon. Oppgjøret er nå avsluttet.

Programkategori 06.80 Svalbardbudsjettet

Utgifter under programkategori 06.80 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004	Pst. endr. 03/04
50-59	Overføringer til andre statsregnskaper	100 125	112 227	119 213	6,2
	Sum kategori 06.80	100 125	112 227	119 213	6,2

Utgifter under programkategori 06.80 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004	Pst. endr. 03/04
480	Svalbardbudsjettet	100 125	112 227	119 213	6,2
	Sum kategori 06.80	100 125	112 227	119 213	6,2

Det er nær sammenheng mellom svalbardbudsjettet og statsbudsjettet. Siden 1970 er det årlig bevilget et tilskudd fra statsbudsjettet til dekning av forventet underskudd på svalbardbudsjettet.

Bevilgningen under denne kategorien skal dekke det forventede underskuddet i 2004. I svalbardbudsjettet for 2004 er det foreslått 169,4 mill. kr i utgifter og 50,2 mill. kr i inntekter. Differansen blir 119,2 mill. kr. Det er en økning på ca. 7 mill. kr, eller ca. 6,2 % i forhold til saldert budsjett for 2003. Den foreslåtte bevilgningen er en videreføring av saldert budsjett for 2003 justert for prisomregning. Det er i tillegg foreslått å øke bevilgningen i forbindelse med ny helikopteravtale for Sysselmannen på Svalbard, samt husleiekostnader som følge av oppgradering av Svalbard kirke og tankanleggene på Bjørnøya og Hopen. Tankanleggene og kirken foreslås innlemmet i den statlige husleieordningen fra 01.01.2004. Det er differansen mellom utgifter og inntekter i svalbardbudsjettet som danner grunnlaget for tilskuddet fra Justisdepartementets kap. 480.

Artikkel 8 i traktaten om Spitsbergen 9. februar 1920 (Svalbardtraktaten) legger begrensninger på adgangen til å oppkreve skatter og avgifter på Svalbard, og på anvendelsen av disse midlene. De skatter og avgifter som innkreves på Svalbard skal i sin

helhet komme Svalbard til gode. Dette er bakgrunnen for at det er opprettet et eget svalbardbudsjett. Med virkning fra 2004 foreslås skattesatsen på personinntekt på Svalbard økt fra 6 % til 8 %. Dette vil øke skatteinngangen med 4,5 mill. kr i 2004. Det foreslås også å endre utførselsavgiften for kull slik at det gir økte inntekter på 2 mill. kr i 2004.

Svalbardbudsjettet fremmes som en egen budsjettproposisjon fra Justisdepartementet, samtidig med og sammen med statsbudsjettet. Under behandlingen av St. meld. nr. 9 (1999-2000) Svalbard, sluttet Stortinget seg til regjeringens ønske om å videreføre ordningen med et eget svalbardbudsjett.

I tillegg til tilskuddet over kap. 480 har staten årlig betydelige utgifter, blant annet til støtte til forskning på Svalbard og til nasjonale tiltak som sykehus, grunnskoler og universitet i Longyearbyen. Utgiftene til disse formålene bevilges over det ordinære statsbudsjettet under de enkelte fagdepartementers kapitler. En oversikt over og omtale av bevilgninger til svalbardformål over de andre fagdepartementenes budsjetter er gitt i svalbardbudsjettet punkt 4 og vedlegg 1.

Det er gitt en nærmere redegjørelse for målene for norsk svalbardpolitikk i svalbardbudsjettet for 2004, punkt 2.

Justis- og politidepartementet

tilrår:

1. I St.prp. nr. 1 om statsbudsjettet for år 2004 føres opp de summene som er nevnt i et framlagt forslag:

a. Sum utgifter under kap. 61, 400–480	kr	13 672 432 000
b. Sum inntekter under kap. 3061, 3400–3470 og 5630	kr	1 942 323 000

Forslag til vedtak om bevilgning for budsjetterminen 2004, kapitlene 61, 400–480, 3061, 3400–3470

I Utgifter:

Kap.	Post	Kr	Kr	Kr
Administrasjon				
400	Justisdepartementet (jf. kap. 3400)			
	01 Driftsutgifter	198 212 000		
	71 Tilskudd til internasjonale organisasjoner	8 923 000	207 135 000	
	Sum Administrasjon		207 135 000	
Rettsvesen				
61	Høyesterett (jf. kap. 3061)			
	01 Driftsutgifter	52 500 000	52 500 000	
410	Tingrettene og lagmannsrettene (jf. kap. 3410)			
	01 Driftsutgifter	1 159 215 000		
	21 Spesielle driftsutgifter	77 492 000	1 236 707 000	
411	Domstoladministrasjonen (jf. kap. 3411)			
	01 Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 410, post 01</i>	44 211 000	44 211 000	
414	Domsutgifter			
	01 Driftsutgifter	72 757 000	72 757 000	
	Sum Rettsvesen		1 406 175 000	
Kriminalomsorg				
430	Kriminalomsorgens sentrale forvaltning (jf. kap. 3430)			
	01 Driftsutgifter	1 648 400 000		
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 430, post 01</i>	48 801 000		
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	86 545 000		

Kap.	Post	Kr	Kr	Kr
	60	Refusjoner til kommunene, forvaringsdømte mv., <i>kan overføres</i>	58 140 000	
	70	Tilskudd	9 209 000	1 851 095 000
432		Kriminalomsorgens utdanningssenter (KRUS) (jf. kap. 3432)		
	01	Driftsutgifter	127 312 000	127 312 000
		Sum Kriminalomsorg		1 978 407 000
Politi og påtalemyndighet				
440		Politidirektoratet - politi- og lensmannsetaten (jf. kap. 3440)		
	01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 441, post 01</i>	5 656 300 000	
	21	Spesielle driftsutgifter	96 074 000	
	22	Søk etter omkomne på havet, i innsjøer og vassdrag, <i>kan overføres</i>	8 456 000	
	70	Tilskudd	6 271 000	
	71	Tilskudd Norsk rettsmuseum	2 000 000	5 769 101 000
441		Oslo politidistrikt (jf. kap. 3441)		
	01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 440, post 01</i>	1 216 133 000	1 216 133 000
442		Politihøgskolen (jf. kap. 3442)		
	01	Driftsutgifter	195 696 000	195 696 000
443		Oppfølging av innsynsloven		
	01	Driftsutgifter	7 332 000	
	70	Erstatninger, <i>overslagsbevilgning</i>	2 500 000	9 832 000
445		Den høyere påtalemyndighet (jf. kap. 3445)		
	01	Driftsutgifter	89 885 000	89 885 000
446		Den militære påtalemyndighet (jf. kap. 3446)		
	01	Driftsutgifter	4 591 000	4 591 000
448		Grensekommisæreren (jf. kap. 3448)		
	01	Driftsutgifter	4 542 000	4 542 000
		Sum Politi og påtalemyndighet		7 289 780 000

Kap.	Post	Kr	Kr	Kr
Redningstjenesten, samfunnsikkerhet og beredskap				
450	Sivile vernepliktige (jf. kap. 3450)			
	01 Driftsutgifter	180 791 000		180 791 000
451	Samfunnsikkerhet og beredskap (jf. kap. 3451)			
	01 Driftsutgifter	493 724 000		
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	2 025 000		
	22 Flyttekostnader, <i>kan overføres</i>	19 500 000		
	70 Overføringer til private	4 703 000		519 952 000
455	Redningstjenesten (jf. kap. 3455)			
	01 Driftsutgifter	342 389 000		
	21 Spesielle driftsutgifter	5 640 000		
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	4 145 000		
	71 Tilskudd til frivillige organisasjoner i redningstjenesten	5 507 000		
	72 Tilskudd til nød- og sikkerhetstjenester	74 779 000		432 460 000
456	Nødnett - felles radiosamband for nødetatene (jf. kap. 3456)			
	01 Driftsutgifter	30 570 000		
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	5 182 000		35 752 000
	Sum Redningstjenesten, samfunnsikkerhet og beredskap			1 168 955 000
Andre virksomheter				
460	De særskilte etterforskningsorganene			
	01 Driftsutgifter	6 767 000		6 767 000
466	Særskilte straffesaksutgifter m.m.			
	01 Driftsutgifter	560 000 000		560 000 000
467	Norsk Lovtidend			
	01 Driftsutgifter	3 440 000		3 440 000

Kap.	Post	Kr	Kr	Kr
468	Kommisjonen for begjæring om gjenopptakelse av straffesaker (jf. kap. 3468)			
	01 Driftsutgifter		7 000 000	7 000 000
	Sum Andre virksomheter			577 207 000
Fri rettshjelp, erstatninger, konfliktråd m.m.				
470	Fri rettshjelp (jf. kap. 3470)			
	01 Driftsutgifter		6 219 000	
	70 Fri sakførsel		358 512 000	
	71 Fritt rettsråd		253 500 000	
	72 Tilskudd til spesielle rettshjelptiltak		18 991 000	637 222 000
471	Statens erstatningsansvar			
	70 Erstatning til voldsofre, <i>overslagsbevilgning</i>		62 160 000	
	71 Erstatningsansvar m.m., <i>overslagsbevilgning</i>		74 880 000	
	72 Erstatning for uberettiget straffefølgning, <i>overslagsbevilgning</i>		13 000 000	150 040 000
472	Kontoret for voldsoffererstatning (jf. kap. 3472)			
	01 Driftsutgifter		11 882 000	11 882 000
474	Konfliktråd			
	01 Driftsutgifter		35 820 000	35 820 000
475	Bobehandling			
	01 Driftsutgifter		84 028 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>		6 568 000	90 596 000
	Sum Fri rettshjelp, erstatninger, konfliktråd m.m.			925 560 000
Svalbardbudsjettet				
480	Svalbardbudsjettet			
	50 Tilskudd		119 213 000	119 213 000
	Sum Svalbardbudsjettet			119 213 000
Sum departementets utgifter			13 672 432 000	

Inntekter:

Kap.	Post	Kr	Kr	Kr
Departementets inntekter				
3400	Justisdepartementet (jf. kap. 400)			
	01 Diverse inntekter		707 000	707 000
3410	Rettsgebyr (jf. kap. 410)			
	01 Rettsgebyr		1 180 968 000	
	04 Lensmennesenes gebyrinntekter		175 742 000	1 356 710 000
3430	Kriminalomsorgens sentrale forvaltning (jf. kap. 430)			
	02 Arbeidsdriftens inntekter		42 535 000	
	03 Andre inntekter		5 710 000	48 245 000
3440	Politidirektoratet - Politi- og lensmannsetaten (jf. kap. 440)			
	01 Gebyrer		264 540 000	
	04 Gebyrer - vaktsekskap		857 000	
	06 Gebyrer - utlendingssaker		57 200 000	322 597 000
3441	Oslo politidistrikt (jf. kap. 441)			
	03 Salgsinntekter		164 000	
	05 Personalbarnehage		2 284 000	2 448 000
3442	Politi- og lensmannsetaten (jf. kap. 442)			
	02 Diverse inntekter		5 422 000	5 422 000
3450	Sivile vernepliktige, driftsinntekter (jf. kap. 450)			
	01 Inntekter av arbeid		47 576 000	
	02 Andre inntekter		402 000	47 978 000
3451	Samfunnssikkerhet og beredskap (jf. kap. 451)			
	01 Gebyrer		96 878 000	
	03 Diverse inntekter		29 494 000	126 372 000
3455	Redningstjenesten (jf. kap. 455)			
	01 Refusjoner		18 350 000	18 350 000

Kap.	Post		Kr	Kr	Kr
3470		Fri rettshjelp (jf. kap. 470)			
	01	Egenandeler m.m.		4 994 000	4 994 000
5630		Aksjer i Norsk Eiendomsinforma- sjon as			
	80	Utbytte		8 500 000	8 500 000
Sum departementets inntekter					1 942 323 000

Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger

II
Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Justis- og politidepartementet i 2004 kan:

1.

overskride bevilgningen under	mot tilsvarende merinntekter under
kap. 410 post 01	kap. 3410 post 03
kap. 411 post 01	kap. 3411 post 03
kap. 430 post 01	kap. 3430 postene 03 og 14
kap. 430 post 21	kap. 3430 post 02
kap. 440 post 01	kap. 3440 postene 02, 03 og 06
kap. 441 post 01	kap. 3441 postene 02, 03 og 05
kap. 442 post 01	kap. 3442 post 02
kap. 451 post 01	kap. 3451 postene 03 og 06
kap. 455 post 01	kap. 3455 post 01

2. overskride bevilgningen under kap. 451 Samfunnssikkerhet og beredskap, post 01 Driftsutgifter, med inntil 75 pst. av inntekter ved salg av sivilforsvarsanlegg. Inntekter inntektsføres under kap. 3451 Samfunnssikkerhet og beredskap, post 40 Salg av eiendom mv.

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger

III

Bestillingsfullmakter

Stortinget samtykker i at Justis- og politidepartementet i 2004 kan bestille varer utover den gitte bevilgning, men slik at samlet ramme for nye

bestillinger og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
440		Politidirektoratet - politi- og lensmannsetaten	
	01	Driftsutgifter	40 mill. kroner

IV

Videreføring av bobehandling

Stortinget samtykker i at Justis- og politidepartementet i 2004 kan bestemme at det under ordningen med utgifter til fortsatt bobehandling pådras forpliktelser utover gitt bevilgning under kap. 475

Bobehandling, post 21 Spesielle driftsutgifter, med inntil 10 mill. kroner, men slik at totalrammen for nye tilsagn og gammelt ansvar ikke overstiger 33 mill. kroner.

Andre fullmakter

V

Nettobudsjettering

Stortinget samtykker i at Justis- og politidepartementet i 2004 kan:

1. nettoføre som utgiftsreduksjon under kap. 475 Bobehandling, post 21 Spesielle driftsutgifter, inntektene ved avholdelse av kurs og konferanser i regi av Konkursrådet, samt inntekter fra rådets øvrige virksomhet.

2. nettoføre som utgiftsreduksjon under kap. 475 Bobehandling, post 21 Spesielle driftsutgifter, tilbakebetalte inntekter under ordningen med utgifter til bobehandling.
3. trekke salgsomkostninger ved salg av faste eiendommer fra salgsinntekter før det overskytende inntektsføres under kap. 3451 Samfunnssikkerhet og beredskap, post 40 Salg av eiendom mv.

VI

Førtidsdimittering i siviltjenesten

Stortinget samtykker i at Justis- og politidepartementet i 2004 kan bestemme førtidsdimittering av

mannskaper slik det fremgår i omtalen under kap. 450 Sivile vernepliktige i St. prp. nr. 1 (2003-2004).

VII

Avhending av sivilforsvarsanlegg

Stortinget samtykker i at Justis- og politidepartementet i 2004 kan overdra vederlagsfritt sivilforsvarsanlegg som det ikke lenger vurderes behov

for, på de vilkår som er beskrevet under kap. 451 i St.prp. nr. 1 (2003-2004).

Vedlegg 1**Omtale av ledernes ansettelsesvilkår i statlige foretak****1 For leder i Norsk Eiendomsinformasjon AS**

Norsk Eiendomsinformasjon AS hadde i 2002 følgende utgifter til administrerende direktør:

Lønnsutgifter	Kr 1 044 747
Utgifter til annen godtgjørelse	Kr 132 111
Andel av utgifter til kollektiv pensjonsforsikring	Kr 47 811
Andel av engangspremie	Kr 115 245

Som følge av endringer ifm. Pensjonsforsikringer for de ansatte i Norsk Eiendomsinformasjon AS er det foretatt en engangsinnbetaling av premie

til forsikringsselskapet. Administrerende direktør har, dersom han sies opp av selskapets styre, rett til 12 måneders lønn utover oppsigelsestiden.

2 For leder i Industritjeneste AS

Industritjeneste AS hadde i 2002 følgende utgifter til daglig ledelse:

Innleid konsulent 01.01.02-01.05.02	Kr 928 264
Lønnsutgifter administrerende direktør 01.05.02-31.12.02	Kr 428 860
Andel ulykkesforsikring	Kr 2 199
Bilgodtgjørelse	Kr 3 859
Andel av utgifter til kollektiv pensjonsforsikring	Kr 0

Vedlegg 2**Bemanningsoversikt ¹⁾**

Kap.	Betegnelse	Årsverk pr. 01.03.01	Årsverk pr. 01.03.02	Årsverk 01.03.03
400	Justisdepartementet	285	280	268
Sum	06.10 Administrasjon	285	280	268
61	Høyesterett	55	58	58
410	Tingrettene og lagmannsrettene	1671	1674	1 609
411	Domstolsadministrasjonen			76
Sum	06.20 Rettsvesen	1 726	1 732	1 743
430	Kriminalomsorg	2 913	2 954	2 998
432	Kriminalomsorgens utdanningssenter ²⁾	270	335	399
Sum	06.30 Kriminalomsorg	3 183	3 289	3 397
440/441	Politidirektoratet – politi- og lensmannsetaten/Oslo politidistrikt	11 170	11 500	11 690
442	Politi- og påtalemyndighet	130	125	133
445	Den høyere påtalemyndighet	102	110	114
446	Kontrollen med den militære påtale- og disiplinær- myndighet	6	5	6
448	Grensekommisæren	6	5	5
Sum	06.40 Politi- og påtalemyndighet	11 414	11 745	11 948
450	Sivile vernepliktige	77	73	66
451	Samfunnssikkerhet og beredskap	422	421	428
455	Redningstjenesten	31	34	35
Sum	06.50 Redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap	532	528	529
480	Svalbardbudsjettet	26	26	29
Sum	06.80 Svalbardbudsjettet	26	26	29
Sum	Programområde 06	17 166	17 600	17 914
	Total Justis- og politidepartementet	17 166	17 600	17 914

¹⁾ Tallene viser en oversikt over antall årsverk innenfor det ansvarsområdet Justisdepartementet har pr. 01.03.2003.

²⁾ Tallet inkluderer både aspiranter og personale ved KRUS.

Oversikten er satt opp med utgangspunkt i den telling av antall årsverk i staten som Arbeids- og administrasjonsdepartementet har foretatt årlig pr. 01.03.2003. Bemanningsoversikten omfatter regu-

lativlønte arbeidstakere og dommerstillinger. Tilsatte i lederstillinger som er tatt ut av regulativet er holdt utenfor statistikken.

